

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ " ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ"
ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ " ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ "
В М. КИЄВІ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕН
НЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ
ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР НАУКИ, ІННОВАЦІЙ
ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ
САМАРСКИЙ ИНСТИТУТ (ФИЛИАЛ) РОССИЙСКОГО
ЭКОНОМИЧЕСКОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ
Г.В.ПЛЕХАНОВА
ЦЕНТР НАУЧНЫХ ИННОВАЦИЙ НАН АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ
РЕСПУБЛИКИ**

**МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ»**

11-13 листопада 2014 року

Київ-2014

«РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ»

Збірник наукових статей по матеріалам доповідей на VI Міжнародної науково-практичної конференції. – К., Інститут інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» в м. Києві, _____ с.

Укладачі:

***Гончаренко Алевтина Петрівна, кандидат
економічних наук,***

***Пархоменко Наталія Володимирівна, кандидат
технічних наук,***

Бєлай Олександр Олександрович, керівник відділу

В збірнику матеріалів конференції розглянуті питання, значення та ролі інтелектуальної власності в інноваційному і економічному розвитку держави.

Матеріали можуть бути корисними для спеціалістів, які мають справи з інноваційною, економічною та інформаційно-аналітичною діяльністю, питаннями комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, побудови інноваційних моделей і систем, системи правової охорони інтелектуальної власності та інноваційної діяльності, а також для викладачів вищих навчальних закладів, які займається питаннями підготовки кадрів за спеціальностями «Управління інноваційною діяльністю», «Інтелектуальна власність», «Консолідована інформація».

Матеріали конференції публікуються мовою оригіналу за редакцією авторів.

ISBN 966-8786-04-1

Інститут інтелектуальної власності
Національного університету "Одеська
юридична академія" в м. Києві, 2014

ЗМІСТ

Пархоменко В.Д., Структура інноваційної діяльності в Україні	6-9
Abasova S.H., STATE SUPPORT OF INNOVATIONS IN THE ICT SECTOR FOR INCREASE THE EXPORT POTENTIAL OF AZERBAIJAN	10-16
Алиев Т.Н., Подготовка высококвалифицированных кадров для инновационной деятельности предприятий Азербайджана	17-26
Андрощук Г.О., ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ОБОРОННО -ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ	27-39
Беловол С.А., Писаров Є.Я., Бондаренко О.Ю. та ін. Управління інтелектуальною власністю аграрного вищого навчального закладу	40-45
Бончик В.С., Організація інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах аграрного напрямку	46-49
Бошицький Ю.Л., Актуальні питання методології викладання дисципліни Право інтелектуальної власності в ЄС	50-54
Бутнік-Сіверський О.Б., Проблема «тіньової» економіки в сфері інтелектуальної власності	55-63
Бугера М.Г. Комаров В.О., Сілко О.В., Алгоритм вибору форми правової охорони результатів інтелектуальної власності	64-67
Васильєв О.В., Чьочь В. В., Тенденції розвитку технологій виробництва біопалива за результатами патентно-кон'юнктурних досліджень	68-76
Воротников В.А., Роль патентно- інноваційної експертизи при прогнозуванні конкурентноспособності унікального високотехнологічного інноваційного продукту	77-84
Гончаренко А.П., Проблеми вивчення інноваційної сприйнятливості споживача на ринку інновацій	85-90
Горшкова Л.А., Значение инновационной деятельности предприятий в условиях рынка (социально психологический подход)	91-96
Гусейнова Арзу Догуру к., Развитие единого информационного пространства в Азербайджане	97-104
Горелков Д.В., Дуб В.В., Подобресова Ю.І., Комерціалізація науково-технічних розробок студентів в харчовій галузі, що навчаються за економічним спрямуванням	105-109
Гринчук В.М., Гринчук О.В., Інноваційність у розвитку дидактики вищої школи як контроль та оцінка процесу навчання і виховання у підготовці фахівців	110-123
Дмитренко В.В., ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК – НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ	124-128

Дорожко Г.К., Стойко Д.А., Деякі аспекти правової охорони добре відомих знаків в Україні	129-136
Дуб В.В., Сімакова А.О.,Сердюк Я.Ю., Особливості набуття прав на географічні зазначення, як на об'єкти інтелектуальної власності	137-143
Еннан Р.Є., Понятие и правовая природа интернет-сайта	144-149
Жариков И.Н., Воротников В.А.,Хованова Т.Ю., ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ГП «КБ «ЮЖНОЕ» КАК ПРЕДПРИЯТИЯ-РАЗРАБОТЧИКА УНИКАЛЬНОЙ НОВОЙ ТЕХНИКИ	150-156
Івасьо О.В., Інвентаризація нематеріальних активів : нормативно- правове регулювання	157-163
Исмаилова Туту Натиг к., Роль интеллектуальной собственности в инновационной активности промышленных предприятий	164-169
Касумов Ф.Г.,Рзаева Х.Т., Роль комерциализации в применении инновационных технологий	170-177
Кірін Р.С., Хоменко В.Л.,Хоменко А.О., ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВИНАХОДІВ ПО БАЗИ ДАНИХ ПАТЕНТНОГО ВІДОМСТВА ШВЕЙЦАРІЇ	178-189
Кукурудзяк Л.В., Підходи до управління нематеріальними активами підприємства в умовах інноваційної економіки	190-194
Коробейникова Е.В., Проблемы качества обслуживания клиентов в российских страховых организациях	195-200
Корогод Н.П.,Новородовська Т.С., ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ - ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Й ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ	201-208
Кулик В.М., Кравчук В.В., Тенденції інноваційного розвитку регіонів України	209-219
Литвин О.В.,Деркач В.В.,Седлецкий В.М., Комерціалізація результатів наукової та науково-технічної діяльності в машинобудуванні	220-226
Мельниченко В.Р., Інтелектуальнодіяльнісні та інноваційнодіяльнісні категорії Європейського освітнього простору, як пункти зростання вищої освіти модерної України»(на основі контент-аналізу 3 У «Про вищу освіту»)	227-237
Намазов А.З.о., Научно-инновационный потенциал Азербайджана	238-246
Одинець О.,Захист прав інтелектуальної власності у мережі інтернет: проблемні питання	247-254
Онїстрат О.А.,Бондарчук М.В.,Зайківський О.Б., Особливості охорони права інтелектуальної власності при виконанні ННДКР з розробки та модернізації ОБТ за	255-260

Островерх С.А., Корчак В.С.,Понаріна А.В., ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	261-266
Пархоменко Н.В., Роль системи «інформація – знання» в розбудові інформаційно – знаневого суспільства	267-273
Пекар А.О., НЕДОБРОСОВІСНІ КОНКУРЕНТНІ ДІЇ У СФЕРІ ПРАВ НА ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ	274-283
Піняк А.М., Позиційна марка як інструмент розвитку інституту інтелектуальної власності України	284-289
Прасолов Є. Я.,Беловол С. Бондаренко О. Ю., Каланча О. В.А., Концептуальні основи системи професійної підготовки інженерів-механіків аграрного виробництва	290-295
Пархоменко О.В., Інформація і знання як основа інноваційного розвитку	296-300
Пермінова С.О., Стратегія управління об'єктами інтелектуальної власності на підприємстві в умовах інноваційного розвитку	301-305
Прасолов Є. Я.,Беловол С. А.,Бочарова Я. А., Каланча О. В., Значення правової охорони селекційних досягнень в інноваційному розвитку аграрного сектору	306-312
Сердюк Г.Н., Сердюк І.Г., Стосовно умов виникнення права попереднього користування на торговельну марку в Україні	313-315
Соколкін В.Л., Актуальність удосконалення правового захисту інтелектуальної власності у кібернетичному просторі	316-323
Фесенко О.М., Кіф'юк Є.С., Особливості та перспективи комерціалізації нанотехнологій в Україні та світі	324-331
Циганюк Ю.В., Дубчак В.В., Комерціалізація результатів наукової діяльності у вищому навчальному закладі	332-335
Цыбулев П.Н. д.т.н., Интеллектуальная собствен-ность в трансфере технологий	336-341
Черняевская Е.В., Управляемый переход от научных открытый к технологическим процессам и средствам их осуществления	342-346
Чуприна Ю.Ю., СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ESSENCE OF RISK MANAGEMENT	347-355
Yurina Sofia, Development of the informational and analytical support in the field of Pedagogical Innovation	356-361
Воlíков В.В. Маркетинг ринку інтелектуальної власност	362-366
Гайдай С.В., Суспільно –політичні трансформаційні процеси	367-371
Середенко І.Л., ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНИХ ФІРМОВИХ НАЙМЕНУВАНЬ	

**Структура інноваційної діяльності в
Україні**

***Пархоменко Володимир Дмитрович,
д.т.н., професор, член-кор.АПН України,
директор Інституту
інтелектуальної власності Національного
університету «ОЮА» в м. Києві,
м.Київ, Україна***

Інноваційна діяльність – це складний процес багатокомпонентної відкритої системи з постійним зменшенням ентропії (другий закон термодинаміки, з його пристосуванням до функціонування сучасної соціальної системи). В таких відкритих соціальних систем реалізується принцип єдності протиріч, який реалізується з використанням синергетичного процесу розвитку.

Розуміння сутності інноваційної діяльності в сучасних умовах соціально-економічного прогресу сьогодні має велике значення для багатьох напрямів діяльності, наприклад для побудови систем управління інноваційною діяльністю і інтелектуальним капіталом, формуванні нової свідомості і економіки знань тощо.

Людина створює знання, а суспільство його використовує, задовольняючи ті чи інші потреби. Світова статистика свідчить, що на створення нового знання людина отримує тільки соту частину всі витрат. Суспільство в сто разів більше витрачає ресурсів на впровадження знання в процес переведення його в продукцію або послугу. Таким чином, ми бачимо, що інноваційний процес є складним процесом. Інноваційна діяльність – це злагоджена взаємодія суспільства, держави, і бізнесу з людиною, творцем нового.

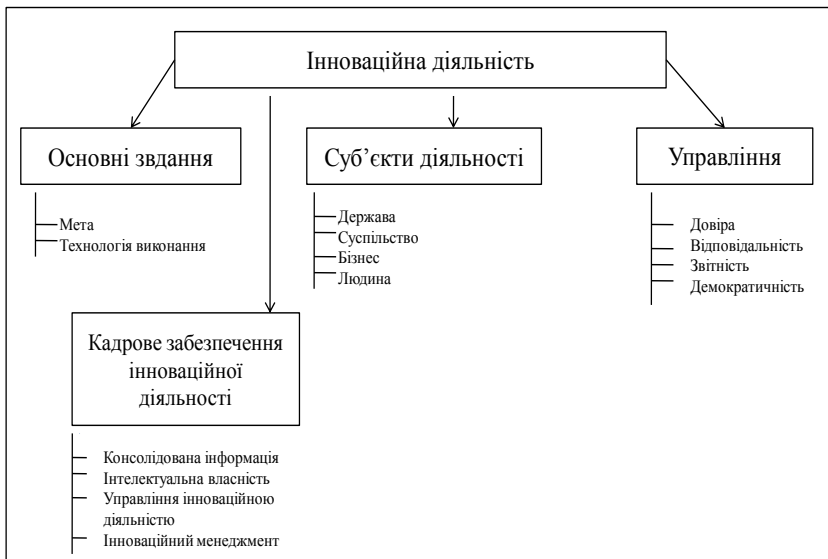
Така складна взаємодія може здійснювати при наявності ефективній системі управління і підготовлених кадрів.

У сучасних відкритих соціальних системах реалізується:

- по - перше, глобалізаційно – диференційна особливість;
- по- друге, сенергетичний принцип взаємодії складових системи;

- по – треттє, зменшення ентропії відкритих систем, а це дає можливість більш ефективно використовувати творчий потенціал людини;
- по - четверте, можливість більшого доступу до існуючої інформації.

Структура інноваційної діяльності нижче наведено на рисунку.

Все це дає підстави, стверджувати, що сам інноваційний розвиток йде відповідно запрограмованої цивілізаційної програми розвитку, в основі якої є формування відкритих матеріально-енергетичних систем руху на базі використання енергетичного принципу. За цим принципом відбувається розвиток великої кількості країн світу, але, нажаль, наша країна зупинилась рухатися таким шляхом. Про це свідчать цифри падіння ВВП, якщо в першому кварталі 2014, було – 1,1% то в другому вже – 4,1%, а інфляція збільшується з 1,7% до 1,9%.

Відомо, що в житті відбувається двічі, спочатку все створюється на рівні творчого продукту, в основі якого є нові знання. Такий новий продукт створює людина, вона стає її автором і володарем.

Другим етапом наших дій є переведення творчого продукту в продукцію чи послугу. На цьому етапі діяльності ведучу роль належить державі, суспільству і бізнесу. Вони є споживачем сформованого окремого людиною продукту, вони оцінюють відповідальність продукту потребам суспільства на відповідному етапі розвитку[1,2].

Два принципово різних видів діяльності відрізняються і по формі і по суті організації процесу їх створення. На першому етапі творіння нового працює інтелектуальна частина можливостей людини, а на другому: ресурси, праця, управління, фінанси тощо. Поєднання цих двох видів діяльності в злагоджену взаємодію цих об'єктів соціально - економічної діяльності і закладається в сутності інноваційної системи. В цьому складному процесі значну роль починають відігравати законодавчо – нормативні правила поведінки і взаємодії між людиною, суспільством, бізнесом і державою. Формування вигідних умов для людини, суспільства, держави і бізнесу є не простою справою і в значній мірі залежить від прийнятої моделі соціально – економічного розвитку країни.

Відповідно до моделі Ромера і Слоулі сучасний соціально-економічний розвиток на 60% залежить від знань, саме вони є локомотивом прогресу. Впровадження цих знань залежить від суспільства. Активна взаємодія людини з державою, суспільством і бізнесом і є сутністю інноваційної діяльності[2].

Інноваційна діяльність – головний чинник розвитку розвинутих країн планети. Цей фактор вимагає більш глибокого розуміння зв'язку інноваційних систем з інформацією, знаннями і соціумом. За нашим переконанням інноваційні процеси реалізуються в разі активної взаємодії двох систем: економічної («інформація – знання») і соціальної («суспільство – людина»).

Саме в тісній взаємодії цих систем і народжуються інноваційні цикли системи [2]. Історичний розвиток цивілізаційних процесів і економічна стратегія сучасного розвитку свідчать, що соціальне середовище з одного боку готове сприймати принципово нове: нові виробництва, нову техніку, нові інформаційні технології тощо, а з другого –

створювати умови для народження нових ідей за рахунок створення необхідної інфраструктури, доступу до Інтернет, створення системи постійного перенавчання персоналу тощо. Найкращі умови для реалізації інноваційної економіки створюються на стадії соціалізації. Нажаль наша країна знаходиться на перших двох етапах побудови інформаційного суспільства, а тому одним з основних завдань державної політики повинно бути більш активним у формуванні інформаційно-знаннєвого суспільства.

Інноваційна економіка може існувати і розвиватися лише в суспільстві знань, в суспільстві, в якому отримання і використання знань визначається не тільки міркуваннями економічної доцільності, але і тим, що знання в різних формах входять в повсякденне життя звичайних людей.

Інноваційний процес – багатоступеневий процес, в якому приймають участь як автор ідеї, так і той, хто займається бізнесом, виробництвом, ринком збуту тощо. В реалізації можливостей нової технології чітко проглядається необхідність поєднання індивідуальної і соціальної складових. Ось чому в умовах розвитку інноваційної економіки відкритий і зрозумілий діалог взаємодії, суспільства, держави і окремої людини сприяє розвитку індивідуума і навпаки.

Побудова спільного діалогу держави, суспільства і індивідууму можлива при відповідному розумінні значення інтелектуальної праці, основою якої є людина і інформація. Людина перетворює інформацію в знання.

Література:

1. Пархоменко В.Д. Информация и знания: современные представления, внутренняя взаимосвязь / В.Д. Пархоменко, А.В. Пархоменко // Информация и инновации. – 2007. – № 4. – С. 4-14.

2.Пархоменко А.В. Информация и знание – основа инновационного развития /А.В.Пархоменко//Наука и инновация, НАН Азербайджана.- 2010.-№1.-С.62-65.

Проблемы государственной поддержки инноваций для увеличения экспортного потенциала Азербайджана»

*Абасова Самира Гусейн кизы,
асистент профессора,
Факультет глобализации и международных экономических
связей, Институт экономики НАН Азербайджана,
г.Баку, Азербайджан*

**STATE SUPPORT OF INNOVATIONS IN THE
ICT SECTOR FOR INCREASE THE EXPORT
POTENTIAL OF AZERBAIJAN**

*PhD, Ass. Prof.,
MRS. Abasova Samira Huseyn qizi
“Globalisation and International Economic Relations”
Economy Institute of Azerbaijan NAS, Baku, Azerbaijan*

I. INTRODUCTION

Azerbaijan all foreign and domestic firms successfully used computer equipment and specialized computer technology for record keeping, accounting and manufacturing operations with customers and partners. Introduction of new services in the field of information technology is not just desirable, but necessary as a condition of survival in the competition between domestic and foreign enterprises. Most Azerbaijan enterprises having access to foreign markets offer their services in the market through banks, insurance agencies, a joint venture in the field of mobile communication, travel agencies as intermediaries attraction brings them certain benefits, including cash does not distract from the core business.

But often the major organizational forms organize their own distribution network of branches belonging to them. Such a strategy involves the development of new markets and called direct marketing. This makes the branches of a number of additional functions (identifying potential customers, development of marketing activities, the creation of additional information systems, etc.), and also leads to additional costs. Choice of direct or indirect method of marketing is solved by economic criterion "is cheaper" or "it is more

profitable": to have their own network of agents or on a commission basis to use the services of intermediaries - Agencies?

Introduction of new technologies, for example, led to the emergence of new concepts such as e-tourism, e-travel to tourist information systems; as well as the concepts of e-banking, e-financing from financial institutions; e-education - education; e-government in the information service of the state. [1]

Innovation in large and medium enterprises, the involvement of small businesses in the ICT sector forms are a standard part for the progressive and adaptive management in deciding how to allocate resources. Many businesses reserve a significant portion of its total budget on research and development, as well as on the subsequent innovation. In recent years, innovation is defined as one of the essential factors of development strategy not only large companies but also small and medium business forms. [1]

Governments of developed countries support innovation activities and innovation changing in different sectors of national economy. Innovation changing in ICT sector and technological either design changing for strengthening of export potential influence to Azerbaijan national economy developing, its' integration to world economy. In this case the state regulating acts and state support programme have got the important role.

II. ANALYSIS OF INNOVATIVE ICT OPPORTUNITIES FOR AZERBAIJAN

Currently huge catalytic role in the development and opening up of national economies to external conditions, the liberalization of international exchange play modern information tools.

The report of the Davos World Economic Forum «The Global Information Technologies 2009-2010» Azerbaijan kept leading position among the CIS countries and has 64 position among 133 countries in terms of "network readiness index» (Networked Readiness Index). And according to the report of the International Telecommunications Union (SITC) «Measuring the Information Society - 2010". Azerbaijan ranked 81th place among 159 countries according to the "ICT Development Index" [2]. As can be seen from the statistic book, as well as capital investments in the ICT sector in Azerbaijan in 2012 increased significantly - by 37.5% and 136.8% compared with 2009 [3]. In recent years, the ICT sector is confident pace involved in the process strengthening the national economy, its involvement in the world community through the purchase and sale of ICT services.

State Statistics Committee of Azerbaijan has reported that in 2012 the turnover of electronic commerce (e-trade) amounted to 8950.3 thousand manats, and 6 months of 2013 - 3690.0 thousand manats [4]. In 2013 the total e-trade turnover was equal to 2580.0 thousand manats, where the share of enterprises and organizations was equal to 2137.0 thousand manats or 82.8 %. In the first quarter of 2014 (January-March) this indicator was equal to 2586.0 thousand manats, where the weight of enterprises and organization was approximately equal to 81.7%. This considers about low level activities of juridical institutions in beginning of year. But in comparison the same period in 2013 (January-March 2013) the activity of juridical institutions was higher – 88.3% [5].

We can comment about increasing the range of services in the ICT sector in Azerbaijan. Ministry of Emergency Situations (MES) of Azerbaijan in collaboration with the Azerbaijan Ministry of Communications and Information Technology have developed measures to improve the work of emergency fire, police. In different regions of the country, including in Ganja city, Lankaran city, Gabala town, Salyan town and Khachmas town areas established service centers ambulance "112" and they are attached to the Center of the Azerbaijan Ministry of Emergency Situations [6].

Outdated means of communication, such as the telegraph and telex, have lost their relevance in connection with the development of the Internet. Now the possibilities of the internet - communication spread throughout the country. For example, for 2010-2013 Azerbaijan government had planned to create new electronic exchanges, increasing the number of lines in various parts of the country. Also had planned to increase the number of CDMA mobile subscribers and Internet users - Communications [6].

According to the State Statistics Committee, the number of TV channels in Azerbaijan increased from 19 units in 2000 to 23 units in 2010, including satellite TV channels from 7 to 10 units at the same time. Increased the number of transmitting devices from 30 to 119 units in 2010, while the number of television broadcasting devices in the same period, respectively, from 238 to 445 units [7].

As can be seen from the following data - the number of businesses using in their daily activities online, search engines grows; there is also the rise of online orders. The share of enterprises, which have got the web sites and web pages to total number of enterprises had increasing from 1.2% in 2005 to 9.2% in 2012. If we take the share of distribution companies ICT networks as

100%, then the same period the share of cable-free LAN was increasing from 15.5% to 22.7 %. But the share of Cable LAN was decreasing from 56.5% to 47.7%. The same period the share of enterprises, ordering via the internet was increasing from 3.1% to 5.9% [8].

To 2013 year many entrepreneurship companies replace outdated modems to more modern cable-free connectivity to Internet resources. Recently, with the formation and development of the virtual world without territorial, legal, financial constraints play an important role not only means multichannel and mobile media - TV, radio, but also Internet resources and search engines.

In recent years expanded its network "AZDATACOM" to Baku - Ganja, Baku also - dialed, Baku - Astara, which increases the possibility of using the Internet and the occurrence of many Azerbaijani users of international services providers [6].

In result the index of communication tariffs had increasing. If we take the Cable communication tariffs 100 %, then telephone communication tariffs was decreased from 100% in January-March 2013 to 80.5% in January-March in 2014, mobile telephone tariffs – from 102,5 % to 94,4%. But the share of internet tariffs for the same time was increased from 78.6% to 94.2%. The last fact is connected with the Azerbaijan satellite possibilities using and its' service differences using. For example, Azerbaijan language support service for Android tablets, Smart phones, 4G formats.

According to the National Development Strategy of the Republic of Azerbaijan on Information and Communication Technologies (2003-2013), (2020) Program developed electronic Azerbaijan. For 2013, Azerbaijan has launched its own satellite into space in order to improve the quality of mobile communication as well as the expansion process (transition from GSM to OSMD), functional (4 versions of the system use GPS), social (interface translation language mobile phone, PC Azerbaijani) opportunities. Nowadays, many Azerbaijani providers have a chance to enter the world of Internet space with your domain and support of the Azerbaijan language.

At the Center for Scientific Innovations under the Presidium of Azerbaijan National Academy of Sciences in 2012 began operating the Regional Center for Innovation, which in a short period developed guidelines for the handling of information on innovation, organized a series of seminars on training and retraining of personnel in this area. The Centre has developed and developing

information retrieval system of e-science, which in the future will bring together in a single virtual space of all participants of the scientific-technical cooperation between Azerbaijan and its partners, and will contribute to the integration of scientific developments in the world market. Only in recent years the Ministry of Technology and Communications of Azerbaijan introduced such as common strategic development as e-government, e-education and etc.

It should be noted also some R&D Research Institute in the field of artificial satellite of Azerbaijan. Institute of Cybernetics and Information Technologies also develop some programs to support the system GPS, the Azerbaijani language in mobile phones. Our scientists have developed some types of devices (in particular the "electronic nose") for effective work of the customs services of the country.

III. FORMATION OF STATE SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF ICT IN THE FIELD OF INNOVATION IN THE NATIONAL ECONOMY OF AZERBAIJAN

In 2013 Azerbaijan enterprises have produced about 33712.5 billion manat (in 1 quarter 2014 – 8147.1 billion manat) manufactured goods, where the weight of drilling industry was equal to 73.9% (in 1 quarter 2014 – 71.9 %), manufacturing industry 20.1 % (in 1 quarter 2014 – 21.0%). At the same time GDP of manufacturing industry was equal to 2439.6 billion manat (in 1 quarter 2014 – 564.7 billion manat) [5].

In 2013 Azerbaijan enterprises had produced 24.5 thousand units of TV, 6.7 thousand units of refrigerators, 236 units of PC monitors, 173 units of power transformations. In 1 quarter 2014 Azerbaijan enterprises have produced 660 units of refrigerators, 4 units of power transformations [5]. These dates demonstrate the step by step increasing machinery production in Azerbaijan.

The turnover of export-import operations also had increasing from 25115.2 billion manat in 2012 [2] to 43551.2 billion manat in 2014 [5]. But the statistics of 2014 illustrates the machinery goods' increasing, but reduction of their share in export. The average age of manufactured output goods is getting to long, especially goods for oil drilling industry. [1]. The level of intensification of machinery industry is low. The import of high-tech equipment, tools predominate over the export.

In managing foreign economic activity state pays special attention to supporting the export of innovative products, manufactured goods in the country in order to provide foreign

exchange earnings, maintaining a positive, non-deficit of the trade balance, the empowerment of market sales of innovative products and their producers.

Measures of state support and promote high-tech exports include: 1) the distribution of loans and subsidies from state budget for the industrial production of high-tech and competitive products; 2) control above budget and extra-budgetary transfers by tax-payers; 3) insurance through the domestic banking infrastructure and foreign financial institutions, making extensive use of the tools of financial leasing, factoring operations and franchising, futures transactions; 4) the control above the export possibilities thought government bodies; 5) tax incentives, including tax returns collected individual producers exporting manufactured products; 6) creation of well-servicing infrastructure intensive industries to facilitate exports; 7) information technologies' providing in the field of export of domestic goods, their opportunities; 8) manufactured goods' and suggested services' information bank creating. Information about Azerbaijan produced goods and suggested services should be collect in central information bank, which will be creating by government and interested entrepreneurship institutions; 9) state control above the changes in the structure of exports and imports; 10) the state regulating of balance of payments.

IV. CONCLUSION

More advanced economies operate an active innovation policy and support of technological advantage for the promotion of national prestige and national security, either for welfare enhancement. The implementation of high technological discoveries in production process is an important factor in the improvement of intensive production, especially considering the competitive conditions of a market economy.

The State Support of Innovations in the ICT Sector for Increase the Export Potential of Azerbaijan is in need of state regulating and in adopting some special legislative acts. State regulating of innovations in ICT sector for increase export potential should be bases on implementation of special strategy from state to industrial level. This strategy includes: 1) the organization of market oriented innovations for machinery goods; 2) the managing the changes by ICT sector; 3) the implementation of new marketing strategies which take active part the information technologies; 4) the organising of special Committee which will evaluate the competitiveness of R&D projects for export goods and control on

these implementation by organizing rational network among partners and customers; 5) the creating of information bank of date about export outputs, their technological potentials and avaibilities of Azerbaijan enterprises.

REFERENCES:

1. Abasova S.H. (2013). The State Regulation of International Economic Relations Azerbaijan with European Countries. 2011-2013 Scientific Report of the Economy Institute of Azerbaijan National Academy of Sciences. (in paper) (in Azerbaijan)
2. The Years of New Progress. Baku, Azerbaijan State Statistical Committee, 2011, 254p.
3. The Statistical Indicators of Azerbaijan. Baku, Azerbaijan State Statistical Committee, 2013, p. 602-603. (in Azerbaijan)
4. The Social and Economic Development. Journal of Azerbaijan State Statistical Committee, 2013, No.7, p.120. (in Azerbaijan)
5. The Statistical Review. Azerbaijan State Statistical Committee, 2014, No 2 (29), 2014, p.52. (in Azerbaijan)
6. The Social and Economic Development of Regions. (2009-2013). Jule 2010. Baku, Azerbaijan State Statistical Committee, 2010, 435p. (in Azerbaijan)
7. The Statistical Indicators of Azerbaijan. Baku, Azerbaijan State Statistical Committee, 2011, Chapter 23.1. (In Azerbaijan)
8. The Statistical Indicators of Azerbaijan. Baku, Azerbaijan State Statistical Committee, 2012, p.602 (in Azerbaijan)

This work was supported by the Science Development Foundation under the President of the Republic of Azerbaijan - **Grant № EIF-RITN-MQM -2/IKT-2-2013-7 (13) -29/21/1**

**Подготовка высококвалифицированных
кадров для инновационной деятельности
предприятий Азербайджана**

*Алиев Тарбиз Насиб оглы,
д.э.н., профессор, директор учебно-
образовательного Центра,
Центр Научных Инноваций НАНА,
г.Баку, Азербайджан*

В условиях глобализации главным требованием становится умение предприятий гибко и эффективно реагировать на перемены в окружающей среде и постоянно трансформироваться в соответствии с ними. Сегодня предприятиям необходима новая модель поддержания конкурентоспособности и создания конкурентных преимуществ, которая сделала бы их деятельность максимально эффективной. Результаты многочисленных исследований доказывают, что в долгосрочной перспективе конкурентоспособность предприятия определяет хорошо обученный, квалифицированный и мотивированный персонал.

Однако, постоянно увеличивающийся объем научно-технической информации существенно ускорил процесс так называемого старения знаний: за несколько лет в течение которых специалист не повышал свою квалификацию, он настолько отставал от изменившегося уровня знаний в отрасли, что ему приходилось начинать учиться практически заново. Сегодня же наука развивается настолько быстрыми темпами, что инженерное знание устаревает ежегодно на 20%.

Подготовка инженеров-технологов, экономистов-менеджеров и других управленческих кадров в высших учебных заведениях недостаточно приближена к рыночным условиям и конкретному производству. Именно поэтому, молодые специалисты недостаточно быстро включаются в самостоятельную творческую деятельность по совершенствованию техники, технологии, организации и улучшению экономических показателей предприятий.

Высокие рыночные требования вызывают необходимость

перестройки всей системы образования. Она должна быть мобильной, учитывать происходящие на рынке труда изменения спроса на высококвалифицированного специалиста, постоянно соответствовать данным требованиям, как с качественных, так и количественных позиций.

Новому этапу развития рыночной экономики, новой технике, технологии и организации производства должны в полной мере соответствовать системы, формы, содержание и методы подготовки персонала, что настоятельно требует непрерывности обучения и образования. Система непрерывного образования сотрудников предприятий получила широкое распространение и стала частью международного стандарта серии ISO-9000 и считается одной из самых эффективных в мире. Однако, до сих пор учебные программы многих технических ВУЗ-ов не приведены в соответствие к рыночным преобразованиям, хотя вот уже более 15-ти лет в ВУЗ-ах республики готовят бакалавров и магистров, а в отдельных ВУЗ-ах применяются программы MBA (Master of Business Administration) и BBA (Bachelor of Business Administration).

Ныне в Азербайджане функционирует 36 государственных и 15 негосударственных вузов. В них обучаются студенты по 220 специальностям. Ежегодно в эти вузы на конкурсной основе принимаются 31,2 тысяч студентов-бакалавров и 4,2 тысяч магистров. Около 90% из них очного обучения.

Известно, что одним из основных факторов определяющих качество образования в вузах является научный уровень преподавателей. Несмотря на то, что в ВУЗ-ах республики трудятся более 1300 докторов наук и порядка 6 тысяч докторов по философии, однако их возрастной фактор препятствует подготовке бакалавров и магистров, способных реагировать на быстро меняющиеся преобразования. Каждый преподаватель ведет несколько дисциплин, что также отрицательно влияет на качество образования. Поэтому во многих государственных технических ВУЗ-ах выпускники не имеют представления о финансовых и маркетинговых аспектах деятельности компаний, в которых они работают, не могут в полной мере анализировать влияние макроэкономических показателей на отрасль.

Обновление состава преподавателей - сложный социальный процесс, а подготовка – молодых специалистов – ученых требует длительного времени. С другой стороны не каждый молодой ученый способен стать хорошим преподавателем.

Для решения всех этих проблем в 2013 г. утверждена «Государственная стратегия по развитию образования в Азербайджанской Республике». Это важный долгосрочный документ предусматривает осуществление реформ в системе образования в соответствии с международными стандартами. При этом особое внимание уделяется повышению эффективности содержания образования путем применения инновационных методов, технологий и преобразований ВУЗ-ов в учебно-исследовательский инновационный центр.

В указанной программе, а также в концепции развития «Азербайджан – 2020: взгляд в будущее» красной нитью проходит продолжение обучения азербайджанской молодежи за рубежом. С этой целью еще в 2007 г. утверждена «Государственная Программа по обучению азербайджанской молодежи в зарубежных государствах в 2007-2015 гг.». В соответствие этой программы руководством республики подписано 17 распоряжений и решений, а Министерством Образования около 80 договоров, протоколов – соглашений и Меморандум с 30-ю странами мира и более 15-ю общественными объединениями. В Азербайджане создано некоммерческое объединение азербайджанской молодежи, обучающейся за рубежом.

Азербайджанская система обучения за границей за счет государства является одной из редких и самых либеральных во всем мире, где создаются самые лучшие условия в пользу стипендиатов. В рамках программы студентам обеспечивается оплата образования, авиабилет в обе стороны раз в год, расходы на визу, медицинское страхование и даже расходы на используемую литературу.

Помимо этих расходов, студентам предоставляется стипендия, уровень которой определяется Кабинетом министров страны в зависимости от страны – минимум \$ 700 и максимум \$ 1800 (1400 евро).

В 2007 г. для финансирования Государственной Программы обучения азербайджанской молодежи за рубежом из Резервного Фонда Президента Азербайджанской Республики было выделено средств на сумму 2,2 млн. ман. В последующие годы финансирование осуществляется со стороны Государственного Нефтяного Фонда республики.

Кроме того, в финансировании обучения молодежи принимают участие: Международный Институт Образования (Fullbright); Академическая Обменная служба Германии (DAAD); Организационный Центр Государственного высшего и среднего образования Франции (CNOUS); (рис.1)

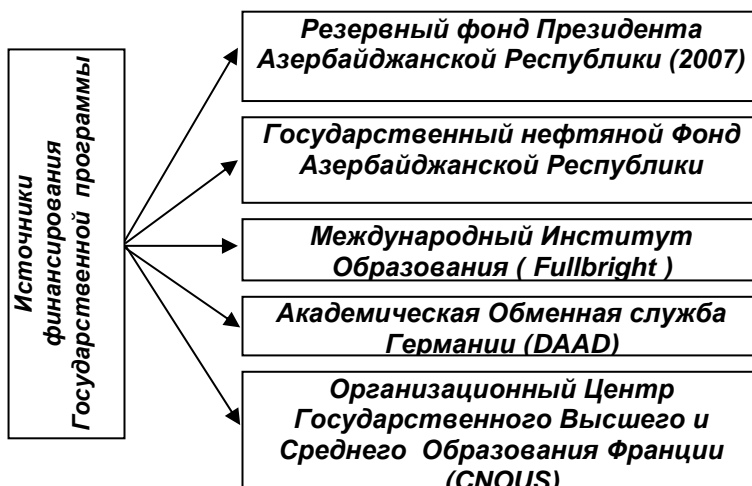
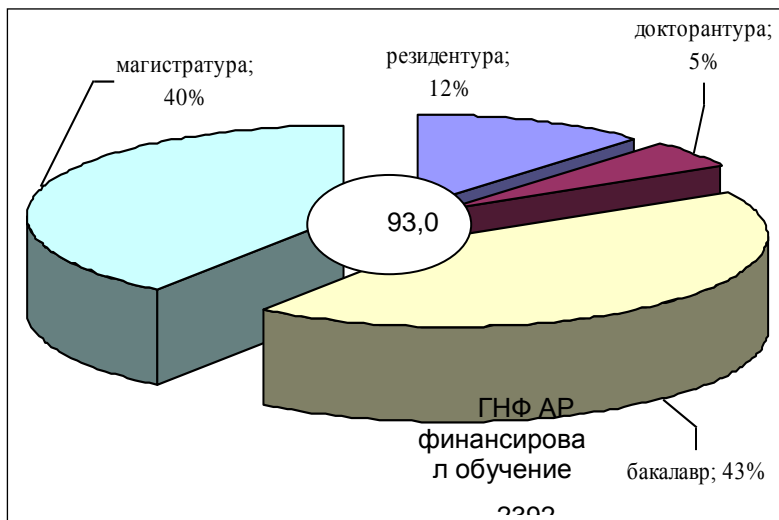

Рис. 1. Источники финансирования Государственной Программы обучения азербайджанской молодежи за рубежом

Рис.2. Распределение финансовых ресурсов по образовательным ступеням

По состоянию на 01.07.2014 г. в рамках указанной госпрограммы за счет средств ГНФ АР финансировано обучение 2392 студентов на общую сумму 93 млн.ман. Из них 43% средств израсходовано на подготовку бакалавров; 40%-магистров; 12% - на резидентуру, а 5,0 % докторантуру (рис 2). Из всех выделенных ГНФ АР средств 54% направлено на проживание; 40% - обучение; 3,3 % - регистрацию; 1,2 % -страхование и 1,5 % на другие расходы студентов. Со стороны «Fullbright», «DAAD» и «CNOUS» финансировалось обучение 244 студентов. Анализ показал, что из 2612 студентов 25,6 % обучаются в Великобритании; 21,9%- в Турции; 15,6%- в Германии; 7,9% -в Канаде и 4,4 % - в российских университетах. Полный перечень обучающихся студентов за рубежом дается в таблице1.

Таблица 1

Количество студентов, обучающихся за рубежом и
финансируемых по
Государственной Программе

Страны	Все го	Учебные годы						
		2007- 2008	2008- 2009	2009- 2010	2010 - 2011	2011- 2012	2012- 2013	2013 - 2014
Великобритания	676	5	27	89	47	97	200	211
Турция	523	10	16	51	52	103	145	146
Германия	373	4	21	46	56	84	80	82
Канада	190	-	1	11	24	52	53	48
Россия	106	18	8	16	20	23	11	10
Нидерланды	94	2	6	13	13	9	15	14
Франция	80	13	27	26	6	7	1	-
Швейцария	75	1	1	6	7	12	25	23
США	70	4	10	4	12	9	15	16
Австралия	57	-	3	2	5	9	18	20
Южная Корея	30	3	5	14	4	1	2	1
Швеция	27	2	4	10	7	4	-	-
Италия	27	-	2	4	3	-	7	11
Австрия	19	-	1	2	5	3	4	4
Чехия	16	1	-	1	6	-	4	4
Литва	15	-	-	-	-	-	7	8
Испания	15	1	1	-	3	1	4	5
Ирландия	9	-	-	1	1	3	2	2
Польша	8	-	-	-	-	-	3	5
Сингапур	7	-	-	5	-	2	-	-
Малайзия	6	-	-	2	-	-	2	2
Бельгия и Новая Зеландия	По 4 чел.	1	1	2	2	1	2	3
Венгрия, Финляндия, Китай, Норвегия	По 3 чел.	-	-	1	2	-	4	5
Япония	2	1	-	-	-	-	1	-
Эстония и Латвия	По 1 чел.	-	-	-	-	-	1	1

Высокие расходы за обучение наблюдаются в университетах США (\$1800), в Японии (\$1750), Норвегии и Новой Зеландии (\$1550), Канады (\$1400), а самые низкие в Индии (\$730).

Оценивая состав бакалавров по специальностям, можно отметить, что из их общего числа 32,2 % обучаются по специальности экономика и менеджмент, 28,7 %- медицины; 20% -информации и коммуникации и 19,1 % инженеры для

промышленности. Среди магистров предпочтение дается специальности – экономика и менеджмент.

В зарубежных университетах, где обучается азербайджанская молодежь, на основе международных стандартов качества глубоко осваиваются такие важные предметы, как: управление проектами, экспертиза проектов, патентоведение, бизнес-план, экономико-математическое моделирование, стратегическое управление, бухгалтерский учет и аудит, управление бизнесом, кадрами, финансовыми ресурсами, эффективность НИОКР, международный бизнес, инновационный и информационный менеджмент, креативный менеджмент, теория и управление интеллектуальной собственностью, современная компьютерная техника и технология, их математическое и программное обеспечение, проектирование строительных объектов с помощью компьютерной технологии и др.

Проходят серьезную производственную практику в крупных фирмах и НИИ. Тем самым выпускники становятся хорошими специалистами для организации и управления инновационной деятельностью предприятий и самостоятельного проведения научных исследований.

По итогам 2013-2014 учебного года в рамках указанной Государственной Программы завершили учебу 561 человек. Из них: 181 чел. окончили университеты в Великобритании, 62 чел. – в Германии; 60 чел. – в Турции; 56 чел – в России; 54 - во Франции и т.д.

Сегодня мы не можем похвастаться, что в области подготовки кадров по инновациям у нас все хорошо. Она находится на начальном этапе своего развития. Однако ради справедливости надо отметить, что в отличие от государственных, в отдельных частных университетах более углубленно изучаются дисциплины по инновационной деятельности. Сегодня среди негосударственных особенно отличаются университеты: «Хазар», «Кавказ» и «Азербайджан».

Так, университет «Хазар» был создан в начале 90-х годов. Обучение студентов и магистрантов осуществляется по учебной программе Гарвардского Университета. В этом университете трехступенчатая система образования: степень бакалавра (BS); магистра (MS); магистра управления в области

бизнеса (MBA) и ученая степень (Ph.D). Согласно этих программ, подготовка специалистов осуществляется по следующим специальностям: инженеры по разработке нефтяных и газовых месторождений; инженеры по компьютерам и строительству; компьютерные науки; бухгалтерский учет и аудит, финансы; маркетинг, менеджмент, управление бизнесом, международный бизнес, международная экономика и другие.

В университете действуют 18 центров и институтов. Среди них: библиотечно-информационный центр, центр экономических исследований и бизнес образования; словарный и энциклопедический центр; центры исследования окружающей среды, обеспечения качества образования, поддержки научных исследований, центр дистанционного образования и т.д. В университете созданы музеи: ковра, ювелирных работ, национальной одежды и кукол. В университете работают более 200 научных работников и преподавателей, 40 докторов наук, около 100 кандидатов наук (Ph.D), признанные ученые, деятели науки.

В университете трудятся также приглашенные ученые из США, Европы и Азии. Основной язык обучения в этом университете - английский, однако студенты изучают и другие иностранные языки. Лучшие студенты получают возможность продолжить образование в университетах США, Канады, Западной, Средней и Восточной Европы, Дальнего Востока и т.д. более 15 % студентов, обучающихся в университете – иностранцы.

Университет «Кавказ» создан 1993 г. Обучение студентов и магистрантов осуществляется по учебной программе ведущего турецкого университета. В 2004- м году университет получил международный сертификат качества TSE-EN-ISO 9001:2000. Университет имеет 4 факультета: инженерный, факультет экономики и менеджмента, юридический и педагогический, где обучаются более 5-ти тысяч студентов.

Обучение проводится на двух языках: турецком и английском. С 2007 года в университете по двум специальностям программы MBA осуществляется подготовка кадров. В университете организованы два научных института и три научных центра. Ныне в университете осуществляется подготовка специалистов: степень бакалавра по 20-ти,

магистра - по 10-ти, а аспирантуры по 4-м специальностям. Это единственный частный университет, который по государственному заказу осуществляет подготовку бакалавров для нефтяной промышленности республики. Порядка 80% выпускников трудоустроены.

Университет «Азербайджан», как частная организация, создан в 1991 году, госрегистрацию прошел в 1993-ем году. Ныне в университете на трех факультетах по 20-ти специальностям, на 3-х ступенях обучаются порядка 1500 студентов. В университете трудятся 270 преподавателей, среди них 2 члена-корреспондента НАНА, 12 докторов наук, более 50 кандидатов - наук и доцентов.

В университете действуют научно-исследовательский центр, Центр карьеры, студенческий клуб. Образование здесь ведется на азербайджанском, русском и английском языках. Студенты программы ВВА помимо английского языка, обучаются второму иностранному языку (немецкий, французский, арабский). Университет впервые создал юридическую клинику. С 2008-го года вместе с государственным университетом Джорджии (США) и Кавказским университетом (Грузия) применяет программу бакалавра ББА и магистра МБА по специальности бизнес администрирования. Университет обладает самой современной образовательной программой и необходимым материалом для студентов.

Одним из современных ВУЗ-ов, направленных на подготовку высококвалифицированных специалистов, является Бакинская Высшая Нефтяная Школа (БВНШ), созданная Указом Президента Азербайджанской Республики от 29 ноября 2011 года, при ГНК АР. Целью организации этой школы является подготовка кадров с высшим образованием в области нефтехимии и нефтедобычи в соответствии с требованиями мировых образовательных стандартов, создание условий для поддержки и эффективного использования потенциала одаренной молодежи в социально-экономическом развитии страны, на базе тесного сотрудничества с университетами Херуот-Batt Шотландии.

Между БВНШ и университетом Херуот-Batt 6 февраля 2013 года подписано соглашение о сотрудничестве в сов-

местной подготовке специалистов в течение 2013-2017 гг. по специальностям «Нефтегазовая инженерия», «Химическая инженерия» и «Автоматизация производственных процессов», на основе учебных программ, предложенных университетом Херуот-Batt. Согласно условиям соглашения, применение учебных программ в БВНШ проводится при участии представителей педагогического состава университета Херуот-Batt.

Они полностью контролируют организацию учебного процесса и оценку знаний, а так же проводят информационное и методическое обеспечение. Промежуточный мониторинг учебного процесса проводится сотрудниками обоих вузов, а семестровые экзамены - сотрудниками университета Херуот-Batt. Выпускникам, которые получают степень бакалавра, будут вручены дипломы БВНШ и университета Херуот-Batt.

Думается, что опыт этих трех частных университетов и высшей школы по подготовке специалистов в соответствии с международным стандартом и программой должен использоваться и в других частных и государственных университетах. Теперь, главная задача, стоящая перед этими университетами является обновление учебного плана с включением в его состав современной дисциплины по инновациям, подбор соответствующих кадров для ведения этих дисциплин. Конечно, это дело ближайшего будущего.

Чтобы достичь определенных результатов в организации и управлении инновационной деятельности на предприятиях, помимо инвестиционного их обеспечения, необходимо в полном составе трудоустроить азербайджанскую молодежь, окончившую зарубежные университеты, с одновременным повышением квалификации управленческих работников действующих предприятий на специально организованных тренингах, курсах, семинарах.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ ОБОРОННО - ПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ:ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ

*Андрощук Геннадій Олександрович,
к.е.н., доцент, завідувач лабораторії правового
забезпечення розвитку науки і технологій, Науково-
дослідний інститут Національної академії правових наук
України, професор кафедри інтелектуальної власності
НУ "Одеська юридична академія"*

**Андрощук Г.О., завідувач лабораторії правового
забезпечення розвитку науки і технологій НДІ
інтелектуальної власності НАПрН України, кандидат
економічних наук, доцент,**

Два роки тому, у своєму виступі на Парламентських слуханнях "Про стан та перспективи розвитку воєнної організації та сектору безпеки України" Голова Комітету Верховної Ради України з питань національної безпеки і оборони А.С. Гриценко слушно зауважив: *"оборонно-промисловий комплекс — це не тільки сектор економіки, який виробляє зброю для армії та інших силових структур, це той сектор, який визначає інженерний інтелект нації.*

Або не визначає. ... І якщо не працюватиме оборонний комплекс за підтримки держави, починаючи з фундаментальних, прикладних досліджень, розробок, які потім через конверсію ідуть у цивільний сектор, розум нації взагалі зникне".[1].

У рейтингу кращих країн світу The Good Country Index, за підсумками 2013 року, Україна зайняла лише 99-те місце. Водночас по одному з показників вона потрапила до лідируючої групи – 13-те місце за розвитком «науки і технологій». Сусідами України в інноваційній категорії є Німеччина і Франція (11 і 12 місця відповідно). Росія, яка в загальному рейтингу займає 95 позицію, за технологіями опинилася лише на 41 місці з 125 країн, Білорусь – на 36 місці, Казахстан – на 109-му.

За даними рейтингу Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблем миру ([SIPRI](#)), за підсумками останніх п'яти років (2008-2012 рр.) Україна посіла дев'яте місце серед найбільших експортерів зброї. Обсяг експорту становить 3,087 млрд. дол. США (2% від загального числа світових поставок). Україна поставляє озброєння і продукцію спеціального призначення в 62 країни світу. Проте торгує вона переважно зброєю радянських часів. Тому державі необхідно приділити особливу увагу реалізації програм щодо виробництва та подальшого продажу сучасної високотехнологічної зброї. Україна за об'ємами експорту знаходиться на 12-му місці, третє місце займає у світовому рейтингу експортерів бронемашин на період 2007-2014 роки.

Як зазначають експерти [2] термін «*оборонно-промисловий комплекс*» до цього часу не має законодавчого визначення. Під оборонно-промисловим комплексом (ОПК), як сектором економіки, ми розуміємо сукупність науково-дослідних, проектно-конструкторських, випробувальних організацій і виробничих підприємств, що виконують розробку і виробництво військової та спеціальної техніки, амуніції, боєприпасів і т.п. для державних силових структур і на експорт.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено Перелік підприємств, установ і організацій оборонно-промислового комплексу, який потребує перегляду та приведення у відповідність з результатами реформування цієї сфери. Виробництвом продукції оборонного призначення, яка становить державну таємницю, займається 36 приватних суб'єктів господарювання, що не входять до згаданого переліку.

Із загальної кількості підприємств, що мають відповідні ліцензії на виробництво, ремонт, модернізацію та утилізацію озброєння і військової техніки (далі – ОВТ) та боєприпасів, близько 35% складають підприємства недержавної форми власності. Таким чином, до цього сектору економіки належать підприємства, установи та організації різних форм власності та підпорядкування, які виробляють продукцію оборонного призначення або можуть залучатися до виконання завдань, спрямованих на забезпечення обороноспроможності нашої країни.

Це має враховуватися під час формування оборонного замовлення, структура якого практично не віддзеркалює дійсні потреби Збройних Сил України, а обмежується мінімальними ресурсними можливостями держави для підтримання рівня обороноздатності держави трохи вищого за критичний. З усієї номенклатури озброєння та військової техніки, яка знаходиться на озброєнні Збройних Сил України, промисловість на сьогодні виробляє за замкненим циклом вкрай незначну кількість кінцевої продукції (близько 1-2%) [2].

Державна цільова програма реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу на період до 2013 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України в від 27 серпня 2008 р. № 766 (далі – Програма), що була розроблена з метою реалізації завдань щодо розробки нових видів виробів оборонного призначення не фінансувалася.

Не виконувалися передбачені у ній заходи з освоєння виробництва нових конкурентоспроможних видів озброєння та військової техніки, розроблення та впровадження нових технологій з виготовлення озброєння та військової техніки, проведення реконструкції та технічного переоснащення діючого виробництва, а також створення нових виробничих потужностей. Це негативно вплинуло на фінансово-економічний стан оборонних підприємств, особливо казенних, які за відсутності державного оборонного замовлення стали економічними заручниками такої форми власності.

Вітчизняне виробництво ОВТ та спеціальної техніки для потреб Збройних Сил, інших військових формувань і правоохоронних органів сьогодні складає лише 5 - 8 % від потенційних можливостей оборонних підприємств. Експорт ОВТ, технологій та наукових досліджень за минулі роки став практично єдиним джерелом забезпечення діяльності підприємств і організацій ОПК. Таким чином, на сьогодні підприємства ОПК є експортоорієнтованими.

З боку оборонного відомства майже відсутній попит, а українські підприємства, що можуть бути залучені до виконання завдань українського оборонного відомства, експортують свої здобутки та озброюють армії інших країн світу. Так у 2012 році 53 % науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт фінансувалися іноземними структурами (Росія, Бразилія, Китай,

США). У загальній структурі вітчизняного виробництва виробів військового та подвійного призначення потреби української армії, які увійшли до оборонного замовлення, складають 1.5-2 % [2].

Визначення чітких перспектив щодо майбутніх потреб оборонного відомства дасть можливість виробникам зорієнтувати виробництво на ці потреби, а інвесторам розраховувати на довготермінову перспективу. Проблемним і таким, що потребує вирішення, є міжвідомчий розподіл повноважень щодо виробництва озброєнь, особливо в частині визначення відомства відповідального за підготовку самого виробництва.

На даний час комплексним програмним документом у військовій сфері є лише Державна цільова оборонна програма розвитку озброєння та військової техніки Збройних Сил України на 2012 – 2017 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 01 лютого 2012 № 46-2.

На сьогодні українська оборонна промисловість здатна виробляти для потреб Збройних Сил України продукцію за такими напрямками як: військово-транспортна авіація; ракетне озброєння авіаційної та бронетанкової техніки; високоточне озброєння; танки та броньовані машини; радіолокаційні станції, системи супутникової навігації та електронної протидії; боєприпаси; танкове та авіаційне двигунобудування; військові кораблі та патрульні катери. На українських підприємствах також існує можливість виконувати всі види модернізації та ремонту військової техніки, що знаходиться на озброєнні Збройних Сил України.

При цьому експорт продукції оборонних підприємств складає 65 % - 75% від загального обсягу продукції, що виробляється ними, а на внутрішньому ринку споживається лише незначна частка (менше третини). Це свідчить про недостатній попит на внутрішньому ринку, і разом з тим про певну конкурентоздатність цієї продукції на світовому ринку озброєнь.

Слід зазначити, що підприємства-учасники Держконцерну «Укроборонпром» (всього 134 підприємства українського ОПК) за підсумками 2013 року отримали сумарний чистий прибуток за українськими стандартами фінансової звітності в розмірі 522 млн. грн. Річне зростання виробництва на

підприємствах в середньому становило 22% у порівнянні з 2012 р. [3]. Ця позитивна фінансова динаміка свідчить, що підприємства концерну мають достатній технічний і науковий потенціал, щоб утримати високі позиції України в рейтингу світових лідерів постачальників зброї і бути системоутворюючою експортною галуззю української економіки. Адже український ОПК веде 60 сучасних наукоємних розробок. Він має унікальні технології в сфері радіолокаційного обладнання, засобів протиповітряної оборони, ракетно-артилерійського озброєння та систем активного бронетанкового захисту. Крім того, вітчизняні фахівці ОПК змогли створити системи високоточного ураження, аналогів яким немає в інших країнах. Як зазначають аналітики, до успіхів українських зброярів у 2013 році можна також віднести розробку сучасних систем звукової локалізації пострілу для виявлення ворожих снайперів і артилерійських установок.

Найважливішим елементом національного престижу, безумовно, є бронетехніка. Державне підприємство «Базовий центр критичних технологій (БЦКТ) «Мікротек» є відомим розробником систем захисту нового покоління не тільки в Україні, а й за її межами. Працюючи у сфері створення комплексів активного і динамічного захисту як для важкої, так і для легкої бронетехніки, підприємство досягло значного успіху і нині успішно конкурує з іноземними виробниками аналогічної продукції.

Ним, зокрема, розроблені, прийняті на озброєння і успішно реалізовується динамічний захист (ДЗ) «Ніж», протитандемний динамічний захист «Дуплет», а також комплекс активного захисту (КАЗ) «Заслін» для танків. За своїми бойовими можливостями комплекси ДЗ «Ніж» та протитандемної ДЗ «Дуплет» значно переважають відомі іноземні зразки, захищають танк від цільнометалевих оперених бронебійних підкаліберних снарядів, боєприпасів типу «ударне ядро», що самоформуються, та тандемних кумулятивних засобів ураження.

Вітчизняний ДЗ є абсолютно новим захистом за принципами функціонування і не схожий на іноземні засоби аналогічного призначення. Продукція компанії є конкурентоспроможною на світових ринках озброєнь і має високий експортний потенціал. Новизна технічних рішень захищена патентами на винаходи, зокрема в Європі та США [4].

Маючи певні практичні досягнення, «Мікротек» зацікавлений у розширенні своїх потенційних ринків шляхом співпраці з європейськими партнерами. Тому в нас є що охороняти!.

Проте, відсутність повноцінної нормативно-правової бази, що регламентує дії юридичних і фізичних осіб у частині комерціалізації інтелектуальної власності, технологій подвійного призначення, значний розмір патентних зборів, встановлений урядом, за подання заявок на винаходи та підтримання їх чинності, створює передумови до того, що оборонні підприємства практично не займаються правовою охороною об'єктів інтелектуальної власності, створених в процесі виконання оборонного замовлення. За останні п'ять років кількість поданих заявок на винаходи від національних заявників по класах F41, F42 (Зброя) МПК і отриманих патентів зменшилася у двічі (заявок - з 63 у 2007 р. до 30 у 2011р., виданих патентів – з 43 у 2007 р. до 24 у 2011р.) [5].

Вивчення стану справ з патентною охороною об'єктів ІВ на ряді підприємств України, показує, що в них є тільки охоронні документи колишнього СРСР (авторські свідоцтва) та деклараційні патенти України на корисні моделі. При цьому більшість з них є із закінченим терміном дії.

Аналіз подання заявок та кількості чинних охоронних документів на об'єкти промислової власності (ОПВ) - винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг підприємствами Укроборонпрому за основними напрямками протягом 2009 – 2014 рр., поданий нижче в таблицях 1-2., показує незадовільний стан справ щодо динаміки подання заявок та чинних охоронних документів на ОПВ в галузі ОПК..

Таблиця 1

Подання заявок на ОПВ підприємствами Укроборонпрому за основними напрямками протягом 2009 – 2014 рр.

ПІДПРИЄМСТВА	Винаходи	КМ	Промислові зразки	Знаки для товарів і послуг
Підприємства бронетанкової техніки, артилерійського озброєння, автомобільної, інженерної та спеціальної техніки	1	20	1	1

Підприємства суднобудування та морської техніки	3	5	19	2
Підприємства авіабудування та авіаремонтну	10	21	19	5
Підприємства радіолокації, радіозв'язку та систем протиповітряної оборони	2	10	3	0
Підприємства високоточного озброєння та боеприпасів	6	11	3	1

Таблиця 2

Кількість чинних охоронних документів на ОПВ на підприємствах Укроборонпрому за основними напрямками

ПІДПРИЄМСТВА	Винаходи	КМ	Промислові зразки	Знаки для товарів і послуг
Підприємства бронетанкової техніки, артилерійського озброєння, автомобільної, інженерної та спеціальної техніки	4	19	1	17
Підприємства суднобудування та морської техніки	75	19	14	13
Підприємства авіабудування та авіаремонтну	26	31	39	26
Підприємства радіолокації, радіозв'язку та систем протиповітряної оборони	22	18	6	16
Підприємства високоточного озброєння та боеприпасів	6			28

В Україні більше половини заявок на винаходи (50,3%) надходить від іноземних заявників. Внаслідок кризового стану вітчизняної економіки кількість заявок, поданих заявниками – юридичними особами, скоротилася на 19,5 %, у т.ч. заявок на винаходи – майже на 30 %.

Збільшення діючих ставок зборів за патентування винаходів та корисних моделей (які відповідно збільшені до 35 разів), та підтримання їх чинності, негативно позначилося на результативності винахідницької діяльності та призвело до зменшення кількості поданих заявок на винаходи, в т.ч. в ОПК..

Таблиця 3

Кількість патентів на винаходи і корисні моделі, що втратили чинність через несплату зборів за 2010 – 2014рр.

	2010	2011	2012	2013	2014 (9 міс.)	всь ого
Винаходи і корисні моделі – всього	8888	9541	9750	11007	9058	8244
В т.ч. національні власники	8180	8489	8738	9862	8208	3477
З них суб'єкти АР Крим	339	236	270	244	207	296
Промислові зразки - всього	2274	1567	1352	1406	845	444
В т.ч. національні власники	2059	1298	1186	1246	693	482
З них суб'єкти АР Крим	48	76	37	62	20	43

Про низьку ефективність винахідницької діяльності в Україні, що становить загрозу економічній безпеці держави, свідчать, зокрема, такі дані. У 2013 році національними заявниками подано близько 13 тисяч заявок на винаходи і корисні моделі. Водночас, як видно з аналізу показників таблиці 3, через несплату зборів за підтримання чинності патентів на винаходи і корисні моделі, втратило чинність 9,8 тисяч патентів національних власників (75%)!

При цьому, як видно з діаграми на рис.1, середній термін розгляду заявок на винаходи до видачі патенту складає близько 2-х років.

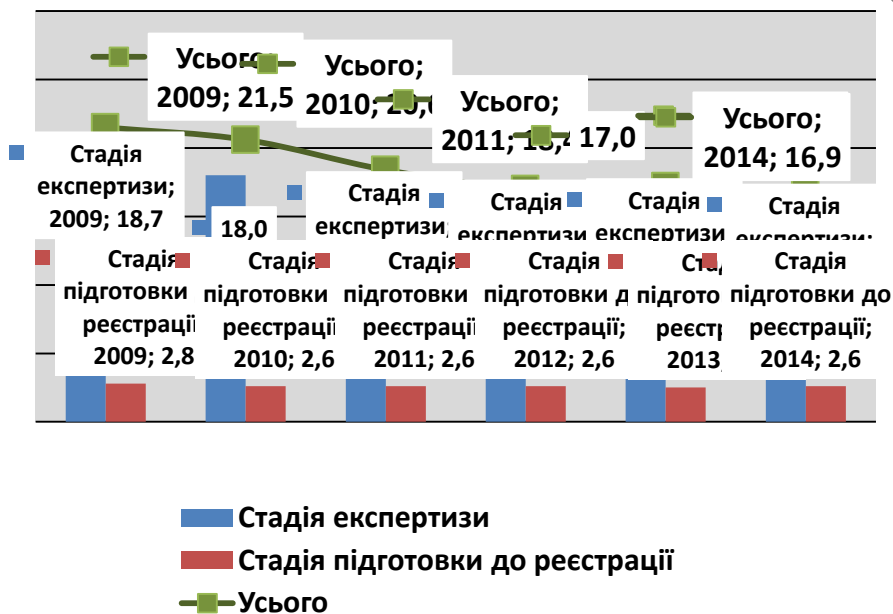

Рис. 1.

Середній строк розгляду заявок на винаходи до видачі патенту (місяці)

В Україні повинен бути використаний зарубіжний досвід (США, Китай, Великобританія, Корея, Японія) прискореної експертизи заявок на винаходи. Для цього існують відповідні законодавчі підстави. Адже стаття 6 нової редакції Закону України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" (*Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2012, N 19-20, ст. 166*), зокрема передбачає:

"Для реалізації середньострокових пріоритетних напрямів державою запроваджуються заходи щодо:

2) першочергового розгляду заявок на винаходи, що відповідають середньостроковим пріоритетним напрямам загальнодержавного рівня."

Проте Державною службою інтелектуальної власності України в цьому плані поки що нічого не зроблено.

В Україні затверджено шість пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки, з яких чотири певним чином стосуються ОПК. В країні 30 головних розпорядників бюджетних коштів на науку, але немає цільової науково-технічної програми розвитку

перспективних досліджень для цілей ОПК, оскільки не існує органу, який би мав відповідати за координацію розвитку науки в цілому та її застосування для потреб країни, зокрема її обороноздатності.

Низькі показники зарубіжного патентування свідчать про патентну незахищеність продукції, що експортується з України, і обумовлює істотні ризики її експорту. Водночас, значна частина потенційно значимих винаходів, отриманих українськими винахідниками, заявляються напряму в патентні відомства зарубіжних країн без подання попередньої заявки в патентне відомство України і отримання відповідного дозволу. Тобто, продовжується неконтрольована передача за кордон наукових і конструкторських розробок, виток з України вітчизняних заявок на перспективні винаходи. За останні роки понад 100 таких винаходів запатентовано безпосередньо в США і декілька тисяч – в Росії! [5]. Є серед них і технології подвійного призначення і конструкції танків.

Згідно річного звіту Роспатенту за 2013 рік, серед іноземних заявників з 15 країн з найбільшою кількістю заявок і отриманих патентів на корисні моделі в останні роки на першому місці знаходиться Україна (220 заявок і 149 отриманих патентів) [6]. А вже потім ідуть США, Китай, Німеччина. В одному з річних звітів зазначалося *«отмечается экспансия украинских изобретателей»*. Сьогодні, в умовах гібридної війни, таке інтелектуальне підживлення Росії є неприпустимим.

Законодавством і досі не врегульовано питання щодо запобігання поданню заявок на винаходи в зарубіжні країни без попереднього подання заявок в Україні. Це призводить до неконтрольованого відтоку нових технологій та їх інтелектуальних складових за кордон. Кримінальним кодексом України не визначено відповідальності за вчинення таких дій. Зазначимо, що відповідні санкції передбачені, зокрема, законодавством США, Великобританії, Росії.

Намітилися негативні тенденції у сфері виробництва, обігу та використання службових винаходів в Україні: окремі керівники суб'єктів господарювання (насамперед державної форми власності) з метою особистого збагачення оформляють охоронні документи на об'єкти промислової власності, створені

за державні кошти, на приватних осіб і підконтрольні комерційні структури.

Так, фізичними особами були зареєстровані права промислової власності на елементи та технології використання станції радіолокаційного стеження "Кольчуга", що створені за кошти держбюджету. На користь фізичних осіб було перераховано близько 2/3 прибутку від реалізації зазначених комплексів [7(с.253)]). Патенти на гранатомет РГ-1, автоматичний гранатомет, ручну осколочну гранату, колісний бронетранспортер типу БТР-70 також видані на фізичних осіб.

Ця негативна практика може набути поширення в ході подальшої приватизації підприємств стратегічних галузей промисловості, які володіють значними нематеріальними активами: оборонно-промислового комплексу, машинобудування, ракетно-космічної та хімічної галузей, науково-технологічної сфери.

В Україні і досі законодавчо не врегульовані питання охорони службової конфіденційної інформації, комерційної таємниці, зокрема, "ноу-хау". Водночас, спеціальні закони про охорону комерційної таємниці вже давно діють в Молдові (1994 р.), Киргизстані (1998 р.), Туркменістані (2000 р.), Азербайджані (2001 р.), Російській Федерації (2004 р.), Таджикистані (2008 р.), Білорусі (2013 р.).

Останнім часом серед дослідників стає досить поширеною є думка про те, що охорона результатів інтелектуальної діяльності в режимі комерційної таємниці більш перспективна, ніж захист патентом. Адже патенти з самого початку були призначені для того, щоб стимулювати виведення винаходів з комерційної таємниці. Наприклад, в роботі [8] зазначається: "... в ієрархії способів підвищення конкурентоспроможності інноваційного бізнесу патентна охорона для багатьох компаній стоїть на п'ятому місці після захисту у вигляді ноу-хау, скорочення терміну освоєння інновації, власне виробництва, продажу супутніх товарів чи послуг".

Проблемним залишається питання володіння та управління правами на об'єкти ІВ, створені за рахунок коштів державного бюджету та загальнодержавних централізованих фондів; не визначено, в яких конкретних випадках і в якому порядку держава може набувати і використовувати права

власності на об'єкти ІВ. Свого часу АНТК ім. Антонова продав Воронезькому авіабудівному товариству (ВАБТ) ліцензію на виробництво літаків Ан-148. Були передані, зокрема, права на використання технічної документації, торгової марки та право на виробництво таких літаків. На розробку документації антоновці витратили понад 110 млн. дол., а сума угоди з ВАБТ склала близько 30 тис. дол.!? (ціна «беvuшного» джипа) [9].

Нові проблеми виникли у зв'язку з анексією Росією Криму. Тут функціонує 13 високотехнологічних підприємств, що входять до складу "Укроборонпрому". Нещодавно в Держдуму внесено і оперативно прийнято законопроект про захист інтелектуальної власності в Криму. *(Совет Федерации встал на защиту крымской интеллектуальной собственности. Для признания на территории РФ действия прав на объекты промышленной собственности, необходимо только заявление. Роспатент не будет проводить проверку соответствия объекта критериям правовой охраны в РФ и взимать пошлину).*

Зазначені проблеми, прогалини у законодавстві, відсутність імперативної вимоги про державну реєстрацію договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності в законодавстві України провокує прояви недобросовісної конкуренції, безконтрольний відток вітчизняних науково-технічних розробок за кордон, виникнення проблем у сфері правозастосування. Все це негативно впливає на рівень економічної безпеки держави.

«...Сьогодні українське виробництво буде завантажене системами високоточної зброї, українськими безпілотниками, усім, чого потребує українська армія - починаючи від бронешитів і закінчуючи тепловізорами», - наголосив нещодавно Президент України Петро Порошенко. *«Українська армія зможе воювати ефективно, мобільно, професійно», -* резюмував Глава держави [10]. Проте не слід забувати, що інтелектуальна власність потребує ефективного захисту.

Список використаних джерел

1. Парламентські слухання: Про стан та перспективи розвитку воєнної організації та сектору безпеки України: Стенограф. звіт про парламентські слухання 23 травня 2012 року / Верховна Рада України; К-т з питань національної безпеки і оборони. - К.: Редакційний відділ, 2012. - 107 с.

2. *Неботов П.Г.* Спроможності національного оборонно-промислового комплексу задовольнити потреби ЗСУ в ОВТ [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://defpol.org.ua/site/index.php/uk/arhiv/obonoglyad/15303-2013-06-06-09-03-40>

3.. Прибуток «Укроборонпрому» у 2013 році становить понад 0,5 млрд. грн. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.info-kmu.com.ua/2014-01-20-000000pm/article/17875545.html>

4. Сергій Воронков Надійний броньований «Заслін» та інші вітчизняні розробки у сфері динамічного захисту — «Ніж», «Дуплет» та «Шершень» — нині успішно конкурують з іноземними виробниками аналогічної продукції [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://narodka.com.ua/7325-nadijnij-bronovanij-zaslin-ta-inshi-vitchiznyani-rozrobki-u-sferi-dinamichnogo-zaxistu-nizh-duplet-ta-shershen-nini-uspishno-konkuruyut-z-inozemnimi-virobnikami-analogichno%D1%97-produkci%D1%97>

5. Андрощук Г.О. Комерціалізація технологій подвійного призначення: досвід США [Текст] / Г. Андрощук // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2013.- № 3 -С.51-65

6. Годовой отчет 2012 (Содержание) РОСПАТЕНТ Отчет о деятельности за 2012 г. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.rupto.ru/rupto/portal/fb7f7150-a66f-11e2-c002-9c8e9921fb2c>

7. Інтелектуальна власність у формуванні інноваційної економіки України: проблеми законодавчого забезпечення та державного регулювання /Автор-упорядник: Г.О.Андрощук — К: Парламентське вид-во, 2010. — 384 с.

8. Чайков М., Майкова А. Коллизии секрета производства (ноу-хау) // [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.avtonews.net/005/kollizii-sekreta-proizvodstva-nou-khau?page=0,1>

9. Сергей Крамаренко. Слететь с высоты. Украинский авиатром «выпадает» с рынка региональных самолетов. [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://gazeta.zn.ua/ECONOMICS/sletet_s_vysoty__ukrainskiy_aviaprom_vypadaet_s_rynka_regionalnyh_samoletov.html

10. Украина планирует увеличить объемы производства собственного оружия для обеспечения потребностей военнослужащих. Об этом Президент Украины Петр Порошенко сообщил после встречи с силовиками в Славянске, сообщает УНН со ссылкой на пресс-службу Главы государства. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://news.mail.ru/inworld/ukraina/politics/18814190/?frommail=1>

УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

*Бєловол Світлана Анатоліївна, викладач,
патентний повірений України,
Прасолов Євген Якович, кандидат технічних наук,
професор кафедри безпеки життєдіяльності,
Решетнік Ольга Валеріївна, студентка,
Шестаченко Ксенія Миколаївна, студентка,
Полтавська державна аграрна академія,
м.Полтава, Україна*

В умовах навчального процесу від студента до професора в якійсь мірі займаються інтелектуальною діяльністю, результатом якої є об'єкти права інтелектуальної власності. Можна стверджувати, що останні є стратегічним і легко відтвореним ресурсом динамічного розвитку аграрного вищого навчального закладу (ВНЗ). Але, повноцінним керуванням правами об'єктів інтелектуальної власності ВНЗ України ускладнюється недостатньою теоретичною та практичною складовою даної проблеми. З одного боку, в період економічних перетворень більшість ВНЗ скоротили штати підрозділу, які проводять патентно-ліцензійну політику. З іншого боку інтелектуальна власність і механізми ефективного керування нею в даний час є предметом дискусії між правовиками, економістами і соціологами. Недостатньо уваги приділяється проблемам просування і захисту об'єктів авторського права ВНЗ, зокрема, підручників, освітніх програм.

У зв'язку з цим, зростає актуальність розробки концепції управління правами об'єктів інтелектуальної власності ВНЗ: по створенню об'єктів права інтелектуальної власності, закріпленню прав на них, оцінці їх ринкової вартості, облік, введення в господарський оборот і захисту об'єктів інтелектуальної власності від несанкціонованого використання [1].

В склад об'єктів права інтелектуальної власності аграрного ВНЗ з врахуванням культурно-освітньої, наукової діяльності відносять: а) освітні послуги (навчальні програми, курси навчальні та підвищення кваліфікації), їх методичне забезпечення (підручники, методичні матеріали, конспекти лекцій, посібники); б) результати інноваційної діяльності аграрного ВНЗ (ноу-хау, наукові розробки); в) об'єкти з використанням інформаційних технологій (електронні підручники, презентації, Інтернет-сайти, публікації); г) засоби індивідуалізації аграрного ВНЗ (бренд, рекламні технології, фірмові найменування); д) конфіденційну інформацію (наприклад, відомості про наукові розробки); е) послуги перекладачів [2].

Різноманітність об'єктів права інтелектуальної власності аграрного ВНЗ та умов необхідних для їх створення, способів їх реєстрації та захисту підтверджує необхідність комплексного підходу до проблеми управління такою власністю. Для цього потрібно розробити на рівні ВНЗ концепцію управління інтелектуальною власністю, це: а) аналіз інноваційних і освітніх потреб території (регіону); б) створення умов для інтелектуальної творчої діяльності; в) облік результатів; г) закріплення прав на них; д) комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності; е) заходи по захисту прав на об'єкти; ж) сформування культури виробництва і споживання інтелектуальної власності.

Важливо закріпити повноваження по реалізації кожного із напрямків за визначеною структурою аграрного ВНЗ.

Аналіз інноваційних і освітніх потреб території регіону. Традиційно ВНЗ є джерелом фундаментальних знань, які є новою продукцією, технологічних процесів і визначають економічну конкурентоздатність господарських об'єктів. Але, все це залежить від затребування його результатів, тобто, слід проводити аналіз інноваційних і освітніх потреб території. Результатом аналізу стане практична направленість дипломних, дисертаційних, інноваційних досліджень, коректування діяльності науково-дослідних лабораторій з врахуванням замовлень суб'єктів господарювання регіону. Корисним може бути узгодження тем досліджень з потенційним роботодавцем і органами регіонального управління.

Освітні технології – це частина загальної структури інтелектуальної власності аграрного ВНЗ. Вони повинні

орієнтуватися на задоволення потреб регіону в кадрах визначеної кваліфікації з подальшою оцінкою діяльності по відсотку випускників працевлаштованих в регіоні по спеціальності [3].

Створення умов для інтелектуальної, творчої діяльності. Важливим в цьому випадку є: створення матеріально-технічної бази і мотивація професорсько-викладацького складу ВНЗ до інтелектуальної творчої діяльності. Оцінити результат можна відсотком «творчості» – новизни та кількістю викладачів в роботі науково-дослідних лабораторій.

Облік результатів творчої діяльності. Результат – це реєстр інтелектуальної власності аграрних ВНЗ, в яких кожен із об'єктів характеризується рядом ознак, необхідних для виконання організаційних, фінансових і юридичних дій. Критеріями оцінки діяльності ВНЗ стане відсоток об'єктів інтелектуальної власності, створених в рамках освітньої і науково-дослідної діяльності.

Закріплення прав на об'єкти права інтелектуальної власності і творчої діяльності пов'язано з їх подальшою комерціалізацією. Економічна цінність об'єктів інтелектуальної власності як товару і об'єкта комерційної діяльності вимагає від ВНЗ господарського об'єкту кваліфікованого управління цією діяльністю.

Найбільш ефективним для успішного використання методу для керування стане розробка і реалізація ВНЗ юридично і економічно обґрунтованої політики в області інтелектуальної власності аграрного ВНЗ, який враховує задачі і умови конкретного ВНЗ і регламентованої для внутрішнього використання нормативних документів. Останні повинні мати положення, які були б обов'язковими для адміністрації, структурних підрозділів, працівників, докторантів, аспірантів і студентів.

Офіційна патентно-ліцензійна політика конкретного ВНЗ повинна бути одним із організуючих і стимулюючих факторів більш оптимального формування тематики прикладних досліджень з їх орієнтацією на кінцевий комерційний результат.

Єдина патентно-ліцензійна політика аграрного ВНЗ має і соціальний аспект, так як вона сприяє реалізації прав авторів на винагороду їх творчої праці.

Патентно-ліцензійна політика аграрного ВНЗ може реалізовувати такі задачі:

а) формувати в області об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) систему суспільних, правових і економічних відносин всередині аграрного ВНЗ, гнучко реагувати на зміни цільових установок, правових і економічних умов;

б) визначити і відображати відношення аграрного ВНЗ до проблеми зберігання і комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності створеної в ВНЗ, а також інтелектуальної власності, права на яку ВНЗ придбав на умовах договору;

в) констатувати, що об'єкти права інтелектуальної власності є виключно власністю ВНЗ, а їх використання можливе тільки на основі дозволу (ліцензії) ВНЗ;

г) забезпечувати правові і майнові інтереси ВНЗ об'єктам права інтелектуальної власності в договорах з третіми особами, а також в установчій документації з приводу створення, з участю ВНЗ, нових юридичних осіб;

д) створення необхідних умов для забезпечення патентної частини, розроблених аграрними ВНЗ і упередження неправомірного використання ним об'єктів права інтелектуальної власності третіх осіб;

е) включати ефективну систему забезпечення комерційної таємниці об'єктів права інтелектуальної власності;

ж) забезпечувати баланс інтересів ВНЗ і працівників авторів, встановити ефективні заходи заохочення за створення і реалізацію об'єктів інтелектуальної власності, а також справедливий розподіл платежів від продажу ліцензій між ВНЗ і його структурними підрозділами.

Об'єкти права інтелектуальної власності це власність ВНЗ і він повинен виступати єдиним патентовласником винаходу, корисної моделі, промислового зразка, товарного знаку, комп'ютерної програми, створених в зв'язку з виконанням службових обов'язків, незалежно, який підрозділ створив.

Заходи по захисту прав на об'єкти права інтелектуальної власності:

- стимулювання процесів правової охорони і використання об'єктів права інтелектуальної власності в регіоні, які забезпечують підвищення конкурентоздатності продукції;

- забезпечення збалансованості прав суб'єктів правовідносин в області об'єктів права інтелектуальної власності. При цьому актуальним було б визначити права і

обов'язки ВНЗ по відношенню до створювачів об'єктів права інтелектуальної власності.

Формування культури виробництва і споживання об'єктів права інтелектуальної власності. Поважне відношення до результатів чужої творчої праці слід розглядати, як необхідний елемент загальної культури сучасної людини.

Дійсно, зниження цінності творчості, на наш погляд, приводить до неефективності правових і економічних заходів по захисту об'єктів права інтелектуальної власності. А значить, з підвищенням ефективності право використання в області інтелектуальної власності слід включити мету і задачі виховання поважного ставлення до об'єктів права інтелектуальної власності в різні системи виховних практик.

Спершу, слід підвищити грамотність студентів в питаннях інтелектуальної власності. Молодь це активний користувач сучасних інформаційних технологій, нерідко зустрічається з формами і методами захисту авторами інтелектуальних прав.

Так, для використання ресурсів електронних бібліотек обов'язковою умовою є укладення «віртуальної» угоди з власниками сайтів виконання авторських прав. Але, знати соціальні норми конкретною особистістю не є єдиною умовою виконувати правила або ухилятися від них. В рамках формування поважного відношення студентської молоді до інтелектуальної власності бажано запрошувати до творчої діяльності самих студентів.

Студент має відповідні знання і почуваючи себе в ролі творця інтелектуального, творчого продукту, він зможе визнати цінність інтелектуальної праці і його результатів. Поважне ставлення до інтелектуальної власності як інтегративна характеристика особистості відображає сформованість когнітивного і діяльнісного компонентів особистості.

Таким чином, в умовах зростаючої конкуренції на ринку загальноосвітніх послуг, ефективність діяльності ВНЗ в більшості визначається його інтелектуальним потенціалом, якістю і асортиментом наданих загальноосвітніх продуктів, затребуваністю інших об'єктів інтелектуальної власності ВНЗ. В цьому плані ВНЗ до наряду зацікавлені в створенні і введенні в господарський оборот об'єктів права інтелектуальної власності і є необхідні умови.

З урахуванням різновидності об'єктів права інтелектуальної власності аграрного ВНЗ принципи керування ним повинні включати:

- сферу навально-методичного забезпечення відкритої совіти;
- патентно-ліцензійну діяльність;
- рекламу в сфері захисту конференційної інформації.

Така політика управління ВНЗ повинна бути направлена на укріплення конкурентних позицій аграрного ВНЗ на існуючих та нових ринках, забезпечення йому вигідного положення в розробці наукоємних товарів та послуг у визначених областях науки і техніки шляхом придбання патентних виключних прав, створення та зберігання ноу-хау, а також управління інтелектуальною власністю шляхом її ефективного використання.

Список використаних джерел:

1. Зимняя И. А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2003. – №5. – С. 27 – 31.

2. Шульгин Д. Б. Модель системного управления интеллектуальной собственностью в вузе/ Д. Б Шульгин, В. С. Коритов // Университетское управление. – 2002. – №1. – С.20 – 23.

3. Браженко С.А. Принципи та шляхи впровадження системи управління інтелектуальною власністю у вищому аграрному навчальному закладі. Проблеми підготовки фахівців з питань інтелектуальної власності в Україні / С. А. Браженко, Є. Я. Прасолов / Матеріали XII Всеукраїнської науково-методичної конференції. – К. : Інститут інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» в м. Києві. – 2012. – С. 33 – 40.

**ОРГАНІЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ
АГРАРНОГО НАПРЯМКУ**

***Бончик Віталій Семенович ,
патентний повірений, к.т.н., доцент
Подільського державного аграрно-технічного
університету,
м.Кам'янець-Подільський, Україна***

На даний час ставиться задача економічного розвитку України за інноваційною моделлю, в основі якої лежать результати творчої діяльності громадян, тобто об'єкти права інтелектуальної власності. В той час аграрна освіта з питань правової охорони, практичного використання та захисту об'єктів права інтелектуальної власності значно відстає від потреб сьогодення і вимагає надання студентам вищих навчальних закладів, як майбутнім новаторам, комплексу відповідних знань та умінь [2].

В умовах економічної кризи необхідно зосереджувати увагу на організацію інноваційної діяльності, підвищення інноваційної активності викладацького складу та студентів вищого навчального закладу, підвищення ефективності роботи всіх учасників інноваційного процесу. Результати інноваційної діяльності будуть залежати від того, якою мірою безпосередні учасники - викладачі і студенти, які зайняті в інноваційному процесі будуть зацікавлені у швидкому й економічно ефективному впровадженні результатів науково-дослідних робіт у виробництво.

Тому важливу роль з боку організації, відіграють форми стимулювання науково-дослідних робіт, спроможність підвищувати активність викладацького складу в пошуку нових знань, нових ідей, стимулювати прийняття нестандартних рішень і підтримувати науково-технічну творчість.

Для вищого навчального закладу умови стимулювання інновацій визначають керівники наукових підрозділів разом з економічними службами, які повинні у систему стимулювання

закладати залежність винагороди від результатів та ефективності рішень.

Керівництво навчального закладу, використовуючи відомі методики, розробляє своє внутрішнє положення про матеріальне стимулювання викладацького складу та студентів, яке повинно відповідати наступним принципам:

- аналітичне забезпечення процесу преміювання, облік, контроль та аналіз діяльності окремих структурних підрозділів;
- формування фонду преміювання, джерелом якого повинен бути чистий прибуток у звітному періоді;
- розподіл повноважень між підрозділами та керівництвом навчального закладу при виборі показників та умов преміювання;
- нарахування коефіцієнтів преміювання у випадку позитивних відхилень запланованих показників;
- стимулювання показників, які можливо проконтролювати;
- зацікавленість керівництва у альтернативах зростання фінансових результатів навчального закладу, де показники преміювання підрозділів повинні бути правильно обґрунтовані [3].

Згідно зі світовим досвідом усі розвинені країни проводять активну інноваційну політику, запроваджуючи на законодавчій основі форми і методи державного регулювання та стимулювання комерціалізації результатів наукового дослідження та розробок; широко втілюються в кінцевий виробничий результат нові конкурентоспроможні види продукції, технологічні процеси, організаційні рішення.

Дані про економічний розвиток України свідчать, що рівень її інноваційного розвитку вкрай низький. За даними статистики, частка підприємств, що опікуються в Україні підвищенням технічного рівня виробництва, постійно скорочується. Це, безумовно, негативно позначається на якості та конкурентоспроможності вітчизняної продукції .

Інтенсифікація інноваційних процесів в нашій країні, становлення довірливих відносин щодо використання результатів інноваційної діяльності, відокремлення патентно-ліцензійної роботи в самостійну частину суспільного розподілу праці вимагає запровадження таких дисциплін як «Інтелектуальна власність», «Патентознавство», «Основи науково-технічної творчості», та інших.

Науковий підхід до навчальних дисциплін може обмежуватись лише функціями методологічної проробки правових аспектів, пошуку оптимального розвитку патентно-ліцензійної справи, а вимагає, в першу чергу, становлення ефективної освітянської роботи у цій сфері, підготовки фахівців не тільки для владних структур, але й педагогічних працівників для загальноосвітніх, середніх спеціальних та вищих навчальних закладів[1,4].

У Подільському державному аграрно-технічному університеті проводиться підготовка фахівців-аграріїв із наступних спеціальностей, зокрема: інженера-механіка, інженера-енергетика, агронома, економіста, ветеринарного лікаря та інші.

З метою забезпечення творчої активності майбутнього фахівця-аграрія обраної спеціальності, розвитку його професійно-пізнавальних потреб та інтересів, вироблення здатності ініціативно вирішувати поставлені перед ним виробничі задачі, для виховання в ньому уміння жити і працювати у колективі працівників сільськогосподарського виробництва в навчальний процес необхідно запроваджувати активні форми та методи навчання сучасних ринкових відносин, що сьогодні формуються на рівні країни.

Після закінчення навчання в університеті випускники працюють в аграрному секторі економіки країни, де необхідні знання у сфері патентно-правових відносин при виході із кризового стану сільськогосподарських підприємств.

Впровадження у вищих навчальних закладах аграрного напрямку системи матеріального стимулювання інноваційної діяльності викладацького складу та студентів передбачає застосування процедури економічного обґрунтування матеріальних виплат різних форм. Найбільшим критерієм оцінки ефективності застосування системи матеріального стимулювання є оцінка співвідношення отриманого ефекту від використання даної системи та здійснених витрат на її проведення. При досягненні позитивного ефекту, який перевищує за розміром виплати стимулюючого характеру, система матеріального стимулювання визнається ефективною.

Підводячи підсумок вищесказаного необхідно залучати, утримувати та спонукати працівників навчального закладу, працювати на повну силу, прагнучи вносити наукові ідеї у свою роботу, переймаючи досвід розвинутих країн світу, де використовують різні підходи, як на рівні навчальних закладів, так і на загальнодержавному рівні.

Література:

1. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності /Навчальний посібник. – К.: "Інститут інтелектуальної власності", 2005. – 172 с.

2. Вачевський М.В., Кремень В.Г., Мадзігон В.М. та ін. Інтелектуальна власність: теорія і практика інноваційної діяльності: Підручник / За ред. проф. М.В.Вачевського. – К.: ВД Професіонал, 2005 – 448 с.

3. Гавловська Н.І. Мотивація персоналу у системі інвестиційного менеджменту / Гавловська Н.І., Рудніченко Є.М. // Вісник Хмельницького національного університету. - 2010. - №4.

4. Кузнєцов Ю.М. Основи патентознавства та авторського права. – 2-е вид. перероб і доп. – К.: Видавництво "ЗМОК", 2002. – 183 с.

**Актуальні питання методології
викладання дисципліни Право інтелектуальної
власності в ЄС**

***Бошицький Юрий Ладіславович,
кандидат юридичних наук, професор,
ректор Київського університету права НАН України,
Київ, Україна.***

Методологією викладання правових дисциплін у вищій школі є логічний процес реалізації традиційних та інноваційних методів навчання, в результаті якого студенти отримують ціннісні теоретичні знання та актуальні практичні навички у сфері права, його регулювання та захисту.

Право ЄС – це єдина у своєму роді правова система, яка розвиваються інакше, ніж яка-небудь інша правова система. Право ж інтелектуальної власності ЄС є відносно новою галуззю права ЄС, яка у контексті сучасних глобальних процесів економічної інтеграції та уніфікації норм права динамічно розвивається, перетворюючись на пріоритетний напрям як наукових досліджень, так і пошуку якісно нових методів викладання навчальної дисципліни.

У сучасних умовах нестримної інтелектуалізації та постіндустріалізації передових країн світу, їхнього переходу на п'ятий та шостий технологічно більш розвинуті способи виробництва Україна має активно залучатись до процесів високотехнологічних перетворень, ставлячи за мету інноваційний розвиток та вибір економічно виправданого і політично обґрунтованого зовнішньоінтеграційного курсу.

Наша держава одним із імперативних векторів зовнішньої інтеграції закономірно обрала Європейський Союз, гармонізація українського законодавства із європейським є об'єктивно необхідною з огляду на її міжнародні зобов'язання в рамках національних та міжнародних правових актів, таких як Угода про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС, Закон України «Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства ЄС», Угода між Україною та ЄС про наукове і технологічне співробітництво та ін.

Саме тому окреме місце у системі пошуку нових шляхів та методів викладання дисциплін у вищій школі відводиться дисципліні «Право інтелектуальної власності в ЄС», метою якої є формування у студентів ґрунтовних сучасних знань про особливості регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності та захисту її прав в ЄС.

Методологічними засадами викладання дисципліни «Право інтелектуальної власності в ЄС» є деякі специфічні ключові положення.

Розгляд феномену інтелектуальної власності відбувається не просто у контексті її базисних теоретичних й практичних аспектів: історія виникнення інтелектуальної власності, джерела права інтелектуальної власності (якими є акти первинного права, вторинного права ЄС, принципи права ЄС, судові прецеденти, міжнародно-правові договори), промислова власність, авторське право і суміжні права, недобросовісна конкуренція тощо – а й *через призму міжнародного співробітництва*, потенційних перспектив і загроз, що воно з собою несе.

Центральним у викладенні питань міжнародного співробітництва з права інтелектуальної власності є розгляд Паризької конвенції про охорону промислової власності та Бернської конвенції про охорону літературних творів та творів мистецтва (а також окремих конвенцій, прийнятих в рамках згаданих вище).

Крім того, актуальним питанням вивчення інтелектуальної власності в ЄС є глибоке дослідження нормативно-правової бази, яка визначає принципи й механізми захисту її прав, міжнародні системи реєстрації та класифікації, роль міжнародних організацій: ВОІВ, ЄС та СОТ – у регулюванні інтелектуальної власності, а також положення, принципи й норми Угоди про торговельні аспекти права інтелектуальної власності (ТРИПС).

Важливою методологічною засадою аналізу права інтелектуальної власності в ЄС, окрім дослідження особливостей її національних систем, є, по-перше, системне вивчення інструментів його непрямого впливу, а саме *правил конкуренції*: практичних питань, пов'язаних з позовами про контрафакцію, передачею прав, ліцензійними, франчайзинговими угодами, зловживанням монопольним становищем на ринку (вивчення прецедентів судових установ

ЄС по даній категорії справ), розробленням спільної цінової та торговельної політики.

Загалом ЄС приділяє значну увагу питанням *співвідношення права інтелектуальної власності та конкурентного права*, вивченню так званих «легальних монополій», володінню, використанню, вичерпанню прав інтелектуальної власності та проблемі «паралельного імпорту». Проблема ліцензування ноу-хау, торговельних знаків тощо, антиконкурентних ліцензійних угод – також у центрі уваги ЄС.

По-друге, безперечно, це інструменти прямого впливу Союзу на національне законодавство – через конвенції, директиви, єдині охоронні документи тощо.

Наступною методологічною засадою викладення дисципліни є *комплексний та системний аналіз патентів на винахід* і всіх процедур, що супроводжують його отримання та реалізацію прав. Поряд з розглядом патентів та особливостей патентного права, доречно зосередити увагу і на *торговельних марках*. Це стає особливо актуальним у зв'язку з нещодавнім підписанням Україною угоди про асоціацію з ЄС, що, з одного боку, відкриває доступ до електронної бази поданих заявок, а з іншого боку, змушує вітчизняні компанії здійснити комплексний аудит належних їм об'єктів інтелектуальної власності, ініціювати створення нових торговельних марок, поглиблювати у цілому ефективність маркетингових стратегій та менеджмент.

Лейтмотивом методології дисципліни *Право інтелектуальної власності в ЄС* є виклад теоретико-фундаментальних та прикладних питань *правової охорони її об'єктів*.

За офіційною статистикою, 26% робочих місць (56,5 млн. із 218 млн. робочих місць) в країнах-членах ЄС безпосередньо створюються підприємствами, які постійно впроваджують механізми ефективного захисту інтелектуальної власності, нематеріальних активів; водночас заробітна платня співробітників таких підприємств у середньому на 40% вища, ніж в інших сферах.

Правова охорона інтелектуальної власності в ЄС має також особливу природу, що проявляється у наступних формах інтеграційних процесів: по-перше, це *гармонізація права*, коли відбувається наближення окремих національних законодавств країн-членів ЄС (характерна для авторського і суміжних прав та здійснюється шляхом директив, які кореспондують акти

національного законодавства), по-друге, це *уніфікація права*, якій властиве введення єдиного інструмента правової охорони, що діє на всій території ЄС та при цьому не замінює національних інструментів захисту (здійснюється шляхом прийняття регламенту).

Друга форма правової охорони притаманна сфері засобів індивідуалізації учасників цивільного обороту та виробленої ними продукції, промислових зразків, селекційних досягнень у рослинництві.

При викладенні дисципліни слід обов'язково звернути увагу на той принциповий момент, що незважаючи на стрімкий розвиток системи міжнародно-правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, національні яскраві відмінності у правових нормах чинять перешкоду на шляху лібералізації зовнішньої торгівлі, скасування тарифних й нетарифних бар'єрів, формування єдиного внутрішнього ринку в ЄС.

Європейський Союз ще не повною мірою вирішив проблему пристосування обмежень, що накладаються дією виключних прав, вимогам спільного ринку. Навіть принципи та правила, вироблені Судом ЄС, не забезпечують повністю дієвих механізмів прискорення формування внутрішнього ринку через деяку епізодичність, безсистемність та спірну юридичну силу.

Отже, право інтелектуальної власності ЄС є *територіальним за своїм характером*. Не дивлячись на поступову активізацію процесів гармонізації норм права, кожна держава-член прагне передусім захистити національних правовласників, а це апіорі суперечить цілям та правилам функціонування єдиного ринку. Вочевидь постає проблема протистояння наднаціональних економічних інтересів та національних правових принципів.

Актуальною практичною проблемою вивчення специфіки права інтелектуальної власності ЄС є його активна участь у захисті інтелектуальної власності в Україні. В рамках окремих ініціатив та проєктів ЄС піклується про забезпечення дієвої правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності в нашій країні як надійного підґрунтя для залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, мотивації вітчизняних науковців та винахідників, трансферу технологій при захисті прав українських правовласників.

Захист прав вітчизняних суб'єктів господарювання у зв'язку з міжнародною передачею технологій набуває

нагального значення з огляду на низку негативних наслідків такої передачі. Актуальним питанням сьогодення – і про це треба особливо говорити під час викладання – це вироблення низки рекомендацій щодо нейтралізації наступних форм негативного впливу трансферу технологій: відтік капіталу через невиправдано високий рівень роялті та дивідендів, імпорту ресурсноємних, екологічно небезпечних технологій, орієнтація компаній з високою часткою іноземного капіталу на використання переважно іноземних сировини, матеріалів, робочої сили і витіснення у такий спосіб національних виробників тощо.

Таким чином, безперечним стає факт першочерговості,

- по-перше, вироблення нових методологічних підходів до вивчення дисципліни «Право інтелектуальної власності в ЄС»,
- а по-друге, вирішення нагальних проблем у системі правового забезпечення й регулювання інтелектуальної власності, її приведення у відповідність та органічність з напрацьованим досвідом ЄС, зокрема, у сфері законодавства із захисту прав інтелектуальної власності.

Від того, наскільки швидко та гармонійно відбудуться ці процеси, прямо залежать темпи та успіхи економічного зростання України на основі впровадження нових технологій, інтелектуальних продуктів, а відтак перспективи її виходу на світову арену вперше у якості рівноправного партнера.

Список використаних джерел:

1. www.wipo.org – World Intellectual Property Organization.
2. www.wto.org – World Trade Organization.
3. www.epo.org – European Patent Organization.
4. http://ec.europa.eu/internal_market/intellectual-property/index_en.htm - European Commission. The EU Single Market. Intellectual and Industrial Property.
5. <http://euukrainecoop.net/> - Новини співпраці України з ЄС. Бюлетень Представництва ЄС в Україні.
6. http://sips.gov.ua/ua/normative_acts.html - Офіційний веб-портал Державної служби інтелектуальної власності України.

Проблема «тіньової» економіки в сфері інтелектуальної власності

***Бутнік-Сіверський Олександр Борисович,
доктор економічних наук, професор, чл.-кор.
АТН України, завідувач економіко-правовим відділом
НДІ інтелектуальної власності НАПрНУ, професор
Інституту інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська юридична
академія» в м. Києві,
м.Київ,Україна***

З різних точок зору під «тіньовою економікою» розуміють економічні процеси, які приховуються їх учасниками, не контролюються державою і суспільством, не фіксуються в повному обсязі офіційною державною статистикою [1]. Під «тіньовою економікою» у даний час розуміють усю сукупність економічної діяльності, що не враховує офіційна статистика, і не включають у валовий національний продукт країни [2]. Проблема тінізації економіки набула загальнодержавного значення.

Економічна теорія злочинної й правоохоронної діяльності почала складатися наприкінці 1960-х років: як відповідь економістів на різке посилення злочинності в країнах Заходу. Творцем нової теорії вважається американський економіст Г. Беккер. У своїй статті «Злочин і покарання, економічний підхід», опублікованій у 1968 році, він виклав основні принципи нового підходу до вивчення злочинності й боротьби з нею. Його ідея полягала в тому, що правовий лад суспільства є полем протиборства раціональних правопорушників і захисників порядку.

Потенційні злочинці розсудливо зважують можливий дохід від злочину, порівнюючи його з можливими втратами від покарання. Вони вибирають той вид діяльності (законної або незаконної), що максимізує їхній добробут. Вартові порядку ведуть себе в такій же мірі раціонально. Вони вибирають такі

методи боротьби зі злочинністю, які дозволили б мінімізувати сукупний збиток рядових членів суспільства[3].

Ще з середини 70-х р. за ініціативою Конгресу ООН з питань попередження злочинності, її організовані прояви транснаціонального характеру стали предметом серйозної уваги міжнародної спільноти. Однією із серйозних робіт у цій області є робота П.Гутманна (США) «Подпольная економіка» (1977 р.), у якій автор звертав увагу на неприпустимість ігнорування її масштабів та ролі. З того часу постійно проводиться робота стосовно універсалізації відповідного понятійного апарату, розробляються проблеми ставлення до особи злочинця, напрацьовується міжнародна нормативно-правова база (рекомендації, конвенції і декларації) з питань боротьби з «відмиванням» доходів незаконного походження[4].

В період розбудови незалежної України відбулося багатократне зростання обсягів тіньової економіки. Згідно з розрахунками австрійського професора Фрідріха Шнайдера з Лінцського університету та його колег з Дрезденського університету та Світового банку, які вони робили для 162 країн світу, частка тіньової економіки в українському ВВП є найвищою в Європі – на рівні 46,8% від офіційного показника ВВП. Разом з Україною трійку європейських лідерів з рівня тінізації складають Білорусь (43,3%) та Молдова (44,3%), на четвертому місці йде Росія (40,6%) [5]. За даними російських експертів, всього в світі в тіньовому секторі створюється як мінімум 8 трлн. дол. За своїм масштабом глобальна тіньова економіка порівнянна з економікою США.

В цілому в країнах з розвинутою економікою відмічається постійне зростання економічної тіні. Країною з найбільш високою часткою тіньового сектору є Греція (29 % офіційного ВВП). До країн з великою тінню відносяться також Італія (27,8 %), Іспанія (23,4 %) і Бельгія (23,4 %). Середнє положення займають Ірландія, Канада, Франція і Німеччина (14,9 – 16,3 %). Найбільш низькі показники частки тіньового сектору мають Австрія (9,1 %), США (8,9 %) і Швейцарія (8 %). Відмітимо, що навіть у відносно благополучних країнах абсолютний обсяг тіньової економіки складає немало: в США – 700 млрд. дол.; в Італії – 310 млрд. дол.; Великобританії – 190 млрд. дол.[1] Проблема, пов'язаним з тіньовою економікою в Європі, приділяється велика увага. Про

результативні кроки роботи європейської влади свідчить низхідна динаміка рівня співвідношення обсягів тіньової економіки до ВВП у відповідній країні. Так, протягом 2003-2012 років, наприклад, Болгарія знизила цей показник з 35,9 до 32%, Чехія - з 19,5 до 16,4%, Латвія з 30,4 до 26,1%, Польща з 27,7 до 24,4% [3].

Звичайно масштаби й динаміка тіньової економіки визначаються такими факторами:

- загальним станом економіки;
- рівнем життя населення;
- обмеженням, що виходять від держави.

Ці загальні фактори можна деталізувати. Найважливішими чинниками, що впливають на розширення тіньової економіки, є: податковий тягар; зменшення одержуваного доходу; збільшення масштабів безробіття; необгрунтоване посилення державних обмежень підприємницької діяльності; невпорядкованість в економіці; відсутність чіткої законодавчої бази [3].

Негативними наслідками «тіньової економіки» – є, за оцінками вчених, зменшення дохідної частини бюджетів усіх рівнів через несплату податків, зростання корумпованості, деформація свідомості громадян через отримання доходів поза межами правового поля. Тінь здатна значно деформувати структуру економіки. Вона викликає зростання інвестиційних ризиків, зниження інвестиційної активності, зменшення попиту на інвестиційні ресурси.

Тіньова діяльність обмежує можливості підприємців щодо залучення інвестиційних ресурсів, особливо іноземних. Розширення тіньового сектору стимулює зростання спекулятивних фінансових і торгово-посередницьких угод на шкоду розвитку реального виробництва. Тінізація економіки загрожує також деформацією структури споживання в бік паразитичного характеру споживання. Недооцінка параметрів тіні може також призвести до перекручування платіжного балансу і завищення показників податкового тиску, доходів населення і державних витрат. Якщо темпи зростання тіньових доходів випереджують темпи зростання офіційного ВВП, уряд може недооцінити реальні потреби економіки в грошах. Стимул до розвитку одержують ті сектори, які обслуговують осіб, щонають понад доходи. В суспільстві встановлюється високий

попит на предмети розкоші. Імпульс до розвитку одержують і специфічні види діяльності, що задовольняють в основному деструктивні потреби, – наркобізнес, проституція, нелегальний гральний бізнес[1].

3

азначена проблема сьогодні набуває особливої актуальності і в сфері інтелектуальної економіки у контексті неправомірного використання об'єктів права інтелектуальної власності (далі – ОПІВ), тому що «тіньовий» обіг інтелектуального капіталу відверто загрожує інтелектуальній економіці, соціально-політичній сфері, духовним цінностям суспільства, стає одним з основних факторів нестабільності в державі. Тінізація в сфері інтелектуальної економіки – це не ізольоване явище від загальних економічних процесів, які здійснюються в «тішовій економіці», а одночасно з ним пов'язані, є її джерелом та стимулятором поглиблення негативних явищ в інтелектуальній економіці. Дослідження в цьому напрямку актуалізуються, що є умовою напрацювання інструментів протидії тінізації.

У сфері «тішової» інтелектуальної економіки, узагальнюючи погляди науковців, виділяють наступні основні зони, які потребують поглибленого дослідження:

- **неофіційна інтелектуальна економіка** – це не декларовані легально дозволені види економічної діяльності зареєстрованих і незареєстрованих економічних суб'єктів господарювання, що приховуються, або просто не обліковуються державою, легальні види інтелектуальної економічної діяльності, у рамках яких має місце нефіксоване офіційною статистикою неправомірне використання ОПІВ в процесі виробництва інноваційної продукції та приховування цієї діяльності від власників ОПІВ з метою отримання надприбутків в умовах сплати мінімальних податків;

- **фіктивна інтелектуальна економіка** – це перерозподіл фінансових і матеріальних активів через фінансові махінації, фіктивні договори, хабарництво, отримання сумнівних дозволів та охоронних документів з використанням корупційних схем, спекулятивні угоди й інші види шахрайства з використанням псевдо винаходів, корисних моделей, промислових зразків, товарних марок, ліцензійних угод на

користування ОПІВ, пов'язаних з одержанням грошей при сплаті авторських винагород, паушального платежу та роялті;

- **підпільна (кримінальна) інтелектуальна економіка**— це всі заборонені законом види економічної інтелектуальної діяльності з неправомірним використанням ОПІВ (недобросо-вісна конкуренція, неправомірне використання ділової репутації підприємця, неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці, виробництво контрафактної продукціїтощо).

- **прихована інтелектуальна економіка**— це діяльність, що дозволена законом і здійснюється виробниками інноваційної продукції та надання послуг, які мають на це право, але яка приховується від державних органів з метою ухилення від сплати податків, внесків у соціальні фонди, ігнорування дотримання правових норм і стандартів.Такадіяльність не змінюєзагальноївеличини ВВП, бо нестворюєдодатковувавторості, алесуттєвоможезмінитивнутрішню структуру перерозподілудоходів.

Очевидними причинами тінізації інтелектуальної економіки є існування цілоїнизки глибинних факторів, до яких можна віднести: механізм алокації ресурсів і влади; зростання інвестиційних ризиків та зниження інвестиційної активності; зменшення попиту на інвес-тиційні ресурси, особливо іноземних;зростання спекулятивних фінансових і торгово-посе-редницьких угод; особливості штучного з'єднання працівників з оновленими або модернізованими засобами виробництва при низький оплаті платі працюючих та отримання винагород псевдо власниками при впровадженні ОПІВ; специфіка розподільних відносин при реалізації інноваційно-інвестиційних проектів з використанням псевдо винаходів, корисних моделей тощо.

Підтвердженням тінізації інтелектуальній економіці є зростання тенденції розгляду справ у господарському суді щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, про що свідчить статистика. Так, поступово зростає кількість справ, які розглядаються в першій інстанції, тобто в господарських судах.

Таких справ, пов'язаних з порушенням прав на об'єкти інтелектуальної власності, у 2007 році було 218, у 2008 році – 234, у 2009 – 303, у 2010 – 456. Таке зростання перш за

все пов'язане з активізацією правовласників у сфері авторського та суміжних прав (<http://sips.gov.ua/ua/syddilviv11.html>).

Зазначимо, алокація є антиподом консолідації і передбачає розподіл фінансових ресурсів між різними секторами і інституційними одиницями з метою синтезу в плані оцінювання руху і використання фінансових ресурсів, зокрема, і в умовах руху інтелектуального капіталу, що суттєво має значення при фінансуванні наукових досліджень за різними напрямками при суб'єктивному розподілі ресурсів за пріоритетом, при фінансуванні державного замовлення серед науково-дослідних установ на здійснення науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок, при виділенні бюджетних коштів на науково-технічне забезпечення; при здійсненні тендерних процедур при закупівлі ресурсів за кошти державного бюджету тощо.

При цьому може бути, за пропозицією Коваленко Ю. М., використаний тут термін «алокаційна ефективність» – ефективна комбінація фінансових ресурсів, що орієнтована на зменшення трансакційних витрат. В Україні ми маємо такі проблеми щодо досягнення цієї ефективності: зосередження фінансових ресурсів у найбільш прибуткових галузях – торгівлі і сфері фінансів; недостатнє фінансування інноваційної діяльності. Нині на наукові розробки спрямовується 0,8 % ВВП України, хоча на законодавчому рівні встановлено, що ця цифра має бути не меншою за 1,7 %; втеча українського капіталу за кордон з його поверненням в Україну у вигляді іноземних інвестицій; диспропорції державного бюджету і ущемлення інтересів муніципальних бюджетів; недостатнє фінансування реального сектора економіки з боку фінансового сектора через спрямування ресурсів останнього на спекулятивні операції; недостатній приплив коштів у сферу малого бізнесу; недовіра домогосподарств до інвестиційної діяльності і придбання фінансових послуг зокрема [7].

Суть нового механізму алокації ресурсів, узагальнює Кужель О., зводиться до того, що окремі інститути економічної системи, використовуючи визначені переваги свого положення (високий рівень концентрації виробництва і капіталу, корпоративна влада і так далі), одержують можливість свідомо (хоча й у локальних, обмежених масштабах) впливати на

параметри виробництва постачальників і споживачів, ринку, соціального життя і так далі [8].

Серед найбільш серйозних наслідків функціонування корпоративних механізмів ало-кації ресурсів, відзначає Кужель О., виділяють дивергенцію (від лат. *divergere* — виявляти розбіжність), що відбулася за останні роки, в країні на сильно і слабо корпоратизовані «сектори». У першому з них сконцентровані: підприємства, що є монополістами в технологічному, ринковому й інституціональному відношенні; володіють вирішальним масами ліквідних ресурсів; корпоративно-бюрократична влада.

До цього сектора відносять ПЕК, фінансово-торговий комплекс і частина промисловості (головним чином, орієнтованої на експорт). Другий (немонополізований) «сектор», навпроти відчуває дефіцит ресурсів, керування, технологій.

До нього відносять сферу відтворення робочої сили, виробництва споживчих товарів, велика частина сільського господарства. На практиці спостерігається стійкий перекис у цінах, фінансуванні, кредитуванні на користь першого «сектора», причому причиною тако-го перекосу є не тільки монополізм, що забезпечує першому сектору значні переваги на ринку, але і дисбаланс у розподілі корпоративної і державної влади, що створює інституціональну «перевагу першого «сектора» над другим». Саме «різниця потенціалів», що утворилися в результаті дивергенції економіки двох «секторів», стає в нинішніх умовах основним джерелом, поляризуючим тіньові структури і відносини [7].

Така економічна ситуація, пояснює перекоси в інтелектуальній економіці, яка не позбавлена дії тіньових факторів стосовно впровадження нових технологій, продуктів інтелектуальної власності в державному та корпоративному секторі економіки на фоні недостатнього фінансування, монополізації окремих підприємств, наявності дефіциту матеріальних та фінансових ресурсів, слабого менеджменту інтелектуальним капіталом, нерозвиненості маркетингу та присутності стихійного характеру ринку інтелектуальних продуктів та інноваційної продукції, в поглибленні інерційності інноваційного розвитку, звуженості

здійснення трансферу технологій,перекосівв ціноутворення та інфляції.

До правових причин слід тут також віднести недосконалість правової бази. Швидкозмінність умов господарювання дозволяє «тіньовій» економіці, зокрема і при тінізації інтелектуальної економіки, використовувати прогалини, які утворюються в правовій сфері. Слабкість політичної влади, зазначає Гега Т.П.,призводить до корупції державних чиновників, яка в свою чергу веде до величезних масштабів тіньової економіки [9].

Як органічна складова економіки будь-якого суспільства, «тіньова» економіка являє собою господарсько-комерційну діяльність, яка внаслідок певних причин (інколи і історично виправданих), прагне уникнути державного обліку та контролю. При цьому, справедливо зазначає Шелудько Н.М.,між офіційною економікою та її тінню є досить «розмита» зона, і критерії виділення «тіньової» економіки у порівняно локальний сектор господарювання мають переважно не стільки економічний, скільки соціально-правовий характер [10].

Підсумовуючи, слід відмітити, в основі появи та розвитку тіньового господарського укладу, так і в інтелектуальні економіці, який відповідає системі відносин ринкової економіки (коли її розвиток мав еволюційний, а не революційний характер), зазначає Гега Т.П., лежать об'єктивні суперечності, що виникають між короткотерміновими цілями економічних агентів (індивідів, домашніх господарств та приватних фірм) і довготерміновими макроекономічними завданнями суспільства [9]. Нейтралізація «тіньової» економіки залежить від вдалого визначення і компонування пріоритетів держави в інтелектуальній економіці та захисті прав інтелектуальної власності у розвиненому правовому полі..

Список використаних джерел:

1. Макроекономіка - Базілінська:5. Тіньова економіка.[Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://sesia.com.ua/book/63/4518.html>

2. Мандибура В.О. Тіньова економіка як об'єкт системного наукового дослідження /В.О.Мандибура / Київ.— 2005 р.

3. Тіньова економіка, структура й природа її виникнення.[Електронний ресурс] - Режим доступу:http://pidruchniki.com/15800119/ekonomika/tinova_ekonomika_struktura_priroda_viniknennya.

4. Гринюк І.М.Тіньова економіка: суть, причини та механізми функціонування .[Електронний ресурс] - Режим доступу:–http://el-base.at.ua/publ/naukovi_statyi/tinova_ekonomika_sut_prichini_ta_mekhanizmi_funkcionuvannja/2-1-0-10

5. Тіньова економіка України.-[Електронний ресурс] - Режим доступу:<https://www.google.com.ua/>

6. Нордвік Микола.Тіньова економіка і ми.[Електронний ресурс]-Режим доступу:<http://real-economy.com.ua/publication/22/31782.html>.

7. Коваленко Ю. М. Алокація і консолідація фінансових ресурсів в економіці/ Ю. М. Коваленко . [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://dspace.uabs.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/8734/1/kovalenko_yu_m.pdf

8. Кужель. Корупція і розвиток малого бізнесу. Економіка і прогнозування / О. Кужель .– Київ.– 2002 р.

9. Гега Т.П. Проблеми протидії «тіньовій» економіці в Україні» // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)/ Т.П. Гега.– 2004 р.

10.Шелудько Н.М. «Проблема тіньової економіки в Україні»/ Н.М. Шелудько / Фінанси України, 2002 р.– №9.– С. 80-86.

АЛГОРИТМ ВИБОРУ ФОРМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Бугера Михайло Григорович, ад'юнкт,
Комаров Володимир Олександрович,
провідний науковий співробітник, Центральний
науково-дослідний інститут озброєння та
військової техніки Збройних Сил України,
Сілко Олексій Вікторович,
доцент, к.т.н, військовий інститут
телекомунікацій та інформатизації Державного
університету телекомунікацій***

Результатом інтелектуальної діяльності (РІД) є нематеріальний комерційний продукт, що підлягає використанню, якому відповідно до чинного законодавства надається правова охорона. Результати інтелектуальної діяльності, яким відповідно до чинного законодавства надається правова охорона, є об'єктами інтелектуальної власності (ОІВ). Правова охорона ОІВ побудована на принципі надання виключних прав на цей об'єкт. Вибір форми правової охорони РІД відноситься до класу задач, у яких найважливіші системні відносини носять неявний характер і не можуть бути виміряні за допомогою стандартних статистичних процедур.

Особливість прийняття рішень щодо форми правової форми РІД для військової техніки (ОВТ) полягає в необхідності врахування аспектів, що лежать як в науково-технічній області вирішуваної проблеми, так і в правовій.

Для визначення доцільності і форми правової охорони РІД застосовують наступні критерії:

- науково-технічний рівень;
- можливість підвищення тактико-технічних характеристик ОВТ;
- можливість рішення принципово нових військово-технічних завдань;
- вклад в зниження витрат на експлуатацію і бойове застосування ОВТ;
- можливість застосування подвійних технологій.

При цьому, можливими альтернативами, можуть виступати наступні форми правової охорони РІД:

- отримання документів у формі патенту на винахід;
- отримання документів у формі патенту на корисну модель;
- отримання документів у формі патенту і деклараційного патенту на секретний винахід;
- отримання документів у формі деклараційного патенту на секретну корисну модель;
- правова охорона не можлива (виняткове авторське право) або недоцільна.

Для вирішення проблеми вибору форми правової охорони РІД пропонується застосувати метод аналізу ієрархій, який ґрунтується на ієрархічному представленні елементів, які визначають суть проблеми. Проблема декомпонується на більш прості складові з оцінкою особою, що приймає рішення відносного ступеня взаємодії елементів отримуваної ієрархічної структури в якій мета дослідження розташовується у вершині, проміжними рівнями виступають критерії, альтернативи формують самий нижній ієрархічний рівень.

Для порівняння альтернатив застосовується метод оцінки погодженості даних, представлених у виді обернено симетричної матриці попарних порівнянь, розробленої Сааті Т.Л. Він заснований на розрахунку чисельного значення показника погодженості (OS), який характеризує погодженість множини суб'єктивних оцінок, отриманих способом парного порівняння і представлених у виді відношень переваги порівнювальних властивостей. Значення показника погодженості менше чи рівне 0,1 (10%), вважається припустимим, а по вихідним даним можуть бути отримані рішення, якщо значення OS, перевищує припустимий рівень, то вихідна інформація неприпустимо перевернута особою, що приймає рішення.

У цьому випадку прийняті рішення щодо форми правової охорони РІД будуть характеризуватися великою неточністю і дуже низькою якістю. Отже, потрібний перегляд вихідної інформації чи залучення додаткових джерел її одержання.

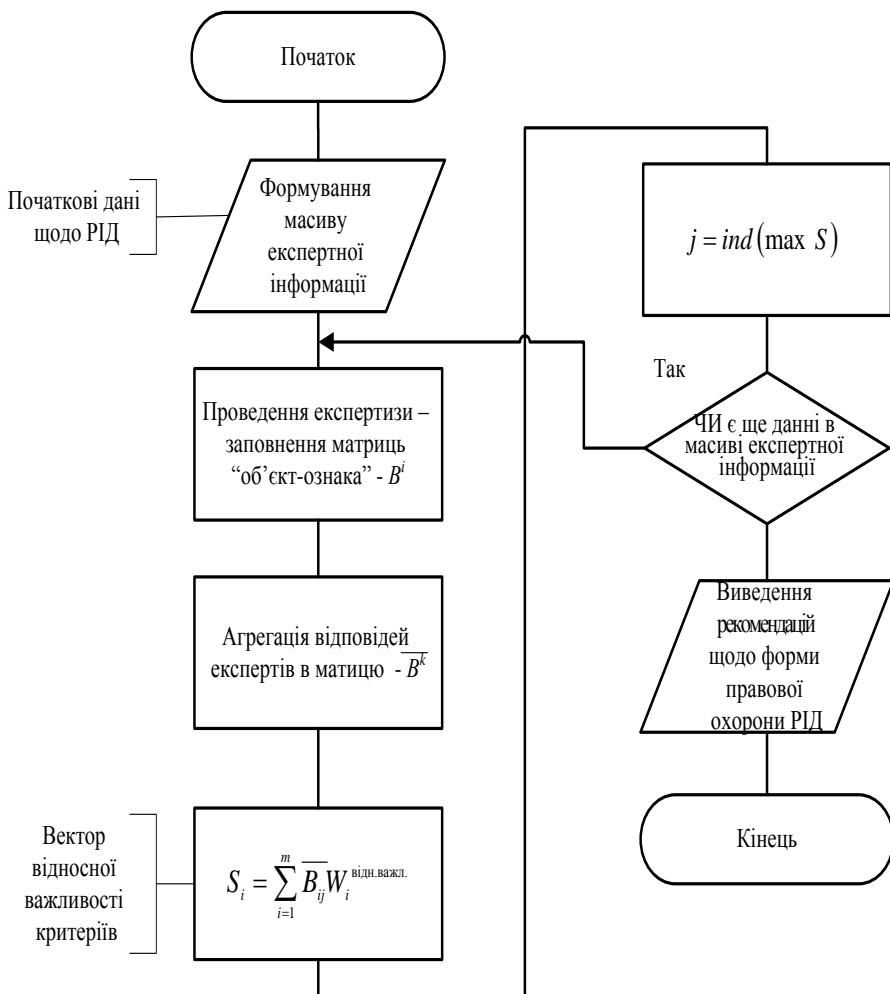

Рис. 1. Загальний алгоритм вирішення задачі вибору форми правової охорони результатів інтелектуальної діяльності

На основі наведених міркувань сформовані рекомендації щодо алгоритму визначення конкретного типу форми правової охорони РІД, який повинен встановлювати форму патентної

охорони в співвідношенні з нормативними актами Державного департаменту інтелектуальної власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кини Р.Л. Принятие решений при многих критериях: предпочтения и замещения: Пер. с англ. / Кини Р.Л., Райфа Х.; Под ред. Шахова И.Р. – М.: Радио и связь, 1981. – 120 с.

2. Саати Т. Принятие решений. Метод анализа иерархий. / Саати Т. – М.: Радио и связь, 1993. – 278 с.

3. Закон України „Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” від 14.04.2009 № 1256. Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>

Тенденції розвитку технологій виробництва біопалива за результатами патентно-кон'юнктурних досліджень

*Васильєв Олексій Всеволодович, доцент, к.т.н.,
патентний повірений України,
Чьочь Вікторія Володимирівна, доцент, к.т.н.,
патентний повірений України, Інститут
інтелектуальної власності Національного
університету "Одеська юридична академія" у м.Києві,
м.Києв, Україна*

Забезпечення промисловості і населення енергоресурсами безумовно є однією з критичних проблем багатьох країн світу. Для української економіки ця проблема є дуже важливою. Імпорт бензину, дизельного палива, сировини для виробництва нафтопродуктів обходиться українському бюджету у понад 9 млрд. доларів щорічно [1] і має тенденцію до росту. Власні ресурси України, як відомо, обмежені і можуть бути вичерпані протягом наступних 30-40 років. Виробництво біопалива у таких умовах є одним з перспективних напрямів вирішення цієї проблеми.

У даному дослідженні акцент був зроблений на порівнянні наукометричних і патентних показників розвитку технологій виробництва біодизельних палив з ріпаку та тваринних жирів. Дуже часто ці два технологічні напрями протиставляються один одному, причому, більш популярним вважається перший.

Інформаційний і патентний пошук проводився у базах даних наукометричній SCOPUS (Elsevier B.V.) [2] та патентній CAPLUS (версії STN International) [3]. Формули інформаційних запитів були визначені, як комбінації відповідних ключових слів:

А) для ріпака: SEARCH **Biodiesel** AND (**Rapeseed** OR **rape** OR **oilseed** **rape** OR **rapa** OR **rappi** OR **rapaseed** OR **canola**)

Б) для тваринного жиру: SEARCH **Biodiesel** AND ("**animal fat**" OR **tallow**)

Необхідно зауважити, що формули складені у спрощеному варіанті і результати дослідження можуть бути уточнені та деталізовані.

Результати, що були отримані у обох інформаційних запитах до обраних баз даних, представлені у Таблиці 1.

Таблиця 1.
Статистика результатів пошуку у БД SCOPUS та
CAplus

	Кількість документів у БД SCOPUS	Кількість документів у БД CAplus	Кількість патентів у БД CAplus
Запит А	315	251	923
Запит В	3025	500	217

Відповідно до положень ДСТУ 3575-97 "Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення"[4], отримані результати були використанні для побудови динаміки публікування науково-технічних статей та патентів, що були оприлюдненні у 50 країнах світу (див. Рис. 1 та 2).

Вивчення динаміки публікування і патентування корисне для визначення перспективності досліджень за обраними темами у середньо- та довготривалій перспективі, а також для оцінок рівня фінансування науково-дослідних робіт та процесів патентування.

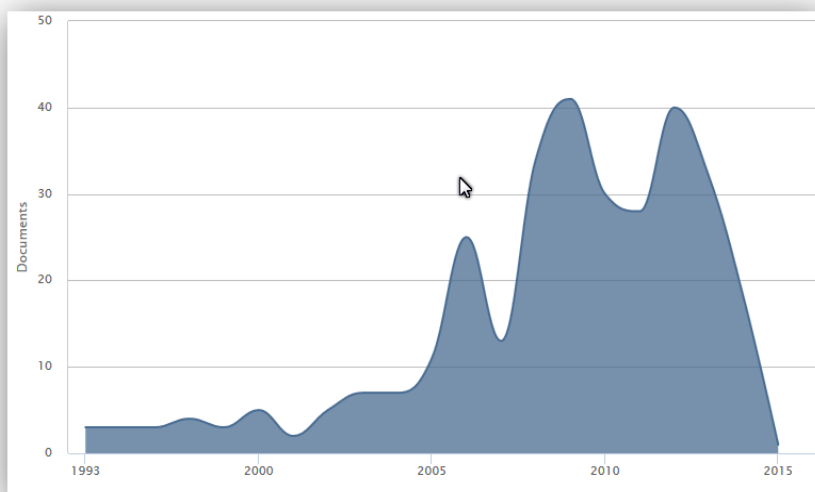

Рис.1. Динаміка публікування по запиту А ("ріпак")

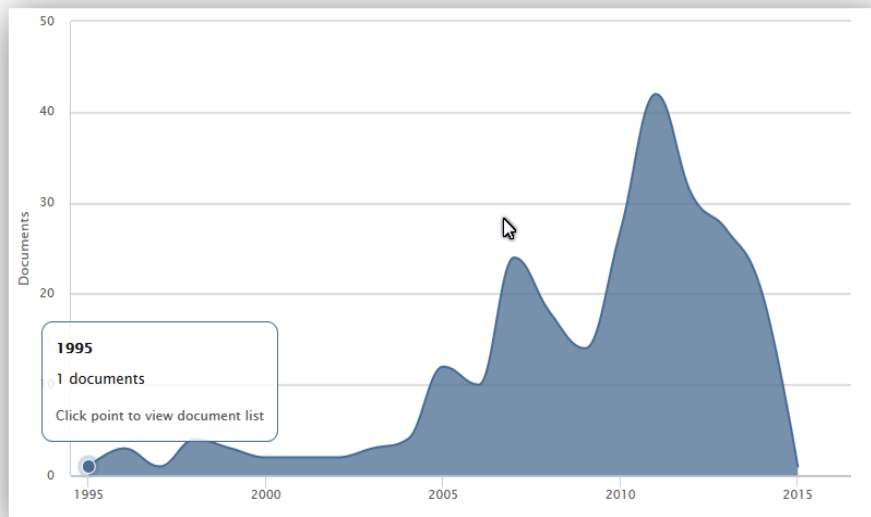

Рис.2. Динаміка публікування по запиту Б ("тваринний жир")

На інтервалі з 1995 по 2015 рік (вже є інформація про публікації початку 2015 року) легко помітити, що дослідження по обох напрямках проводилися протягом усього часу спостереження, проте, інтенсивність їх значно зростає, починаючи з 2004-2005 років.

Бібліографічний формат науково-технічних публікацій та патентів обраних баз даних дає змогу ідентифікувати країну походження авторів (винахідників) та назви установ, де працюють автори (винахідники). Це дало підставу для формування рейтингів країн, які віддають пріоритет розвитку цих технологій (Рис. 3 та 4, де представлені перші 15 позицій рейтингу), а також університетів та науково-дослідних установ, що масово проводять відповідні дослідження (Рис. 5 та 6, де представлені перші 15 позицій рейтингу). Така інформація може бути корисна адміністраторам наукових досліджень, для визначення потенційних партнерів, а також для прийняття рішення про необхідність організації моніторингу процесів публікування наукових робіт та патентів.

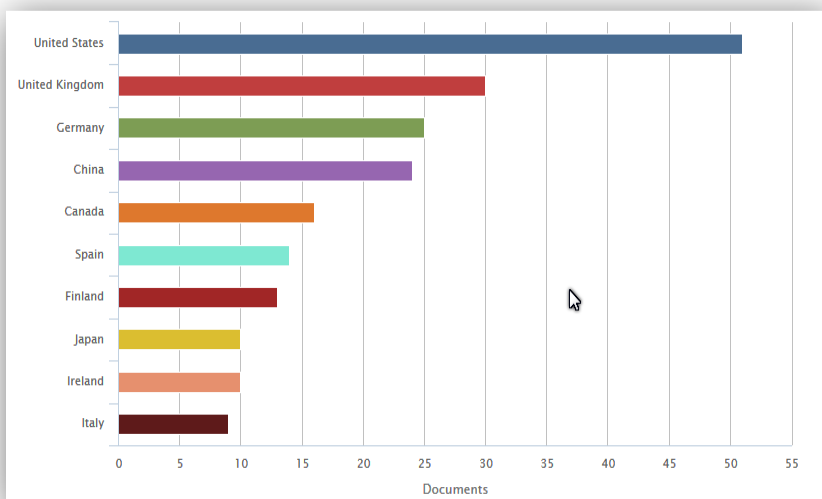

Рис.3. Рейтинг країн, де проводяться дослідження по запиту А ("ріпак")

Вищі ступені рейтингу зайняли США (50 документів), Велика Британія (30 документів), Німеччина (25 документів), Китай (25 документа) та Канада (16 документів.)

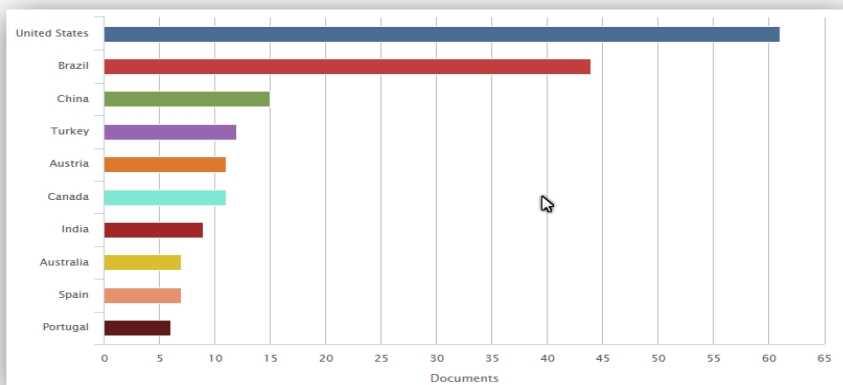

Рис.4. Рейтинг країн, де проводяться дослідження по запиту Б ("тваринний жир")

Вищі ступені рейтингу зайняли США (>60 документів), Бразилія (48 документів), Китай (15 документа), Туреччина (13 документів), Австралія (більше 10 документів) та Канада (більше 10 документів).

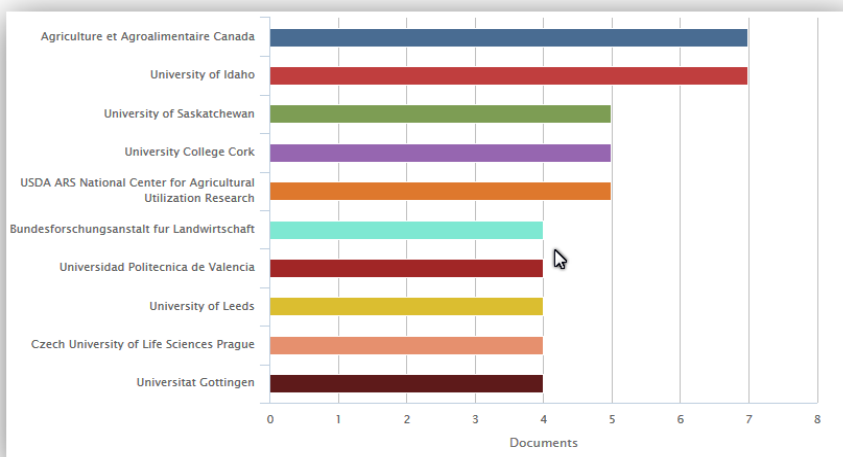

Рис.5. Рейтинг університетів та науково-дослідних установ, де проводяться дослідження по запиту А ("ріпак")

У першу п'ятірку наукових установ, що займаються напрямом А ("ріпак") увійшли – Agricultureet Agroalimentaire Canada (7документів), UniversityofAdaho (7 документів), Universityof Saskatchewan (5 документів), UniversityCollegeCork (5 документів), USDAARSNational Centerfor Aricultural Utilization Research (5 документів)

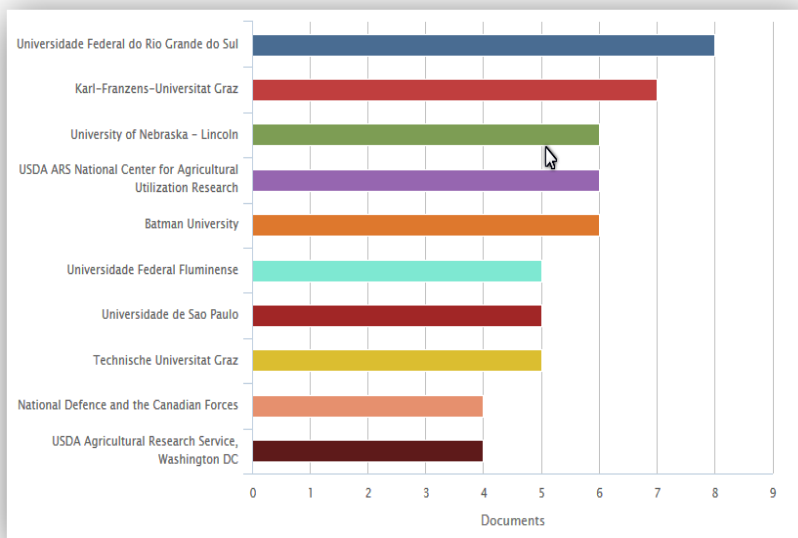

Рис.6. Рейтинг університетів та науково-дослідних установ, де проводяться дослідження по запиту Б ("тваринний жир")

У першу п'ятірку наукових установ, що займаються напрямом Б("тваринний жир") увійшли - UniversidadeFederaldoRioGrandedoSul (8 документів), Karl-Franzens-UniversitätGraz (7 документів), UniversityofNebraska – Lincoln (6 документів), USDAARSNationalCenterforAriculturalUtilizationResearch (6 документів), BatmanUniversity (6 документів).

Звичайно, інформація, що складає бібліометричну основу наукових публікацій і патентів, є багатоаспектною. Це дає можливість побудови великої кількості хронологічних графіків та діаграм, прикладом, якої стала порівняльна характеристика патентної активності установ по напрямку А ("ріпак") за останні 15

років (Рис. 7). Подібні процедури дають змогу визначити не тільки простий рейтинг активних дослідних організацій - розробників інноваційних рішень, але й виділити тих, хто проявляв активність у останні роки періоду спостереження.

		1998	1999	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1																
2	China Petroleum and Chemical							1	1	1	1	1		5	2	
3	Tsinghua University								1	2			1	4	1	1
4	Fushun Research Institute of Petroleum							1	1					5	2	
5	Honeywell										6	2				
6	East China University of Science and								1		2		1		1	
7	Cavitation Technologies										1	1	2			
8	Nanchang University								1	3						
9	Solazyme											2	1	1		
10	South China University of							1	3							
11	BASF							1	1		1					
12	Elewance Renewable Sciences														3	
13	Menlo Energy Management														3	
14	Seneca Landlord								3							

Рис.7. Порівняльна таблиця патентної активності науково-дослідних установ по напрямку А ("ріпак")

Так з 15 компаній (організацій), що мають кращі показники патентування за останні 15 років, лише 5 були активними протягом останніх трьох років, це - ChinaPetroleumandChemical (7 патентів), TsinghuaUniversity (7 патентів), FushunResearchInstituteofPetroleum (7 патентів), ElewanceRenewableScience (3 патенти), MenloEnergyManagement (3 патенти).

Патентні дослідження можуть бути продовжені у різних напрямках аналітичної обробки отриманої інформації за умови використання відповідних аналітичних програмних засобів, таких як система AnaVist [5] (компанії STNInternational), що забезпечує визначення різних кластерних груп документів з подальшою обробкою і візуалізацією даних у інтерактивному режимі.

Інтерфейс такої системи (Рис. 8), дозволяє перейти від форм статистичного та візуального аналізу до інформаційних образів документівз подальшим аналізом предметного контенту та навпаки. На рисунку представлений багатовіконний образ результатів досліджень по одному з напрямків. Ліва верхня таблиця відображає динаміку публікування документів авторів (винахідників), як фізичних осіб. Зеленим кольором на ній виділена група дослідників (лабораторія). Верхнє ліве вікно відображає список робіт обраної групи дослідників (кожен документ, можна визвати з БД для детального вивчення). Нижнє ліве вікно – стрічковий рейтинг установ, що публікували (патентували) роботи по обраному напрямку. На стрічці, що відповідає установі, де працюють обрані особи, зеленим виділена доля обраної групи авторів (винахідників). Нижнє праве вікно візуалізує результат кластерізації всіх знайдених документів по критерію наукової теми – так званий документальний ландшафт, який представляє пропорційні відношення різних груп у вигляді плям різної інтенсивності.

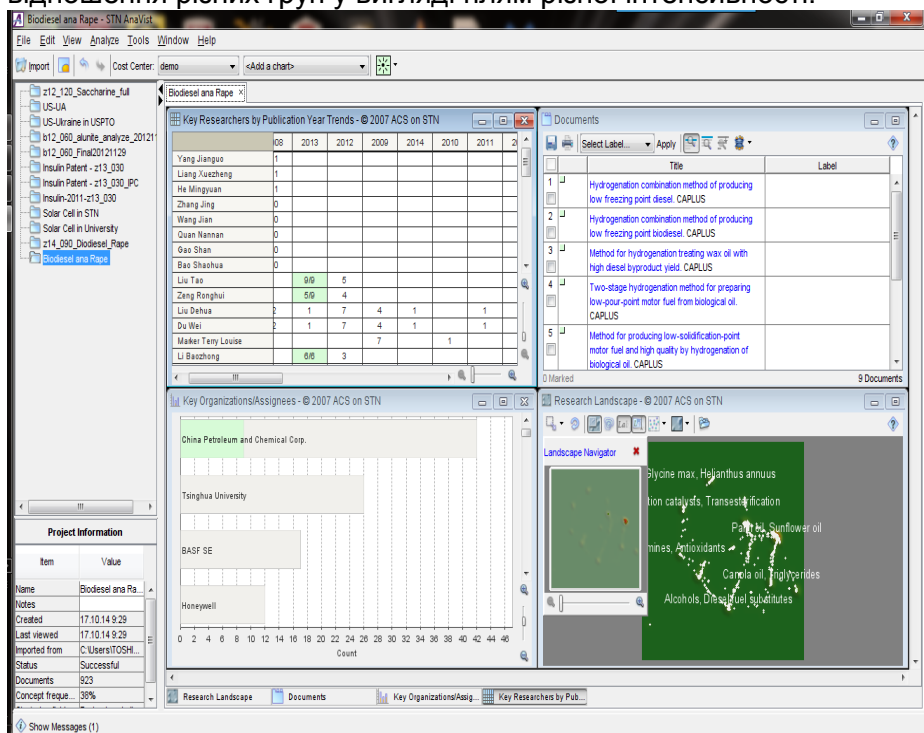

Рис.8. Інтерфейс системи AnaVist (STNInternational).

Коментарі до результатів дослідження і висновки:

Тези про більшу популярність напрямку А ("ріпак") у порівнянні з напрямом Б (тваринний жир) виробництва біопалива в цілому (абсолютної кількості публікацій) підтвердилися.

Проте, хронологічний аналіз дає підставу констатувати, що починаючи з 2004 року дослідження почали проводити з більшою інтенсивністю (зростання середнього рівня досліджень у 8 разів), річні квоти публікацій за останні 5 років майже зрівнялися. Цікавим є факт, що максимум досліджень одного напрямку регулярно приходиться на мінімальний рівень іншого, тобто вони знаходяться у "протифазі". Кількість публікацій (патентів) в обох напрямках протягом 2013-2014 демонструє тенденцію до загального зменшення кількості публікацій. Це може свідчити, що можливо сформувався інший тематичний напрямок синтезу та виробництва біодизельного палива, який отримує більшу популярність серед дослідників та розробників технологій.

США, Китай та Канада знаходяться у вищій частині рейтингів обох напрямів. Але Бразилія, як представник країн, що розвиваються, виборола друге почесне місце по напрямку Б ("тваринний жир"). До неї приєдналася Турехчина – 4 місце після Китаю. Взагалі, другий напрямок підтримують країни із значним рівнем виробництва м'ясних продуктів.

Література:

1. РЯБЦЕВ Г.Л., КОЛОСОВ О.Є., СІДОРОВ Д.Е., ГЛАДКОВА

О.О. Аналіз сучасних технологій виробництва біодизельного палива / Хімічна інженерія, екологія та ресурсозбереження, 2009 №2.

2. Інформаційно-пошукова система SCOPUS (Elsevier). [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.elsevier.com/online-tools/scopus>

3. База даних CAPLUS (Chemical Abstract Service). [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.stn-international.com/uploads/tx_ptgsarelatedfiles/CAPLUS_05.pdf

4. ДСТУ 3575-97. Патентні дослідження. Основні положення та порядок проведення. – Київ: Держстандарт, 1997.

5. Система аналітичної обробки даних AnaVsit (STN International). [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.stn-international.com/stn_anavist.html

РОЛЬ ПАТЕНТНО-ИННОВАЦИОННОЙ ЭКСПЕРТИЗЫ ПРИ ПРОГНОЗИРОВАНИИ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ УНИКАЛЬНОГО ВЫСОКОТЕХНОЛОГИЧНОГО ИННОВАЦИОННОГО ПРОДУКТА

***Воротников Виталий Анатольевич –
начальник сектора,
Государственное предприятие
«Конструкторское бюро «Южное» им. М.К. Янгеля»,
г. Днепропетровск, Украина***

Выработка решений о создании инновационных продуктов (ИП), как и другие важные решения по вопросам развития фирм-разработчиков новой техники, обеспечивается за счет работы организационных механизмов поддержки управленческих решений, в основе которых лежат экспертно-аналитические процедуры. Основным требованием к результатам их проведения является объективность и достоверность экспертных заключений в условиях недостатка данных на стадии выработки предварительного прогноза. Кроме того, при формировании аналитических инструментов необходимо учитывать, что интеллектуальная собственность (ИС) является важным фактором получения конкурентных преимуществ, который может оказать значительное влияние на величину конкурентоспособности ИП.

Особой спецификой отличается разработка образцов уникальной новой техники (УНТ) как сложных технических систем индивидуального назначения, в результате чего создается уникальный высокотехнологичный инновационный продукт (УВИП), в котором значительную роль играет нематериальная компонента в виде ИС. Для прогнозирования перспективности УВИП нельзя применять аппарат финансово-инвестиционного анализа ИП крупносерийного производства, а аппарата, учитывающего специфику УВИП, в настоящее время не существует. В то же время, аналитический потенциал

параметров ИС в аспекте обоснования управленческих решений остается неиспользованным.

В комплексном ИП, который формируют по результатам выполнения НИР и ОКР по созданию сложной технической системы, может быть заложена ИС, способная стать самостоятельным товаром на рынке новых технологий. Объективность прогнозов перспективности ИП, основанных на ИС, обеспечивается корректностью экспертных процедур, по итогам которых в первую очередь определяют его конкурентоспособность, затем оценивают возможности успешного продвижения на конкретные рынки, вырабатывают заключение о перспективности, принимают концепцию ИП и стратегию его использования [1].

Практика показывает, что для достаточно объективного определения перспективности ИП нельзя ограничиваться унитарной оценкой маркетологов или самих разработчиков [2]. Широко распространен подход, в соответствии с которым высококвалифицированных специалистов различного профиля группируют в команды экспертов, которые призваны объективно оценить различные аспекты перспективности объекта разработки начиная со стадии обоснованно сформулированной идеи [3, 4]. Синтез отдельных профильных заключений, который обычно осуществляют системные аналитики, направлен на выработку обобщающего заключения в обоснование принятия управленческих решений.

Обеспечить выработку итогового заключения о конкурентоспособности УВИП можно путем проведения комплексной экспертизы новой техники, которая на стадии разработки УНТ представляет собой комплексную инновационную экспертизу новшеств (КИЭН) [5]. Она реализуется путем скоординированной работы разработчиков и функциональных специалистов по выработке объективно обоснованных и обладающих высоким уровнем достоверности заключений по оценке параметров новых технических решений, которые определяют конкурентоспособность и влияют на перспективность совокупного ИП.

Проблемы получения объективных и достоверных заключений могут быть вызваны несовершенством аналитического и организационного обеспечения проведения экспертиз. Особой проблемой может стать заложенная на

уровне методологии несовместимость ключевых элементов аналитического и организационного обеспечения [6].

Анализ существующих исследований подтверждает, что совершенствование экспертно-аналитических инструментов и организационного обеспечения прогнозирования конкурентоспособности УВИП является актуальной проблемой для фирм-разработчиков УНТ.

Целью данного исследования является выработка основных принципов формирования методологии экспертно-аналитической оценки конкурентоспособности УВИП с применением патентно-инновационных параметров. В числе ключевых задач выделяется обоснование рационального организационного построения экспертных процедур, обеспечивающих выработку управленческих решений при разработке УНТ.

Включение показателей ИС в аппарат управленческой аналитики как путь его совершенствования в обеспечение оценки конкурентоспособности УВИП, целесообразно применять, начиная с этапа предпроектной проработки, когда ставится задача обоснования выработки стратегических решений. На этой основе должен строиться методологический подход к формированию экспертно-аналитического обеспечения прогнозирования конкурентоспособности УВИП с использованием патентно-инновационных параметров.

В основу построения методологии экспертной оценки конкурентоспособности УВИП с учетом патентно-инновационных параметров положены:

- адаптивное применение наиболее рациональных принципов из существующих концепций проведения экспертизы инноваций;
- системный подход к построению процедур выработки экспертного заключения о конкурентоспособности УВИП на всех этапах разработки;
- концептуальное соответствие аналитического и организационного обеспечения экспертных процедур;
- принцип увязки технико-экономической, патентной и маркетинговой экспертиз в едином организационном механизме для выработки комплексного заключения;
- формирование организационных схем проведения экспертных процедур прогнозирования конкурентоспособности

УВИП на основе выбора наиболее рациональных путей их интеграции в рамках системы управления фирмы-разработчика.

В проектах по созданию УНТ специфика сложной технической системы в качестве объекта разработки ретранслируется на объект экспертизы, в качестве которого выступает потенциальный УВИП. Одним из наиболее характерных проявлений этой специфики является генерирование значительного количества новшеств, которые в совокупности с известными техническими решениями увязаны в сложную техническую систему (объект техники) или образуют единую технологию (комплекс технологических процессов).

Опыт нашего предприятия и других крупных фирм-разработчиков ракетно-космической техники (РКТ) показывает, что проект по созданию сложного образца УНТ, например, ракетного комплекса, может включать от нескольких десятков, до нескольких сотен новых технических решений. В таких случаях целесообразно определить не только перспективность отдельного новшества, но и то, насколько новшество интегрировано в единую технологию и можно ли использовать его в других проектах.

Оценка возможности диверсифицированного применения новшеств в составе технологий двойного применения является важной задачей КИЭН УВИП в аспекте поиска путей коммерциализации ИС, созданной по результатам выполнения НИР и ОКР по разработке УНТ. По результатам КИЭН делается вывод о наличии такой возможности, что позволяет перейти к выработке всесторонне обоснованных решений по планированию продвижения ИП на профильном и/или альтернативных сегментах рынка в рамках процедур стратегического планирования развития фирмы.

Наличие связи отдельных аспектов стратегического планирования с оценкой перспективности новшеств как ИП, позволяет ставить вопрос об унифицированном использовании процедур экспертизы конкурентоспособности для выработки локальных заключений по отдельным ИП и глобальных по стратегии. Их увязка должна осуществляться с использованием базовых принципов системного, ситуационного и процессного подходов.

Таким образом, для выработки управленческих решений с учетом специфики УНТ необходимо специальное методическое и организационное обеспечение комплексной

экспертизы на всех этапах разработки. В целом образец УНТ в качестве объекта разработки может обладать прорывной новизной (радикальное новшество) и характеризоваться как модернизация различной степени (улучшающее новшество), соответственно существенно различаются уровни техники и новизны технических решений в головных патентах проектов, определяющих облик образца УНТ в качестве сложной технической системы. Подчеркнем, что такая принципиальная дифференциация приводит к кардинальному различию критериев оценки конкурентоспособности этих двух классов новшеств.

Известно, что влияние новизны на уровень конкурентоспособности ИП далеко не так однозначно, как это представляется исходя из абстрактного понимания технического прогресса. То, что приводит к научно-техническому развитию в глобальном измерении (уровни мезо- и макроэкономики) для конкретной фирмы-разработчика в большинстве случаев приведет к сложностям внедрения прорывной технологии в производство. То есть, с позиции инвесторов инновационных проектов, риск вложения в них тем выше, чем более революционная технология разрабатывается. Поэтому, широко распространен подход к экономии на НИР, вплоть до полного отказа от них во имя стабильности доходов.

Исследователи, стремящиеся преодолеть эту тревожную тенденцию, которая набирает особую силу в период кризисов, пытаются найти выход в особой компенсации разработчику за созданную ИС с учетом ее, так называемого, побочного эффекта (spillover), который должен отражать значимость новшества для научно-технического развития общества. Определение объективно обоснованного вклада этой составляющей в рыночную стоимость ИС является одной из наиболее перспективных задач, которую можно решать при помощи КИЭН. Разработка соответствующего аналитического аппарата является актуальным направлением самостоятельного исследования.

Согласно предлагаемой концепции организации КИЭН, ее первый этап должен начинаться с момента обоснованного изложения идеи, формулировка которой позволяет провести анализ по критериям конкурентоспособности. Надлежащий уровень проработки инновационной идеи предполагает

возможность определить ее соответствие следующим критериям конкурентоспособности:

- высокий технический уровень и изобретательский шаг решения;

- новизна решения как свидетельство отличий новшества от решений-аналогов, позволяющая говорить о патентоспособности;

- возможность осуществления на данном уровне развития техники в рациональном техническом исполнении и с оправданными финансовыми затратами;

- коммерческая перспективность (способность выведения на рынок).

При проведении экспертизы силами нескольких экспертных групп в составе специалистов, компетентных дать заключение хотя бы по одному из критериев конкурентоспособности ИП, важной проблемой является необходимость координирования экспертных процедур для получения комплексного заключения.

В практике отечественных предприятий организация комплексной экспертизы в обеспечение принятия стратегических управленческих решений принадлежит к числу вопросов, не отнесенных к полномочиям одного руководителя и потому требующих увязки между разными подразделениями. Для решения подобных вопросов межфункциональной компетенции на крупных фирмах с многочисленными уровнями иерархии управления наиболее типично применение сводных рабочих групп или свободно формируемого консультационного сообщества. Одним из наиболее рациональных направлений интеграции преимуществ рассматриваемых схем с целью наиболее эффективной реализации КИЭН, является формирование построенного на процессном подходе организационного механизма, главной задачей которого должно быть объединение экспертного потенциала трех блоков специалистов: инженеров-разработчиков, экспертов-патентоведов и маркетологов. Весомым доводом в пользу такого подхода является более высокая достоверность комплексного экспертного прогноза по сравнению со схемой выработки и объединения «узкофункциональных» заключений. Важным достоинством такого решения является.

К преимуществам предложенной схемы принятия решений относятся:

- существенное сокращение коммуникативной цепочки (топ-менеджер принимает решение на основании единого заключения, а не анализирует несколько в попытке выработать комплексное заключение самостоятельно);

- соответствие требованиям гибкости и мобильности, предъявляемым к инновационному реформированию менеджмента фирм-разработчиков УНТ;

- обеспечение объективности процедуры принятия решений;

- максимально возможная обоснованность планирования работы с ИП уже на стадии идеи (предпроектной проработки);

- документирование экспертных оценок для последующей проверки практикой (определения достоверности заключений каждого специалиста и экспертизы в целом).

В заключение можно сделать вывод, что патентно-инновационная экспертиза является важнейшей составляющей определения конкурентоспособности УВИП, особенно, на ранних стадиях разработки. Сформулированные основные методологические принципы экспертной оценки патентно-инновационной составляющей конкурентоспособности УВИП учитывают особенности отечественных предприятий-разработчиков УНТ. Предлагаемый подход к обеспечению корректности экспертизы конкурентоспособности УВИП, позволяет осуществить системную реализацию КИЭН на предприятиях-разработчиках УНТ-РКТ. Актуально дальнейшее совершенствование методологии экспертизы конкурентоспособности УВИП для разработчиков УНТ с учетом ценности интеллектуальной компоненты на основе оценки ее вклада в научно-техническое развитие общества.

Источники информации

1. *Савиловская Е.В.* Системный подход к управлению нематериальными активами / Патенты и лицензии. – №4, 2004. – С. 46-49.

2. *Дойль П.* Менеджмент: стратегия и тактика / Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского // Питер Дойл. – СПб.: Изд. «Питер». – 1999. – 560 с.

3. *Сенге П.* Пятая дисциплина: искусство и практика самообучающейся организации : пер. с англ. / Сенге Питер. – М.: ЗАО «Олимп-Бизнес». – 1999. – 408 с.

4. *Соловьев В. П.* Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике / В. П. Соловьев. – К.: Феникс. – 2004. – 560 с.

5. *Воротников В. А.* Организация комплексной экспертизы конкурентоспособности новой техники / Актуальные проблемы российской космонавтики: труды XXXIV Академических чтений по космонавтике. – М., 2010. – С. 224-225.

6. *Корчагин А.Д.* Патентная экспертиза как вид многоаспектной научной деятельности / А.Д. Корчагин, О.Л. Алексеева, Н.П. Шепелев, А.И. Обух. – М.: Патенты и лицензии. – №12. – 2004. – С.19-23.

Проблеми вивчення інноваційної сприйнятливості споживача на ринку інновацій

***Гончаренко Алевтіна Петрівна,
к.е.н., доцент кафедри інформаційно-
аналітичної і інноваційної діяльності,
Інститут інтелектуальної власності
НУ «ОЮА» в м.Києві, Україна***

Основу ринку інновацій складає інноваційний продукт, яким є висока технологія та її похідні у вигляді радикальних інноваційних продуктів і послуг.

Інноваційні продукти характеризуються рядом особливостей:

- мають короткі життєві цикли;
- привносять в організацію нові знання, підвищують вимоги до професійних знань, вимагають нових знань від споживачів;
- пов'язані з творчим підходом до застосування;
- діють у розмитому конкурентному середовищі, коли межі ринку важко визначити;
- супроводжуються проблемами впровадження, адаптації, зміни умов діяльності;
- їм притаманне складне ціноутворення[2, 4].

Завдяки цьому ринок інноваційних продуктів має деякі особливості. Питанням інноваційного продукту, ринку інновацій присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: І. Ансоффа, В. Баранчєєва, П. Перерви, Е. Гроува та інших. Багато особливостей вже узагальнено і використовується у практиці маркетингу. Але доцільно розглянути таку особливість радикальної інноваційної продукції як інноваційна сприйнятливість споживачів та використання відповідних даних у маркетингової діяльності.

Інноваційну сприйнятливість споживача можна визначати часом їхньої адаптації до інновації. За цією ознакою вчені розділяють усіх споживачів на п'ять груп:

- 1. Ентузіасти (новатори);***
- 2. Стратеги (ранні послідовники);***

3. *Прагматики (рання більшість);*
4. *Консерватори (пізня більшість);*
5. *Скептики (інертна частина).*

Відповідно життєвий цикл сприйняття інноваційного продукту розбивається на п'ять специфічних стадій [1].

1) Стадія споживачів-ентузіастів. Це невеликий відрізок часу, коли з'являється нововведення у вигляді дослідних зразків і перших партій. Розглядається ставлення до них перших споживачів - ентузіастів. За часткою ринку у загальному обсязі продажів - це приблизно 2%;

2) Стадія споживачів стратегів. Ці споживачі сприймають нововведення на стадії відпрацювання та дрібносерійного виробництва, частка ринку – 15 %. У сукупності перша й друга стадії складають так званий «ранній ринок»..

3) Стадія споживачів –прагматиків. Ці споживачі займають ділянку ринку у 34%. Продукт перетворюється з родового на цілісний. Новий радикальний продукт застосовується багатьма споживачами, швидко нарощується випуск супутніх товарів і послуг.

4) Стадія споживачів-консерваторів. Інноваційний продукт відпрацьовано, він надійний, ціни визначені і знижуються. Цей продукт стає звичним для споживача, обсяг його продажів на ринку складає 34%. В сукупності третя й четверта стадії створюють «основний ринок» з дуже великим обсягом продажів - 68%;

5) Стадія споживачів-скептиків. Продукт уже пройшов усі можливі етапи відпрацювання, ціни помірні, надійність висока. Скептики, які складають 15 % ринку, останніми купують продукт на стадії спаду його життєвого циклу.

Для правильної орієнтації і формуванні стратегії виходу на ринок інноваційної продукції необхідно знати ключові риси споживачів інноваційної продукції.

Коротко їх можна охарактеризувати таким чином.

Ентузіасту. Інтерес до нових знань, бажання й здібності щодо експертної оцінки хайтек-продукта.

Стратеги. Інтерес полягає у пошуку й знаходженні нових технологій, що дозволяють здійснити стратегічний технологічний прорив їх бізнесу.

Прагматики. Інтерес полягає у здійсненні у своєму

бізнесі й у своїй діяльності вивіреніх удосконалень за рахунок нових технологій у реальному режимі часу, багато в чому беручи на себе подолання труднощів.

Консерватори. Інтерес полягає у тому, щоб, знайти таку проблему розвитку своєї компанії, для якої можна застосувати вже дозрілу й відпрацьовану систему нової технології. Для цього можуть виявити готовність знаходити вирішення нових слабо вивчених проблем розвитку своєї компанії.

Скептики. Інтерес у тому, щоб, критично ставлячись до нової технології, все-таки використовувати хайтек-продукту *кризових ситуаціях*, коли можуть кардинально погіршитися конкурентні позиції компанії. При цьому скористатися зрілістю продукту й мінімальними цінами.

Але проблемою є вивчення цих характеристик та їх формалізований опис, тобто опис в доступній для аналізу формі. Одним з таких методів, який можна застосовувати при вивченні дисципліни «Маркетинг інновацій» є метод складання словесного портрету споживача. Словесний портрет споживача - це документ, який формується з метою визначення ставлення споживача до різних сторін ринку. Вектори ринкового простору зазначаються асоціаціями, тобто образами ринкового простору та споживачів, їх потреб і діяльності, можливо і бізнесу. [1,3].

Такі вихідні поняття називаються концептами. Далі, значення векторів співвідносяться з категоріями груп споживачів. Ці категорії в моделі називаються конструктами, вони відіграють роль базових понять. Ментальна модель - це сукупність думок, що утворюють асоціації, концепти, конструкти й продукти розумової діяльності. Ментальна модель словесного портрету матиме наступну структуру, рис. 1.

АСОЦІАЦІЇ (середовище та образи)	КОНЦЕПТИ (вихідні поняття)	КОНСТРУКТИ (базові поняття)	ПРОДУКТ- словесний портрет
Ринковий простір Споживачі Потреби Діяльність	<u>Вектори ринкового простору та їх значення:</u> Напрямок Сприйняття Інтелект Спілкування Поведінка	<u>Групи споживачів:</u> Ентузіасти Стратеги Прагматики Консерватори	Значення векторів співвідносяться із групами споживачів. Співставлений словесний портрет – це ментальна модель словесного портрету споживача

Рис1. Ментальна модель словесного портрету

Ринковий простір споживача інноваційної продукції слід вимірювати, щоб позначити його розміри і межі, щоб для кожного портрета знайшлося місце. Його слід вимірювати за шістьма векторами. Кожний вектор - це свого роду концепт - вихідне поняття простору.

Передбачається використати шість векторів, тобто шість концептів:

1) **напрямок**: мається на увазі інтерес споживача, його мета;

2) **сприйняття**: воно розуміється як інноваційна сприйнятливість, ставлення до просування технології, бажання виконати функцію інвестора;

3) **інтелект**: проявляється у споживача як виконання відповідної ролі, прагнення до знань, готовності і здатності до навчання, прояві здібностей експерта;

4) **спілкування**: одна з особливостей інноваційного ринку – активне спілкування. Спілкування проявляється в референтності споживачів, комунікативності, товариськості, впливі на цільову аудиторію учасників сегмента ринку;

5) **поведінка**: мається на увазі купівельна поведінка і ставлення до ціни на інноваційний продукт, а також процес

прийняття рішень про купівлю;

6) **вимоги**: висування умов купівлі, наприклад, щодо обов'язкового існування ринку й конкуренції, лідерського становища продавця на цьому ринку, наявності розвиненої системи партнерів і союзників, завершеності (цілісності й комплексності) продукту. У споживача може бути своє ставлення до структури дистрибуції.

Виходячи з цього, мастер-карту словесного портрету споживача можна представити як матрицю таких факторів: вид ринку групи споживачів і шість концептів (рис.2)

Ранній ринок		Основний ринок	
<i>Ентузіасти</i>	<i>Стратеги</i>	<i>Прагматики</i>	<i>Консерватори (скептики)</i>
1-й концепт НАПРЯМ: інтерес, мета			
2 концепт. СПРИЙНЯТЛИВІСТЬ: сприйнятливість нововведення, ставлення до просування, бажання інвестувати нововведення			
3 концепт. ІНТЕЛЕКТ: роль, потяг до знань, готовність до навчання, здібності експерта			
4 концепт. СПІЛКУВАННЯ: референтність, комунікативність, можливості впливу на аудиторію			
5 концепт. ПОВЕДІНКА: покупальна поведінка, відношення до ціни.			
6 концепт. Вимогливість: висування вимог, відношення до структури дистрибуції			

Рис. 2 Мастер-карта словесного портрету споживача інноваційного продукту

Аналіз груп споживачів на основі складання словесного портрету дозволяє визначати купівельну готовність споживачів на сегментах ринку, цільові аудиторії та відповідно формувати сценарії виходу на основний ринок.

Таким чином, під час вивчення дисципліни «Маркетинг інновацій» для більш глибокого засвоєння питань стратегії виходу інноваційного продукту на ринок доцільно засвоїти вміння вивчення груп споживачів інновацій відповідно до стадій життєвого циклу та психологічних характеристик щодо адаптації до нововведень.

Список літератури

1. Баранчєєв В.П. Система коммерциализации технологий. - «Менеджмент сегодня», № (31), март 2006. - с. 14-29.

2. Гончарова Н.П., Перерва П.Г. и др. Маркетинг инновационного процесса: Учебное пособие. - Киев: «Киевский институт инвестиционного менеджмента», 1998. - 267 с.
3. Гроув Эндрю. Выживают только параноики. Как использовать кризисные периоды, с которыми сталкивается любая компания / Пер. с англ. - М.: Альпина Паблишер, 2003. - 200 с.
4. М. Шимура-Тиц, Маркетинг в сучасних інноваційних процесах / <http://ena.lp.edu.ua>

ЗНАЧЕНИЕ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ В УСЛОВИЯХ РЫНКА (СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД)

***Горшкова Лариса Анатольевна,
к.филол.н., профессор, зав. кафедрой
социально-гуманитарных и естественнонаучных
дисциплин Самарского института (филиала)
Российского экономического университета им. Г.В.
Плеханова, г.Самара, Россия***

ёё

Одной из приоритетных целей большинства стран мира является обеспечение долговременного экономического роста. Экономический рост сопровождается повышением эффективности производства, сокращением безработицы, стабильностью цен и расширением внешнеэкономических связей и другими положительными экономическими и социальными процессами.

Эти цели экономического роста могут быть достигнуты при использовании во всех сферах хозяйственной деятельности достижений научно-технических новшеств, называемых инновациями. Термин инновация традиционно использовался применительно к проблемам управления научно-техническим прогрессом, но в последнее время он становится все более популярным среди предпринимателей и руководителей в различных сферах материального и нематериального производства.

Инновации, т.е. новшества или нововведения, связывают в настоящее время с различными сторонами деятельности предприятий и рассматривают их как элемент развития, как совокупность работ, направленных на практическое использование научных, научно-технических результатов и интеллектуального потенциала с целью получения нового продукта или технологии, способа организации и т.п. Определений этого понятия много, все они различны, но их анализ приводит к выводу, что специфическое содержание инновации составляют изменения, а главной функцией

инновационной деятельности является функция изменения. В разных источниках инновацию рассматривают с разных сторон: как с динамического аспекта – как процесс, так и со статистического – как результат инновационной деятельности, научно-производственного цикла (НПЦ).

Создатели инновации (новаторы) руководствуются такими критериями, как жизненный цикл изделия и экономическая эффективность. Их стратегия направлена на то, чтобы превзойти конкурентов, создав новшество, которое будет признано уникальным в определенной области. Непременными свойствами инновации являются научно-техническая новизна и производственная применимость.

Коммерческая реализуемость по отношению к инновации выступает как потенциальное свойство, для достижения которого необходимы определенные усилия. Научно-техническая инновация (НТИ) характеризует конечный результат научно-производственного цикла (НПЦ), который выступает в качестве особого товара – научно-технической продукции – и является материализацией новых научных идей и знаний, открытий, изобретений и разработок в производстве с целью коммерческой реализации для удовлетворения конкретных потребностей. Следовательно, инновацию как результат нужно рассматривать с учетом инновационного процесса. Для инновации в равной мере важны все три свойства: научно-техническая новизна, производственная применимость, коммерческая реализуемость. Отсутствие любого из них отрицательно сказывается на инновационном процессе.

В настоящее время существует большой разброс в трактовке понятий «новшество», «новация», «нововведение» и «инновация». Но в основном они применяются для обозначения либо чего-то качественно нового, того, чего ранее не было, или того, что ранее было, но имеет качественно новые отличительные признаки. В профессиональной среде используются все указанные термины. Необходимо подчеркнуть, что в основном процесс внедрения инноваций описывается в экономической и управленческой литературе, а в источниках психологического характера данная область описывается в контексте сопротивления инновациям и готовности к инновациям.

На развитие инновационных процессов на территории России влияют различные группы факторов: экономические, технологические, политические, правовые, социально-психологические и организационно-управленческие.

Стратегия представляет собой обобщенную модель действий, необходимых для достижения поставленных целей. Стратегические инновации носят упреждающий характер и направлены на получение значительных конкурентных преимуществ в перспективе. Значение выработки стратегии, позволяющей фирме выживать в конкурентной борьбе в долгосрочной перспективе, чрезвычайно велико. В условиях жесткой конкуренции и быстроменяющейся ситуации на рынке очень важно не только концентрировать внимание на внутреннем состоянии дел фирмы, но и вырабатывать долгосрочную стратегию. В прошлом многие фирмы могли успешно функционировать, ежедневно решая внутренние проблемы, связанные с повышением эффективности использования ресурсов в текущей деятельности. В настоящее время исключительно важна стратегия, обеспечивающая адаптацию фирмы к быстроменяющейся окружающей среде.

Например, стратегия японских фирм характеризуется следующим:

- ориентацией на постоянные изменения как во внешней среде, так и внутри фирмы;
- ориентацией на место в этой среде;
- отсутствием детерминированного курса;
- учетом и использованием всех возможностей для выживания и усилением своей роли в изменяющемся мире не только в текущий момент, но и на длительную перспективу;
- выделением в качестве основного фактора – интеллектуальный потенциал работников фирмы и постоянно развивающиеся технологии.

При данной стратегии, отличающейся гибкостью, способностью к адаптации, стремлением быть на гребне изменений, объективно сказывается потребность в умении отвоевывать свое место на рынке. Единой стратегии не существует. Каждая фирма уникальна, поэтому и процесс выработки стратегии специфичен, так как зависит от позиции фирмы на рынке, динамики ее развития, потенциала, поведения конкурентов, характеристик производимого ею товара или оказываемых услуг, состояния экономики и др. В то же время

есть основополагающие моменты, позволяющие выделить некоторые обобщенные принципы выработки стратегии бизнеса.

Выбор стратегии бизнеса осуществляет руководство фирмы на основе анализа ключевых факторов, характеризующих ее состояние и состояние портфеля продукции. Из ключевых факторов, прежде всего, исследуются сильные стороны отрасли и сильные стороны фирмы, являющиеся зачастую решающими при выборе стратегии. Необходимо стремиться к максимальному использованию имеющихся возможностей.

При этом важно искать пути развертывания бизнеса в новых отраслях, обладающих потенциальными задатками для роста. Существенно влияют на выбор стратегии финансовые возможности фирмы. Такие шаги в поведении фирмы, как выход на неисследованные рынки, разработка нового продукта или переход в новую отрасль, требуют значительных финансовых затрат. Поэтому фирмы, имеющие большие финансовые ресурсы либо обладающие легким доступом к ним, находятся в гораздо лучшем положении для выбора вариантов стратегии. Квалификация работников, так же как и финансовые ресурсы, играет значительную роль при выборе стратегии фирмы. Углубление и расширение квалификационного потенциала работников – важнейшее условие, обеспечивающее возможность перехода к новым производствам либо качественному технологическому обновлению существующего.

Очевидно, что внедрение инноваций не обходится без преодоления трудностей, в том числе социально-психологического порядка. Наибольший научный интерес, на наш взгляд, вызывают именно те социально-психологические факторы нововведений, которые негативно сказываются на инновационной деятельности, препятствуют обновлению и развитию в любой сфере. Самые существенные проблемы для инновационной деятельности, по нашему мнению, создают социально-психологические особенности национального менталитета. Менталитет (от англ. *mentality*, фр. *mentalite*) представляет собой особенность индивидуального и общественного сознания людей, их жизненных целей, моделей поведения; способ видения мира, устойчивые рациональные и эмоциональные, логические, чувственные, правовые и ценностные воззрения, и т.д. Именно менталитет определяет

умонастроение и жизненную позицию и формирует первичное отношение к инновационной деятельности.

Так, в российском менталитете сформировалось достаточно прочное негативное отношение к любым реформам и нововведениям, основанное на богатом опыте приспособления различных поколений российских людей к реформаторской деятельности властей. Сложившиеся в общественном сознании россиян реакции на восприятие всего нового вызывают непонимание, отторжение и сопротивление реформам и инновациям.

Особое влияние на формирование отношения к инновационной деятельности оказывают принципы культуры профессиональной деятельности, профессиональные стереотипы и деформации работников. Работники многих предприятий страны в большинстве своем сопротивляются любым переменам, которые могут вызвать такие последствия, как изменение статуса сотрудников, необходимость поиска новой работы, перестройка устоявшихся способов деятельности, нарушение стереотипов поведения и сложившихся традиций, боязнь неопределенности, опасение наказаний за неудачу и т.д. Важно и то, что даже информация о предстоящих инновациях на предприятии спланирует коллектив работников не на достижение новых целей, а для противодействия руководству. Кроме того, зачастую инновации затрагивают и структуру коллектива, а значит, натываются на групповые нормы, являющиеся главными регуляторами поведения работника в организации.

Инновации любого типа затрагивают также привычные поведенческие модели работников, каждый из которых должен изменить свою ролевую позицию, привычный набор поведенческих схем и реакций. Часто инновационная позиция и функциональное место работника могут не совпадать. К существенным социально-психологическим факторам, препятствующим нововведениям, являются также пол и возраст работников, квалификация и образование, а также личностные качества отдельных работников. Так, мужчины более адаптивны к нововведениям, чем женщины. Представители старших возрастных групп сопротивляются нововведениям сильнее молодежи, опираясь на свой богатый опыт и профессионализм, видя в инновациях опасность потери своего профессионального

статуса и авторитета. Уровень образования работников также вызывает трудности при внедрении инноваций, так как квалификация работников не всегда соответствует требованиям нового рабочего места или темпа труда. Кроме того, повышение квалификации работников на многих предприятиях нерегулярно или не эффективно. Безусловным препятствием на пути внедрения инноваций являются личностные качества отдельных работников, такие как: высокий уровень тревожности, консерватизм, низкая стрессоустойчивость и адаптивность, стереотипность мышления, инертность и т.д.

Таким образом, существует множество социально-психологических факторов субъективного характера, препятствующих успешной инновационной деятельности. В интересах преодоления указанных факторов руководителям предприятий необходимо разработать систему психологического сопровождения и помощи работникам, создать условия для своевременной и полной информированности подчиненных о целях и способах инновационной деятельности. Важно также помнить, что к факторам, способствующим инновационной деятельности, относятся: моральное поощрение участников инновационного процесса, общественное признание их труда, обеспечение возможностей самореализации каждого сотрудника, стимулирование творчества в труде. Необходимым условием является и поддержание благоприятного психологического климата в трудовом коллективе. Добиться эффективного изменения в поведении людей сложнее всего, так как природное стремление к стабильности, здоровый консерватизм и наличие жизненных и профессиональных стереотипов побуждают всех нас к осторожности и склоняют к опасениям. Однако без изменений, без инноваций, невозможно существование современного общества.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Еникеев М.И. Общая и социальная психология. М.: Проспект, 2010.
2. Клецина И.С. Практикум по социальной психологии. СПб.: Питер, 2008.
3. Экономика и управление инновациями: учебно-методический комплекс / В.И. Кудашов, Е.В. Иванова, Т.Г. Машковская. Минск: МИУ, 2012.

Развитие единого информационного пространства в Азербайджане

***Гусейнова Арзу Догру к., к.э.н., доцент,
Научно-технический институт экономических
реформ Азербайджана,
г.Баку, Азербайджан***

Единое информационное пространство представляет собой совокупность баз и банков данных, технологий их ведения и использования, информационно-телекоммуникационных систем и сетей, функционирующих на основе единых принципов и по общим правилам, обеспечивающим информационное взаимодействие организаций и граждан, а также удовлетворение их информационных потребностей.

Существенная роль в формировании единого информационного пространства отводится созданию общенациональной телекоммуникационной сети республики, которая позволит объединить различные сети, системы и комплексы средств связи, обеспечив потребителям доступ к соответствующим территориально-распределенным информационным ресурсам, обмен информацией в режимах передачи данных и электронной почты.

Основным политическим и экономическим аспектом формирования единого информационного пространства Азербайджана является преодоление информационного монополизма управленческих и коммерческих структур на открытые информационные ресурсы. Юридическая поддержка открытости государственных информационных ресурсов является необходимой предпосылкой обеспечения интеграции единого информационного пространства Азербайджана с европейским и мировым информационным пространством.

Целями формирования и развития единого информационного пространства Азербайджана являются: - обеспечение прав граждан на информацию;- создание и поддержание необходимого для устойчивого развития;- предоставление возможности контроля со стороны граждан и общественных организаций за деятельностью органов

государственной власти, органов власти субъектов республики и органов местного самоуправления; - повышение деловой и общественной активности граждан путем предоставления равной с государственными структурами возможности пользоваться открытой научно-технической, социально-экономической, общественно - политической информацией, а также информационными фондами сфер образования, культуры и т.д.

Формирование и развитие единого информационного пространства Азербайджана и соответствующих государственных информационных ресурсов проблема межотраслевая и межрегиональная. Она требует решения сложных организационных и технико-технологических вопросов, значительных затрат и не может быть решена одномоментно. Формирование и развитие единого информационного пространства Азербайджана предусматривает, в первую очередь, обеспечение оперативного доступа к имеющимся информационным ресурсам и проведение работ по их включению в единое информационное пространство.

Вновь формируемые информационные ресурсы, включаемые в единое информационное пространство, должны быть на законном основании доступны органам управления государственной власти, хозяйствующим субъектами гражданам. Современное состояние информационного пространства Азербайджана препятствует равноправному включению ее в мировое информационное сообщество. В Азербайджане развиваются отдельные составляющие единого информационного пространства.

Для координации усилий всех органов государственной власти при решении проблемы формирования и развития единого информационного пространства Азербайджана необходимо разработать комплекс организационных мероприятий, который должен предусматривать установление порядка определения основных показателей и этапов формирования и развития единого информационного пространства, очередность разработки законодательных актов и нормативных документов, в том числе стандартов, определяющих функции и правила взаимодействия субъектов

этого пространства, стимулирующих физических и юридических лиц на активное формирование и использование информационных ресурсов. В комплексе мер должны быть предусмотрены мероприятия, обеспечивающие пропаганду целей, задач и возможностей единого информационного пространства, обучение граждан основам информационной грамоты. Это активизирует обращение граждан и общества к информационным ресурсам, ускорит развитие информационной инфраструктуры страны, упорядочит рынок информационных ресурсов, технологий и услуг.

Формирование информационного пространства Азербайджана в интересах органов государственной власти должно быть направлено на объединение и развитие существующих информационно-аналитических ресурсов, предназначенных для обеспечения их эффективной управленческой деятельности. Основу информационного пространства органов государственной власти должны составлять информационно - телекоммуникационные системы, способные обеспечить информационную поддержку как в сфере управления экономикой, так и в области безопасности личности, общества, государства.

Правовая основа единого информационного пространства призвана регулировать отношения производителей и потребителей информации, обеспечивать координацию действий органов государственной власти в едином информационном пространстве и гарантировать соблюдение конституционных прав и свобод граждан и организаций.

В едином информационном пространстве законодательство должно быть направлено на обеспечение:

- возможностей контроля со стороны граждан и общественных организаций за деятельностью органов государственной власти;
- защиту авторского права и права имущественной собственности на и информационные ресурсы, информационные технологии и средства их обеспечения;
- формирования и использования информационных ресурсов в условиях равенства всех форм собственности, путем создания информационного рынка и конкурентной среды, проведения государственной антимонопольной политики;

- ответственности субъектов единого информационного пространства за правонарушения при формировании информационных ресурсов и их использовании, в частности, персональной ответственности руководителей органов государственной власти за качество формирования государственных информационных ресурсов и доступа к ним;
- согласованности решений органов государственной власти в области создания и использования единого информационного пространства;
- тесного информационного взаимодействия со странами-членами СНГ и активного информационного обмена в системе международного сотрудничества;
- информационной безопасности.

Таким образом, законодательное обеспечение формирования и развития единого информационного пространства (информационное законодательство) должно регулировать весь комплекс общественных отношений, связанных с информацией, ее производством, распространением и использованием. Единое информационное пространство затрагивает все сферы деятельности в обществе, охватывает все регионы и территории страны..

Международный опыт подтверждает актуальность проблем информационной безопасности для обеспечения национальной безопасности любого государства. Информационное взаимодействие субъектов в едином информационном пространстве наряду с правовым обеспечением требует принятия организационных и технических мер защиты информации.

Эти меры должны предусматривать:

- предотвращение утечки, утраты и подделки информации;
- предотвращение угрозы информационной безопасности личности, общества, государства;
- предотвращение несанкционированных действий по уничтожению, модификации, искажению, копированию, блокированию информации;
- предотвращение других форм незаконного вмешательства в информационные ресурсы и информационные

системы, обеспечение правового режима информации и документации как объекта собственности;

- обеспечение прав хозяйствующих субъектов в информационных процессах и при разработке, производстве и применении информационных систем, информационных технологий и средств их обеспечения;

- подготовку кадров и их обучение для создания служб информационной безопасности в региональных системах.

Правила организационного взаимодействия субъектов единого информационного пространства должны обеспечивать исполнение законов, сохранение государственной и коммерческой тайны. Эти правила должны быть регламентированы законодательством и подзаконными актами. Нарушения установленных правил поведения в едином информационном пространстве, способны привести к раскрытию государственной или коммерческой тайны, к нанесению материального или морального ущерба физическим или юридическим лицам, а также к ущемлению прав граждан на доступ к информационным ресурсам.

Чтобы предотвратить такие нарушения правовое обеспечение следует дополнить нормами, предусматривающими ответственность за несанкционированные действия, в том числе уголовную. Действия органов государственной власти по всем направлениям создания единого информационного пространства должны быть регламентированы законодательством, определяющим права и обязанности федеральных органов государственной власти, органов власти субъектов федерации и органов местного самоуправления по созданию государственных информационных ресурсов и организации доступа к ним, а также системой стандартизации и унификации форм документов, классификаторов, средств информационных технологий, протоколов связи и других средств информатизации.

Особо необходима комплексность проведения работ по стандартизации и сертификации средств и систем информатизации на современном этапе для формирования и развития единого информационного пространства Азербайджана. Работы по стандартизации целесообразно

проводить в рамках единой программы создания нормативной, инструментальной и методической базы сертификации средств и систем информатизации. В этой программе должны быть предусмотрены разработки по развитию комплекса базовых и функциональных стандартов, обязательных для применения при формировании и использовании государственных информационных ресурсов и информатизации органов государственной власти. Основу комплекса стандартов должны составлять международные и государственные стандарты и другие нормативные документы. Эти документы должны служить основой требований к средствам и системам информатизации на всех стадиях их жизненного цикла, контроля качества, испытаний и сертификации как самих средств и систем информатизации.

Формирование и реализация указанной программы является важной формой организации взаимодействия органов государственной власти при реализации государственной политики в сфере информатизации и развития составляющих единого информационного пространства Azerbaijan. Принципиальной особенностью формирования и развития единого информационного пространства Azerbaijan является необходимость установить обязательной для всех жесткую технологическую дисциплину при формировании государственных информационных ресурсов. Единое информационное пространство Azerbaijan должно стать существенной составляющей мирового информационного пространства. Это требует сотрудничества Azerbaijan в области информатизации с другими странами и международными организациями.

В целях быстрого и существенного уменьшения зависимости Azerbaijan от средств,купаемых за рубежом и производимых в стране по импортным лицензиям, программы и планы работ, осуществляемых в рамках международного сотрудничества, должны быть увязаны с программами развития отечественной промышленности средств новых информационных технологий. В них следует предусматривать координацию международных связей федеральных органов государственной власти и органов власти субъектов республики.

При этом необходимо предусматривать:

- использование организационного и технического опыта передовых стран;
- использование зарубежной информации для формирования отечественных информационных ресурсов;
- организацию экспорта отечественных информационных ресурсов;
- обеспечение возможности доступа юридических и физических лиц Азербайджана к информационным ресурсам развитых стран мира;
- внедрение международных стандартов, регламентирующих формы представления информации, протоколы связи и коммуникаций для обеспечения вхождения пользователей со своих оконечных устройств в международные системы связи и телекоммуникации;
- обеспечение участия Азербайджана в качестве полноправного члена в международных программах и проектах, связанных с формированием мирового информационного пространства,
- созданием новых информационных технологий и информатизацией прикладных направлений мирового сотрудничества (создание и использование мировых систем банковской информации, научно-технической информации и пр);
- обеспечение участия в работе международных организаций при разработке документов, связанных с законодательным, правовым и нормативным регулированием в сфере создания и развития информационных ресурсов, средств информационных технологий, систем телекоммуникаций и связи, систем информатизации;
- возможности заключения контрактов с зарубежными фирмами на закупку средств новых информационных технологий, обеспечивающих устойчивое развитие единого информационного пространства Азербайджана.

С целью координации работ по формированию и развитию единого информационного пространства необходимо создать центры информатизации. Эти центры могут также выполнять на соответствующем уровне функции государственного информационного регистра и проводить работы по информационно-справочному обслуживанию юридических и физических лиц, сертификации систем и их элементов, лицензированию информационной деятельности.

Общие затраты на формирование и развитие единого информационного пространства Azerbaijan будут складываться из затрат на программы развития отдельных направлений и составляющих этого пространства. По мере развития сферы коммерческих информационных услуг, приватизации предприятий, производящих средства новых информационных технологий, а также демонаполизации и приватизации предприятий связи и телекоммуникаций в стране будут созданы конкурентная среда и мощный частный сектор информационной индустрии, который обеспечит подавляющую часть инвестиций в развитие единого информационного пространства Azerbaijan.

Государственная поддержка приватизированных предприятий и новых коммерческих структур должна выражаться в закупке средств информационных технологий, услуг связи и информационных услуг для нужд государственных учреждений на льготных условиях. Необходима разработка процедуры финансирования по отдельным направлениям развития единого информационного пространства Azerbaijan, таким как развитие систем информатизации, развитие систем информатизации субъектов республики, формирование государственных информационных ресурсов широкого использования, развитие систем связи, развитие и обеспечение деятельности сети государственных депозитариев и др. Источники и объемы финансирования по каждой программе развития составляющих единого информационного пространства должны определяться заказчиком этой программы по согласованию с государственными заказчиками по направлениям развития.

ЛИТЕРАТУРА:

1.Алиев Ш.Т. Важность перехода к инновационной экономике промышленности Azerbaijan в условиях экономического кризиса / Материалы II-ой Всероссийской научно-практической конференции «Инновационное развитие и промышленная политика», 18-29 мая 2009. – Биробиджан, Россия.

2.Гончаренко А. П. Роль национальной системы научно-технической информации в развитии инновационной экономики в Украине / А.П.Гончаренко // Проблемы науки. - 2007. - № 2. - С. 14-18.

**КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ
РОЗРОБОК СТУДЕНТІВ В ХАРЧОВІЙ ГАЛУЗІ,
ЩО НАВЧАЮТЬСЯ ЗА ЕКОНОМІЧНИМ
СПРЯМУВАННЯМ**

*Горєлков Дмитро Вікторович, к.т.н., доцент,
Дуб Володимир Васильович, к.т.н., доц.
Подобрьєєва Юлія Ігорівна, студентка
Харківський державний університет харчування та
торгівлі,
м.Харків, Україна*

На сучасному етапі розвитку освіти особливої актуальності набула проблема підвищення якості підготовки фахівців. Основним її показником є сформованість у них відповідних професійних компетенцій, які характеризують ступінь здатності та готовності випускників вищих навчальних закладів (ВНЗ) до застосування знань, навичок та умінь під час виконання своїх обов'язків після закінчення навчання.

Проблема якості освіти пов'язана з переходом вищої школи від кваліфікаційної моделі фахівця до компетентнісної, тобто орієнтованої на результат, на сферу професійної діяльності. Тому важливо у зміст підготовки фахівця харчової і готельної індустрії закласти компетентнісний підхід, складовими якого є інноваційний та інтеграційний підходи.

Сучасний освітній простір це величезний потік інформації, який постійно зростає і оновлюється. В цьому неосяжному інформаційному просторі, не зважаючи на високий розвиток технічних засобів, необхідно оперативно і обізнано орієнтуватися. Таке завдання сьогодні стоїть перед кожним молодим фахівцем, який здобуває вищу освіту і прагне стати фахівцем за обраним напрямком.

Особливо є актуальним питанням орієнтації в інформаційному просторі для студентів, які навчаються за напрямками харчової і готельної індустрії, для яких пошук спеціалізованої інформації повинен бути системним та ґрунтовним оскільки освітній процес студентів харчової галузі

передбачає не тільки вивчення та засвоєння теоретичних питань, відпрацювання практичних навичок, а й створення студентським авторськими колективами реальних розробок, які впроваджуються у виробництво та являють собою об'єкти інтелектуальної власності.

Науковці різних рівнів стикаються з необхідністю системного пошуку патентної інформації. На етапі створення розробки молодий фахівець проводить багатоланковий пошук та систематизацію інформації, яка використовується для проведення навчальної роботи, яка передбачає - написання проблемних оглядів; - рефератів; - оглядів для курсових проектів; - дипломних проектів.

На етапі проведення наукових досліджень студентами, аспірантами, докторантами. Виникає завдання проведення ретельного, широкомасштабного, швидкого пошуку та системного аналізу інформації згідно напрямків та завдань досліджень. І як завершальний етап експериментальних досліджень, пов'язаних з розробкою способу або пристрою, є створення об'єктів інтелектуальної власності та відповідних охоронних документів.

Лідерами серед країн учасниць Всесвітньої організації інтелектуальної власності є Китай, США, Японія, що за статистичними даними у ракурсі рівня науково-технічного потенціалу країн та економічного розвитку співпадає з темпами розвитку економіки за підсумками 2013 року. Слід зазначити, що в загальному рейтингу Україна посідає далеко не останню ланку, і за своїм науково-технічним потенціалом не поступається більшості Європейських країн.

Проте для нашої країни існує розбіжність у взаємозв'язку між рівнем розвитку НТП та економічним розвитком. Як відзначають керівники відділів економічного розвитку економічного прогнозування та статистики «Укрпатенту» 60% винаходів поступають від фізичних осіб або неприбуткових організацій. При чому кількість патентів від наукових інститутів становить близько 60%, а комерційних організаціям 3-4%.

Як відзначається Асоціацією професійних оцінювачів рівень зацікавленості бізнесу в наукових продуктах становить 1-2%. Такий стан питання та низький рівень зацікавленості пояснюється низкою чинників, одним з яких є низький рівень

обізнаності бізнес-керівників з питань правової культури використання об'єктів інтелектуальної власності, а також незначний відсоток працівників, які кваліфіковано можуть використовувати та впроваджувати їх у реальні виробничі умови. Тому одним з пріоритетних напрямків під час підготовки фахівців харчової та готельної галузі є набуття практичних навичок пов'язаних з пошуком, перш за все, патентної інформації та відпрацювання ефективного вміння роботи студентів з патентно-інформаційними ресурсами.

Відповідно до звітних даних представлених відділом комерціалізації ХДУХТ незважаючи на достатньо значний рівень розробок та поданих заявок кількість комерціалізованих з них становить 3-4%. Слід також відзначити, що кількість студентів, що є співавторами в цих патентах знаходиться на рівні 9-10 %. Що свідчить про незначний рівень доведення дипломних розробок до стану об'єкта інтелектуальної власності. Проте слід відзначити, що переважна більшість дипломних проектів, особливо кваліфікаційних робіт магістрів, що мають за змістом результати, які потребують правової охорони.

Однак способи правової охорони інтелектуальної власності значно відрізняються від таких що застосовуються для матеріальних об'єктів власності. Навіть якщо до об'єкту інтелектуальної власності приставити збройного охоронця, то це не допоможе, тому що працівник підприємства може за його межами, наприклад, розповісти конкуренту про винаходи або про технологічні секрети (ноу-хау). Він може, навіть не виходячи за межі підприємства, передати ці або інші відомості про об'єкти інтелектуальної власності через мережу Інтернет. Тому основним способом охорони прав є видача заявнику (наприклад, автору або роботодавцю) охоронного документа - патенту або свідоцтва на об'єкт права інтелектуальної власності.

Бурхливий розвиток комп'ютерних технологій і засобів комунікацій в кінці XX-початку XXI століть зробило можливим існування принципово нових способів накопичення, обробки, пошуку і розповсюдження інформації, в тому числі в галузі охорони промислової власності. За цей час були створені в патентних відомствах в процесі процедур надання прав на об'єкти промислової власності бази даних на машиночитаних носіях, які використовуються для пошуку в автоматизованому режимі і служать джерелом різноманітних за змістом

(бібліографічні дані, реферати чи формули винаходів, повні описи, зображення промислових зразків і знаків для товарів і послуг) публікацій по об'єктах промислової власності на різних носіях: папері, магнітних або оптичних дисках. У мережі Інтернет є багато джерел з достовірними відомостями про патенти, опублікованих національними та міжнародними патентними бюро.

Так, під час викладання дисципліни «Інтелектуальна власність» нами використовується база даних «Винаходи (корисні моделі) в Україні», яка розроблена Українським інститутом промислової власності і має постійну сторінку в мережі Інтернет - <http://base.uipv.org/searchINV/>. За результатами пошуку в базі даних проводиться відбір відповідних патентів на винаходи (корисні моделі), що відповідають умовам відбору. Таким чином, отримана інформація з використанням бази даних «Винаходи (корисні моделі) в Україні» дозволяє інтенсифікувати проведення процесу патентного дослідження на різних етапах створення та використання об'єктів промислової власності, а також під час курсового та дипломного проектування для визначення орієнтовного рівня розвитку сучасної техніки.

Це сприяє досягненню поставленої мети з покращення виконання Постанови засідання Вченої ради ХДУХТ від 24 червня 2014 р. з питання №1 порядку денного «Підсумки державної атестації випускників. Основні напрями покращення структури, змісту, забезпечення реальності та організації захисту дипломних проектів (робіт)», за результатами якої необхідно активізувати роботу зі збільшення частки дипломних, магістерських робіт інженерно-технічного та економічного спрямування, що мають затверджену у встановленому порядку нормативну або патентну документацію.

Як відомо, патентні дослідження становлять обов'язкову частину процесу виконання науково-дослідних і проектно-конструкторських робіт, що пов'язані зі створенням нових об'єктів техніки та технології. Патентні дослідження є головною частиною робіт під час виконання проектів науково-дослідного характеру, які в подальшому мають за мету впровадження у реальне виробництво. Впровадження результатів дипломного проектування у реальне виробництво має низку проблемних питань, які пов'язані частково зі ступенем готовності розробки до

впровадження та привабливістю розробки для підприємства. Одним з етапів впровадження є професійна оцінка тих чи інших об'єктів промислової власності, які здебільшого притаманні харчовій галузі. Не зважаючи на те, що студенти випускники не фахівцями з оцінки ОІВ за підсумками вивчення дисципліни «Інтелектуальна власність» вони набувають необхідних теоретичних та практичних навичок різних підходів і проводять цю роботу з достатньо високим ступенем кореляції вартісних показників після повторного оцінюваного об'єкта фахівцем.

Слід відзначити, що впровадження елементів оцінювання під час виконання дипломних проектів та кваліфікаційних робіт магістрів позитивно впливає на сприйняття студентом кінцевого результату виконаної роботи і створює обізнане відчуття необхідності комплексності підходу під час виконання. Також позитивним явищем є намагання студентів, з власної ініціативи, створення умов для впровадження результатів у реальне виробництво, оскільки вони бачать реальну імовірність одержання прибутку від власної справи. Крім того застосування методів оцінювання та етапу комерціалізації дипломних розробок підвищує рівень та якість освітнього рівні випускника, надає йому впевненості у власних силах та робить його конкурентоспроможним на ринку праці.

**Інноваційність у розвитку дидактики
вищої школи як контроль та оцінка процесу
навчання і виховання у підготовці фахівців**

*Гринчук Віктор Мефодійович,
к.т.н., доцент,
ІІВ НУ „Одеська юридична академія” в м. Києві,
Гринчук Олександр Вікторович, студент,
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія, м. Хмельницький, Україна*

Постановка проблеми. За своєю сутністю навчання в навчальному закладі є соціальним процесом, обумовленим потребами країни у підготовлених фахівцях. Цей процес організовується і проводиться на основі методології, відповідно з вимогами вищої школи, керівних документів, навчальних планів і програм. Це закономірний процес, який діалектично розвивається. У ньому, як у будь-якому іншому соціальному процесі, діють закономірності різного рівня і порядку. Поряд з проявом найбільш загальних законів розвитку об'єктивного світу і мислення тут знаходять відображення закономірності суспільного розвитку, у тому числі розвитку вищої школи, пізнавальної діяльності, суспільної психології, кібернетики, формування особистості тощо.

Аналіз досліджень та публікацій

Термін дидактика походить від грецького слова *didaktikos* - навчаючий і *didasko* - вивчаючий. Вперше термін дидактика був введений у використання у Німеччині у 1613 р. Саме тоді Кристоф Хельвіг та Йохим Юнг, аналізуючи діяльність відомого мовознавця і прихильника навчання рідною мовою Вольфганга Ратке (1572 - 1635) підготували „Короткий звіт з дидактики, або Мистецтво навчання Ратихія”. Вже з назви роботи випливає, що автори трактували дидактику як мистецтво навчання.

Аналогічним чином трактував це поняття і Я.А. Коменський у своєму знаменитому творі "Велика дидактика, або Універсальне мистецтво навчати всіх усьому". Однак,

Коменський вважав, що дидактика є не лише мистецтво навчання, але й виховання.

Дидактика як галузь педагогіки, що містить теорію навчання сформувалася у самостійну галузь, відокремлюючись від філософських знань, на початку XVII ст. завдяки англійському філософу Франсісу Бекону. Він під цим терміном розумів дисципліну, що досліджує теоретичні засади навчання.

Засновником дидактики вважають Яна Амоса Коменського. Він був новатором в області дидактики та висунув багато глибоких, прогресивних дидактичних ідей, принципів і правил організації навчальної роботи (навчальний рік, канікули, розподіл навчального року на навчальні квартали, одночасний прийом учнів восени, класно-урочна система, облік знань учнів, тривалість навчального дня тощо) [1].

Таке поняття зберігалося до початку XIX ст., коли Йоган Фрідріх Герbart, відомий німецький педагог і філософ, розробив теоретичні основи дидактики, зробивши її внутрішньо цілісною і несуперечливою теорією виховуючого навчання, підпорядкованою педагогіці. Враховуючи роль, яку І. Герbart і його послідовники відводили процесу оволодіння навчальним матеріалом, найважливішим завданням дидактики, у відповідності з герbartіанською концепцією, повинен був стати аналіз дій учителя, спрямованих на ознайомлення учнів з новим матеріалом.

Дослідження дидактики проводили ряд інших педагогів.

Французький філософ і педагог Ж.-Ж. Руссо обстоював таку систему освіти, яка б відповідала потребам та інтересам дитини, що розвивається. Його дидактична система основана на принципах самодіяльності, свідомості у навчанні, наочності, міцності та ґрунтовності знань.

Швейцарський педагог Й.-Г. Песталоцці вважав, що усі виховні дії мають ґрунтуватися на відповідних рівнях розвитку сил дітей. Вважаючи освіту людини „мистецтвом допомоги природі”, основний зміст її вбачав у „відповідному підпорядкуванні і гармонії отриманих вражень рівневі розвитку сил дитини”, навчання на відміну від сучасників він розглядав як звичайне повторення учнями дій учителя. і самостійність самих дітей у пізнанні навколишнього світу.

Українсько-російський педагог К.Д. Ушинський розглядав дидактичні принципи в тісному зв'язку з формами і методами навчання. Велику увагу приділяв розробленню методики роботи

педагога, пропонував запроваджувати доцільні методи і способи навчання: пояснення нового матеріалу, повторне осмислення вивченого, опитування, вправи, письмові та графічні роботи, індивідуальні та фронтальні заняття учнів тощо.

Дидактична концепція американського філософа і педагога Дж. Дьюї основана на прагматизмі, що набув форми інструменталізму. Ця філософія не визнає класичного критерію істини, за яким істина є відповідністю наших думок дійсності, що не залежить від нас.

Дидактична модель російського психолога і педагога П.Я. Гальперіна ґрунтується на теорії поетапного формування розумової діяльності. Він вважав, що будь-яка нова розумова дія, наприклад уява, розуміння, мислення, настає після відповідної зовнішньої діяльності.

Українському педагогові В.О. Сухомлинському вдалося створити ініціативний колектив одностайців, які у своїй діяльності прагнули реалізувати ідеї всебічного виховання дітей, вирішення проблем практичної педагогіки (питання управління школою, професійної майстерності вчителя, проблеми розумового розвитку учнів) [2].

На розвиток вітчизняної дидактики в кінці XIX - на початку XX ст. помітний вплив мали праці П.Ф. Каптерєва, Н.К. Крупської, С.Т. Шацького, П.П. Блонського, А.П. Пінкевича, М.М. Пістрака, Г.Г. Ващенко, І.Л. Огієнка, І.М. Стешенка, С.Ф. Русової, Я.Ф. Чепіги та багатьох інших [3].

Мета та постановка завдання.

Розглянути проблеми інноваційного розвитку освіти і освітніх інновацій як розвитку творчого потенціалу педагогів, створення та поширення новизни, зміни у способі діяльності, стилі мислення учасників навчально-виховного процесу, сутність дидактики як контролю та оцінки роботи процесу навчання.

Для того щоб організувати роботу в області вищої педагогіки, необхідно дослідити закономірності процесу навчання. Слово дидактика походить від грецького дидактикос, що означає „навчаючий”. За своєю сутністю дидактика є науковим обґрунтуванням мети і змісту навчання та освіти, вибір засобів і методів навчання, визначає форми організації навчання. Іншими словами дидактика відповідає на питання: для чого учить? чому учить? як учить? де учить? та у яких організаційних формах?

Дидактика розкриває закономірності, зміст і завдання навчання, процес оволодіння навчаними знаннями, навичками і вміннями. Вона розглядає навчання як організований і цілеспрямований процес пізнавальної і навчальної діяльності навчаних за встановленою спеціальністю, формування в них професійних якостей, необхідних для успішної діяльності. Дидактику визначають як загальну теорію пізнання і навчання, оскільки вона досліджує загальні закономірності пізнавальної діяльності людини, здійснюваної під керівництвом викладача чи самостійно-шляхом самоосвіти. За своєю структурою навчання представляє взаємозалежну діяльність викладача і навчання, тобто викладання і навчання [4].

Важливою стороною навчання є діяльність викладача, який організує навчальну роботу. Він доводить навчальний матеріал, вказує шляхи роботи над ним, психологічно готує аудиторію до сприйняття навчального матеріалу, розвитку у них пізнавального інтересу, удосконалює здібності, аналізує навчальну діяльність на високому професійному рівні. Для цього викладач повинен у першу чергу опанувати основами дидактики вищої школи.

Дуже важливо для викладача засвоїти зміст вищої освіти, методику подання матеріалу, методи навчання, методичні прийоми, форми навчання, методи стимулювання, контролю і самоконтролю тощо.

Система дидактичних та інших зв'язаних навчанням категорій і понять визначає зміст теорії навчання, встановлює зв'язки і відносини цих категорій і виражає значеннєве різноманіття теорії навчання.

В теорії навчання дидактичні категорії виконують важливу роль в об'єднанні й оцінці істотних ознак, явищ і фактів, що знаходяться у сфері дії навчального процесу. Вони в ході навчального процесу не тільки доповнюються, але і змінюються, поглиблюються і починають виражати більш широкий зміст. Теорія, як відомо наукою тільки тоді ефективна, коли має досить стабільну мову вираження самих понять, їх зв'язків і відношень. Для теорії навчання у вищій школі в даний час створення такої мови - завдання дуже складне, але шлях її вирішення є. Це використання вихідних аксіоматичних положень загальної теорії навчання та сполучення з категоріями і поняттями дидактики вищої школи. Побудова достатньо строгої мови дидактики вищої

школи вимагає переходу від вираження простих, емпіричних, причинно-слідчих відносин і зв'язків до узагальненого досить строгого їх формулювання.

Абстрактне вираження закономірностей теорії навчання у вищій школі переводить цю область наукового знання в більш високу форму її розвитку й організації. Неодмінною умовою формування теорії навчання і наукової мови є наявність змістовної основи, у якості якої виступають вимоги до процесу навчання (дидактичні принципи).

Принцип (основа, першооснова) - керівна ідея, основне правило та основна вимога до діяльності, поведінки тощо. Принципом навчання називають одну з вихідних вимог до процесу навчання, що впливають з закономірностей його ефективної організації. Принципами навчання (принципами дидактики) - визначена система вихідних, основних дидактичних вимог до процесу навчання, виконання яких забезпечує його дидактичну ефективність.

Навчальний процес вищої школи, його стан, історія і розвиток, що передбачається, показують, що в змісті вихідних аксіоматичних принципів навчання відображаються необхідні і найважливіші для теорії навчання змістовні властивості: узагальнення практики, критерії оцінки і аналізу, шляхи передбачення розвитку системи навчання. Принципи навчання є необхідними засобами в здійсненні організації, керування, у побудові і функціонуванні системи процесу навчання та її компонентів. На їх основі в реальному навчальному процесі робляться висновки і судження про дидактичну правильність чи помилковість його стану, побудови і функціонування [5].

Дидактика ґрунтується в основному на наступних принципах навчання: науковість; єдність теорії і практики; систематичність і послідовність; єдність навчання і виховання; наочність; доступність і міцність знань, навичок і умінь; надійність і відповідність змісту навчання вимогам до фахівця.

Принцип навчання – це основоположні ідеї, вихідні положення, які визначають зміст, форми і методи навчальної роботи відповідно до мети виховання і закономірностей процесу навчання. Принципи навчання виконують регулятивну функцію з погляду моделювання дидактичних теорій і способу регуляції практики навчання. На них ґрунтуються підходи до навчання усіх дисциплін, визначаючи певною мірою їх зміст, засоби, прийоми

навчальної роботи. Структура принципів навчання наведено на рисунку 1, [6].

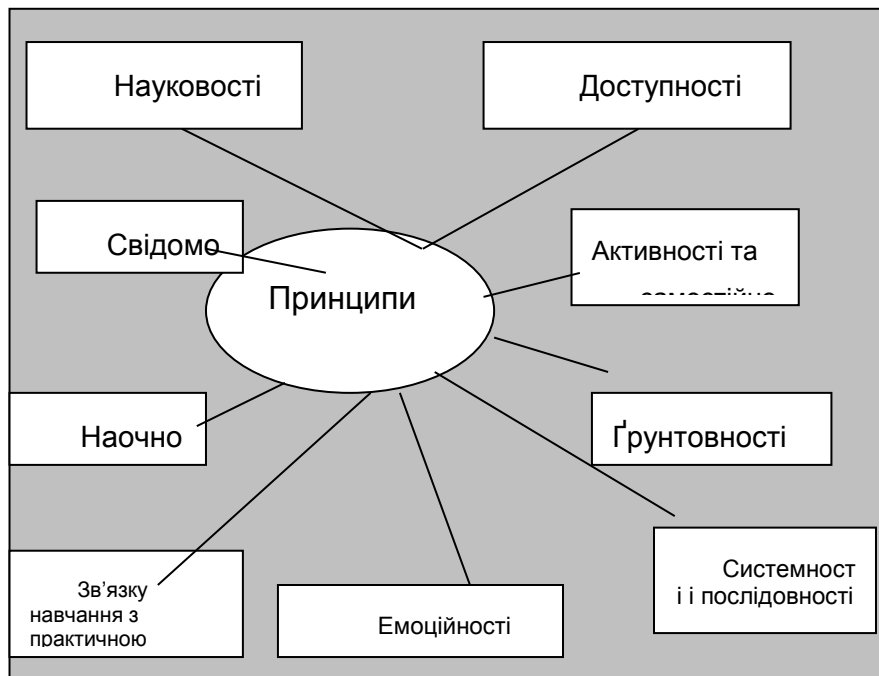

Рисунок 1. Структура принципів навчання

Принцип науковості означає, що всі наукові дані, що повідомляються, повинні знаходитися в повній відповідності з передовою сучасною наукою і ідеологією. Принцип науковості нерозривно пов'язаний з принципом ідейності, тому що одним з завдань навчання у вищій школі є формування діалектико-матеріалістичного світогляду. Ідеологія країни знаходить своє відображення в змісті навчальних дисциплін і в різного виду занять та практичної діяльності. Під час занять у навчальних відпрацьовується вміння оцінювати події, ситуації тощо. Зміст у навчальному процесі відображає прогресивний розвиток науки і техніки.

Значення принципу науковості для теорії навчання не викликає ніяких сумнівів. Наряду з тим, при його використанні в навчальному процесі правомірно виникають питання: яким образом, користаючись принципом науковості можна визначити

науковий зміст навчальної дисципліни, чи прогресивні ті чи інші наукові дані? Принцип науковості вказує шляхи вирішення таких проблем, як: доказове обґрунтування науковості любого нового змісту, закладеного в навчальну дисципліну; установлення критеріїв науковості (ступеня, міри, форми) як мінливих понять; установлення зв'язків.

У вищих навчальних закладах ступінь науковості навчальних дисциплін вимагає такої форми вираження, як уміння аналізувати появу нових наукових фактів, нового, прогресивного в науці, а також визначати випадковості, що трапляються у науці. Форма науковості та мова науки є вагомими показниками науковості навчальних дисциплін.

З принципом науковості тісно пов'язана практична діяльність фахівця, як система отримання знань, умінь і навичок і має важливе значення. Підготовка фахівців високої кваліфікації повинна тісно поєднувати теоретичну і практичну підготовку навчаємих.

Практична діяльність фахівця визначається в поєднанні теорії і практики. Щоб уявити, яким буде принцип зв'язку теорії з практикою в майбутньому, потрібно вирішити ряд завдань:

визначення та аналіз факторів, які визначають зв'язок теорії і практики в конкретній діяльності фахівця.

установлення відповідності і закономірності теоретичного і практичного навчання у вищій школі.

внесення в теорію та практику навчання відповідних виводів і узагальнень.

встановлення зв'язку розвитку науки, техніки і практики з навчальним процесом.

Рішення перерахованих завдань повинно носити комплексний характер та враховувати всі зв'язки і відносини компонентів, що включає в себе система навчання вищої школи [7].

Методологічною основою принципу зв'язку теорії і практики навчання повинно служити найважливіше положення філософії - діалектична єдність теорії і практики.

Принцип систематичності і послідовності навчання вимагає, щоб знання, уміння і навички формувались у системі навчальних занять визначеним порядком, при якому кожен елемент навчального матеріалу логічно зв'язаний з іншими.

Система навчальних занять - це складова частина системи навчального процесу. Раціональна система навчальних

занять вимагає установлення та розгляду взаємовідносин усіх профільюючих взаємопов'язаних навчальних дисциплін і видів навчальних занять. А це означає, що система вимагає такої побудови і функціонування, які б забезпечили не тільки засвоєння визначених знань, але і навички їх використання для подальшого самостійного отримання нових знань, а також набуття практичних навичок і умінь діяльності при виконанні функціональних обов'язків.

Принцип систематичності і послідовності припускає творчий підхід до навчання, відпрацювання найбільше раціональної системи і послідовності вивчення дисциплін. У практиці навчання принцип систематичності і послідовності реалізується в процесі різних форм планування. У ході тематичного планування намічається порядок вивчення теоретичних і практичних занять і контролю за ступеню засвоєння навчального матеріалу.

Виховні можливості навчання криються насамперед у змісті освіти. Можливості ж змісту виявляються ефективними лише в тому випадку, якщо використовуються і всі інші діючі у виховному відношенні можливості навчання. Наприклад, організація навчання, заснована на високих вимогах до навчання і наданні необхідної допомоги в навчанні.

Принцип наочності при проведенні навчального процесу припускає облік закономірних зв'язків між почуттєвим і раціональним пізнанням і між пізнанням і практикою. Багаторічний досвід навчання і спеціальні психолого-педагогічні дослідження показують, що ефективність навчання залежить від ступеня залучення до сприйняття всіх органів почуттів людини. Чим різноманітніші почуттєві сприйняття навчального матеріалу, тим міцніше він засвоюється. Наочність навчання забезпечується насамперед застосуванням у ході занять різноманітних ілюстрацій і демонстрацій. Крім того, наочність у вищій школі носить опосередкований характер, сполучається з абстрактними формами, символікою, схемами, таблицями тощо.

Глибоке вивчення дисципліни немислимо без створення і застосування різноманітних засобів наочності, у тому числі технічних засобів навчання, засобів символічної й умовної наочності. Підкреслюючи значення наочності в навчанні, не можна випустити з уваги, що у навчаємих, треба розвивати не тільки наочно-образне, але й одночасно абстрактно-логічне мислення.

Принцип доступності знань і умінь і вимагає, щоб навчання будувалося на рівні реальних навчальних можливостей навчаємих, але вони не повинні підлягати інтелектуальним, фізичним, психологічним і моральним перевантаженням у процесі навчання.

Виходячи з цього принципу визначаються ступінь складності навчального матеріалу і витрати при навчанні, самостійне творче мислення, не допускаючи зменшення і перебільшення можливостей навчаємих.

Треба мати на увазі, що неприступність навчання викликається не тільки науковою складністю матеріалу, але і відсутністю раціональної методичної системи і послідовності його викладання, невмінням викладача виділити в ньому головне, звільнити зміст від другорядних елементів.

Навчальний процес вищої школи вимагає, щоб отримані знання, навички й уміння були досить міцними і створювали основу навчання і майбутньої практичної діяльності. Головним чином, це стосується фундаментальних навчальних дисциплін. Для сучасної вищої школи характерним є не запам'ятовування всіх особливостей дисципліни, а у розумінні головних ідей, напрямків, на які повинний опиратися у своїй діяльності фахівець вищої кваліфікації. У сучасному процесі навчання викладачам треба бачити, розуміти й уміти у визначених ситуаціях творчо застосовувати отримані знання, навички і уміння.

Підготовка фахівців у вищій школі стає усе більш складною, а це вимагає як надійності системи навчання так і надійності підготовки.

Надійність у рішенні завдань навчання в теоретичному плані розглядається як імовірність того, що фахівець, при закінченні вищого навчального закладу буде творчо, ініціативно, на високому науковому, ідейному рівні і з достатньою практичною підготовкою виконувати свої функції.

Процес навчання у вищій школі, його зміст і організація об'єктивно залежать від рівня розвитку науки, техніки на даному етапі. Майбутній фахівець повинний бути всебічно підготовлений до виконання своїх обов'язків. Цю залежність виражає дидактичний принцип відповідності змісту й організації навчання потребам професійної діяльності фахівця.

Основні структурні елементи процесу навчання в їх взаємозв'язку відображено схематично на рисунку 2.

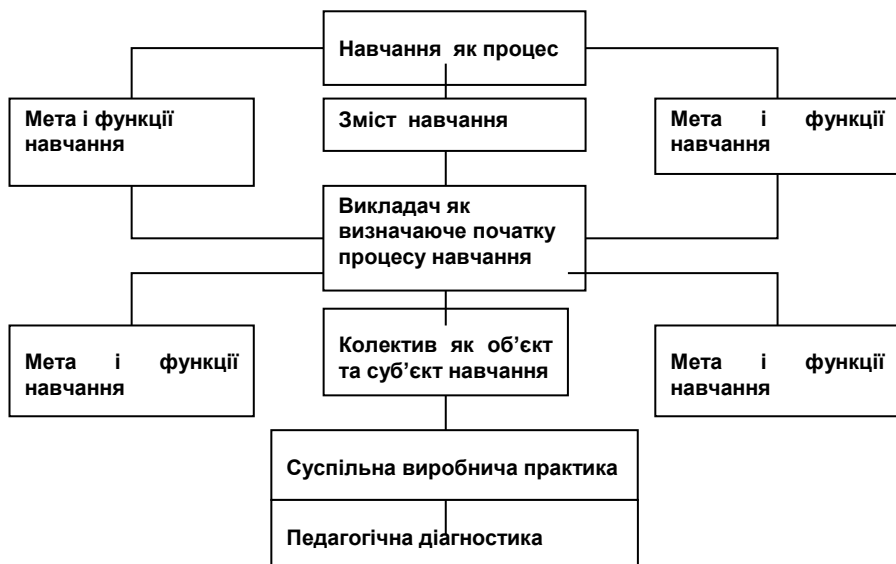

Рисунок 2. Основні структурні елементи процесу навчання в їх взаємозв'язку.

Навчання - це особливий вид спеціально організованої пізнавальної діяльності, у ході якої здійснюються передача і засвоєння знань, прищеплювання і отримання навичок, умінь і способів пізнання. Організована в навчальному закладі система навчання вимагає достатнього наукового обґрунтування. Це обґрунтування повинно вказувати шляхи інтенсивного і глибокого засвоєння навчальних дисциплін і сприяти придбанням на цій основі міцних знань, навичок і умінь. Отже, раціональна система навчання вимагає встановлення і розгляду взаємозв'язку всіх дисциплін, видів занять і форм навчання такої побудови і функціонування, які б забезпечували не тільки засвоєння визначених знань, але і отримання навичок їх використання надалі, у ході практичної діяльності [8].

Зміст навчання визначається як загальними вимогами до кадрів, так і конкретними вимогами до фахівців визначеної спеціальності. Він формується на основі досягнень науково-технічного прогресу і розвитку науки та техніки.

Таким чином, систему навчання в навчальному закладі можна розглядати як взаємозалежний комплекс функціонально

співвіднесених компонентів (навчальних дисциплін, видів занять, форм навчання), що забезпечує цілеспрямоване отримання навчаємими змістовних, зв'язаних знань, навичок і умінь в ході навчальної діяльності.

Зміст освіти - це обумовлені цілями та потребами суспільства вимоги до системи знань, умінь та навичок, світогляду та громадських і професійних якостей майбутнього фахівця, що формуються у процесі навчання з урахуванням перспектив розвитку науки, техніки, технологій та культури. Він встановлюється в освітньо-кваліфікаційних характеристиках та інших актах органів управління освітою і змінюється відповідно до рівня розвитку науки, культури, виробництва, суспільства.

Освітньо-кваліфікаційні характеристики фахівців з вищою освітою відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів - це державні документи, які визначають цілі освіти у вигляді системи виробничих функцій, типових задач діяльності та умінь, необхідних для вирішення цих задач.

Зміст навчання визначається освітньо-професійними програмами підготовки кваліфікованих робітників та фахівців з вищою освітою певних освітньо-кваліфікаційних рівнів, структурно-логічною схемою підготовки, програмами навчальних дисциплін, іншими нормативними документами та навчальною і навчально-методичною літературою.

Визначення змісту підготовки фахівця здійснюється виходячи з сьогодення очікуваного, ймовірного станів не просто як суми зведень, правил, закономірних положень навчальних дисциплін, а системи наукових зведень, що виходить зі змістовної моделі діяльності фахівця, і вимог, пропонованих до цієї діяльності практикою. Підготовлений у вищій школі фахівець повинний мати не тільки необхідний для нього кругозір, а уміти творчо і раціонально застосовувати знання на практиці, безупинно удосконалюючи їх.

Система навчання в вищій школі при визначенні змісту освіти вимагає з'єднання двох завдань - поточного і перспективного. Перше зв'язане з визначенням змістовної підготовки в межах термінів навчання, друге - з підготовкою фахівця до творчої роботи і постійного удосконалювання кваліфікації.

Визначення змісту освіти одночасно вимагає встановлення рівня і глибини викладання кожної навчальної дисципліни, тобто змісту навчання. Зміст навчання входить у

процес навчання за допомогою різноманітних форм його вираження: програм, підручників, навчальних посібників, навчальних матеріалів, різних методичних і дидактичних засобів тощо. Форма вираження змісту навчання, як і форма організації вищої освіти, може значно і принципово змінюватися.

Для визначення змісту навчання необхідне виконання трьох умов: по-перше, установлення обсягу досить стабільних знань, необхідних для розуміння і засвоєння областей науки, а також для отримання відповідних навичок і умінь; по-друге, виявлення основних напрямків, ідей і тенденцій розвитку відповідних областей науки і техніки; по третє - пред'явлення визначених вимог до рівнів навчання з різних дисциплін. Впровадження в життя цих умов дозволяє визначати зміст теоретичної підготовки навчаємих, методики і засобів підготовки до практики.

Визначення обсягу і змісту будь-якої навчальної дисципліни, як і всієї системи навчання, починається з вихідного, існуючого стану і доповнюється новими здобутками науки та розвитку техніки.

Виходячи з цього дуже істотним і принциповим положенням для визначення змісту навчання є сплетення наукової і навчальної діяльності. Наукова діяльність у змісті навчання складає основу формування майбутнього фахівця, відображає процес розвитку науки і її використання на практиці.

Найбільш істотним завданням при визначенні змісту навчання є визначення змісту окремих навчальних дисциплін і різного виду занять. При рішенні цього завдання необхідно виходити з принципу наукового добору змісту. Цей принцип є наслідок дидактичного принципу науковості навчання.

Кожна навчальна дисципліна може відображати відповідну область науки тільки в якійсь визначеній частині, тому що всю область науки включити в навчальну дисципліну не можна, та й не потрібно. У навчальних дисциплінах варто представляти ту частину наукової області, що містить головне, що необхідно для підготовки майбутніх фахівців визначеної спеціальності.

Виходячи з завдань і мети підготовки фахівців в одних випадках необхідна наукова широта фахової навчальної дисципліни і відносно достатня глибина інших.

При вивченні теми, варто керуватися тим, що в ході її вивчення, у результаті отриманих знань, умінь і навичок,

навчаємі, повинні отримати необхідну якість відповідного фахівця - синтез пізнаних явищ і методів їх застосування на практиці. а не суму заучених положень. Крім того, фахівці, що закінчують вищий навчальний заклад мають потребу в комплексній підготовці зі всіх навчальних дисциплін, в результаті якої виробляється вміння творчо виконувати свої функціональні обов'язки.

У загальному виді зміст освіти відображається у навчальному плані. Навчальний план - це нормативний документ вищого навчального закладу, який складається на підставі освітньо-професійної програми та структурно-логічної схеми підготовки і визначає перелік та обсяг нормативних і вибіркових навчальних дисциплін, послідовність їх вивчення, конкретні форми проведення навчальних занять та їх обсяг, графік навчального процесу, форми та засоби проведення поточного і підсумкового контролю [9].

Формою вираження змісту навчання з навчальних дисциплін і видів занять є програми навчальних дисциплін. На рівні навчальної дисципліни зміст навчання здобуває більш конкретне вираження. При формуванні навчальної дисципліни вирішальне значення має її функція в освіті, що і визначає необхідність включення її в навчальний план.

Більш детальне вираження кількісної і якісної сторін взаємозв'язку теоретичної і практичної підготовки, зміст навчання знаходить у тематичних планах вивчення дисциплін. Подальша конкретизація змісту навчання розкривається в підручниках, навчальних посібниках, інших навчальних матеріалах.

Висновки.

Навчання у вищому навчальному закладі - складний і багатогранний процес, в основі якого лежить передача знань, умінь і навичок, і активне сприйняття іншими. Важливе місце в досягненні навчальної і виховної мети, безумовно, належить керівному і професорсько-викладацькому складу, від рівня професійної підготовки якого безпосередньо залежить навчання. Відомо, що без глибоких знань з викладення навчальних дисциплін, а також знань основ дидактики вищої школи неможливо організувати якісне навчання. Дидактика вирішує питання - шляхом директивного навчання дати системну, загальну, фундаментальну освіту високого академічного рівня, втративши при цьому індивідуальність, психологічну своєрідність

і розвиток особистості, або надати дитині ініціативу в навчанні, відштовхуючись від її потреб, використовуючи навчання через роблення - і втратити системність у знаннях учнів, знизити рівень освіти в школі.

Список літератури:

1. Коменский Я. А. Избранные педагогические сочинения. М: Учпедгиз, 1955. с. 199-201 Дидактика, дидактические принципы. Бсэ, т. 14

2. Чайка В. М. Основы дидактики: навчальний посібник / В. М. Чайка. – К: Академвидав, 2011. - 238 с.

3. Зайченко І.В. Педагогіка: Навчальний посібник DJVU. Навчальний посібник. – К.: Освіта України, КНТ, 2008. – 528 с

4. Акперов И.Г. Прогнозирование потребности в специалистах и ... 54. Закон «О высшем и послевузовском профессиональном образовании» 22.09.1996, №125 ФЗ//Высшая школа в документах: Дайджест, 1998.- С. 7-47.

5. Болюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах освіти. – К.: ВВП “Компас”, 1997. – 64 с.

6. Бондар В. І. Дидактика.-К.: Либідь, 2005.-264 с.

7. Виленский М.Я., Образцов П.М., Уман А.И. Технология профессионально-ориентированного обучения в высшей школе. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 192 с.

8. Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Положення про освітньо-кваліфікаційні рівні (ступеневу освіту)" (п.5 Положення) від 20 січня 1998 року N 65 м. Київ.

9. Наказ Міністерства освіти України "Про затвердження Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах" (п.2.2 Положення) N 161 від 2 червня 1993 року м. Київ.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ТОРГОВЕЛЬНИХ МАРОК – НАЗВ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

***Дмитренко Вікторія Вікторівна, здобувач,
заступник начальника навчального відділу,
Інститут інтелектуальної власності НУ
«ОЮА» в м. Києві,
Україна***

У статті 3 Конституції України зазначено – людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Статтею 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначено, що право кожного на життя охороняється законом. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1; 5].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про лікарські засоби», лікарський засіб – це будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), що має властивості та призначена для лікування або профілактики захворювань у людей, чи будь-яка речовина або комбінація речовин (одного або декількох АФІ та допоміжних речовин), яка може бути призначена для запобігання вагітності, відновлення, корекції чи зміни фізіологічних функцій у людини шляхом здійснення фармакологічної, імунологічної або метаболічної дії або для встановлення медичного діагнозу [3].

Правова охорона торговельних марок – назв лікарських засобів характеризується тим, що введення медичного працівника або споживача в оману щодо назви та властивостей лікарського засобу може спричинити невиправну медичну помилку та завдати шкоду життю і здоров'ю пацієнта. Призначення назв лікарських засобів полягає в допомозі фахівцям у сфері охорони здоров'я та споживачам орієнтуватися в їх складі та дії, у зв'язку з цим, відповідно до норм міжнародного законодавства, не рекомендують відтворювати у назві лікарського засобу назви хвороб

та симптомів їх захворювання, анатомічні та фізіологічні терміни, які можуть ввести в оману споживачів та медичних працівників, власні імена, географічні назви, загальноприйняті символи та слова з побутової лексики.

Згідно ч. 3 ст. 5 Закону України «Про лікарські засоби», автор (співавтори) може подати заявку до центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності на одержання патенту на лікарський засіб. Підставою для видачі патенту є позитивний висновок центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я щодо його патентоспроможності.

Згідно ч. 2 ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» не можуть одержати правову охорону позначення, які не мають розрізняльної здатності та не набули такої внаслідок їх використання; складаються лише з позначень, що є загальноновживаними як позначення товарів і послуг певного виду; складаються лише з позначень чи даних, що є описовими при використанні щодо зазначених у заявці товарів і послуг або у зв'язку з ними, зокрема вказують на вид, якість, склад, кількість, властивості, призначення, цінність товарів і послуг, місце і час виготовлення чи збуту товарів або надання послуг; є оманливими або такими, що можуть ввести в оману щодо товару, послуги або особи, яка виробляє товар або надає послугу; складаються лише з позначень, що є загальноновживаними символами і термінами; відображають лише форму, що обумовлена природним станом товару чи необхідністю отримання технічного результату, або яка надає товарів істотної цінності.

Крім того, статтею 5 цього ж Закону визначено, що правова охорона надається знаку, який не суперечить публічному порядку, принципам гуманності і моралі та на який не поширюються підстави для відмови в наданні правової охорони, встановлені цим Законом [2]. Як бачимо, ці умови та підстави правової охорони торговельних марок є загальними і не враховують специфіки назв лікарських засобів. У Правилах складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг, затверджених наказом Державного патентного відомства України від 28 липня 1995 р. №116 (у редакції наказу Державного патентного відомства України від 20

серпня 1997 р. №72) також не передбачено особливостей правової охорони лікарських засобів [4].

Торговельні марки у сфері охорони здоров'я мають свою специфіку, тому їх правова охорона потребує спеціальних знань в галузі хімії, біології, фармації та медицини. Щоб торговельна марка, що заявляється як оригінальна назва лікарського засобу, мала розрізняльну здатність, вона не має бути словом, що відображає сутність і вид ліків, та позначенням, що відображає характеристики препаратів. Зокрема, не можуть одержати правову охорону такі назви лікарських засобів як «Таблетки від грипу», «Таблетки від кашлю», «Мазь від застуди», або слова хвалебного характеру «Супер», «Люкс», «Екстра» тощо.

На сьогоднішній день норми чинного національного законодавства щодо правового регулювання лікарських засобів та торговельних марок, що визначають вимоги до експертизи торговельних марок 5 класу Міжнародної класифікації товарів та послуг для реєстрації знаків (Ніццької класифікації) [6] повною мірою не враховують специфіку сфери охорони здоров'я, оскільки використання оманливої торговельної марки лікарського засобу або нової назви відомого препарату призведе до високого ступеню ризику для здоров'я і життя пацієнтів, пов'язаного з можливістю помилки у виборі ліків.

Як зазначає І.А. Кириченко, залежно від функціонального призначення виділяють три види назв лікарських засобів, що визначають один об'єкт, а саме хімічна (наукова) назва, непатентована (невласна) назва (Міжнародна непатентована назва та узвичаєна назва), торговельна назва. Хімічна назва лікарського засобу визначає хімічну структуру відповідної сполуки шляхом відображення словесно-числовим та відповідним графічним способом якісного та кількісного складу молекули.

Таким чином, хімічна назва не може бути об'єктом права власності. Міжнародні непатентовані назви пов'язані зі структурною формулою активної речовини лікарського засобу і є спрощеним замінником її хімічної назви. Узвичаєні назви є загальноприйнятими для певного лікарського засобу і використовуються кількома виробниками. Ці назви не мають розрізняльної здатності, оскільки є загальноприйнятими

позначеннями, що не пов'язані з конкретним виробником лікарських засобів. Міжнародні непатентовані назви і узвичаєні назви призначені для вільного використання виробниками лікарських засобів та підлягають захисту від монополізації, наслідком якої може бути безпідставний ріст цін на лікарські засоби, дезорієнтація пацієнтів та медичного персоналу щодо відомих лікарських засобів під новими назвами, що відповідно зашкодить здоров'ю суспільства.

Торговельні назви лікарських засобів дозволяють ідентифікувати лікарський засіб та його виробника. Вона може бути як оригінальною, так і міжнародною непатентованою або узвичаєною. Оригінальні торговельні назви лікарських засобів являють собою словесні позначення, що дозволяють відрізнити лікарські засоби одних виробників від однорідних лікарських засобів інших виробників. Разом з тим, відповідно до норм міжнародного права, торговельна назва лікарських засобів не може прямо вказувати на його фармакологічну дію та призначення, але в цілому несе певну інформацію про склад та властивості, зрозумілі фахівцям [7; 8; 9].

У зв'язку з вищенаведеним, пропоную внести зміни до національного законодавства щодо набуття правової охорони на торговельні марки – назви лікарських засобів, зокрема доповнити Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва на знак для товарів і послуг положеннями що визначатимуть особливості правової охорони лікарських засобів.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст.141.
2. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів та послуг» від 15 грудня 1993р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – №7. – Ст. 36.

3. Закон України «Про лікарські засоби» від 04 квітня 1996р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №22. – Ст. 86.

4. Правила складання, подання та розгляду заявки на видачу свідоцтва України на знак для товарів і послуг, затверджені наказом Державного патентного відомства України від 28 липня 1995 р. №116 (у редакції наказу Державного патентного відомства України від 20 серпня 1997 р. №72). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0276-95/card6#Public>

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004

6. Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків від 15 червня 1957 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_066

7. Кириченко І. Торгова назва лікарського засобу як предмет судового спору / І. Кириченко [Електронний ресурс]. <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1519>

8. Мамуня О. Особливості правового режиму торговельних марок – назв лікарських засобів / О. Мамуня, О. Чижова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.apteka.ua/article/27088>

9. Селіваненко В. Особливості правової охорони засобів індивідуалізації у сфері охорони здоров'я / В. Селіваненко // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2013. – №5. – С.68 – 73.

**Деякі аспекти правової охорони добре
відомих знаків в Україні**

*Дорожко Григорій Костянтинович,
к.т.н., доцент,
Стойко Д.А., студентка,
юридичний факультет Київського національного
університету імені Тараса Шевченка,
м.Київ, Україна*

На сьогоднішній день товарні знаки як засоби індивідуалізації товарів та послуг у комерційній діяльності є одним з найбільш важливих елементів ринкової економіки, який з роками не втрачає своєї актуальності, а навпаки набуває все більшої значущості. Особливою категорією товарних знаків є добре відомі товарні знаки, які є досить новим явищем у правовій системі України, тому, враховуючи їх роль на ринку товарів та послуг, правове врегулювання їх охорони та захисту потребує подальшого дослідження та вдосконалення.

Тривалий час у законодавстві України не містилося жодних правових норм, котрі регулювали б правову охорону добре відомих товарних знаків, що призводило до виникнення ряду проблем у разі звернення особи з проханням визнати товарний знак загальновідомим, а також при міжнародному співробітництві України у сфері охорони інтелектуальної власності. Захист добре відомих товарних знаків здійснювався на підставі міжнародних правових актів і документів, зокрема Паризької конвенції про охорону промислової власності від 20 вересня 1883 р., Спільної рекомендації Генеральної Асамблеї ВОІВ та Асамблеї Паризького Союзу про положення стосовно охорони загальновідомих знаків, прийнятої у вересні 1999 р. Однак у зв'язку з імплементацією Україною Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) від 15 квітня 1994 р. у травні 2003 р. Закон України “Про охорону прав на знаки для товарів і послуг” (від 15 грудня 1993 р. № 3689-XII) було доповнено ст. 25 “Охорона прав на добре відомий знак”.

Таким чином, на сьогоднішній день питання надання правової охорони власнику добре відомих знаків в Україні регулюється на підставі Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» та «Порядку визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Держдепартаменту інтелектуальної власності» (далі «Порядок») від 15.04.2005г № 228.

«Порядок визнання товарного знаку добре відомим в Україні» передбачає три шляхи отримання такої правової охорони на товарний знак, відповідно до яких можна виділити *три групи позначень*, що мають загальні ознаки добревідомості.

До першої групи належать товарні знаки, що *охороняються на території України на підставі державної реєстрації або такі, по яким подані заявки в Укрпатент на реєстрацію*. Зокрема, стосовно таких знаків Порядком передбачено «У разі, якщо заява стосується знака, заявка на який перебуває на розгляді в Укрпатенті, то про це має бути вказано в заяві із зазначенням номера заявки та дати її подання» та зазначення «відомостей щодо наявності правової охорони знака на території України з переліком додатків до заяви».

Державна реєстрація товарного знака в Укрпатенті, навіть якщо цей знак є добре відомим, забезпечує його надійну правову охорону. Однак у власника зареєстрованого позначення можуть бути й інші причини для визнання Апеляційною палатою добревідомості знака. Наприклад, для запобігання в майбутньому будь-яких конфліктних ситуацій, для офіційного встановлення дати, з якої товарний знак став добре відомим в Україні, тощо.

До другої групи відносять товарні знаки, що *охороняються на території України без реєстрації на підставі міжнародного договору України*. Так, Порядком передбачено надання виписки з Міжнародного реєстру відповідно до статті 5-ter Мадридської угоди або статті 5-ter Протоколу щодо відомостей про міжнародну реєстрацію (якщо знак зареєстрований в Україні чи охороняється на підставі міжнародної реєстрації).

Нарешті, до третьої групи загальновідомих знаків відносяться позначення, які *використовуються в якості товарних знаків, але не мають правової охорони на території*

України. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» передбачає: «Знак може бути визнаний добре відомим незалежно від реєстрації його в Україні».

Це, наприклад, позначення, що не відповідають деяким вимогам Закону України про товарні знаки і тому не підлягають державній реєстрації в Укрпатенті, але які в результаті інтенсивного використання набули на території України широку популярність; знаки, що не володіють достатньою розрізняльною здатністю (позначення, що складаються з окремих букв і поєднань букв, що не володіють словесним характером; описові знаки, які вказують на вид, якість, кількість, властивості товару та ін.). Розрізняльна функція подібних позначень буде обумовлена виключно їх загальновідомим характером. Крім того, мабуть, до третьої групи позначень можна віднести і такі, що отримали широку популярність в Україні товарні знаки держав, не пов'язаних зобов'язаннями Паризької конвенції, і тому не охороняються в Україні на підставі міжнародного договору, якщо власники зазначених позначень не зареєстрували їх у встановленому порядку.

Законом України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», статтею 25 визначено, що для охорони прав на добре відомий знак потрібно рішення Апеляційної палати або суду, при цьому, правова охорона надається з дати, на яку за цим рішенням знак став добре відомим в Україні.

Документом, що засвідчує факт доброї відомості знака, є видане колегією Апеляційної палати в установленому порядку Рішення про визнання знака добре відомим. З цим документом передбачена можливість розгляду доказів заявника щодо добре відомого знака під час проведення експертизи, при розгляді заперечень проти рішення про відмову реєстрації знака в Апеляційній палаті, під час розгляду спорів щодо визнання недійсною реєстрації на підставі наявності добре відомого знака, припинення використання схожих знаків з знаком, який на думку його власника є добре відомим.

Для отримання рішення про визнання знаку добре відомим власник знаку подає заяву, оформлену з додержанням встановлених вимог згідно п. 3.1. Порядку та додатки до неї. Однією з важливих складових додатків до заяви є надання документів, зазначених в заяві як докази викладених у ній обставин, які мають містити фактичні дані, що підтверджують

на наявність факторів, які можуть впливати на визнання знака добре відомим в Україні стосовно товарів і/або послуг, щодо яких він використовується на вказану в заяві дату та повинні бути представлені відомостями, що містяться у відповідних документах. Ці відомості мають підтверджувати наявність факторів, якщо вони є доречними, визначених у пункті 2 статті 25 Закону, а саме:

- ступінь відомості чи визнання знака у відповідному секторі суспільства;
- тривалість, обсяг та географічний район будь-якого використання знака;
- тривалість, обсяг та географічний район будь-якого просування знака, включаючи рекламування чи оприлюднення та представлення на ярмарках чи виставках товарів та/або послуг, щодо яких знак застосовується;
- тривалість та географічний район будь-яких реєстрацій та/або заявок на реєстрацію знака за умови, що знак використовується чи є визнаним;
- свідчення успішного відстоювання прав на знак, зокрема територія, на якій знак визнано добре відомим компетентними органами;
- цінність, що асоціюється зі знаком.

Так, як бачимо, по-перше, приймається до уваги *ступінь відомості чи визнання знака у відповідному секторі суспільства*. Заявник може надати будь-яку інформацію, а орган зобов'язаний прийняти до уваги будь-які обставини, що свідчать про добре відомість знака.

Найчастіше засобом доведення популярності служать опитування споживачів та виявлення суспільної думки. Так, згідно з Порядком, «опитуванням має бути охоплено, принаймні, шість населених пунктів різних географічних регіонів України з кількістю населення не менше 500 тис. При цьому переважним є опитування в трьох містах, таких як Київ, Харків, Львів, Одеса, Дніпропетровськ, Луганськ, Донецьк, Севастополь.» Опитування стосовно доброї відомості знака, призначеного для продукції виробничо-технічного

призначення, має проводитися серед фахівців, які є споживачами продукції даного виду і належать до виробничих, торгових та інших ділових кіл. Опитування стосовно доброї відомості знака, призначеного для товарів народного споживання, має проводитися серед так званих середніх споживачів за ознаками віку, статі, освіти, соціального та матеріального стану, а також серед фахівців відповідних галузей промисловості, торгівлі.

Так, рішення Апеляційної палати про визнання знака «ЕКОМАРКЕТ» добре відомим в Україні базувалося на наданих заявником фактичних відомостях, які свідчили про високий ступінь відомості знака у відповідному секторі суспільства. Колегія Апеляційної палати взяла до уваги результати опитування, котрі засвідчили, що знак «ЕКОМАРКЕТ» відомий майже 90% споживачів послуг, пов'язаних із реалізацією продовольчих товарів.¹

Про визнання добревідомості товарного знака свідчать також різні грамоти, дипломи, нагороди, публікації в пресі, проведення благодійних акцій зі згадуванням товарного знака, публічні висловлювання про знак відомих представників політики, спорту, естради. Важливим чинником популярності є згадка про успіхи торгового знака в Інтернеті, особливо красномовно наявність офіційного сайту.

Актуальними факторами добре відомого знака є *тривалість, ступінь та географічний район його використання*. Під «використанням» слід розуміти придбання прав на знак шляхом його використання, анулювання його реєстрації з приводу невикористання, придбання знаком відмітного характеру в процесі використання, використання знака в Інтернеті. *Критерій тривалості, ступеня і географічного району* будь-якої діяльності з *просування* знака фактично включається до використання знака та виділено окремим пунктом лише щоб уникнути розбіжності у тлумаченнях.

¹ Салфетник Т. Нюанси визнання знаків добре відомими в Україні// Вісник інтелектуальної власності – 2014, №1, с.14

Він охоплює рекламу або пропаганду товарного знака, презентацію на ярмарках чи виставках товарів та / або послуг, для яких використовується знак.

Зокрема, зазначені критерії були одними з найбільш значущих при визнанні добре відомим знака «VOGUE» в Україні. Надані заявником матеріали свідчили про те, що журнал «VOGUE» існує на світовому ринку вже понад 100 років. Починаючи з 1892 року, журнал виходить у США, а також Великобританії, Франції, Італії тощо. В Україні «VOGUE» продається у 19 найбільших містах, таких як Київ, Дніпропетровськ, Львів, Івано-Франківськ, а в період з 2004 по 2011 рік було продано близько півмільйону примірників журналу²

У якості використання або визнання знака можуть враховуватися *тривалість та географічний район здійснених реєстрацій знака та/або будь-яких заявок на його реєстрацію*. Якщо знак зареєстровано в інших країнах, то заявником можуть бути надані відомості про кількість таких реєстрацій та строки їх дії. Якщо знак уже визнаний добре відомим в інших країнах, то заявником можуть бути надані відомості про рішення щодо цього факту, прийняті компетентними органами цих країн. Якщо знак використовується в інших державах, зокрема в тих, що мають давні економічні і торговельні зв'язки з Україною, то заявником можуть бути надані відомості про факт такого використання. При цьому необов'язковим умовою є реєстрація тільки на ім'я однієї особи, оскільки часто в різних країнах власниками знака виступають різні компанії, що належать до однієї групи.

Доказами можуть служити *свідчення успішного відстоювання прав на торговий знак*, зокрема, подача заперечень, в результаті яких власник добре відомого знака запобіг реєстрацію перебуває у стані конфлікту знака або скасував таку, визнання знака добре відомим в інших державах. Даний критерій був додатковою аргументацією на користь визнання вищезгаданого знака «VOGUE» добре відомим, зокрема, завдяки рішенням Федерального суду Швейцарії від 7.08.2012 р., яким було заборонено використання позначень «Vogue» та «Vogue my style» для ювелірних прикрас або годинників третіми особами, оскільки таке використання могло

спричинити «асоціативне сплутування товарів та послуг, заявлених в заявці, та власником попередніх знаків».²

Останнім, передбаченим у Порядку, критерієм є *цінність товарного знака*. «Макдональдс корпорейшн», аргументуючи цінність своїх знаків, подавала наступні докази: експертну оцінку якості, що асоціюється з товарними знаками компанії, надану консалтинговим підприємством; дані про належність знаків до числа найбільш дорогих, найбільш відомих, найбільш впливових міжнародних брендів. Крім того, можуть надаватися відомості про страховку товарного знака.

Окрім того, Порядком передбачено, що знак не може бути визнаний Апеляційною палатою добре відомим в Україні, якщо колегією встановлено, що надані заявником матеріали не підтверджують добру відомість знака заявника на дату, указану в заяві.

Щорічно Апеляційна палата Державної служби визнає добре відомими від 8 до 16 торговельних марок. Усього з моменту першого введення до національного законодавства поняття «добре відомий знак» такими було визнано 104 знаки, з яких Апеляційною палатою – 90, судом – 14 знаків.

З приводу визнання знаку добре відомим у судовому порядку існує певна нерегульованість, оскільки в Україні взагалі відсутній правовий механізм даної процедури. Зважаючи на те, що в даних справах відсутній спір про право, вони мають розглядатися в порядку окремого провадження як виду непозовного цивільного судочинства, в порядку якого розглядаються цивільні справи про підтвердження наявності або відсутності юридичних фактів, що мають значення для охорони прав та інтересів особи або створення умов здійснення нею особистих немайнових чи майнових прав або підтвердження наявності чи відсутності неоспорюваних прав (ч.1 ст.234 Цивільного процесуального кодексу України).

Однак ч.2 зазначеної статті серед переліку справ, що розглядаються судом в порядку позовного провадження, не

² Салфетник Т. Нюанси визнання знаків добре відомими в Україні// Вісник інтелектуальної власності – 2014, №1, с.16

містить згадки про визнання добре відомими знаків для товарів та послуг. Натомість ч.3 даної статті містить вказівку на «інші справи у випадках, встановлених законом». Однак вважаємо дане формулювання таким, що є недостатнім для чіткого закріплення правового механізму визнання у судовому порядку знаків добре відомими, та може призвести до правової плутанини та невизначеності в даній сфері. Тому вважаємо доцільним доповнити ч.2 ст.234 ЦПК пунктом «визнання добре відомими знаків для товарів та послуг».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 № 3689-XII// [Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3689-12>
2. Порядок визнання знака добре відомим в Україні Апеляційною палатою Держдепартаменту інтелектуальної власності від 15.04.2005г № 228// Електронний ресурс]// Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0471-05>
3. Салфетник Т. Нюанси визнання знаків добре відомими в Україні// Вісник інтелектуальної власності – 2014, №1
4. Пахомова Ю.Ю. Правовая охрана хорошо известных знаков в Украине и России// Збірник XX Міжнародної навчально-практичної конференції «Актуальні питання інтелектуальної власності», 2014 р.

УДК 347.77

ОСОБЛИВОСТІ НАБУТТЯ ПРАВ НА ГЕОГРАФІЧНІ ЗАЗНАЧЕННЯ, ЯК НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

***Дуб Володимир Васильович, к.т.н., доцент,
Сімакова Анна Олександрівна, магістр,
Сердюк Яна Юріївна, магістр,
Харківський державний університет харчування
та торгівлі (Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Михайла Туган-
Барановського),
г.Харків, Україна***

Харчова промисловість є однією з найбільших та найважливіших галузей промисловості нашої країни. Від стабільності її функціонування та ступеню розвитку залежить рівень економіки та безпеки України, розвиток внутрішнього та зовнішнього ринків, а також рівень життя громадян держави.

За даними різних науковців[1; 2] без харчування середньостатистична людина може проіснувати різний період, але до 40 діб, без вживання води до 3...4 діб [3]. Тому, на наш погляд, одним із першочергових питань у сфері національної безпеки будь-якої країни є забезпечення повноцінним раціональним харчуванням її громадян.

В умовах сучасного розвитку економіки в Україні з урахуванням кризи, що склалась в певних регіонах країни, важливого значення набуває створення та використання відносно дешевої та корисної з біологічної точки зору продукції харчування, а також надання широкого спектру життєво необхідних послуг. Створення та використання будь-якої нової продукції, в тому числі і в галузі харчування, вимагає

відповідного механізму правового захисту такої розробки, як об'єкта інтелектуальної власності.

У багатьох державах світу інтелектуальна власність є джерелом додаткового прибутку під час розробки різноманітних проектів, дає підприємствам можливість зберегти стабільність показників якості та конкурентоспроможності продукції, збільшити ринкові можливості, а також попередити складнощі у результаті можливих суперечностей у разі порушення прав інтелектуальної власності [4].

Географічні зазначення, як об'єкт інтелектуальної власності є поняттям, яке дуже поширене в усьому світі та використовується для позначення багатьох видів продукції харчової промисловості, охоплює значну кількість виробників. Велика кількість цих позначень мають не тільки регіональне, але й національне та навіть міжнародне значення. До таких позначень, наприклад, належать позначення сирів, вин, міцних алкогольних напоїв, мінеральних вод та інших популярних серед споживачів продуктів. [5].

Географічне зазначення, подібно товарному знаку, несе деяке повідомлення. Воно говорить потенційним споживачам, що продукт або виріб було виготовлено в особливому місці, і вони мають деякі характеристики, які можуть бути виявлені тільки в цьому місці[6].

При розгляді географічних зазначень в якості категорії інтелектуальної власності важливо відрізнити їх від товарних знаків: у той час як товарний знак ідентифікує підприємство, яке пропонує на ринок деякі товари та послуги, географічне зазначення ідентифікує географічний район, якому приписується в основному дана якість, репутація або інша характеристика продукту. Однак географічні зазначення схожі з товарним знаком по своїй концепції і наслідкам та можуть бути використані для стимулювання національного й регіонального економічного розвитку, а також можуть використовуватися в стратегічному плані підприємствами.

На теперішній час, дуже актуальним є питання уніфікації українського законодавства у цій сфері відповідно до вимог Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та законодавчих актів Євросоюзу.

Метою статті є визначення особливостей використання поняття «географічні зазначення» у межах міжнародного та українського законодавства. Її новизна є в порівняльному аналізі

окремих положень міжнародного та вітчизняного законодавства щодо використання поняття «географічні зазначення», що був проведений.

Один із головних міжнародних договорів, що регламентує норми з охорони географічних зазначень серед учасників якого є держави-члени Євросоюзу, — Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. [7].

Незважаючи на те, що документ не містить визначення географічного зазначення, але ст.1 Конвенції має перелік об'єктів права промислової власності, де наведені терміни «вказівка походження або найменування місця походження». У сучасних умовах їх використовують окремі країни-члени Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

Деякі положення Паризької конвенції встановлюють спеціальний режим захисту від застосування тих продуктів, що мають «неправильні, прямі чи непрямі, зазначення походження». Наприклад, ст.9 Паризької конвенції зазначає, що на ці продукти може бути «накладено арешт при ввезенні до тих країн Союзу, в яких цей знак чи фірмове найменування мають право на законну охорону».

Суттєві питання щодо охорони географічних зазначень також містяться у Мадридській угоді 1891 р. стосовно припинення неправдивих або таких, що вводять в оману, зазначень походження товарів та Лісабонській угоді 1958 р., яка містить інформацію про захист зазначень місць походження виробів та їх міжнародну реєстрацію.

Слід зауважити на тому, що Мадридська угода не містить визначення терміна «зазначення походження». Однак у ст.1 цієї угоди проголошується наступне: «Усі товари, які мають неправдиве або таке, що вводить в оману, зазначення, що прямо або опосередковано зазначають у якості країни чи місця знаходження цього виробу будь-яку з країн, до яких застосовується ця Угода, або місце, розташоване в будь-якій з зазначених країн, підлягають арешту при ввезенні до будь-якої із зазначених країн».

Згідно із положеннями Лісабонської угоди, «зазначення місця походження означає географічну назву країни, району, або місцевості, яка використовується для позначення виробу, якість і властивості якого визначаються винятково або значною мірою географічним середовищем, в тому числі природними та етнографічними факторами».

Таким чином, Паризька конвенція та Мадридська угода не встановлюють конкретних вимог стосовно якості, властивостей і особливих характеристик товару, щодо якого використовується зазначення походження.

Але ці вимоги встановлені Лісабонською угодою. Слід зазначити, що термін «географічне зазначення» вперше з'явився у Регламенті Ради ЄЕС «Про охорону географічних зазначень та найменувань походження для сільськогосподарських та харчових продуктів» № 2081/92 1992 р. Згідно із положеннями Регламенту Ради ЄЕС, «географічне зазначення» означає назву регіону, специфічного місця або, в окремих випадках, країни, які використовуються для позначення сільськогосподарських або харчових продуктів, що походять із цього регіону, специфічного місця або країни, і які мають специфічну якість, репутацію або інші характеристики, визначені цим географічним походженням і виробництво та/або переробка і/або підготовка яких має місце у визначеному географічному районі.

В той самий час у Регламенті Ради ЄЕС подано також і визначення «найменування походження», яке означає назву регіону, специфічного місця або, у виняткових випадках, країни, що використовуються для позначення сільськогосподарських або харчових продуктів, які походять із цього регіону, специфічного місця або країни, і якість або характеристики яких головним чином або виключно залежать від особливого географічного середовища з притаманними йому природними та людськими факторами, і виробництво, переробка та підготовка яких відбувається у визначеному географічному районі.

Після проведення аналізу визначень, які наводяться у Регламенті Ради ЄЕС, можна констатувати, що до поняття «географічне зазначення» висуваються менш суворі вимоги ніж до поняття «найменування походження», тож вони можуть бути використані для більш розширеного кола товарів.

Особливої уваги заслуговують положення з охорони географічних зазначень, що надаються Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності 1994 р. (Угода TRIPS).

Угода здійснюється в межах Світової організації торгівлі та поширюється на ті товари, які походять з території країн-учасниць Угоди. Угода TRIPS дає інше визначення поняття «географічного зазначення», ніж наведене у Регламенті Ради ЄЕС. Згідно із статтею 22 цієї Угоди, «географічне зазначення» – це зазначення, що вказує на походження товару з території

певної держави або регіону чи місцевості на цій території, коли якість, репутація чи інша характеристика товару, по суті, зумовлені цим географічним походженням.

Таким чином, угода TRIPS на відміну від Регламенту Ради ЄС до товарів, що можуть позначатись «географічними зазначеннями», враховує не тільки сільськогосподарські та харчові продукти, а будь-які товари.

Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» визначає правові засади охорони прав на зазначення походження товарів в Україні та регулює відносини, що виникають у зв'язку з їх набуттям, використанням та захистом.

Слід звернути особливу увагу на те, що в чинному законодавстві України існують розбіжності в термінології щодо географічних зазначень.

Наприклад, у Цивільному кодексі України застосовується термін «географічне зазначення», а у Законі України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» – «зазначення походження товарів». Згідно із вказаним Законом зазначення походження товарів поділяються на прості та кваліфіковані. Закон оперує, зокрема, такими поняттями:

1) «Просте зазначення походження товару» – будь-яке словесне чи зображувальне

(графічне) позначення, яке прямим чи опосередкованим чином вказує на географічне місце походження товару. Таким позначенням може бути і назва географічного місця, яка вживається для позначення товару або як складова частина такого позначення. Просте зазначення походження товару не підлягає реєстрації, а його правова охорона полягає в недопущенні використання зазначень, що є неправдивими (фальшивими) чи такими, що вводять споживачів в оману щодо дійсного географічного місця походження товару. Правова охорона простого зазначення походження товару надається на підставі його використання.

2) «Кваліфіковане зазначення походження товару» – термін, що охоплює (об'єднує) такі терміни:

- назва місця походження товару;
- географічне зазначення походження товару.

«Назва місця походження товару» – назва географічного місця, що використовується для позначення товару, який походить із зазначеного географічного місця та має особливі

властивості, виключно або головним чином зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами або поєднанням цих природних умов з характерним для даного географічного місця людським фактором.

«Географічне зазначення походження товару» – будь-яке словесне чи зображувальне (графічне) позначення, що прямо чи опосередковано вказує на географічне місце походження товару, який має певні якості, репутацію або інші характеристики, в основному зумовлені характерними для даного географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов і людського фактора.

Отже, назва місця походження товару може бути використаною лише у випадку, коли товар має особливі властивості, а географічне зазначення – коли товар має певні якості, репутацію або інші характеристики. Таким чином, географічне зазначення є ширшим терміном і може застосовуватися до більшої кількості товарів.

Статтею 7 Закону України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» визначається, що обов'язковою умовою надання правової охорони географічним зазначенням є використання їх лише у назві товару в той час, як відповідно до положень Угоди TRIPS, географічне зазначення може бути застосованим також і для інших позначень.

Після проведення аналізу дії вищезазначеного Закону, можна зауважити на його недосконалість: формулювання у Законі та процедура надання прав є досить складними.

Деякі вітчизняні дослідники висувують власні, але схожі із законодавчим, визначення цього терміну. Зокрема, В. Крижна зазначає, що «географічне зазначення – це назва географічного місця, яка використовується для позначення товару, що походить із цього географічного місця та має особливі властивості, певні якості, репутацію або інші характеристики, виключно, головним чином або в основному зумовлені характерними для цього географічного місця природними умовами чи людським фактором або поєднанням цих природних умов із характерним для цього географічного місця людським фактором» [8, с.439].

Роблячи висновок викладеного щодо термінологічної неоднозначності стосовно поняття «географічного зазначення походження товарів», можна констатувати факт, що національне

законодавство не уніфіковане відповідно до вимог Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та законодавчих актів Євросоюзу. У той самий час, Закон України «Про охорону прав на зазначення походження товарів» певним чином звужує поняття «географічне зазначення». Пропонується розробити таке визначення терміна «географічне зазначення», що відповідало б визначенню ст.22 Угоди TRIPS.

Список використаної літератури:

1. Голод//Енциклопедичний словник Брокгауза і Ефрона; в 86 томах (82 т. і 4 дод.). - СПб.,1890-1907.
2. Петровський К.С. Харчування в літньому віці [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://gigieya.ru/pitanie/pit1.html>
3. Н.А. Агаджанян,. - М.: Резерви нашого організму/ Н.А. Агаджанян, А.Ю. Каткова. - М.; Видавництва «Знання» 1990.-123с.
4. [Ярмош В. В.](#) Роль інтелектуальної власності на підприємствах харчової промисловості/ В. В. Ярмош // [Економіка харчової промисловості](#). - 2010. - № 2. - С. 5-8.
5. [Тараненко О. М.](#) "Географічні зазначення": проблема термінологічної неоднозначності/ О. М. Тараненко // [Форум права](#). - 2012. - № 1. - С. 919-923.
6. [Очеретна В. В.](#) Деякі питання набуття прав на географічні зазначення / В. В. Очеретна // [Часопис Київського університету права](#). - 2013. - № 2. - С. 250-253.
7. Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р. (переглянута у Брюсселі 14 грудня 1900 р., у Вашингтоні 2 червня 1911 р., у Гаазі 6 листопада 1925 р., у Лондоні 2 червня 1934 р., у Лісабоні 31 жовтня 1958 р., у Стокгольмі 14 липня 1967 р., змінена 2 жовтня 1979 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.ua/law.php?id=87>.
8. Крижна В.М. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення / В. Крижна // Право інтелектуальної власності: Акад. курс / за ред. О. П. Орлюк, О. Д. Святоцького. – К.:Видавничий Дім «Ін Юре», 2007. – С. 435–458.

ПОНЯТИЕ И ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ИНТЕРНЕТ-САЙТА

***Еннан Руслан Євгенєвич,
кандидат юридєческих наук, доцент,
доцент кафедры права интеллектуальной
собственности Национального университета "Одесская
юридическая академия",
г.Одесса, Украина***

Определение правовой природы того или иного технического или социального явления, нередко сопровождающееся выработкой его легальной дефиниции, представляет собой средства, посредством которых право переводит такие явления на собственный язык, вводя их в определенную систему правовых координат.

Ведение систематической коммерческой деятельности в сети Интернет невозможно без создания Интернет-сайта. В зависимости от используемой субъектом электронной коммерции бизнес-модели они могут носить информационный, рекламный характер, содержать в себе функционал Интернет-магазинов, принимая и обрабатывая заказы на товары и услуги в онлайн-режиме, а в ряде случаев и исполняя их (например, продажа цифрового контента, различного рода сетевых услуг).

Сегодня также принято говорить о том, что в современных условиях Интернет-сайт выполняет функцию представительства лица в сети Интернет. Исходя из этого, можно определить Интернет-сайт как совокупность информационно-технических средств, обеспечивающих представительство в сети Интернет.

Также под Интернет-сайтом часто понимают совокупность электронных документов (файлов), объединенных под одним адресом (доменным именем или IP-адресом). При этом Интернет-сайт является достаточно сложным объектом,

состоящим из различных компонентов, к которым, в частности, относятся такие:

1) система управления содержимым сайта, представляющая собой компьютерную программу, которая предоставляет инструменты для добавления, редактирования, удаления информации на сайте;

2) дизайн сайта, включающий в себя логическую структуру Интернет-страниц, эскизы главной и типовых страниц, а также пользовательский интерфейс (расположение меню, навигация сайта, обратная связь с пользователем);

3) текст Интернет-страниц, изложенный с использованием специального языка - *HTML* (язык гипертекстовой разметки), который впоследствии интерпретируется браузером, выстраивающим визуальное отображение Интернет-страницы на компьютере пользователя (*HTML* является важным объединяющим элементом, обеспечивающим единство Интернет-сайта и его иерархическую структуру. *HTML* позволяет реализовать так называемые гиперссылки - выделенные графически фрагменты *HTML*-документа, указывающие на другую Интернет-страницу или объект, который может быть расположен в сети Интернет);

4) информационное наполнение сайта в виде текстов, графических изображений, музыки и иных объектов, в т.ч. доступных для скачивания.

Отсутствие в законодательстве легальной дефиниции понятия "Интернет-сайт" сопровождается научными дискуссиями на тему его правовой природы. Можно выделить такие основные точки зрения по данному вопросу.

Интернет-сайт является разновидностью *компьютерной программы*, под которой принято понимать представленную в объективной форме совокупность данных и команд, предназначенных для функционирования компьютерных устройств, в целях получения определенного результата.

Такое мнение разделяют те, кто полагают, что поскольку команды языка разметки *HTML* интерпретируются специальной программой - браузером, гипертекстовый документ потенциально подпадает под определение компьютерной программы.

Однако, вряд ли можно квалифицировать Интернет-сайт в качестве компьютерной программы. Поскольку, несмотря на то, что при создании и функционировании сайта используется язык *HTML*, его нельзя отнести к языкам программирования, т.к. он является языком разметки гипертекста и кроме того, в него не входят основные элементы языков программирования (функции, циклы, переменные и т.д.). В противном случае любой файл, существующий в цифровой форме, придется квалифицировать в качестве компьютерной программы, поскольку он содержит структурированные данные, которые позволяют достигать определенного результата. Однако, необходимо разделять собственно компьютерную программу, которая интерпретирует файл (аудио-плеер, текстовый редактор, браузер), и сам интерпретируемый файл, который содержит данные, но не является компьютерной программой.

Интернет-сайт является разновидностью *базы данных*, под которой принято понимать представленную в объективной форме совокупность самостоятельных материалов, систематизированных таким образом, чтобы эти материалы были доступны в индивидуально порядке с помощью электронных и иных средств. Такое мнение разделяют те, кто полагают, что поскольку совокупность Интернет-страниц систематизирована определенным образом посредством гиперссылок, сайт можно отнести к базам данных.

Однако, существует принципиальное различие между базами данных и Интернет-сайтом, выражающееся в способе систематизации материалов. Так, в базе данных систематизация осуществляется со строго определенным числом материалов, в рамках технически обусловленных границ. В то же время Интернет-сайт не является замкнутой системой, систематизации в рамках него подвергаются не только материалы, размещенные непосредственно на нем, но и материалы, размещенные на других сайтах, что возможно за счет механизма гиперссылок.

Интернет-сайт является **сложным комплексным объектом особого рода (*sui generis*)**, состоящим из различных видов информации. Интернет-сайт - это особая форма организации электронной информации. Преимущество данного подхода заключается в том, что он позволяет по

крайней мере не ограничивать составляющие Интернет-сайта исключительно рамками авторского права и охватывать собой также иные объекты интеллектуальной собственности, которые могут быть в него включены (например, товарные знаки, доменные имена, запатентованные методологии).

Интернет-сайт также часто квалифицируют как *составное произведение*, если такой сайт представляет собой результат интеллектуальной, творческой деятельности по подбору и расположению материалов. Такое мнение разделяют те, кто полагают, что контент сайта представляет собой специальным образом подобранные и расположенные материалы (тексты, рисунки, фотографии, чертежи, аудиовизуальные произведения и т.д.), которые могут быть использованы с помощью компьютерной программы, являющейся элементом сайта.

При этом несанкционированное заимствование всего контента или его части при создании другого сайта может рассматриваться как нарушение авторского права на составное произведение. Так, например, нарушением может быть признано копирование описания товара, продаваемого на одной сайте, другим сайтом. Для того, чтобы требование о защите прав вследствие несанкционированного заимствования контента Интернет-сайта было удовлетворено, необходимо доказать: 1) наличие исключительного права на заимствованный контент; 2) такой контент должен быть охраноспособным, т.е. отвечать требованиям, предъявляемым к объектам авторского права.

В принципе квалификация Интернет-сайта в качестве составного произведения является вполне разумным решением в условиях отсутствия специального правового режима в отношении сайтов, учитывающего их комплексную природу. Однако передать права на сайт, включающий в себя множество различных компонентов с разным правовым режимом не так просто, поскольку велик риск того, что отдельные элементы будут упущены из виду.

Интернет-сайт также пытаются квалифицировать как *сложный объект*. Сложные объекты (например, аудиовизуальные произведения, театрально-зрелищные представления) объединяет то, что, с одной стороны, они

представляют собой единое целое (единый объект), а с другой стороны, имеют сложный состав (структуру), образуемый из совокупности разнородных результатов интеллектуальной деятельности. Характерной особенностью правового режима сложного объекта является наличие особого субъекта - организатора его создания, который, несмотря на то, что не принимает активного творческого участия в процессе создания, приобретает права на использования объектов, входящих в состав такого сложного объекта, на особых условиях, обеспечивающих общий правовой режим всех компонентов.

Интернет-сайт действительно включает в себя целый ряд различных компонентов: программную основу, дизайн, *HTML*-текст Интернет-страниц, разнообразное информационное наполнение. Причем данные компоненты обладают особой сложной многослойной взаимосвязью, поскольку в отсутствие хотя бы одного из них, Интернет-сайт нормально работать не будет.

Кроме того, учитывая наличие в большинстве сайтов критерия интерактивности, т.е. направленности продукта на активное взаимодействие с пользователем в процессе его использования, Интернет-сайт также иногда квалифицируют как *мультимедийное произведение*.

Помимо этого, в случае, если Интернет-сайт зарегистрировать как сетевое издание, то в таком случае его можно квалифицировать как электронное средство массовой информации в сети Интернет.

Для того, чтобы Интернет-сайт стал частью сети Интернет и был доступен ее пользователям, необходимо пройти такие основные этапы: 1) разработка сайта; 2) заключение договора с провайдером хостинга; 3) выбор и регистрация доменного имени.

Разработка Интернет-сайта, как правило, распадается на несколько этапов.

- На первом этапе осуществляется *проектирование* будущего сайта, которое заключается в создании дизайн-макета сайта, включающего в себя шаблоны главной страницы и остальных типовых страниц. От параметров дизайна сайта во многом зависит его эстетическая привлекательность и, как следствие, популярность среди пользователей. На выходе

дизайн-макет Интернет-сайта представляет собой совокупность файлов с изображениями.

- На втором этапе осуществляется *верстка* - создание на базе разработанных шаблонов отдельных страниц с использованием языков - *HTML* (отвечает за логическую структуру страницы) и *CSS* (отвечает за внешний вид страницы). В результате создается код, который может быть интерпретирован браузером.

- На третьем этапе осуществляется *программирование* - интеграция шаблона с системой управления контентом, что позволяет впоследствии существенно облегчить поддержку сайта и его обновление, подключение программных модулей и сервисов. По окончании данного этапа образуется целостная иерархическая структура сайта с необходимым функционалом (поиск, обратная связь), готовая к наполнению контентом.

- На четвертом этапе осуществляется *наполнение сайта контентом* (изображениями, текстом, аудиовизуальными произведениями, музыкальными произведениями и т.д.). Причем данные объекты могут быть как специально созданными для данного нового сайта, так и ранее созданными без указанной цели.

- На последнем этапе обычно фигурирует *тестирование* сайта на предмет корректности отображения в различных браузерах, с различными размерами шрифтов и разрешениями экрана и т.д.

Также важно отметить еще одну особенность Интернет-сайта, которая заключается в том, что сайт динамичен по своей природе и требует периодических обновлений. Причем необходимость таких обновлений касается не только информационного наполнения, но и более фундаментальных компонентов сайта, в т.ч. его дизайна, необходимость обновления которых вызвана постоянно меняющимися и развивающимися информационными технологиями.

Кроме того, для нормального функционирования Интернет-сайт должен быть размещен на программно-аппаратном комплексе, осуществляющем круглосуточную работу и имеющем постоянное подключение к сети Интернет. В связи с этим широкое распространение получили услуги хостинга или услуги по размещению информационного ресурса в сети Интернет. Под хостингом понимаются услуги по

предоставлению провайдером дискового пространства для размещения сайта пользователя на сервере, подключенном в сети Интернет под постоянным IP-адресом, с его последующим техническим обслуживанием.

УДК 658.5

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ СОБСТВЕННОСТИ ГП «КБ «ЮЖНОЕ» КАК ПРЕДПРИЯТИЯ-РАЗРАБОТЧИКА УНИКАЛЬНОЙ НОВОЙ ТЕХНИКИ

***Жариков Игорь Николаевич – начальник отдела,
Воротников Виталий Анатольевич –
начальник сектора,
Хованова Т.Ю. – инженер
Государственное предприятие «Конструкторское
бюро «Южное» им. М.К. Янгеля»,
г. Днепропетровск, Украина***

В условиях постиндустриального этапа развития экономики всё большее значение приобретают интеллектуальные ресурсы. Их эффективное коммерческое использование в качестве инновационного продукта особо актуально для выходящих на рынок организаций-разработчиков новой техники. Как головное предприятие-разработчик ракетно-космической отрасли Украины Государственное предприятие «КБ «Южное» специализируется на создании уникальной новой техники (УНТ), поскольку изделия ракетно-космической техники (РКТ) производятся в единичных экземплярах или мелкими сериями.

Располагая значительной нематериальной составляющей результатов научно-технической деятельности (РНТД), предприятие стремится учесть современные тенденции по получению экономической выгоды от ее использования. На имя предприятия достаточно активно оформляются охранные документы (патенты и свидетельства) на объекты права интеллектуальной собственности (ОПИС), которые затем ставят на балансовый учёт по первоначальной стоимости. Но при этом

эффективного вовлечения ОПИС в хозяйственный оборот не происходит. Главной причиной этого является отраслевая специфика продукции и услуг на рынке РКТ. Кроме того, пока остаётся не оценённым возможный экономический эффект, который в условиях рыночной экономики может дать использование ОПИС.

В данном докладе на основе анализа международной и отечественной практики коммерциализации ОПИС рассматриваются задачи по повышению эффективности использования ОПИС применительно к ГП «КБ «Южное». В методологическом аспекте необходимо сформировать системный подход к определению перспективных путей коммерциализации ОПИС в рамках выработки стратегии работы с интеллектуальной собственностью (ИС).

В промышленно развитых странах накоплен большой опыт коммерческого использования ОПИС, который представляет значительный интерес для отечественных специалистов, поскольку позволяет избежать ошибок, встречающихся в зарубежной практике.

Особый интерес представляет негативный опыт США по закреплению за государством прав на патенты, созданные в результате выполнения НИР и ОКР, финансируемых из государственного бюджета. США является одной из немногих стран, в которых патентный закон предусматривает возможность закрепления имущественных прав на изобретения за государством. Именно США, опробовав в полной мере практику закрепления за государством прав на изобретения, созданные при выполнении госбюджетных НИР и ОКР, обнаружили ее негативные последствия и отказались от неё.

Действующая патентная система США подкреплена развитой административной и судебной практикой, направленной на поддержку государством интересов добросовестных патентообладателей. Особенности американского законодательства таковы, что в некоторых случаях / дают / патентовладельцам предоставляются необоснованные привилегии, поэтому суды пытаются ограничить их притязания в рамках патентной формулы (без расширительного ее толкования), но в этих рамках права патентовладельца в США остаются незыблемыми [1].

Одним из наиболее показательных примеров успешной деятельности разработчика УНТ в качестве патентовладельца-лицензиата на американском рынке является опыт американской корпорации Боинг, которая является одним из крупнейших мировых производителей авиационной, космической и военной техники. В частности, при определении стоимости ОПИС учитывают три аспекта: затраты понесённые на создание инновационного продукта; максимальную стоимость, которую можно получить на рынке и планируемые доходы от лицензирования ИС.

За счёт использования ИС другими компаниями корпорация добавляет миллионы долларов к ежегодному доходу. Существуют и нарушители, которые используют ИС Боинга без оформленного на то разрешения. В таких ситуациях нарушителю предлагают два пути: суд или заключение лицензионного договора. Лицензирование также позволяет создавать глобальные альянсы, которые делают возможным сотрудничество не только для бизнеса, но и для новых открытий. В большинстве случаев это позволяет компании получать роялти и это основной путь восстановления большинства инвестиций, потраченных на НИР и ОКР [2].

Ориентация корпорации Боинг на заключение лицензионных договоров является типичным примером поведения крупного игрока на рынке ИС в США. Давление со стороны Боинг по схеме **«либо заключаем лицензионный договор на предлагаемых нами условиях, либо мы обращаемся в суд с требованием о прекращении использования Вами запатентованного изобретения»**, является обычной деловой практикой и добросовестных патентовладельцев не в чем упрекнуть [3]. Патентная система является на данный момент единственным реальным средством защитить свою ИС в условиях рынка, хотя, нельзя полностью исключить ее недобросовестное использование отдельными лицами.

Многие аналитики считают, что законодательство США в области ИС превосходит Европейское, что объясняется рядом объективных обстоятельств [4].

Во-первых, европейские страны связаны между собой соглашениями по гармонизации национальных законодательств, поэтому они менее свободны в законотворческих новациях.

Во-вторых, система общего права, действующего в США и странах Британского содружества наций, более гибко реагирует на изменения ситуации в социально-экономической среде.

В-третьих, европейские страны вообще более консервативны, чем США.

Независимо от национальных особенностей деятельности в области ИС, существуют три варианта распределения прав на ОПИС: права остаются за заказчиком; права распределяются между заказчиком и исполнителем; права остаются за исполнителем.

С точки зрения анализа проблем в области ИС в странах с переходной экономикой, показательным является опыт РФ. Нетворческое копирование западных наработок и оставленный без внимания негативный опыт США приводит к неудовлетворительному решению вопросов обеспечения максимально эффективного использования ОПИС в качестве нематериальных активов (НМА).

Основные проблемы, препятствующие учету в качестве НМА прав на РНТД, созданных за счет или с привлечением средств государственного бюджета, связаны с нерациональным закреплением прав на ОПИС, которое препятствует эффективному распоряжению правами на них. Как следствие, использование РНТД в производстве УНТ в таких отраслях, как авиационная, ракетно-космическая, судостроение и других, никак не влияет на величину НМА разработчиков, что подтверждается, в частности, стоимостью НМА одного из крупнейших авиационных конструкторских бюро, которая составляла на 1 января 2007г. менее 1 миллиона рублей [5].

Как справедливо отмечают российские специалисты, для достижения поставленных РФ целей необходимым условием является формирование правовой базы, стимулирующей восприимчивость бизнеса к результатам НИР и ОКР и собственно необходимость их проведения [6]. Для этого нужно обеспечить заинтересованность бизнеса в адекватном учете прав на используемые в производстве РНТД в качестве НМА, возможность рационального закрепления за предприятиями и

госучреждениями прав на ОПИС с целью создания условий экономически выгодного гражданского оборота этих прав.

Подобная ситуация сложилась и у ГП «КБ «Южное» в контрактах на НИР и ОКР с государственными заказчиками, согласно условиям которых созданные ОПИС должны быть переданы заказчику, в результате чего предприятие не может использовать их в последующих разработках в целях коммерциализации. В обеспечение дальнейшего использования необходимо более рациональное распределение права на ОПИС. Это особенно актуально, когда предприятие прогнозирует перспективы использования ОПИС в дальнейших разработках предприятия, в первую очередь, с целью передачи прав на использование ОПИС на основе заключения лицензионных договоров.

Такие договора можно заключать как на вновь разрабатываемые ОПИС (информация или ИС переднего плана, как принято определять ее в зарубежной коммерческой практике), так и на созданные ранее (информация заднего плана). Практика ГП «КБ «Южное» показывает, что в результате выполнения НИР и ОКР формируются пакеты ОПИС, в которые включают как информацию переднего плана, так и информацию заднего плана.

Результаты выполнения НИР и ОКР по разработке УНТ и, в частности, РКТ представлены в виде проектной, конструкторской и иной документации или эксклюзивных готовых изделий разового использования. Поэтому, из-за такой специфики ракетно-космической отрасли продать наши ОПИС как на рынке РКТ, так и на рынке ИС достаточно сложно, поэтому предприятие продает РНТД как научно-техническую (материальную) продукцию.

Таким образом, в условиях контрактов на выполнение НИР и ОКР не предусматривается создание и передача прав на ОПИС за отдельное вознаграждение, а результаты выполнения таких контрактов предприятие реализует в виде документации или услуг. В этой ситуации целесообразно выработать нетрадиционные для предприятия пути коммерциализации ОПИС в рамках проектов по выполнению НИР и/или ОКР, в частности, рассмотреть возможность получения дополнительной экономической выгоды от продажи прав на

ОПИС по отдельным лицензионным договорам, соответствующим различным этапам жизненного цикла объекта разработки – изделия РКТ, как сложной технической системы. Основная проблема заключается в определении объекта и предмета этих договоров.

Для использования результатов выполнения НИР и ОКР ГП «КБ «Южное» нетипична возможность такого традиционного пути коммерциализации ИС, как выход на предприятия, выпускающие крупносерийную продукцию массового спроса, в стоимости реализации которой приобретатели лицензий отражают эффект от использования ИС, приобретённой в целях обеспечения производства.

Тем не менее, для ГП «КБ «Южное» не исключена возможность коммерциализации ОПИС при продаже технологии заказчику для организации собственного производства, при условии, что производство будет реализовано по документации и под торговой маркой нашего предприятия, т.е. с использованием знака для товаров и услуг ГП «КБ «Южное». В данной ситуации можно заключить лицензионный договор на комплекс ОПИС, в составе которого могут быть объекты промышленной собственности (свидетельства на знаки для товаров и услуг, патенты на промышленные образцы, изобретения и полезные модели), а также секреты производства, как объекты вида коммерческой тайны (ноу-хау). В таком комплексе знак для товаров и услуг может позиционироваться не только как признак деловой репутации, но и как средство существенного увеличения дохода от ИС.

Подчеркнём, что при передаче прав на использование ОПИС по лицензии, они остаются на балансе предприятия и участвуют в хозяйственном обороте за счёт действия механизма амортизации. На сумму НМА, которая отражается на балансе предприятия в соответствии с п. 25 П(с)БУ№8, производится начисление амортизации, которая не подлежит изъятию в бюджет, а также не может быть базой для начисления налогов и сборов.

Именно такое системное комплексное использование ОПИС позволяет получить максимальный результат за счёт основного экономического эффекта в виде роялти или паушальных платежей и дополнительного экономического эффекта в виде амортизационных отчислений.

Таким образом, основные направления совершенствования использования ОПИС в хозяйственной деятельности ГП «КБ «Южное», как предприятия-разработчика УНТ-РКТ, включают следующие положения:

- выработка объективного аналитического обоснования для принятия ситуационных управленческих решений по выбору стратегии использования конкретных ОПИС;
- формирование пакета ОПИС для заключения лицензионных договоров в зависимости от стадии разработки изделия РКТ и концепции его применения;
- переоценка ОПИС по рыночной стоимости в качестве перспективного пути увеличения доли НМА на балансе предприятия и получения дополнительного экономического эффекта в виде амортизационных отчислений.

Новизна предлагаемого подхода к совершенствованию использования ИС предприятия-разработчика УНТ-РКТ заключается в выработке стратегии коммерциализации ИС, ориентированной на заключение лицензионных договоров на комплекс ОПИС всех видов, которые обеспечивают получение максимального экономического эффекта от использования ИС.

В дальнейших исследованиях актуален анализ и выработка наиболее приемлемых для предприятия условий лицензионных договоров, предметом которых будет предоставление прав на использования ОПИС при производстве изделий РКТ или их комплектующих, с определением объективно обоснованных размеров лицензионных платежей.

Список использованных источников:

1. Камил Идрис. Интеллектуальная собственность. Мощный инструмент экономического роста. – ВОИС. – 2003г. – Второе издание.
2. Doug Kinnear The new gold intellectual property [электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.profiz.ru/sr/7_2011/formy_registracii_dokov.
3. Tamer, C.S. International Business / C.S. Tamer, K.G. Riesengerber. – Pearson, 2012.
4. Залесов А.В., Тихонов С.А. Обзор практики и тенденции лицензирования в США. // Биржа интеллектуальной собственности [электронный ресурс]. – Режим доступа: www.sou2patent.ru/publication-2349-648.
5. Яковлев Н.Н. Тезисы к круглому столу "Капитализация интеллектуальной собственности" - отделяем мух от котлет (учет затрат на НИОКР и их результатов как активов: отечественный и зарубежный опыт, противоречия и перспективы) [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.labrate.ru/20101229/tezis.doc>.
6. Козырев А.Н. Эффективное распоряжение интеллектуальными правами Российской Федерации в гражданском секторе как практическая задача

и вызов для РАН [электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.labrate.ru/20130312/stenogramma.htm>.

7. Налоговый кодекс Украины.

8. Положение (стандарт) бухгалтерского учёта 8 «Нематериальные активы» - (П(с)БУ №8).

УДК 347.050

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ: НОРМАТИВНО – ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ

*Івасько Оксана Володимирівна,
здобувач Інституту регіональних
досліджень НАН України (м. Львів, Україна)*

Інвентаризація представляє собою **один із найбільш** ранніх облікових прийомів. Він виник ще на першому етапі розвитку методології бухгалтерського обліку — натуралістичному (4000—500 гг. до н. е.) [1]. Цей прийом постійно розвивався з ускладненням самої методології. Інвентаризація є констатацією того, що є, тобто пов'язана з описом і реєстрацією фактів господарського життя, **що стосується** стану майна. Іншими словами, будь-яка одиниця майна повинна бути зафіксованою в обліку, для чого необхідні спеціальні дії — інвентаризація і спеціальні інвентарні рахунки.

В сучасній літературі існує багато визначень інвентаризації, які, по суті, говорять одне і те ж: інвентаризація — це перевірка наявності майна і зобов'язань і встановлення відповідності їх фактичної наявності даним бухгалтерського обліку

Інвентаризація як метод бухгалтерського обліку тісно пов'язана з іншими елементами методу обліку. Тому, коли говорять про метод завжди мають на увазі, що мова йде саме про систему, тобто використовується вся упорядкована система окремих прийомів, а не якісь окремо взяті випадкові способи чи дії. Кожен елемент методу забезпечує застосування наступного. Саме тому проведення інвентаризації має здійснюватися в чіткому поєднанні з іншими елементами методу бухгалтерського обліку.

До елементів методу бухгалтерського обліку належать: документація, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунки і подвійний запис, бухгалтерський баланс і звітність. Всі перераховані елементи метода бухгалтерського обліку представляють собою єдину систему [1]

Значна кількість підприємств України формально здійснюють і не приділяють належного значення інвентаризації в процесі управління, що спричинює спотворення даних і нівелює достовірність бухгалтерської інформації. Це, в свою чергу, зумовлює викривлення інформації в межах всієї системи бухгалтерського обліку, у тому числі показників фінансової та податкової звітності. Необхідність створення дієвого та ефективного механізму інвентаризації активів на підприємствах, який забезпечить достовірність показників бухгалтерського обліку, фінансової та податкової звітності обумовлює потребу в поглибленому дослідженні теоретичних, організаційних і методичних засад її здійснення.

Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” (далі Закон) [2] визначено (п.1 ст. 3), що з метою надання користувачам для прийняття рішень “повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства” ведеться бухгалтерський облік, який є обов’язковим (п.2 ст.3) видом обліку, який ведеться підприємством. Всі види звітності (фінансова, податкова, статистична тощо) підприємства, що використовують грошові виміри, ґрунтуються на даних бухгалтерського обліку.

Згідно законодавчого визначенням (ст.. 1 Закону) бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень. Для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку підприємства зобов’язані (п.1 ст. 10 Закону) проводити **інвентаризацію активів**, під час якої **перевіряються і документально підтверджується їх (активів) наявність, стан і оцінка**. Об’єкти і періодичність проведення інвентаризації (п. 2 ст. 10 Закону) встановлюються власником (керівником) підприємства, крім випадків, коли її проведення є обов’язковим згідно із законодавством. При цьому, активи,

згідно із статтею 1, це ресурси, контрольовані підприємством у результаті минулих подій, використання яких, як очікується, приведе до отримання економічних вигод в майбутньому. Дія Закону згідно із статтею 2 поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до законодавства України, незалежно від їх організаційно-правової форми і форми власності. До цього Закону розроблено і введено в дію наказами Міністерства фінансів України цілу низку (понад 20) Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (далі – П(С)БО), що регулюють різні аспекти бухгалтерського обліку і фінансової звітності підприємств в Україні, однак окремого П(С)БО з питань інвентаризації немає.

На сьогодні в Україні діє декілька нормативно-правових документів, що регулюють процеси інвентаризації [3, 7-9]. Водночас, ні Закон, ні зазначені нормативно-правові акти не містять визначення поняття “інвентаризація”. Найбільш повним документом є Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків [3]. Цю інструкцію Мінфіном було введено в дію ще в 1994 році (Наказ від 11.08.94 № 69). Однак, у 2000 році (після набрання чинності Закону), до неї було внесено відповідні зміни (Наказ Мінфіну від 26.05.20 №115). У пункті 1 цього документу з посиланням на Закон зазначається, що Законом передбачено проведення інвентаризації *майна, коштів і фінансових зобов'язань*. Оскільки у статті 10 Закону мова йде про *активи, як контрольовані підприємством ресурси*, то є підстави стверджувати, що майно, кошти і фінансові зобов'язання і є тими контрольованими ресурсами (активами) підприємства.

Слід зазначити, що за своєю природою активи підприємства поділяються на оборотні і необоротні, а необоротні, в свою чергу - на матеріальні і нематеріальні.

Згідно з П(С)БО № 8 “Нематеріальні активи” [4], *нематеріальний актив (п. 4) це немонетарний актив не має матеріальної форми, може бути ідентифікований (відокремлений від підприємства) та утримується підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях чи надання в оренду іншим особам*.

Для подальшого аналізу необхідно з'ясувати, що ж таке “немонетарний актив”, визначення цього поняття міститься у П(С)БО № 19 “Об’єднання підприємств” [5]. Згідно з визначенням (п.4) *“немонетарні активи – всі активи, крім грошей, їх еквівалентів та дебіторської заборгованості у фіксованій (або визначеній) сумі грошей”*.

Групи НМА, за якими ведеться бухгалтерський облік визначено у п. 5 [4]. Серед них:

- права на знаки для товарів і послуг (товарні знаки, торгові знаки, фірмові назви тощо);

- права на об’єкти промислової власності (права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин, породи тварин, ноу-хау, захист від недобросовісної конкуренції тощо);

- авторські та суміжні з ними права (права на літературні та музичні твори, програми для ЕОМ, бази даних тощо).

Зазначимо, що ці три групи нематеріальних активів за своїми ознаками складають окрему групу активів, які згідно з Угодою про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ст. 2) [6] прийнято називати *інтелектуальною власністю*. Надалі все що стосується інвентаризації НМА активів, має безпосереднє відношення до інвентаризації інтелектуальної власності.

Однак, повернемося до Інструкції [3].

Пункт 3 цього документу містить вичерпний перелік випадків, коли інвентаризація є обов’язковою. Оскільки це має важливе значення, наведемо їх повністю.

Проведення інвентаризації є обов’язковим:

- а) при передачі майна державного підприємства в оренду, приватизації майна державного підприємства, перетворенні державного підприємства в акціонерне товариство, а також в інших випадках;

- б) перед складанням річної бухгалтерської звітності, крім майна, цінностей, коштів і зобов’язань, інвентаризація яких проводилась не раніше 1 жовтня звітного року. Інвентаризація будівель, споруд та інших нерухомих об’єктів основних фондів може проводитися один раз у три роки, а бібліотечних фондів – один раз у п’ять років;

- в) при зміні матеріально відповідальних осіб (на день прийому передачі);

г) при встановленні фактів крадіжки або зловживань, псування цінностей (на день встановлення таких фактів);

д) за приписом судово-слідчих органів;

е) у разі технологічних аварій, пожеж чи стихійного лиха (на день після закінчення явища);

є) при передачі підприємств та їх структурних підрозділів (на дату передачі). Інвентаризація може не проводитися у разі передачі підприємств та їх структурних підрозділів в межах одного органу, до сфери управління якого входять ці підприємства;

ж) у разі ліквідації підприємства.

Визначає документ (п. 7) і основні завдання інвентаризації. Серед них, поряд з іншими значаться:

- **виявлення фактичної наявності** основних фондів, **нематеріальних активів** тощо;

- **виявлення** товарно-матеріальних цінностей, які частково втратили свою первісну вартість, застарілих фасонів і моделей, а також товарно-матеріальних цінностей і **нематеріальних активів, що не використовуються;**

- **перевірка реальної вартості** зарахованих на баланс основних фондів, **нематеріальних активів** тощо.

Для проведення інвентаризації створюються постійні й (при необхідності) робочі інвентаризаційні комісії. На жаль, Інструкція [3] не містить рекомендацій щодо того, яким чином інвентаризаційні комісії мають виконувати визначені основні завдання.

За результатами інвентаризації складаються інвентаризаційний опис, порівняльна відомість результатів інвентаризації. Однак, форми цих актів були затверджені Постановою Держкомстату СРСР ще в 1989 році, тому вони не відображають сьогоденні реалії, зокрема щодо НМА. Це поняття, як відомо, увійшло в нашу лексику в 90-х роках, так само як і поняття інтелектуальної власності.

Проведення інвентаризації міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади, установами і організаціями, які утримуються за рахунок коштів бюджету всіх рівнів регулюється Інструкцією з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу [7]. Цей документ більш конкретний, містить окремі пункти щодо інвентаризації окремих груп активів.

Нематеріальним активам присвячено пункт 3. У п/п. 3.1 зазначено, що наявність НМА встановлюється або за документами, що були підставою для оприбуткування, або додатково за документами, якими підтверджуються майнові прав. До інвентаризаційного опису (п. 3.2) вносяться такі дані: назва, характеристика, первісна вартість, сума зносу, дата придбання, термін корисного використання. При цьому перевіряється обґрунтованість сум. Якщо комісія виявить надлишки об'єктів НМА, вона має записати їх в інвентаризаційний опис із внесенням відповідних даних. Оцінка таких об'єктів проводиться відповідно до дійсної відновлюваної вартості і оформляється відповідним актом. Однак, інструкція не містить визначення поняття "дійсна відновлювальна вартість". Що стосується двох останніх нормативних документів [8, 9], то вони мають вузько спрямований характер, стосуються окремих специфічних питань, однак можуть бути використані як допоміжний інформативний матеріал. Зокрема методика [9] містить рекомендації про те, з яких підходів визначатися вартість НМА, що були виявлені при проведенні інвентаризації майна об'єкта приватизації.

Висновки. За даними компанії САС, причини звернення до незалежних компаній щодо проведення інвентаризації, розподіляються у такому співвідношенні:

- 30 % — терміновість отримання достовірних даних;
- 10 % — впровадження сучасної технології проведення інвентаризації;
- 10 % — відсутність довіри до своїх співробітників [1].

Дані обліку, як правило, зберігаються в бухгалтерській базі. Як показує досвід проведення інвентаризації, показники, що містяться в бухгалтерській базі, і фактичні дані, отримані шляхом «фізичного» перерахунку і фіксації залишків, різняться практично завжди. Причинами розбіжностей можуть бути помилки і зловживання персоналу, великий оборот і швидкість руху товарно-матеріальних цінностей, пересортиця при прийомі-відпуску товарів і матеріальних цінностей, а також недоліки системи ведення обліку. Для встановлення причин розбіжностей необхідно проводити так званий інвентаризаційний аудит. Більш детально ці питання розглянуті нами в роботах [10, 11].

Список використаних джерел:

1. Замирович Е.Н. Инвентаризация результатов интеллектуальной деятельности и средств индивидуализации. —

М.: ПАТЕНТ, 2008. — 215 с.:

2. Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16 липня 1999 року № 996-XIV.

3. Інструкція по інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів та розрахунків, затверджена наказом Мінфіну від 11.08.94 р. № 69 із змінами і доповненнями.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 8 “Нематеріальні активи”, затверджений наказом Мінфіну від 18.10. 99 р № 242.

5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 19 “Об’єднання підприємств”, затверджений наказом Мінфіну від 07.07.99 р. № 163.

6. Угода про заснування Всесвітньої організації інтелектуальної власності.

7. Інструкція з інвентаризації основних засобів, нематеріальних активів, товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів і документів, розрахунків та інших статей балансу, затверджена наказом головного управління Державного казначейства України Міністерства фінансів України від 30.10.98 р № 90.

8. Положення про інвентаризацію майна державних підприємств, що приватизуються, а також майна державних підприємств та організацій, яке передається в оренду, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 02.03.93 р. № 158.

9. Методика оцінки вартості майна під час приватизації, затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 12 жовтня 2000 р. № 1554.

10. Івась О.В. Інвентаризація та амортизація нематеріальних активів: процедура і методи визначення // [XXI Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні питання інтелектуальної власності"](#) (м. Ялта (АР Крим), 16 – 18 вересня 2013 р.) .- С. 220-224.

11. Івась О.В. Аудит інтелектуальної власності при оцінці / XI Всеукраїнська науково-практична конференція «Проблеми підготовки фахівців з питань інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в Україні» (м. Київ, 23-24 квітня 2013 р.).

УДК 330.341.1:62.001.7

**РОЛЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ
СОБСТВЕННОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ
АКТИВНОСТИ ПРОМЫШЛЕННЫХ
ПРЕДПРИЯТИЙ**

***Исмаилова Туту Натиг кызы, докторант
Центр Научных Инноваций
Национальной Академии Наук Азербайджана, г.Баку,
республика Азербайджан***

Под инновационной активностью принято понимать интенсивность осуществления экономическими субъектами деятельности по разработке и вовлечению новых технологий или усовершенствующих продуктов в хозяйственный оборот. При анализе факторов содействующих инновационной активности, в основном принято оценивать роль интеллектуальной собственности в сфере научно-технических и опытно-конструкторских работ (НИОКР). Вместе с тем, некоторые аспекты интеллектуальной собственности можно использовать и в качестве исходного этапа в процессе разработки стратегий инновационного развития отдельных предприятий. При этом главная задача оценки инновационной активности будет состоять в анализе экономического развития конкретного хозяйствующего субъекта в сфере интеллектуальной собственности. Затем в зависимости от текущего состояния использования элементов интеллектуальной собственности на анализируемом предприятии будет формироваться дальнейшее его функционирование и связанные с ней стратегическая,

инвестиционная, финансовая, производственная, маркетинговая политика.

Оценку инновационной активности нужно построить на анализе состояния деятельности предприятия непосредственным в сфере НИОКР и взаимосвязанных с ней элементов интеллектуальной собственности. В зависимости от степени текущего технологического и производственно-хозяйственного развития осуществляется выбор стратегии лидера в отрасли, а значит, разработки принципиально новых продуктов, либо стратегии последователя, т.е. внедрения улучшенных технологий. Для разработки такого метода необходимо максимум использовать элементов интеллектуальной собственности, которые ответят, наверное, с каким необходимым начальным капиталом в сфере НИОКР должно обладать предприятие. Теперь рассмотрим, в каких показателях можно выявить и оценить инновационную активность промышленного предприятия. На наш взгляд для всестороннего рассмотрения инновационных возможностей можно использовать принципы анализа финансово-экономического состояния.

В зависимости от текущего состояния предприятия и его достигнутых результатов в инновационной сфере выбирается стратегия лидера или последователя в своей отрасли. Базовыми, сравнительными можно использовать показатели за прошлый период самого предприятия, отраслевые значения или соответствующие значения показателей у конкурентов.

Таким образом, совокупность расчетных экологических показателей инновационной активности обеспеченности предприятия экономическими ресурсами в инновационной сфере можно рассмотреть следующие коэффициенты [1].

1. $K_{ис}$ – коэффициент обеспеченности интеллектуальной собственности. Он определяет наличие у предприятия интеллектуальной собственности и прав на нее в виде патентов, лицензий на использование изобретений, свидетельств на промышленные образцы, полезные модели, программные средства, товарные знаки и знаки обслуживания, а также иных, аналогичных, с перечисленными прав и актов, необходимых для эффективного инновационного развития.

В данном случае $K_{ис}$ предприятия может указывать на степень его оснащенности и вооруженности интеллектуальным капиталом ($A_{и}$), по сравнению с другими основными средствами ($A_{п}$) производства.

Величина $K_{и}$ определяется следующей формулой

$$K_{ис} = \frac{A_n}{A_u}$$

2. $K_{ин}$ – коэффициент имущества, предназначенного для НИР и ОКР. Он показывает долю имущества экспериментального и исследовательского назначения, приобретенных машин и оборудования, связанных с технологическими инновациями ($O_{он}$) к общей стоимости всех производственно-технологических машин и оборудования.

Он определяется по формуле :

$$K_{ин} = \frac{O_{он}}{O_{пн}}$$

3. $K_{от}$ – коэффициент освоения новой техники. Он характеризует способность предприятия к освоению нового оборудования и новейших производственных технологических линий и рассчитывается из соотношения вновь введенных за последние три года в эксплуатацию основных производственно-технологических фондов ($O\Phi_n$) по сравнению со средней годовой стоимостью и прочими средствами основных производственных фондов предприятия ($O\Phi_{ср}$).

Расчетная формула данного коэффициента:

$$K_{от} = \frac{O\Phi_n}{O\Phi_{ср}}$$

4. $K_{ир}$ – коэффициент инновационного роста. Он определяет устойчивость технологического роста и производственного развития и свидетельствует об опыте предприятия по управлению инновационными проектами. Показывает долю средств, выделяемых предприятием на собственные и совместные исследования по разработке новых технологий, обучение и подготовку персонала связанных с инновациями, хозяйственные договора по проведению

маркетинговых исследований в общем объеме всех инвестиций и рассчитывается по формуле:

$$K_{up} = \frac{I_{ни}}{I_{об}}$$

Где $I_{ни}$ – стоимость научно-исследовательских и учетно-методических инвестиционных проектов;

$I_{об}$ – общая стоимость прочих и инвестиционных расходов.

Произведен расчет показателей интеллектуальной собственности инновационной активности на предприятиях «Азнефтехиммаш».

Открытое акционерное общество «Азнефтехиммаш» является одним из ведущих объединений, выпускающий оборудование для нефтяной и химической промышленности. Производимая его продукция экспортируется в Польшу, в страны Прибалтики, Вьетнам, Россию, Украину, Белоруссию, Грузию, Туркменистан, Узбекистан, Казахстан и др. страны. Выполняются также заказы иностранных нефтяных фирм, функционирующих в Азербайджане. Состав и структура «Азнефтехиммаш» представлена на рис.1.

Рис 1. Состав и структура «Азнефтехиммаш»

В качестве объектов практического применения предлагаемой системы оценки инновационной активности четырех заводов объединения представлены исходные данные для расчета вышеописанных коэффициентов, которые своей основной целью ставят разработку и реализацию новых или улучшенных технологий в табл. 1.

Таблица 1.

№	Наименование исходных показателей	Усл овн ые обоз наче ния	Наименование заводов			
			Бакин ский нефте маши- ностро ение	Бакинс кий рабо чий	Сурахан инский машино строите льный завод	Маши ностро ител ьный завод им. В.Сар даров а
1	Нематериальные активы	$A_{\text{н}}$	8970	3869	6490	4092
2	Прочие необоротные активы	$A_{\text{п}}$	14703	5457,9	9516,6	17256,5
3	Стоимость оборудования опытно-приборного назначения	$O_{\text{оп}}$	10400	17600	12500	26030
4	Стоимость оборудования производственного назначения	$O_{\text{пн}}$	41900	27700	16810	36500
5	Стоимость вновь введенных основных фондов	$O\Phi_{\text{и}}$	5400	4300	7600	4400
6	Среднегодовая стоимость основных производственных фондов	$O\Phi_{\text{ср}}$	11500	9600	16000	10700
7	Стоимость научно-исследовательской и учебно-методических инвестиций	$I_{\text{ни}}$	13000	25000	3800	17600
8	Общая стоимость инвестиций	$I_{\text{об}}$	47200	72200	45500	85600

Полученные коэффициенты по каждому предприятию определяет его инновационную активность не только по каждому коэффициенту, как в целом, так и по всем показателям инновационной активности на уровне «Азенефтехиммаш» см таб. 2

Это дает основание при выделении средств на инновационную деятельность с учетом активности данного предприятия на внедрение новых технологий в производство и повысить конкурентоспособность продукции «Азенефтехиммаш»

Таблица 2.

№	Коэффициент инновационной активности	Наименование предприятий			
		Бакинск ий нефтем аши- нострое ние	Бакински й рабочий	Сураханин- ский машиностр оительный завод	Маш трои ный д им. даро
1	Обеспеченность инновационной активностью $K_{ис}$	0,61	0,71	0,68	0,24
2	Имущество предприятий для НИР и ОКР $K_{ип}$	0,21	0,14	0,39	0,16
3	Освоение новой техники $K_{от}$	0,47	0,45	0,48	0,41
4	Инновационный рост $K_{ур}$	0,28	0,34	0,13	0,20
5	Инновационная активность предприятия по коэффициентам		$K_{ис}$ $K_{ур}$	$K_{ип}$ $K_{от}$	
6	Инновационная активность предприятия с учетом всех коэффициентов (ранжирования)	III	II	I	IV

ЛИТЕРАТУРА

1. А.А. Трифилова «Оценка инновационного потенциала предприятия», «Инновация» №6 2003
2. А.З. Намазов, Ф.Г. Касумов «О методике определения инновационной деятельности НИИ и ВУЗ-ов», Баку «Наука и образование» 2014

УДК 330.341.1:62.001.7

РОЛЬ КОММЕРЦИАЛИЗАЦИИ В ПРИМЕНЕНИИ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

***Касумов Фарман Гусейн оглы,
доктор экономических наук, профессор,
Рзаева Ханум Тахир кызи, учений секретарь
Центр Научных Инноваций Национальной
Академии Наук Азербайджана,
г.Баку, республика Азербайджан***

По причине многочисленных завершенных или находившихся в этой стадии технологических разработок с высоко инновационными элементами, возникла потребность в оказании услуг по части коммерциализации технологий.

Инновационные проекты подготавливаются на базе коммерциализации разработок, имеющих высокий потенциал для налаживания бизнеса. Разработка новых технологий притворяется на базе НИОКР, выполненных в научно-технических и производственных предприятиях по разным отраслям. Научные предприятия, экспериментальное оборудование и большинство опытных производств, принадлежат государству, а ученые получают зарплату из государственного бюджета.

Высоко квалифицированный персонал этих предприятий рассматривается как основной фактор развития наукоемкого бизнеса.

По определению коммерциализация технологий это, – получение прибыли от использования информации о новых технологиях или самой инновационной технологии. При коммерциализации технологий в следующих случаях можно рассчитывать на прибыль:

- любая коммерческая соглашение, связанное с применением технологий, включая трансфер технологий;
- выполнение исследовательских разработок по завершению технологий для выхода на рынок;
- продажа лицензий на использование технологий третьему лицу;
- создание производителями стартап-компаний или совместных предприятий стратегическими партнерами для производства новшеств (продукт/услуга) с применением разработанных технологий и т.д.

Обобщенная блок-схема перехода от идеи к технологическому маркетингу, должна быть построена так: (рисунок 1)

Для прохождения технологий до этапа коммерциализации обязательно выполнение следующих работ:

- а) произвести экспертизу результатов НИОКР;
- б) оценивая перспективность коммерциализации провести технологический маркетинг и выбрать более привлекательные для финансирования технологии;
- с) подготовить технологии в виде инновационных проектов;
- д) составить инвестиционный меморандум в вести поиск инвесторов;
- е) разделить права на будущую интеллектуальную собственность между всеми участниками;
- ф) управление проектом коммерциализации на этапе применения технологий в производство.

Что бы увеличить шансы коммерциализации технологии нужно приблизить ее к производственным условиям и продвигать вперед.

На сколько она готова к производственному внедрению, на столько она будет дорого стоить. Поэтому для успешной реализации НИОКР, на первых этапах коммерциализации технологий, для открытия местных технопарков нужно привлечь инвестиционные ресурсы международных фондов в виде грантов и программ финансирования инновационной деятельности.

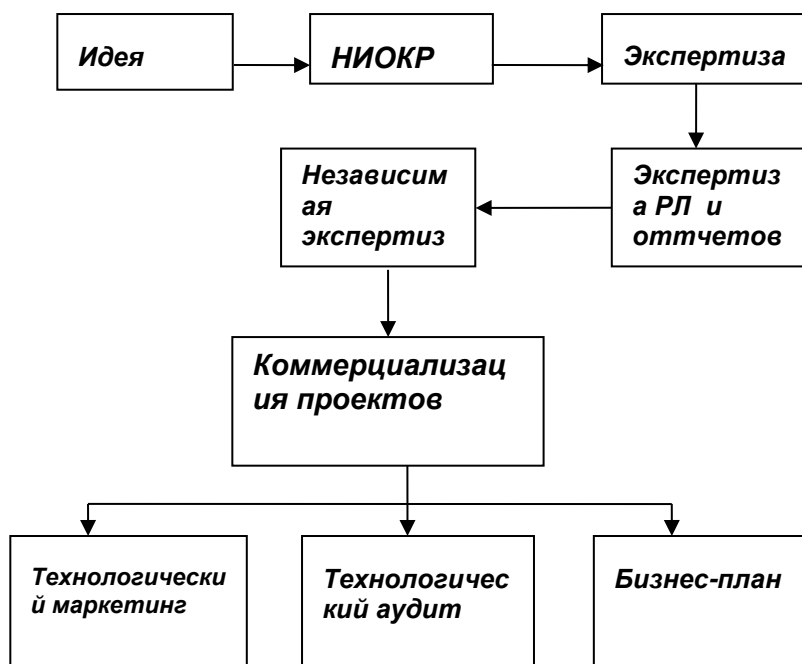

Рисунок 1.
Экспертиза, коммерциализация и маркетинг НИОКР

Создание инновативных технологий происходит в виде умственного продукта какого-либо ученого, коллектива, министерства, акционерного общества. Как показано на рис.1, для реализации технологической идеи нужно пройти следующие этапы.

Цель экспертизы оказать помощь исследователям и

разработчикам в процессе продвижения инновационных проектов созданных в результате НИОКР, в определении коммерческого потенциала предложенных технологий, в том числе в их всесторонней оценке.

В общем виде экспертиза НИОКР проводится в двух этапах. На первом этапе исследователь-разработчик вместе с владельцем инновационного проекта, формирует собственный взгляд на перспективы коммерциализаций технологий в рамках проекта. Часто это осуществляется в виде реферата, позволяющего оценить инновационный продукт или услуги, их производственные особенности, возможные области применения, круг потенциальных потребителей. На основе реферата, подготовленного исследователями, сотрудниками центра расследуется коммерциализация технологий и на основе этого расчета оценивается перспектива коммерциализации результатов НИОКР и реализация инновационных проектов.

На втором этапе производится внешняя экспертиза, ради чего центром коммерциализации технологий привлекаются квалифицированные эксперты из вне для проведения анализа разных проблем коммерциализации. Их работа состоит из подготовки экспертного заключения потенциала коммерциализации результатов НИОКР в рамках инновационного проекта. В течении второго этапа экспертизы, всесторонне изучаются возможные пути коммерческого использования результатов НИОКР. Эксперты, по результатам этого этапа, выражают свое мнение о потенциале коммерциализации, так же могут предлагать следующие шаги для успешной коммерциализации.

Таким образом, на основе выводов экспертизы, разрабатываются рекомендации по будущим действиям для практического осуществления коммерциализации технологических проектов.

На втором этапе предлагается произвести экспертизу в двух формах. Первым делом проясняются следующие факты:

- возможности коммерциализации технологий на основе НИОКР или экспертиза результатов научно-исследовательского проекта;

- экспертиза исследователей с целью участия в процессе коммерциализации ими созданных технологий.

Любая экспертиза начинается с подписания

соглашения между сторонами, экспертами и исследователями, на основе чего эксперты в любое время, в определенном объеме могут получать информацию о научно-исследовательской работе/проекте от специалистов НИОКР, разработчиков.

С начала нужно собрать общую информацию о выполненных НИОКР или научно-исследовательском проекте. К этому относится:

- название НИОКР или научно-исследовательского проекта;
- название научно-исследовательского учреждения, где велись или ведутся исследования;
- заказчик и финансовые организации НИОКР;
- срок сдачи или выполнения проекта;
- область применения результатов НИОКР;
- руководитель проекта с научно-исследовательского учреждения и ответственные лица финансовой организации, организации - заказчика;

После проводится конечная экспертиза результатов НИОКР. Сведения для экспертизы собираются тремя методами:

1. Изучение научно-исследовательских, проектных и других документов относящихся к выполненным или выполняемым НИОКР.
2. Проведение встреч экспертов с руководителем НИОКР и ответственными исполнителями проекта.
3. Личные исследования эксперта по теме научно-исследовательских разработок.

Проводить встречи с помощью опросов очень удобно. Такой структурированный подход дает возможность систематизировать и отбирать нужную информацию про НИОКР. Обычно эти данные очень емкие и эта проблема относится к коммерциализации результатов НИОКР. Что бы иметь полную информацию про НИОКР, опрос проводят в форме анкетирования. На основе этой формы определяются возможности коммерциализации технологий. Состоящая из 7 – ми пунктов анкетная форма дает ответы на все вопросы.

Как видно из рисунка, основная цель коммерциализация готовых технологий. Поэтому, что бы реализовать это качественно, на эту работу привлекаются высоко квалифицированные специалисты. Для выполнения

этих работ отдел коммерциализации технологий воспользуется помощью зарубежных экспертов занимающихся вопросами коммерциализации. Основная их функция состоит из составления экспертного отзыва о коммерческом потенциале проекта.

Для решения этих задач, путем анкетирования выясняются возможности участия авторов технологий в процессе коммерциализации. Проясняются следующие вопросы:

1. Разработчики /исследователи принимали ли раньше участие в проектах коммерциализации технологий?

2. Есть ли реальные возможности коммерческой эксплуатации результатов НИОКР по мнению разработчика /исследователя?

3. Коммерциализация инновационного продукта или услуг приведет ли к созданию новому развивающему сегменту рынка?

4. Что подлежит продаже в конце проекта: технология или продукт/услуга?

5. Обеспечена ли защита интеллектуальной собственности?

6. Есть или создана команда менеджеров, владеющая необходимой практикой в управлении делами инновационного проекта.

7. Разработчики /исследователи примут ли непосредственное участие в проекте коммерциализации проектов?

Подробная экспертиза коммерческого потенциала технологии ведется в следующем порядке:

- описание технологии, анализ ее технического уровня, представление конечного продукта/услуги выпускаемого с применением разрабатываемой технологии;

- выявление потенциального рынка технологий;

- влияние законов, разных ограничений, разрешений, установленных правительством стран, где предусмотрены коммерческие реализации технологий на процесс коммерциализации?

- Вопросы защиты интеллектуальной собственности (патенты, получение лицензий)

На основе проведенных вышеуказанных исследований проводится анализ коммерческого потенциала технологий. В

рамках всесторонней экспертизы составляется бизнес-план проекта.

Отчет по результатам всесторонней экспертизы должен быть коротким и отражать нужные сведения для принятия решений относительно последующим разработкам по проекту коммерциализации технологий. Можно посоветовать две формы применительно к подготовке результатов экспертизы: система баллов и формат бизнес-плана.

В таком отчете должны отображаться следующие пункты:

- Назначение производимого продукта/услуг с применением технологий;
- Обоснование дополнительных НИОКР;
- Наличие публикаций по темам НИОКР;
- Рыночные аналоги технологий;
- Преимущество предлагаемой технологии над существующей на рынке;
- Календарный план текущих работ по коммерциализации технологий;
- План развития инновационного предприятия;
- Наличие потенциальных инвесторов и/или партнеров;
- Наличие гарантийного спроса на предлагаемую технологию;
- Реальность планированных финансовых показателей;
- Согласованность инвесторов по использованию капитальных ресурсов, сроку оплаты расходов;

<i>Данные о владельце технологии</i>	
<i>Название учреждения</i>	
<i>ФИО</i>	
<i>Должность</i>	
<i>Место работы</i>	
<i>Тел/факс</i>	
<i>Адрес/электронная почта</i>	

Характеристики технологий	
Название технологии	
Короткое содержание	
Область применения	
Наличие существующих патентов	
Наличие аналогов или заменителей	
Стадия готовности технологии (НТИ, ОКР)	

• Произведена реальная оценка стоимости интеллектуальной собственности.

В результате экспертизы делаются выводы о коммерческом потенциале проекта коммерциализации технологий, в виде оценки возможной прибыли технологии. Результаты экспертизы потенциала технологий можно показать в виде структурированной таблицы. (форма1.)

Полностью заполненная форма дает точное представление о предлагаемой технологии. Ее необходимо поместить не только в республиканской базе данных, а также трансформировать в международные базы данных новых технологий.Ф-1

Заключение о коммерческом потенциале технологий.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Коммерциализация результатов научно-технической деятельности: Европейский опыт, уроки для России. Под редакцией В.В. Иванова, С. Колесовой, О.П. Лукшин, П.В. Сушкова – М Центр исследования проблем развития науки РАН, 2006
2. Квашин А. Как провести экспертизу проекта коммерциализации технологий. Проект Europe Aid «Наука и коммерциализация технологий» 2006 г.
3. Сборник методических рекомендаций по осуществлению инновационной деятельности и реализаций инновационных программ, Минск 2010, 260 с.
4. Солдатов А.А. Механизм инновационного развития экономики и коммерциализации технологий. Инновационные

процессы и социально-экономическое развитие М-2004 Вып. 2 с. 211-231

5. Касумов Ф.Г., Алиев Т.И., Наджафов З.М. Организация управления национальной инновационной системы. Баку «Наука и образование» 2013 г.

6. Касумов Ф.Г., Гусейнова А.Д. Национальная инновационная система и ее информационное обеспечение. Самара. Издательство АсГард 2013

УДК 347.77

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПАТЕНТНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ВІНАХОДІВ ПО БАЗІ ДАНИХ ПАТЕНТНОГО ВІДОМСТВА ШВЕЙЦАРІЇ

*Кірін Роман Станіславович, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедру цивільного та господарського права,
Хоменко Володимир Львович, к.т.н., доцент,
Хоменко А.О., аспірант,
Державний ВНЗ «Національний гірничий університет»
м. Дніпропетровськ, Україна.*

*«... патентне бюро,
цей світський монастир,
де зародилися найкращі мої ідеї...»
Альберт Ейнштейн*

Швейцарія є однією з найважливіших країн в сучасній світовій системі захисту інтелектуальної власності загалом і промислової власності зокрема. Так, саме в ній, у місті Женеві, знаходиться штаб-квартира ВОІВ.

Перші відомості про захист винаходу в Швейцарії відносяться до 1577 р. В цей час в Берні був виданий привілей для використання і відтворення оригінальних апаратів, що використовувались для збору солі, а в Цюриху людина отримала захист на фонтан [1].

В 1801 р. Гельвецька республіка, яка замінила стару конфедерацію, прийняла перший патентний закон. Його перша стаття дозволяла громадянину республіки, що винайшов, впровадив або ввіз з-за кордону нову суттєво-важливу промисловість та використовує її в країні, отримати патент, який захищав його на сім років. Проте, цей закон був скасований з падінням Гельвецької республіки в 1803 р.

Після цього тривалий час не існувало загально Швейцарського патентного закону, хоча окремі кантони приймали різні законодавчі акти з патентного права. В 1832 р. Цюрих прийняв законодавство у цій галузі, але цей закон ніколи не використовувався. В 1837 р. Базель-Штадт надав захист винаходам у своєму кримінальному праві, проте умови його отримання ніколи не були описані.

Золотурн в 1847 р. впровадив патентний захист до свого цивільного кодексу, але включив його в розділ, присвячений незаконним діям. В декреті 1855 р., який був виданий в кантоні Тічино, регулювались питання патентного права. Нарешті кантон Тургау, не прийняв закон, але включив в конституцію твердження, згідно якого інтелектуальна власність була захищена [1, 2]. В цілому, захист, що надавався був неясним і вузьким та обмежувався окремим кантоном.

Прийняття загального для всієї країни закону заважали антипатентні настрої, які панували на той час, зокрема в німецькому та й в самому швейцарському суспільстві. Нарешті після тривалої боротьби, дебатів і змін до конституції патентний закон був прийнятий 29 червня 1888 р. Через те, що представники хімічної промисловості чинили значний опір прийняттю цього закону, всі хімічні продукти були виключені із патентування. Деякі редакційні зміни в патентний закон були внесені в 1893 р.

В 1907 р. під тиском США і особливо Німеччини був прийнятий патентний закон, в якому захищались хімічні процеси, хоча хімічні продукти або речовини, а також хімічні процеси для обробки текстильних волокон так і не підпали під його дію.

В теперішній час діючими законодавчими актами в сфері захисту винаходів є Федеральний закон від 25.06.1954 «Про патенти на винаходи» (станом на 01.01.2012 р.) та Постанова від

19.10.1977 «Про патенти на винаходи» (станом на 01.01.2014 р.) [3, 4].

Швейцарія належить до країн, патентна документація яких входить до «мінімуму документації» згідно договору РСТ.

Таким чином, проведення патентних досліджень в цій країні є обов'язковим завданням при виконанні науково-дослідних або промислово-технічних робіт, пов'язаних зі створенням нових патентоспроможних об'єктів.

Мета даної роботи – аналіз технології проведення патентного пошуку в базі даних офіційного сайту патентного відомства Швейцарії.

Нами в роботах [5, 6] вже був виконаний порівняльний аналіз пошукових систем баз даних провідних країн світу, в тому числі і Швейцарії, на предмет критеріїв за якими можна проводити патентні дослідження та представлений аналіз на придатність цих баз для проведення різних видів патентного пошуку.

Патентне відомство країни – Швейцарський федеральний інститут інтелектуальної власності (Das Eidgenössische Institut für Geistiges Eigentum (IGE)), має штаб-квартиру в Берні. Інститут є федеральною агенцією, яка займається питаннями інтелектуальної власності в Швейцарії. Інститут є автономним, правосуб'єктним та зареєстрованим в Комерційному реєстрі. Він веде власні рахунки і не залежить від федерального бюджету. В цьому закладі у 1902-1909 рр.. на посаді технічного експерта працював Альберт Ейнштейн, який саме в цей час (1905 р.) створив свою знамениту теорію відносності. Він завжди з вдячністю і теплотою згадував роки проведені там.

Електронна адреса інституту <https://www.ige.ch/>. Безпосередньо патентну документацію інститут публікує на сайті <https://www.swissreg.ch>. Робочі мови – німецька, французька, італійська і англійська. В даній роботі проаналізовано роботу на англійській мові, через те що вона більш вживана в різних патентних сервісах.

На сайті міститься інформація про торгові марки, винаходи, додаткові сертифікати захисту, промислові зразки та топографії інтегральних мікросхем.

Пошук інформації можна проводити в чотирьох пошукових режимах:

– Простий пошук (Search register) – цей вид пошуку придатний лише для елементарних пошукових запитів. Для більш складнів запитів краще використовувати розширений пошук.

– Пошук за публікацією (Search publication) – найкраще підходить для простих пошуків офіційних публікацій пов'язаних з опублікованими, виданими та скасованими патентами. Для більш складнів запитів краще використовувати розширений пошук.

– Розширений пошук (Advanced search) – дозволяє проводити найбільш всеосяжний і складний пошук за великою кількістю критеріїв. Враховуючи що він містить в собі всі можливості попередніх режимів, саме цей режим пошуку аналізується в роботі.

– Стандартний пошук (Standard search) – пошук з використанням списків результатів. В цьому режимі пошуку можна отримати інформацію про всі заявки і видані патенти за останні 13 місяців. Можливість формулювати пошуковий запит в цьому режимі відсутня. Він є найбільш подібний до роботи з паперовими носіями.

При бажанні можна зареєструватися на сайті в меню «MyPage». Це дозволить зберігати і корегувати свої пошукові запити та їх результати, а також регулярно отримувати офіційну інформацію про заявки і видані патенти електронною поштою.

Розглянемо проведення тематичного, іменного і нумераційного пошуку.

Для проведення тематичного пошуку за індексом МПК можна скористатися режимами пошуку: «Search register» та «Advanced search». Розглянемо пошук в режимі «Advanced search». Для цього перейдемо по посиланню «Advanced search» та в пошуковому полі «IPC classification», задамо індекс МПК наприклад, G01V1/18 (рис. 1, а). Список результатів з'являється в цьому вікні (рис. 1, б), перегляд патентів здійснюється в іншому вікні, при чому патенти відкриваються не окремими вікнами, а замінюються в одному і тому ж. В цьому режимі пошуку є можливість вибрати стовпчики з інформацію, які будуть відображатись на екрані в результаті запиту. Наприклад, дату пріоритету, назву винаходу, креслення, реферат тощо.

Для того щоб подивитись безпосередньо опис винаходу потрібно натиснути посилання в стовпчику «Published documents».

Тематичний пошук за ключовими словами можна провести лише за назвою винаходу. Пошуковий запит задається тільки на французькій мові. Для пошуку необхідно в полі «Search title text» задати потрібний термін. Приклад пошуку для сейсмоприймача (Seismischer Sensor) наведений на рис. 2.

a)

Patents

Trademarks

Patents

- » Search register
- » Search publication
- » Advanced search
- » Search standard

SPC

Design

Topographies

News

MyPage

- » Log in

Advanced search Everything you need to know about [this search](#)

Search terms

Patent type	<input type="text" value="all"/>	?	
Publication number	<input type="text"/>	?	CH689101, EP00985169
Publication date of application	<input type="text"/>	?	01.07.2008
Grant date	<input type="text"/>	?	15.03.2004
Type of publication	<input type="text" value="all"/>	?	
Kind code	<input type="text"/>	?	A1, B2, C3, H9
Application no.	<input type="text" value="CH358"/> / <input type="text" value="1994"/>	?	EP00109209
Filing date	<input type="text"/>	?	22.05.1998
Expiry of max. term of protection	<input type="text"/>	?	03.01.2005
Cancellation date	<input type="text"/>	?	15.04.2004
Search title text	<input type="text" value="Pedal"/>	?	

Applicant/Owner search (setting)	<input type="text" value="all"/>	?	
Applicant/Owner	<input type="text"/>	?	Burri
Applicant/Owner city	<input type="text"/>	?	Genève
Applicant/Owner country	<input type="text" value="all"/>	?	
Agent	<input type="text"/>	?	Müller
Agent city	<input type="text"/>	?	Basel
Inventor	<input type="text"/>	?	Hugi
Inventor city	<input type="text"/>	?	Zürich
Inventor country	<input type="text" value="all"/>	?	
Priority country	<input type="text" value="all"/>	?	
Priority no.	<input type="text"/>	?	08/844,419
Priority date	<input type="text"/>	?	26.05.1997
IPC classification	<input type="text" value="G01V1/18"/>	?	A, A61, A61B0005/103
PCT application no.	<input type="text"/>	?	PCT/US1997011708
PCT publication no.	<input type="text"/>	?	WO1997045178

6)

Search terms

Patent type=all; IPC classification=G01V1/18; Type of publication=all; Applicant/Owner search (setting)=all; Applicant/Owner country=all; Inventor country=all; Priority Withdrawal/refusal, Changes, Corrections; Proceedings language=all; Proceedings status= Active application stage (CH only), Deleted in application stage (CH only),

Results

Page 1 of 1 - Results 1-24 of 24

Patent type▲	Publication number	Applicant/Owner	Inventor	Published documents
CH	642460	Sundstrand Data Control, Inc., Overlake Industrial Park, Redmond/WA, US-Etats-Unis d'Amérique	Richard A. Hanson, Woodinville/WA, US-Etats-Unis d'Amérique	espacenet
CH	699264	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Geoffrey Stewart Bainbridge, 941 Beandry Street, Ottawa, Ontario, K1K 3R9, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet
CH	699269	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nicholas Jason Ackerley, 13-606 Maclaren Street, Ottawa, Ontario, K1R 5M5, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet
CH	700570	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nick Ackerley, c/o Nanometrics, Inc., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario K2K 2A1, CA-Kanada...	Patent application A2 (15.09.2010) espacenet
EP	00006636	Deutsche Forschungs- und Versuchsanstalt für Luft- und Raumfahrt e.V., Linder Höhe, Köln 90, DE-Deutschland	Breitbach, Elmar, Dr.-Ing., 3400 Göttingen, DE-Deutschland	espacenet

Рисунок 1 – Приклад патентного пошуку за індексом МПК:
а – пошуковий запит; б – результати пошуку.

a)

Patents

Advanced search Everything you need to know about [this search](#).

Trademarks
Patents
» Search register
» Search publication
» Advanced search
» Search standard
SPC
Design
Topographies
News
MyPage
» Log in

Search terms		
Patent type	<input type="text" value="all"/> ?	
Publication number	<input type="text"/> ?	CH689101, EP00985169
Publication date of application	<input type="text"/> ?	01.07.2008
Grant date	<input type="text"/> ?	15.03.2004
Type of publication	<input type="text" value="all"/> ?	
Kind code	<input type="text"/> ?	A1, B2, C3, H9
Application no.	<input type="text"/> / <input type="text"/> ?	CH358 / 1994, EP00109209
Filing date	<input type="text"/> ?	22.05.1998
Expiry of max. term of protection	<input type="text"/> ?	03.01.2005
Cancellation date	<input type="text"/> ?	15.04.2004
Search title text	<input type="text" value="Seismischer Sensor"/> ?	Pedal

Applicant/Owner search (setting)	<input type="text" value="all"/> ?	
Applicant/Owner	<input type="text"/> ?	Burni

6)

Search terms

Patent type=all; Title=Seismischer Sensor; Type of publication=all; Applicant/Owner search (setting)=all; Applicant/Owner country=all; Inventor country=all; Priority c Withdrawal/refusal, Changes, Corrections; Proceedings language=all; Proceedings status= Active application stage (CH only), Deleted in application stage (CH only)

Results

Page 1 of 1 - Results 1-1 of 1

Patent type▲	Publication number	Applicant/Owner	Inventor	Published documents
CH	699269	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nicholas Jason Ackerley, 13-606 MacLaren Street, Ottawa, Ontario, K1R 5M5, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet

Page 1 of 1 - Results 1-1 of 1

Display options for results list

Results per page

25 ▼ ?

Display columns	Select
	☒ Patent type
	☒ Publication number
	☐ Application no.
	☐ SPC no.

Рисунок 2. – Приклад патентного пошуку за ключовими словами в назві:

а – пошуковий запит; б – результати пошуку.

База даних надає широкі можливості для проведення іменного пошуку. Його можна провести за такими полями:

«Заявник/Власник», «Місто заявника/власника», «Країна заявника/власника», «Агент», «Місто агента», «Винахідник», «Місто винахідника», «Країна винахідника», «Країна пріоритету». На рис. 3 наведений приклад пошукового запиту за індексом МПК і результати пошуку а назвою власника, на прикладі компанії NANOMETRICS INC.

a)

[Home](#) | [ipi.ch](#) |

Patents

- Trademarks
- Patents**
 - » Search register
 - » Search publication
 - » Advanced search
 - » Search standard
- SPC
- Design
- Topographies
- News
- MyPage
 - » Log in

Advanced search

Everything you need to know about [this search](#).

Search terms

Patent type	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	
Publication number	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	CH689101, EP00985169
Publication date of application	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	01.07.2008
Grant date	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	15.03.2004
Type of publication	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	
Kind code	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	A1, B2, C3, H9
Application no.	<input type="text"/> / <input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	CH358 / 1994, EP00109209
Filing date	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	22.05.1988
Expiry of max. term of protection	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	03.01.2005
Cancellation date	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	15.04.2004
Search title text	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Pedal

Applicant/Owner search (setting)	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	
Applicant/Owner	<input type="text" value="NANOMETRICS INC"/>	<input type="button" value="?"/>	Burri
Applicant/Owner city	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Genève
Applicant/Owner country	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	
Agent	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Müller
Agent city	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Basel
Inventor	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Hugi
Inventor city	<input type="text"/>	<input type="button" value="?"/>	Zürich
Inventor country	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	
Priority country	<input type="text" value="all"/>	<input type="button" value="?"/>	

б)

Search terms

Patent type=all; Applicant/Owner= NANOMETRICS INC.; Type of publication=all; Applicant/Owner search (setting)=all; Applicant/Owner country=all; Inventor country=all; Withdrawal/refusal. Changes, Corrections; Proceedings language=all; Proceedings status= Active application stage (CH only), Deleted in application stage (CH only), Ac

Results

Page 1 of 1 - Results 1-4 of 4

Patent type	Publication number	Applicant/Owner	Inventor	Published documents
CH	699264	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Geoffrey Stewart Bainbridge, 941 Beandry Street, Ottawa, Ontario, K1K 3R9, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet
CH	699269	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nicholas Jason Ackerley, 13-606 Maclaren Street, Ottawa, Ontario, K1R 5M5, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet
CH	700569	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Mark Jonathan Brice Hayman, 510 Berry Side Road, RR#1, Dunrobin, Ontario, KOA 1T0, CA-Kanada...	Patent application A2 (15.09.2010) Patent document B1 (31.07.2014) espacenet
CH	700570	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nick Ackerley, c/o Nanometrics, Inc., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario K2K 2A1, CA-Kanada...	Patent application A2 (15.09.2010) espacenet

Page 1 of 1 - Results 1-4 of 4

Рисунок 3 – Приклад патентного пошуку за назвою власника винаходу:

а – пошуковий запит; б – результати пошуку.

Проаналізуємо технологію нумераційного пошуку на прикладі номеру патенту («Publication number»). В цьому полі можна провести пошук за номером або діапазоном номерів. Швейцарські і Європейські патенти мають ті ж номери, таким чином, важливо, щоб включати СН або ЕР перед номером. Формат для ряду пошуку: СН689101/ЕР00985189, формат для діапазону пошуку: СН689101-СН690000; ЕР00985189-ЕР00990000. На рис. 4 наведений приклад пошукового запиту в режимі нумераційного пошуку і результати пошуку.

a)

IGE|IPI

ipi.ch > IP rights database

swissreg

de | fr | it | en

Home | ipi.ch |

Patents

Trademarks
Patents
» Search register
» Search publication
» Advanced search
» Search standard
SPC
Design
Topographies
News
MyPage
» Log in

Advanced search Everything you need to know about [this search](#).

Search terms

Patent type	all	?
Publication number	CH699269	CH689101, EP00905169
Publication date of application		01.07.2008
Grant date		15.03.2004
Type of publication	all	?
Kind code		A1, B2, C3, H9
Application no.		CH358 / 1994, EP00109209
Filing date		22.05.1998
Expiry of max. term of protection		03.01.2005
Cancellation date		15.04.2004
Search title text		Pedal

b)

Search terms

Patent type=all; Publication number=CH699269; Type of publication=all; Applicant/Owner search (setting)=all; Applicant/Owner country=all; Inventor country=all; Prior Withdrawal/refusal, Changes, Corrections; Proceedings language=all; Proceedings status= Active application stage (CH only), Deleted in application stage (CH only).

Results

Page 1 of 1 - Results 1-1 of 1

Patent type	Publication number	Applicant/Owner	Inventor	Published documents
CH	699269	NANOMETRICS INC., 250 Herzberg Road, Kanata, Ontario, K2K 2A1, CA-Kanada	Nicholas Jason Ackerley, 13-606 MacLaren Street, Ottawa, Ontario, K1R 5M5, CA-Kanada...	Patent document B1 (15.02.2010) espacenet

Page 1 of 1 - Results 1-1 of 1

Рисунок 4 – Приклад патентного пошуку за номером патенту:

а – пошуковий запит; б – результати пошуку.

Таким чином, було детально описано проведення патентних досліджень винаходів в базі даних патентного відомства Швейцарії. Пошукова система дуже потужна, зручна і дозволяє проводити усі види патентного пошуку за великою кількістю критеріїв. Крім того, за допомогою пошукової бази патентного відомства можна провести патентний пошук не тільки за патентами виданими в Швейцарії, а й виданими Європейським патентним відомством, які стосуються Швейцарії.

Список використаних джерел:

1. RITTER, Dominique S., «Switzerland's Patent Law History», Fordham Intellectual Property [Text] / Media and Entertainment Law Journal 14, No 2, 2004, pp. 463-496.
2. Пиленко А.А. Право изобретателя. Привилегии на изобретения и их защита в русском и международном праве: Историко-догматическое исследование: В 2 т. [Текст] / Пиленко А.А. – СПб.: Тип. М.М. Стасюлевича, 1902-1903. - Т. 1-2. - 495 с.; 392 с.
3. Швейцария (104 тексты) [Електрон. ресурс] / Режим доступа: <http://www.wipo.int/wipolex/ru/profile.jsp?code=CH>.
4. Справка о законодательстве в сфере охраны и защиты интеллектуальной собственности в Швейцарии. [Електрон. ресурс] / Режим доступа: <http://www.innovation.gov.ru/sites/default/files/documents/2014/28398/4081.doc>.
5. Порівняльний аналіз пошукових систем баз даних на сайтах патентних відомств провідних країн світу [Текст] / А.О. Хоменко та ін. // Гармонізація законодавства України з питань інтелектуальної власності щодо законодавства Європейського Союзу: Збірник наукових праць Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів з проблем інтелектуальної власності. – Маріуполь ДВНЗ «ПДТУ», 2013 – С. 197-204.
6. Аналіз придатності провідних патентних сервісів для проведення різних видів патентного пошуку [Текст] / Р.С. Кірін та ін. // «Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки», збірник наукових статей по матеріалам доповідей на V Міжнародної науково-практичної конференції. – К., Інститут інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» в м. Києві, 2013 – С. 116-123.

**ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ
НЕМАТЕРІАЛЬНИМИ АКТИВАМИ
ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ
ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ**

***КУКУРУДЗЯК ЛЕСЯ ВАСИЛІВНА,
викладач, ГОЛОВА ЦИКЛОВОЇ КОМІСІЇ
ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН, ВІННИЦЬКИЙ КОЛЕДЖ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ХАРЧОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ,
м. ВІННИЦЯ, УКРАЇНА***

Міжнародна практика використання нематеріальних активів показує стрімке зростання капіталу розвинених країн, що зумовлене інноваційною діяльністю як в обліковій так і в оціночній та управлінській діяльності. Складність управління при організації інноваційної діяльності на сучасному етапі зростає через глобалізацію процесів і ускладнення інформаційних зв'язків підприємств з зовнішнім середовищем, зростанням масштабів технічних, управлінських, фінансових процесів. Це вимагає нових знань і відповідно інтелектуально кваліфікаційного ресурсу підприємства. У зв'язку з цим нематеріальні активи набувають все більшої значущості.

Розвиток теоретичних та практичних основ в управлінні нематеріальними активами підприємства розкриваються в роботах вчених Р. Каплана, Д. Нортон, Б. Лева, Д. Волкова, Т. Гараніна, вітчизняні науковці Слободянюк Н. [1] зосереджують увагу на розробці теоретико- методологічних основ формування системи управління нематеріальними активами промислових підприємств, спрямованих на підвищення їхньої ефективності, Іванченко Н. [2] розглядає нематеріальні активи як складову системно-ситуаційної моделі розвитку підприємства, Дишкант М. [3] акцентує увагу на виборі комбінації альтернативних методів інвестицій у нематеріальні активи з метою максимізації додаткового прибутку від впровадження інновацій.

Досліджуючи досвід розвинутих країн в сфері капіталоутворення 70-90 років, Павло Полуян та Анатолій Отриба - експерти в галузі фінансів, у своїй статті [4] говорять про те, що основою виходу економік країн на світовий ринок і підвищенням їх конкурентоспроможності стало залучення у господарську діяльність нематеріальних активів. Мається на увазі звичайно їх оцінка, отримання права власності та зарахування на баланс підприємства. Стрімке зростання капіталу розвинутих країн також зумовлене і інноваційною діяльністю в обліковій та оціночній діяльності. Такий підхід забезпечив перетворення результатів інтелектуальної діяльності в нематеріальні активи з подальшим перетворення в фінансовий капітал.

Проблема прийняття рішень є однією із розповсюджених завдань, з якими зустрічаються менеджери у своїй повсякденній діяльності. Прийняття рішень у більшості випадків зводиться до аналізу ситуації, що склалась, генерування можливих альтернативних рішень, їх оцінка і вибір найкращого варіанту із альтернативних. Велика різновидність задач, яка виникає в процесі прийняття рішень, їх складність та часові обмеження вимагають підтримки цього процесу з використанням обчислювальної техніки, яка забезпечить керівника необхідною інформацією, сучасними засобами аналізу, генеруванням альтернативних варіантів рішень, їх оцінки та вибір найоптимальнішого із варіантів.

У своїй монографії Трахтенберц Є. [5, с.376], розглядає основні проблеми підтримки прийняття рішень з використанням комп'ютерної техніки, а також методи, які дозволяють поєднувати менеджера власні суб'єктивні переваги та комп'ютерний аналіз ситуації в процесі прийняття рішення. За словами Трахтенберц відбувається "...циклический процес взаимодействия человека и компьютера"

Матвійчук А. [6, с.39] у своїй монографії відмічає низьку адекватність не лише методів прогнозування, але і підходи до аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання, що використовувались дотепер. Причиною такої ситуації автор називає "...виникнення таких затяжних і різних криз, які відбуваються протягом останнього десятиліття"

Управління підприємствами харчової промисловості не відповідають сучасному рівню розвитку ведучих галузей. Однією із причин можна назвати те, що не завжди враховуються

передові науково-технічні досягнення, а в деяких випадках прослідковується політика самоізоляції галузі від суміжних галузей. Однак поступово і в харчовій промисловості освоюються передові технології управління процесом виробництва, хоча, існує і ряд специфічних особливостей, які стримують повне впровадження передових досягнень науково технічного прогресу. В наш час багато інформаційних просторів суб'єктів господарювання, приймають участь у розробці, впровадженню та використанні програмних систем, що вже достатньо комп'ютеризовані, а процеси, що здійснюються з використанням передових інформаційних технологій.

Аналізуючи наукові публікації за методами моделювання і набуття нових знань, що використовуються в інтелектуальних системах управління, показує, що найбільш розповсюдженими чинниками, які відмічаються в знаннях, що отримують від експертів, це невизначеність, неточність, неоднозначність і неповнота. Тому ми пропонуємо застосовувати інтелектуальну систему управління нематеріальними активами. Загальний алгоритм створення системи управління нематеріальними активами відповідає загальноприйнятим підходам об'єктно-орієнтованого аналізу [7]. Модель інтелектуальної системи управління передбачає постійний автоматизований моніторинг всіх об'єктів системи, а саме: об'єктів нематеріальних активів, персоналу підприємства, структурних підрозділів підприємства та об'єктів зовнішнього середовища. Метою моніторингу кожного об'єкту системи є формування інформаційних потоків, які містять оперативну інформацію про поточні значення їх властивостей та параметрів, які можуть досить швидко змінюватись, реагуючи на внутрішні і зовнішні чинники.

Процедура моделювання у своїй основі передбачає визначення взаємозв'язків між об'єктами системи, визначення функціональних можливостей впливу одних об'єктів на інші, встановлення шляхів та можливостей отримання необхідних інформаційних потоків. Управління нематеріальними активами включає в себе цілий комплекс задач, здійснення яких реалізується у відповідності з розробленою організаційною схемою управління підприємством. Для більш ефективного функціонування інтелектуальної системи управління нематеріальними активами підприємства доцільно у кожному структурному підрозділі підприємстві виокремити окремого працівника, що буде генерувати інформацію про нові знання,

методи, інші можливі в стратегічному баченні об'єкти нематеріальних активів, які будуть формувати компетентний контингент менеджменту нематеріальних активів. При появі нової ідеї на підприємстві необхідно визначити, чи використовувати ідею без правової охорони, чи існують аналоги на ринку, які переваги чи недоліки нової ідеї, чи підлягає публікації і захисту, чи буде використовуватись як комерційна таємниця, чи не заслуговує на увагу взагалі, де буде застосовуватись, який орієнтований ефект підприємство може отримати, життєвий цикл об'єкту і чи використовувати після надання відповідних прав захисту лише в діяльності свого підприємства, на підприємстві і через продажу ліцензій, лише продаж ліцензій, продаж нематеріального активу та інші можливі види діяльності пов'язані з використанням нематеріального активу. Окрім того в базі даних нематеріальні активи має фокусуватись інформація про вартість об'єкту, сферу його використання на підприємстві, амортизацію, та ін. Такий підхід до управління нематеріальними активами зачіпає не лише об'єкти нематеріальних активів, а весь бізнес-процес підприємства в цілому, якому притаманне стратегічне бачення. Для такої системи особливо важливими є зв'язки і сумісність між усіма структурними підрозділами підприємства.

Запропонований підхід до управління нематеріальними активами на основі моніторингу та об'єктно-орієнтованого аналізу дає можливість впровадження конкурентної стратегії яка б відповідала вимогам сучасного динамічного середовища. Особливістю запропонованої системи управління є можливість швидкого реагування, аналізу та допомоги прийняття певних управлінських рішень.

Саме ефективне використання нових підходів до управління нематеріальними активами допоможе підприємствам зайняти лідируючі конкурентні позиції вітчизняним підприємствам.

Література

1. Слободянюк Н. О. Формування системи управління нематеріальними активами промислових підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Н. О. Слободянюк. – Маріуполь, 2010. – 22 с.

2. Іванченко Н. О. Механізм управління нематеріальними активами на підприємствах легкої

промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Н. О. Іванченко. – К., 2007. – 22 с.

3. Дишкант М .В. Моделирование управления нематериальными активами на предприятии: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.03.02 „Економіко-математичне моделювання” / М. В. Дишкант. – Київ, 2003. – 14 с.

4. "Тайна нематериальных активов: рациональная магия или хитрый блеф?" [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.apn.ru/publications/article18042.htm>

5. Трахтенгерц Э.А. Компьютерная поддержка принятия решений.— М.: СИНТЕГ.— 1998.— С. 376.

6. Матвійчук А. В. Штучний інтелект в економіці: нейронні мережі, нечітка логіка: монографія/ А. В. Матвійчук. – КНЕУ, 2011. – 439

7. Ларман Крег Применение UML и шаблонов проектирования. 2-е издание.: Пер. с англ. – М.: Издательский дом "Вильямс", 2002, 624 с.

ПРОБЛЕМЫ КАЧЕСТВА ОБСЛУЖИВАНИЯ КЛИЕНТОВ В РОССИЙСКИХ СТРАХОВЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ

*Коробейникова Елена Владимировна,
к.э.н., доцент, заведующая кафедрой
бухгалтерского учета, анализа и аудита Самарского
института (филиала) Российского экономического
университета им. Г.В. Плеханова,
г. Самара, Россия*

Аннотация. В статье на основе анализа официальных данных агентства финансовых исследований выделены проблемы качественной составляющей российского страхового бизнеса и предложен комплекс мероприятий, направленных на повышение качества обслуживания клиентов отечественными страховщиками.

Abstract. On the basis of analysis of official data agency financial research highlighted problems in the qualitative component of the Russian insurance business and propose a set of measures aimed at improving the quality of customer service by domestic insurers.

Ключевые слова. Страховая организация, спрос страхователей, индекс доверия, клиентоориентированный подход.

Keywords. Insurance company, demand insurers, trust index, customer-oriented approach.

Российский страховой рынок меняется. С одной стороны, совершенствуются законодательство и страховые продукты, повышается эффективность использования маркетинга и рекламы, у многих страховщиков наблюдается рост капитализации, а политика слияний-поглощений позволяет некоторым из них реализовывать стратегию регионального развития на всей территории России. Но, с другой стороны, качество предоставляемых страховых услуг часто не удовлетворяет страхователей.

Необходимо отметить, что по уровню использования страховых услуг Россия в значительной мере продолжает отставать от страховых рынков западных стран. Уровень проникновения страхования в России составляет 1,3 %. Роль страхового рынка в возмещении ущерба от крупных аварий и природных катастроф в России невелика и составляет 5-10 % от совокупной величины ущерба (США 31 %, Европа 45 % по данным за 2012г.) Кроме того, незначительна роль страховых компаний в управлении рисками физических и юридических лиц.

Если не брать в расчет систему ОМС, то необходимо констатировать, что на каждого жителя нашего государства приходится 0,98 ед. договоров страхования. Доля расходов на страхование в процентах от совокупных доходов населения является низкой и по данным федеральной службы государственной статистики за 2012 год составляет 0,9 % [1].

Главными ограничениями для широкого использования страховых услуг населением и предприятиями на российском страховом рынке были и остаются два ключевых фактора: во-первых, уровень реального платежеспособного спроса потребителей; во-вторых, качество предоставляемых страховых услуг.

Уровень платежеспособности большинства населения и значительной части юридических лиц не позволяет им расширять перечень приобретаемых страховых продуктов. Спрос страхователей на страховые продукты ограничивается обязательными и вмененными видами страхования, такими как ОСАГО, страхование гражданской ответственности владельцев опасных производственных объектов за вред, причиненный в результате аварии на опасном производственном объекте, страхование гражданской ответственности перевозчика, а также страхование залогового имущества при заключении договоров потребительского и ипотечного кредитования, и лишь малая часть населения и предприятий вовлечена в поле страховой защиты в более широких рамках, которые подразумевают добровольный и платежеспособный интерес к использованию различных видов страховой защиты. Для решения данной задачи необходимо улучшение экономической конъюнктуры и повышение доходов

населения. Однако для того, чтобы эти предпосылки переросли в реальный спрос, необходимо изменение мотивации страхователей. То есть потенциальные клиенты должны воспринимать страхование как действительно эффективный инструмент управления рисками и способ защиты собственных имущественных интересов.

На сегодняшний день статистические данные не позволяют говорить о позитивной мотивации основной части населения и бизнеса к приобретению страховых продуктов. По результатам опросов, проведенных Национальным агентством финансовых исследований, треть россиян (из числа 1600 респондентов в 140 населенных пунктах России) признаются, что не видят смысла в покупке страхового полиса. Четверть опрошенных отмечают, что у них нет имущества, которое важно было бы застраховать, т.е. фактически не имеют страхового интереса. Столько же россиян объясняют отказ от страхования отсутствием денег на оплату полиса.

Проблема недоверия актуальна для 17 % населения, а 16 % указали на завышенную стоимость полиса, не оправдывающую возможные риски. При этом, в качестве основных причин смены страховой компании, опрошенные выделили финансовые аспекты: в числе которых: повышение страховых взносов, низкие компенсационные выплаты, появление на рынке более выгодных ценовых предложений - являются первостепенными для 36 % опрошенного населения; низкий уровень качества услуг определяет необходимость перехода в другую страховую организацию 22 % респондентов и, наконец, ухудшение репутации определяет выбор 10 % опрошенных [2].

По данным НАФИ индекс доверия к страховым организациям по сравнению с банками является не высоким. Если данный показатель при его максимальном значении 200 пунктов для банков составляет 122 пункта и 138 пунктов (за 2012 и 2013 года соответственно), то для страховщиков этот показатель равен 84 пункта в 2012 году и 89 пунктов в 2013 году. При этом, используемая методика свидетельствует о том, что если показатель, составляет менее 100 пунктов, то доля лиц не доверяющих исследуемым институтам ниже доли доверяющих [3].

Подобное восприятие института страхования является своеобразным мерилom и отражением работы страховщиков и свидетельствует о значительных недостатках в области качества страховых услуг, предлагаемых массовому потребителю.

Кроме того, еще одним свидетельством проблем в области качества обслуживания российских страховщиков является тот факт, что из общего количества жалоб граждан, поступивших в 2012 году в Федеральную службу по финансовым рынкам, 86 процентов составляют жалобы на страховые компании. Из общего числа (14,4 тыс. жалоб) одна треть (28 %) приходится на жалобы ввиду нарушения действующего законодательства в области ОСАГО, 26 % - жалобы на необоснованное затягивание сроков выплаты страхового возмещения; 17,5 %- жалобы на невыполнение страховыми организациями обязательств по договорам добровольного страхования; 9 % - жалобы на занижение страховыми организациями размеров страховых выплат; и 3,5 %- жалобы на отказ в выплате страхового возмещения, что свидетельствует о низкой платежной дисциплине страховых компаний [4].

Таким образом, решение существующих проблем в области повышения качества обслуживания клиентов должно обеспечиваться за счет роста качества урегулирования убытков, упрощения процедуры разрешения споров, а также повышения прозрачности деятельности страховых компаний.

Для решения данных проблем необходимо разработать комплексный подход, основанный на взаимодействии органов государственной власти и самих страховых организаций, в частности необходимо:

- **определить** стандарты урегулирования убытков страховых компаний в массовых видах страхования и обеспечить их поддержку на уровне СРО,

- **снизить затраты** на получение страхового возмещения – использовать институт страхового омбудсмена для урегулирования претензий по страховым выплатам и создать механизмы компенсации в случае банкротства страховой организаций (досудебное решение споров, создание гарантийных фондов по накопительному страхованию жизни);

- **повысить уровень** транспарентности бизнеса страховщиков за счет обязательного раскрытия на сайте компаний отчетности, значений нормативов, доли страховых комиссий, кредитные рейтинги, аудиторские заключения внешних актуариев;

Вместе с тем, большая часть работы по повышению качества обслуживания должна проводиться самими страховщиками. Всевозрастающая конкуренция на рынке, которая выравнивает предложения компаний по цене, качеству и ассортименту побуждает искать их новые способы конкуренции. На сегодняшний день ориентация компаний на клиента самый популярный лозунг в стратегии страховщиков.

Отсюда, актуальным становится вопрос, связанный с необходимостью перехода страховых компаний от товароориентированной концепции, в которой акцент направлен на качество страхового продукта, технологию его сбыта и формирование эффективных каналов продаж к клиентоориентированному подходу, в котором акцент сосредоточен на удовлетворении потребностей клиента при сохранении интересов компании. В конечном итоге, взгляд на страхователей как на партнеров должен предполагать построение длительных, прочных и взаимовыгодных отношений при наличии общей, корпоративной цели взаимодействия с клиентом.

Такой подход должен состоять в выстраивании единой схемы работы с клиентом, включающей:

- предпродажное обслуживание потенциальных страхователей;
- послепродажное обслуживание потребителей страховых продуктов;
- финансовые условия договора страхования;
- статус, стиль и другие образы, связанные с торговым знаком, именем и ценой страхового продукта.

Страховым компаниям в своей профессиональной деятельности необходимо переходить от учета уровня финансовой состоятельности и стоимости страхового интереса клиента к определению потребностей клиента и их удовлетворением. При этом ориентация на клиента должна

быть сквозной на всем протяжении процесса производства страховых услуг.

Таким образом, для повышения удовлетворенности и качества обслуживания потребителей предоставляемыми услугами целесообразно применение комплексного, процессного подхода при разработке, внедрении и улучшении результативности деятельности страховой компании.

Список использованной литературы:

- 1) Официальный сайт Федеральной службы государственной статистики. Режим доступа: <http://www.gks.ru/>
- 2) Почему страхование не распространено: социальный опрос Национального агентства финансовых исследований. Режим доступа: <http://nacfin.ru/>
- 3) Рейтинг доверия финансовым институтам: социальный опрос Национального агентства финансовых исследований. Режим доступа: <http://nacfin.ru/>
- 4) Официальный сайт Федеральной службы по финансовым рынкам. Режим доступа: <http://fscm.ru/>

**ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ:
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД У
СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ Й
ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ**

**КОРОГОД НАТАЛІЯ ПЕТРІВНА,
К.П.Н., ДОЦЕНТ,
ЗАВІДУВАЧ КАФЕДРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
НОВОРодовська ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА,
К.БЮ.Н., ДОЦЕНТ, КАФЕДРИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ НАЦІОНАЛЬНА МЕТАЛУРГІЙНА
АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ,
М. Дніпропетровськ, Україна**

Позитивний досвід європейської спільноти у формуванні підприємницьких університетів та налагодженні гармонійного розвитку трьох вершин так званого “трикутника знань” – освіти, досліджень та інновацій ґрунтується на рішучій підтримці з боку держави та суспільства. Вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду залучення суспільства до проблем ефективного використання інтелектуального потенціалу країни свідчить про актуальність зазначеного питання.

Спираючись на огляд літературних джерел та дослідження зарубіжного досвіду, науковці наводять наступні визначення терміну «підприємницький університет». Підприємницькими університетами (бізнес-коледжами, бізнес-школами) вважаються ВНЗ, що концентруються на таких аспектах як: організація підготовки фахівців із підприємництва та бізнесу та якість такої підготовки; наявність фінансових й інших стимулів навчання програмам (спеціальностям) із бізнесу і підприємництва – стипендій, грантів, матеріальних винагород тощо; формування значних обсягів фінансової допомоги своєму ВНЗ від держави, фірм, компаній і підприємств, приватних осіб, випускників, меценатів тощо; популярність цього ВНЗ на регіональному та загальнонаціональному рівнях; якість і престижність працевлаштування випускників підприємницьких програм, наявність серед випускників провідних підприємців та бізнесменів; залучення до професійної підготовки студентів

провідних бізнесменів і підприємців; наявність і ефективність бізнес-інкубаторів і програм із наставництва бізнесу і підприємництву тощо.

Світовий досвід останніх років дещо змінив уявлення про можливі шляхи розвитку людства. Якщо раніше вважалося, що провідна роль у зростанні економіки держав належить природним ресурсам, то тепер на передній план виступає інтелектуальний потенціал нації.

Водночас, залучення інтелектуального потенціалу вищих навчальних закладів (ВНЗ) – найбільших виробників сучасних інноваційних технологій, створених на основі наукових відкриттів, винаходів (об'єктів права інтелектуальної власності), до реалізації національної інноваційної стратегії розвитку економіки України залишається невирішеною проблемою і потребує особливої уваги, розуміння і допомоги від державних органів управління системою освіти і науки України.

Сьогодні вже можна констатувати, що конкурентоспроможність вищого навчального закладу визначається не тільки якістю підготовки фахівців, але й умінням створювати, охороняти й реалізовувати інтелектуальну власність (ІВ), застосовувати ефективні методи управління науковою та інноваційною діяльністю.

Інтеграція вищої вітчизняної школи в Європейський освітнянський і науковий простір призводить до необхідності створення нових організаційно-педагогічних умов, які б сприяли успішній науково-педагогічній діяльності. Серед таких умов: забезпечення відповідного фінансування, мотивація творчої діяльності й отримання гарантії винагороди за її результати, пропагування та розповсюдження кращого досвіду роботи у сферах інноваційної діяльності та інтелектуальної власності.

В умовах формування у провідних країнах світу нової економіки, що базується на новітніх досягненнях науки і сучасних інноваційних технологіях, наука перетворилася на специфічну сферу товарного виробництва, що виробляє специфічний і дуже дорогий товар — об'єкти інтелектуальної власності.

При цьому трансфер технологій стає містком між наукою, що є головним джерелом інновацій, та підприємствами, які впроваджують технології у реальну економіку, перетворюючи нові знання у додану вартість та матеріальні блага. З метою ефективного управління зазначеним процесом створюються

спеціальні підрозділи як в наукових організаціях, так і на підприємствах. Саме ці служби повинні тісно співпрацювати на досягнення взаємовигідних результатів від трансферу технологій, комерціалізації інтелектуальної власності. Однак, сьогодні можна констатувати певну односторонність: у переважній кількості ВНЗ такі підрозділи створені, а у більшості підприємств – відсутні.

Однак, незважаючи на обмежений досвід роботи таких структурних підрозділів, існує чітка тенденція в усіх країнах світу в напрямку активації трансферу наукових результатів до підприємств. Тому персонал підрозділів з інтелектуальної власності (офісів трансферу технологій) ВНЗ повинен бути обізнаним як у науковій сфері, так і в сфері законодавства, що стосується управління правами інтелектуальної власності. Збільшення досвідчених фахівців з комерціалізації технологій та управління інноваційними процесами безперечно сприятиме розвитку творчої діяльності та підвищенню мотивації наукової праці у ВНЗ.

Відповідно до Закону України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» трансфер технології – це передача технології, що оформляється шляхом укладення двостороннього або багатостороннього договору між фізичними та/або юридичними особами, яким установлюються, змінюються або припиняються майнові права і обов'язки щодо технології та/або її складових. Розрізняють «складову технології» та «об'єкт технології». Об'єкт технології визначають як наукові та науково-технічні результати, об'єкти права ІВ (винаходи, корисні моделі, твори наукового, технічного характеру, комп'ютерні програми, ноу-хау або їх сукупність), в яких відображено перелік, строк, порядок та послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації і зберігання продукції. Складовою технології є частина технології, де відображено окремі елементи технології у вигляді наукових та науково-прикладних результатів, ОПІВ, ноу-хау.

На сьогоднішній день більшість підприємств України не є інноваційно-активними – вони використовують незначну кількість створюваних у ВНЗ науково-технічних розробок, технологій.

В той же час, міжнародний трансфер технологій у вигляді продажу об'єктів інтелектуальної власності, ліцензійних угод, наукомістких послуг у рамках інжинірингу та консалтингу

перетворюється за сучасних умов на перспективний та дієвий засіб зростання доходів і завоювання нових ринків.

Інноваційні розробки вимагають застосування творчого і наукового потенціалу педагогів. Ефективність науково-дослідної та інноваційної діяльності ВНЗ доволі часто визначається за такими критеріями:

- участь у науково-технічних програмах;
- участь у конкурсах на кращу наукову роботу;
- проведення й участь у роботі конференцій, симпозіумів, семінарів з проблем ІВ;
- підготовка наукових та навчально-методичних видань;
- підготовка науково-педагогічних кадрів (докторів і кандидатів наук);
- підвищення кваліфікації у сфері ІВ;
- налагодження контактів з підприємствами з метою залучення додаткових позабюджетних коштів у разі використання ними технологій, розроблених у ВНЗ;
- комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності;
- виведення наукових розробок на ринок інтелектуальної продукції (створення певної інформаційної бази даних, пошук потенційних покупців та інвесторів, партнерів, підбір грантів тощо).

Мала поінформованість щодо охорони й використання права інтелектуальної власності залишається проблемою культури і світогляду широких кіл нашого населення, що потребує широкої популяризації цих питань в інтересах економічного, соціального і культурного прогресу нашої країни. Вирішення цього завдання вимагає наполегливої роботи, успіх якої залежить від зусиль багатьох міністерств, організацій і служб України. Завдання ВНЗ – вести підготовку фахівців, обізнаних в питаннях інноваційної діяльності, управління інтелектуальною власністю й трансфером технологій. Адже сучасні підприємства, організації та фірми гостро потребують таких фахівців.

Сьогодні Європа стикається з глибокими соціально-економічними, демографічними, екологічними та технологічними проблемами, і вища освіта відіграє ключову роль у їх вирішенні. Зокрема, це стосується міжнародного співробітництва (партнерства) щодо розвитку інновацій в Європі.

Існує чітка тенденція в усіх країнах світу щодо активації трансферу наукових результатів до підприємств. Досвід свідчить, що наукові дослідження в університетах дедалі більше успішно проводяться у співробітництві з підприємствами, приватними компаніями. Така співпраця збільшує взаємну довіру

розробників й споживачів нових технологій, надає більшій мотивації вченим, науковцям, дослідникам і винахідникам.

Співробітництво між університетами та індустрією в науці й технологіях є достатньо складним і може розвиватися через різні механізми. Тому дуже цінним є обмін передовим досвідом у вирішенні зазначених вище проблем, зокрема під час міжнародних конференцій, семінарів, бізнес-форумів.

Наприклад, для обговорення таких проблем та можливих шляхів їх вирішення Європейською Комісією в партнерстві з Королівським технологічним інститутом (KTH) у Стокгольмі (Швеція, березень 2014р.) був організований тематичний бізнес-форум «Інновації та їх соціально-економічний вплив: підприємництво й університети». Учасницею цього форуму була й українська делегація з представників вищих навчальних закладів України, зокрема, від Національної металургійної академії України – м. Дніпропетровськ (науковці кафедри інтелектуальної власності й металургійного факультету).

Надзвичайна цінність цього заходу полягала в обміні передовим міжнародним досвідом функціонування системи «наука-підприємництво». Тому вважаємо за доцільне навести окремі приклади цього досвіду з метою подальшого його впровадження в нашій країні.

Створення знань, корисних для суспільства, разом з дослідницькою та освітньою діяльністю, є однією з ключових ролей університетів у розвитку Європи. Саме тому освіта в університетах повинна сприйматися студентами досить сучасною, адже молоде покоління сьогодні очікує більшій кількості та різноманіття способів навчання і виховання, на відміну від того, що було достатнім одне або два покоління тому. Як вважає державний секретар Міністерства освіти Швеції Пітер Хонез, найважливішим інструментом університетів для створення корисних знань є студенти, які випускаються з цих університетів.

У Швеції, зокрема в її столиці Стокгольмі, досить стрімко розвиваються партнерські відносини з багатьма інноваційними кластерами й постійно здійснюються інвестиції в науку. Місто має надзвичайно потужний, відомий у всьому світі Королівський технологічний інститут, який тісно співпрацює з державними структурами й бізнес-партнерами (Ericsson, Scania та ін.) як у дослідницькій, науковій, так і в освітній діяльності. У необхідності такої співпраці абсолютно переконаний ректор KTH Пітер

Гудмундсон. Саме за таких умов університети відіграють особливу ключову роль у розвитку суспільства.

Водночас, питаннями щодо того, як зробити знання чимось цінним для суспільства, опікується й Шведське урядове агентство з інноваційних систем VINNOVA. Так, Шарлотта Брогрен, генеральний директор VINNOVA наголошує на тому, що хотілося б спостерігати набагато більшої участі студентів у науково-дослідній, інноваційній діяльності та активнішу співпрацю між факультетами. Крім того, наукові дослідження повинні бути світового класу. Також необхідно забезпечити відкриті двері між університетами та іншою частиною суспільства: «Не достатньо лише давати знання з університетів, університети також мають навчатися у іншій частини суспільства», сказала Брогрен. Голова Європейського Інституту Інновацій і Технологій Олександр фон Габайн рекомендує починати розвивати інноваційну діяльність із самого дитинства, ще на рівні дошкільних закладів.

Прикладом ефективної міжнародної співпраці університетів є Програма інноваційної імєрсії (занурення), яка спільно впроваджується між Університетом Іллінойсу (США) та КТІ (Швеція). Суть цієї програми розкрив Роб Валлі - представник Університету штату Іллінойс, Коледжу бізнесу та директор IBC (Міжнародний бізнес консалтинг). Він пояснив, що програма спрямована на співробітництво груп іноземних студентів, які працюють над проектами, характерними для інноваційних екосистем, а також на розширення співпраці між глобальними технологічними кластерами, надаючи платформу для інформації, обміну та взаємодії. Валлі зазначив, що програма дає студентам впевненість в отриманні реального світового досвіду при виході на ринок праці. На його думку, сучасний університет повинен створювати підприємства, бути підприємницьким. У підприємницькому університеті не можуть бути проігноровані інвестори. При цьому слід пам'ятати, що навіть при відносно легкому отриманні першого туру фінансування, в подальшому, створені компанії, що спеціалізуються на інноваційних проектах, так звані start-ups, повинні справити сильне враження на інвесторів.

Не сумніваються у необхідності створення й розвитку підприємницьких університетів й представники сучасного бізнесу. Так, Маркус Ройтер (Фінляндія), директор відділу технологій та управління всесвітньо відомої компанії Outotec,

зауважив на тому, що університетам вкрай потрібні рухливі (мобільні) професори, які й будуть оборотом кадрів, що впливатиме на суспільство. Ці професори мають мислити як підприємці.

Підприємницькі мислення та дії поступово стають основною позицією в політиці сучасних університетів. На думку Вольфганга Херрманна, ректора Технічного університету Мюнхена (Німеччина), тільки ті університети повинні мати автономію, які мислять як підприємства. Підприємницький університет повинен регулярно перевіряти відповідність міжнародному рівню, підтримувати сильні мережі (зв'язки).

Цінним є досвід КТІ щодо стратегічних відносини з такими провідними шведськими міжнаціональними корпораціями, як Ericsson, Saab, Scania і Sandvik. Залучити ці та інші компанії до співробітництва допомагає створення місцевої компетенції. Водночас й КТІ разом з іншими організаціями, зі Стокгольмським університетом та міським урядом, сприяє тому, щоб місцева інноваційна екосистема зберегла освіту та науку в її центрі. Мова йде про нарощування потенціалу та впровадження досвіду, а також про реалізацію інновацій. Найефективнішим способом здійснення поставлених задач є залучення молоді.

В свою чергу, підприємства також опікуються вдосконаленням інноваційної діяльності. Сара Мазур, керівник відомої компанії Ericsson Research, випускниця КТІ, яка є власником 69 патентів, зауважила: «Для нас інноваційна діяльність ніколи не зупиняється, і з цієї причини ми тримаємося вже 140 років». Необхідно співпрацювати університетам з компаніями через суспільство, щоб переконатися в тому, що здійснювані ними дослідження є актуальними. Сьогодні Ericsson інвестує 14% доходів на наукові дослідження та інноваційні розробки, 80% відсотків з них присвячені програмному забезпеченню.

Цікавим є досвід підприємницького Університету Аалто (Фінляндія). У його складі працює Фабрика дизайну. Університет запрошує промислових партнерів, щоб розробляти проекти, в яких можуть брати участь студенти зі своїми ідеями. Створюється багатонаціональна команда студентів, а процес контролюється промисловими партнерами та професорами. Такий підхід надзвичайно мотивує всіх учасників проекту. Деякі з проектів являють собою нібито мрію майбутнього, здійснення якої допомагають втілити промислові партнери. У деяких

випадках, студенти беруть на себе відповідальність за ці ідеї і починають власну справу (start-up).

Ефективність створення подібних start-up студентами залежить від багатьох обставин. Зазвичай, найважчим в процесі start-up є розробка й впровадження бізнес-ідеї. Перевагами таких start-ups (порівняно з великими компаніями) є можливість творчої реалізації своїх ідей, виправданих стимулів й задоволення від здійснення власної справи.

Вважаємо надзвичайно важливим на шляху формування й розповсюдження вітчизняних підприємницьких університетів досвід функціонування дослідницьких університетів, а також викладені у новому законі України «Про вищу освіту» положення щодо прав інтелектуальної власності та їх захисту у ВНЗ, створення при університетах юридичних осіб підприємницького характеру, націлених на ефективне на просування створених наукових розробок від ВНЗ до підприємств.

В свою чергу, ознаки підприємницького університету позитивно впливатимуть на організацію навчального процесу ВНЗ, підготовку кваліфікованих спеціалістів, молодих учених. Саме такі університети зможуть конкурувати на міжнародному рівні.

Отже, зважаючи на те, що обсяги й джерела фінансування наукової, інноваційної діяльності університетів залежать від рівня розвитку країни, необхідно ефективно використовувати такі основні їх види, як: фінансування державою; наукові гранти; прибутки, отримані в результаті трансферу інноваційних технологій і взаємодії з підприємствами. Саме за таких умов вітчизняні ВНЗ зможуть довести свій високий інноваційний, інтелектуальний потенціал, високу ефективність і надзвичайну перспективність.

Посилання на використані джерела:

1. Романовський О.О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія. – Вінниця: Нова Книга, 2012. – 504 с.
2. <http://www.kth.se/blogs/pisi2014/>
3. <http://www.nominateforindexaward.com/Presentation>
4. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій»
5. Закон України «Про вищу освіту», 2014.

ТЕНДЕНЦІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

*Кулик Володимир Миколайович, заступник
директора, кандидат технічних наук, доцент
Кравчук Віктор Васильович, директор,
кандидат економічних наук, доцент
Хмельницький центр наук, інновацій та
інформатизації,
м.Хмельницький, Україна*

Резюме статті. В статті проведений аналіз сучасних світових підходів до оцінки інноваційного розвитку регіонів, визначені особливості здійснення такої оцінки для регіонів України. Сформована система показників та визначені підходи для обчислення Національного підсумкового індексу регіональної інноваційності (Regional National Summary Innovation Index). На основі проведеного просторового аналізу інноваційної діяльності регіонів з використанням методики Європейської комісії розрахунку Національного підсумкового індексу інноваційності здійснена диференціація регіонів України за рівнем інноваційної діяльності. Це у подальшому дозволило на основі отриманих індивідуальних значень НПІРІ виокремити на території України чотири групи, які відповідають типам регіонів щодо їх інноваційної діяльності (регіони-лідери, регіони з високим та середнім рівнями інноваційності та регіони з невисоким рівнем інноваційної активності (аутсайтери)).

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційна спроможність регіонів, оцінка інноваційного розвитку, Національний підсумковий індекс регіональної інноваційності (НПІРІ).

INNOVATIVE PROGRESS OF REGIONS OF UKRAINE TRENDS

V. Kulik

V. Kravchuk

The summary. The paper has analyzed the modern world approaches to the estimation of innovative development of regional, the peculiarities of realization of such estimations for regions of Ukraine. The system of indicators and the approaches for calculating Regional National Summary Innovation Index are determinate. On the basis of the conducted spatial analysis of innovative activity of regions using the method of the

European commission of calculation of the National Final Innovation Index the differentiation of Ukraine regions was made according to the level of innovative activity. In the future it will allow to the select four groups on the territory of Ukraine on the basis of RNSII received individual meanings (regions-leaders, regions with high and middle innovative levels and the regions with not high level of innovative activity (outsiders)).

Keywords: *innovation capacity of regions, evaluation of innovative development, Regional National Summary Innovation Index (RNSII).*

Постановка проблеми. В сучасній економіці держави надзвичайно велику роль відіграє інноваційний розвиток. У зв'язку з цим, в багатьох країнах останнім часом спостерігається активізація інноваційної діяльності. При цьому можливо відзначити тенденцію щодо локалізації інноваційної діяльності в окремих регіонах. Інноваційний розвиток окремих регіонів може мати лавиноподібний характер і має чітко виражену географічну концентрацію. Розробка стратегій інноваційного розвитку потребує як проведення аналізу існуючого стану інноваційного розвитку окремих регіонів, так і можливості його моніторингу з метою виявлення тенденцій для можливості своєчасного корегування управляючих впливів. У зв'язку з цим необхідний науково-методичний апарат оцінки інноваційної спроможності і поточного стану інноваційного розвитку окремих регіонів України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню інноваційного розвитку на національному і регіональному рівнях присвятили свої праці такі дослідники, як А. Поручник, І. Брикова, О. Кузьменко, Д. Стеченко. Проте, слід відмітити, що на сьогоднішній день оцінка ефективності локального інноваційного розвитку регіонів України залишається актуальною проблемою [2-4]. У світовій практиці зараз використовується декілька підходів оцінки регіонального інноваційного розвитку. Всі ці підходи використовують системи показників з допомогою яких проводиться первинна оцінка інноваційної діяльності і формується результуючий комплексний показник інноваційного розвитку регіону. Оскільки окремі часткові показники звичайно мають різну природу і, відповідно, різні діапазони і масштаби зміни можливих значень, при обчисленні комплексного показника спочатку проводиться їх нормування. На основі нормованих значень визначається комплексний показник як середньозважена оцінка з урахуванням ваги окремих нормованих часткових показників [3].

Однак в різних країнах використовуються різні підходи до формування множини показників, які ґрунтуються на доступних в цих країнах статистичних даних [3]. Так, при розрахунку індексу інновацій у США, використовуються 22 показники. Інший підхід для оцінки інноваційного розвитку розроблений експертами Європейської Комісії. У цьому підході використовується 13 показників. Слід відітати, що безпосереднє використання цих методик

ускладнюється відмінностями в обліку статистичних даних в США, в країнах Європи та в Держкомстаті України.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в визначенні підходів до проведення оцінки індексу інноваційного розвитку регіонів України.

Метою статті є оцінка інноваційного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розглянемо основні підходи, які використовуються при визначенні індексу інноваційного розвитку регіонів.

Так, при розрахунку індексу інновацій у США, використовуються 22 показники, які об'єднуються в проміжні 4 категорії: HC - людські ресурси (має вагу 0,3), ED - динаміка економіки (має вагу 0,3), PE - продуктивність та зайнятість (має вагу 0,3), та EW - економічний добробут (має вагу 0,1). Отже загальний комплексний показник - інноваційний індекс I може бути обчислений за формулою:

$$I = 0,3 \cdot HC + 0,3 \cdot ED + 0,3 \cdot PE + 0,1 \cdot EW(1)$$

Величини, які входять у (1), в свою чергу, обчислюються аналогічно до (1) з урахуванням часткових показників по відповідним категоріям з певними ваговими коефіцієнтами.

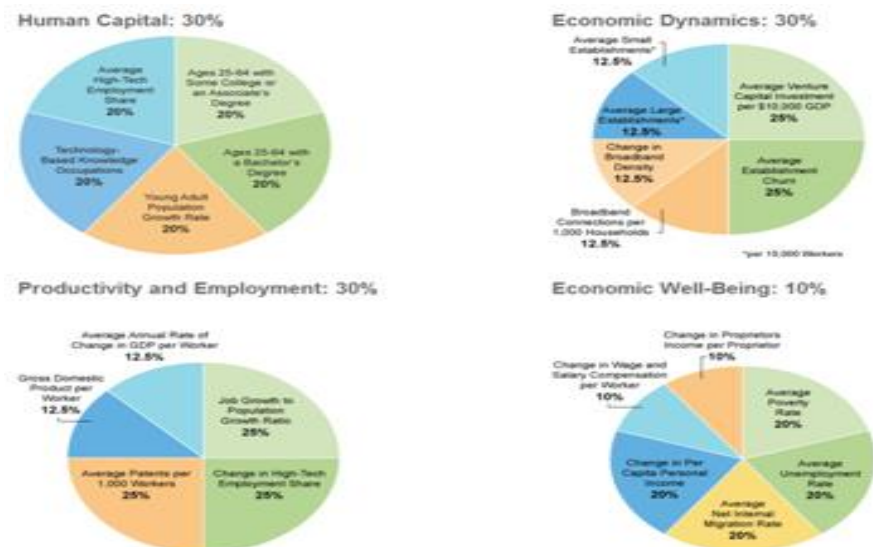

Рисунок 1. Розрахунок індексу інновацій у США
1. A calculation of index of innovations is in the USA

Слід відмітити, що в США проводиться статистичний облік наведених вище показників. На їх основі, відповідно до рис.1 (з визначеними ваговими коефіцієнтами) проводиться розрахунок проміжних показників – категорій, після чого обчислюється остаточна середньозважена оцінка інвестиційного індексу з урахуванням відповідних вагових коефіцієнтів.

Для спрощення доступу до інформації про інвестиційний індекс створений сайт, який використовує геоінформаційну систему (ГІС) ESRI ArcGIS (рис. 2).

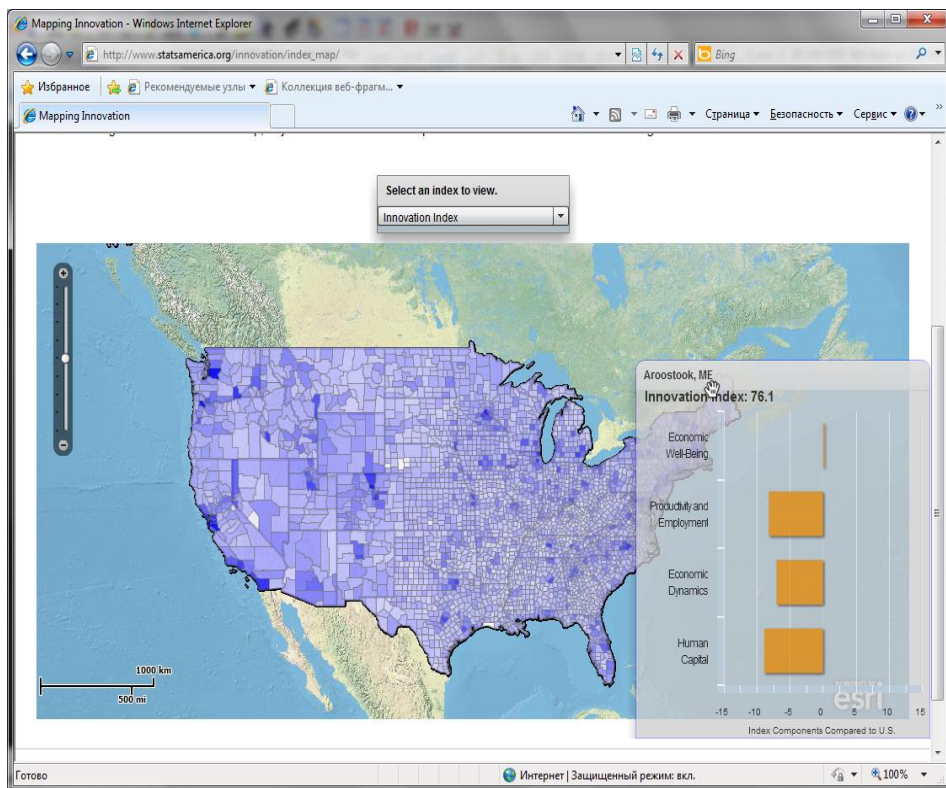

Рисунок 2. Доступ до інформації про індекс інновацій США

Figure 4. Access is to information about the index of innovations of the USA

Інший підхід для оцінки інноваційного розвитку, який на сьогодні є достатньо поширеним у світовій практиці розроблений

експертами Європейської Комісії. У цьому підході використовується методика оцінки регіонального інноваційного розвитку (Regional Innovation Performances).

Для оцінки інноваційного розвитку регіонів в Європейській методиці використовується показник НПІРІ (Національний підсумковий індекс регіональної інноваційності). Він дозволяє визначити регіони-лідери інноваційної діяльності. Обчислюється він на основі використання даних національної статистики по 13 показникам: кількість населення з вищою освітою (% від населення); навчання протягом усього життя (% від населення); кількість працівників середніх високотехнологічних та високотехнологічних секторів (% від населення); кількість працівників в високотехнологічних послугах (% від населення); державні витрати на НДДКР (від валового регіонального продукту (ВРП)); приватні витрати на НДДКР (% від ВРП); кількість патентів, зареєстрованих у високотехнологічних секторах (на 1 млн. населення); загальна кількість використаних патентів (на 1 млн. населення); частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю (% від загальної кількості промислових підприємств); частка промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю у сфері послуг (% від загальної кількості промислових підприємств); витрати на інноваційну діяльність у виробничій сфері (% від загального обсягу продажів); витрати на інноваційну діяльність у сфері послуг (% від загального обсягу продажів); виручка від продажу інноваційної для підприємства продукції (% від загального обсягу продажів).

Порівнюючи з методикою, яка використовується для оцінки інноваційного розвитку у США, можливо зробити висновок, що методика розроблена експертами Європейської Комісії використовує меншу кількість показників. Звичайно, ця методика пристосована до використання статистичних даних, облік яких здійснюється в країнах Європи.

При обчисленні НПІРІ окремі показники нормуються і комплексний показник знаходиться як середньозважена сума часткових пронормованих показників (2). При цьому вага показників з першого по восьмий дорівнює одиниці, з девятого по тринадцятий – 0,5 [3].

$$НПІРІ_{jk} = \sum_{j=1}^m x_{ijk}^n, \text{ де } x_{ijk}^m = \frac{x_{ijk} - \min(x_{ijk})}{\max(x_{ijk}) - \min(x_{ijk})} \quad (2)$$

У формулі (2) x_{ijk} - значення індикатора i для регіону j в країні; m - кількість індикаторів, для яких наявні статистичні дані за регіонами.

Слід відмітити, що для безпосереднього застосування розглянутих вище методик в Україні необхідно проводити облік Держкомстатом України тих показників, які в них використовуються. Однак класифікатори видів економічної діяльності в Україні (КВЕД) та в ЄС (NACE) є відмінними. Це ускладнює безпосереднє використання згаданих вище методик для оцінки інноваційної спроможності регіонів України.

У праці [3] розглянуто використання показників – індикаторів, які обліковуються Держкомстатом України і є найбільш близькими і адекватними до показників, що використані в методиці Регіонального інноваційного таблоїду. Однак у цій праці при обчисленні НПІРІ використовувалось нормування по всім показникам всіх регіонів за один рік.

При цьому змінювався загальний масштаб, а не відбувалось «вирівнювання» окремих показників, які, природньо мають різні одиниці вимірювання, різний порядок і діапазон зміни значень. Це спричинило те, що в результуючій сумі основну роль відігравали лише кілька показників, значення яких мали суттєво більший порядок. І, звичайно, не доцільно порівнювати НПІРІ між роками, якщо нормування по цим рокам проводиться окремо.

При такому підході, навіть якщо значення показників за рік значно зростають, наприклад, в 10 разів, результуючий НПІРІ не зміниться. Тому для коректного порівняння НПІРІ нормування доцільно проводити по кожному показнику окремо, визначаючи максимальні і мінімальні значення за весь період, в межах якого буде проводитись порівняльний аналіз.

Слід також відмітити, що Держкомстатом України в різні роки перелік показників, по яким здійснюється облік, може частково змінюватись. У зв'язку з цим окремі показники, які були використані у дослідженні в 2004-2005 роках, зараз можуть бути недоступні.

У зв'язку з цим, при оцінці інноваційного розвитку регіонів України було в основному використано сучасне актуальне джерело статистичної інформації про інноваційну діяльність

окремих регіонів України – звіт про конкурентноспроможність регіонів України [6].

У цьому щорічному звіті наводиться інформація по наступним показникам, які є близькими по змісту до тих що використовуються при розрахунку НПІРІ: охоплення вищою освітою, доступність дослідницьких та освітніх послуг, наявність наукових та інженерних кадрів, витрати компаній на НДДКР, співпраця університетів і бізнесу в НДДКР, патенти на винаходи, здатність до інновацій, держзакупівлі високотехнологічної продукції. У таблиці 1 наведені значення цих показників за 2013 рік.

Таблиця 1

Значення показників здатності регіонів до інновацій та НПІРІ за 2012 рік

Регіон (область)	5.02	5.07	12.0 6	12.0 3	12.0 4	12.0 7	12.0 1	12.0 5	НПІРІ
АРК	36,0 8	4,49	3,16	2,77	2,77	1,01	3,35	2,86	0,2898
Вінницька	43,0 1	4,53	3,28	2,69	3,07	1,06	3,74	3,18	0,3990
Волинська	42,3 2	4,38	2,98	2,81	2,98	1,04	3,35	3,23	0,3306
Дніпропетровська	70,3 6	4,91	4,16	3,28	3,67	1,18	3,8	3,06	0,7460
Донецька	55,6 5	4,86	4,09	3,28	3,66	1,09	3,74	3,36	0,7021
Житомирська	47,7 4	4,44	3,1	2,52	2,87	1,05	3,38	2,7	0,2702
Закарпатська	27,9 4	4,11	3,24	2,39	2,61	1,19	3,05	3,11	0,1876
Запорізька	76,7 6	4,66	3,71	3,15	3,19	1,02	3,81	2,78	0,5719
Івано-Франківська	47,7 9	4,46	3,66	2,63	3,22	1,04	3,35	2,96	0,3850
Київська	32,8 8	4,64	3,46	2,7	2,81	1,07	3,33	2,99	0,3412
Кіровоградська	35,3 7	4,46	3,28	3	2,76	1,02	3,84	3,33	0,4064
Луганська	64,6 4	4,71	3,81	3,15	3	1,07	3,63	3	0,5569
Львівська	78,5	4,33	3,66	2,65	3,27	1,11	3,22	2,79	0,4281
Миколаївська	49,7 6	4,66	4,04	3,04	3,28	1,08	3,87	3,02	0,5724
Одеська	76,9 5	4,69	3,72	2,53	2,98	1,08	3,29	2,85	0,4350

Полтавська	62,1 3	4,58	3,4	3	3,18	1,02	3,56	3,11	0,4846
Рівненська	53,9 1	4,81	3,66	2,7	3,29	1,02	3,63	2,79	0,4658
Сумська	64,9 1	4,71	3,54	3,3	3,43	1,04	3,89	3	0,6119
Тернопільська	63,0 2	4,38	3,44	2,51	2,83	1,03	3,45	3,32	0,3637
Харківська	100	5,02	4,42	3,1	3,86	1,27	3,92	3,03	0,8563
Херсонська	42,6 7	4,45	3,16	2,64	3,18	1,12	3,33	2,91	0,3388
Хмельницька	53,3 6	4,25	3,15	2,67	2,73	1	3,85	2,38	0,2777
Черкаська	58,0 9	4,44	3,19	2,66	2,57	1,01	3,27	3,12	0,3064
Чернівецька	50,6 6	4,6	3,91	2,56	3,01	1,03	3,62	2,85	0,4124
Чернігівська	42,8 1	3,9	2,78	2,86	2,29	1,03	3,73	2,37	0,1651
Київ	100	4,91	4,18	2,61	3,36	1,71	3,2	2,61	0,6980
Севастополь	66,1 9	4,53	4,19	2,99	3,46	1,5	3,7	3,32	0,7022

Середнє значення НПІРІ по всіх регіонах України за 2013 рік становить 0,4557.

Виходячи з таблиці 1, у 2013 році найбільша концентрація інноваційної діяльності спостерігалась у наступних регіонах: Харківська область, Дніпропетровська область, місто Севастополь, Донецька область, місто Київ. Найнижча концентрацією інноваційної діяльності (НПІРІ<0,2) характеризуються Чернігівська область та Закарпатська область.

Таким чином, згідно з результатами порівняння отриманих індивідуальних значень НПІРІ із середнім значенням даного показника по країні в цілому, територію України виокремлюють 4 групи, які відповідають типам регіонів, що характеризуються суспільно-економічними особливостями інноваційної діяльності (таблиця 2). На цій базі виділяються регіони-лідери, регіони з високим рівнем інноваційної діяльності, середньо розвинуті та проблемні регіони-аутсайдери.

Таблиця 2

Диференціація регіонів України за рівнем розвитку інноваційної діяльності

(згідно значення НПІРІ за 2013 р.)

№ групи у порядку зменшення інтенсивності інноваційної діяльності	Регіон (область)	Значення НПІРІ
Група №1 регіони-лідери	Харківська	0,8463
	Дніпропетровська	0,7460
	м. Севастополь	0,7022
	Донецька	0,7021
	м. Київ	0,6980
Група №2 регіони з високим рівнем ІД	Сумська	0,6119
	Миколаївська	0,5724
	Запорізька	0,5719
	Луганська	0,5569
Група №3 середньо розвинуті регіони	Полтавська	0,4846
	Рівненська	0,4658
	Одеська	0,4350
	Львівська	0,4281
	Чернівецька	0,4124
	Кіровоградська	0,4064
	Вінницька	0,3990
	Івано-Франківська	0,3850
	Тернопільська	0,3637
	Київська	0,3412
	Херсонська	0,3388
	Волинська	0,3306
	Черкаська	0,3064
Група №4 регіони-аутсайдери	АРК	0,2898
	Хмельницька	0,2777
	Житомирська	0,2702
	Закарпатська	0,1876
	Чернігівська	0,1651

Регіони-лідери – Харківська, Дніпропетровська та Донецька області, м. Київ, для яких значення індексу НПІРІ коливається в межах від 0,8463 (Харківська область) до 0,6980 (м. Київ), майже у два рази перевищує середній показник по країні в цілому. Таке високе по відношенню до інших регіонів значення даного індексу пояснюється їх традиційно значною роллю в економічному житті країни.

Так Київ і Харків – столиці України (тепер і у минулому) – є своєрідними вузлами концентрації та перерозподілу ключових виробничих ресурсів та центрами прийняття стратегічних рішень. Окрім цього – це провідні промислово розвинуті регіони у тому числі у високотехнологічних секторах. Саме тому дані регіони займають провідні позиції за більшістю показників регіонального інноваційного таблоїду (кількість населення з вищою освітою, кількість зайнятих у сфері високотехнологічних послуг, кількість зареєстрованих патентів, витрати на інноваційну діяльність, ВРП на душу населення, внесок у ВВП держави тощо).

Регіон з високим рівнем інноваційної діяльності (Сумська, Миколаївська, Запорізька та Луганська області), для яких значення НПІРІ перевищує середній рівень по країні. Дані регіони наближаються до регіонів-лідерів за такими показниками регіонального інноваційного таблоїду як: кількість населення з вищою освітою, частка підприємств, що займаються інноваційною діяльністю.

Регіони, що демонструють середній рівень інноваційної діяльності (Полтавська, Одеська, Чернівецька, Львівська, Вінницька, Київська, Кіровоградська, Херсонська, Тернопільська області), для яких значення індексу НПІРІ відповідає середньому показнику по країні. Дані регіони наближаються до групи з високим рівнем інноваційної діяльності за такими показниками, як: кількість населення з вищою освітою, за часткою промислових підприємств, що займаються інноваційною діяльністю та впроваджують інновації.

Регіони-аутсайтери (Хмельницька, Житомирська, Закарпатська, Чернігівська області), для яких значення індексу НПІРІ є значно нижчим від середнього рівня по країні. В той же час за показником кількості населення з вищою освітою дані регіони незначною мірою відстають від трьох попередніх груп.

Висновки. З наведеного вище можна зробити наступні висновки: запропонований підхід до оцінки інноваційного розвитку регіонів України ґрунтується на

використанні сучасного актуального джерела статистичної інформації про інноваційну діяльність окремих регіонів України – звіту про конкурентноспроможність регіонів України; станом на 2013 рік найбільша концентрація інноваційної діяльності спостерігається в Харківській області, найнижча – в Чернігівській області.

Conclusions. It is possible to do the followings conclusions from the above-mentioned: offered approach to the estimation of innovative development of Ukraine regions is based on using of modern actual source of statistical information about innovative activity of separate regions of Ukraine to the report on competitive ability of Ukraine regions. In 2013 the most concentration of innovative activity was observed in Kharkiv region and the lowest one was Chernihiv region.

Список використаної літератури

1. The Global Innovation Index (GII) 2013, J. OHNSON Cornell University, The Business School for the World, WIPO (Світова Організація Інтелектуальної Власності).

2. Кузьменко О. Особливості національної інноваційної системи України / О.Кузьменко // Схід. - 2006. - №4(76). – С.53-57.

3. Поручник А. Регіональна інноваційна система як основа підвищення міжнародного конкурентного статусу національних регіонів / А. Поручник, І. Брикова // Вісник Київського національного економічного університету, 2006. - С. 134-173.

4. Брикова І. В. Конкурентоспроможні кластери як основа формування регіональних інноваційних систем країн світу / І. В. Брикова // Формування ринкової економіки [Електронний ресурс]: зб. наук. праць. – Спец. вип.: у 2 ч. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана"; відп. ред. С. Фіялка. – К.: КНЕУ, 2011. – Ч. 2. — С. 465–477.

5. Перспективи інноваційного розвитку України. Аналітична доповідь. [Електронний ресурс.
<http://www.old.niss.gov.ua/Table/Zhalio21/003.htm>].

6. Звіт про конкурентноспроможність регіонів України 2013. [Електронний ресурс.
http://www.feg.org.ua/docs/FEG_report_2013_body_ua_20.11.2013.pdf].

КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОЇ ТА НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАШИНОБУДУВАННІ

*Литвин Олександр Валеріанович,
кандидат технічних наук, доцент,
Деркач Володимир Володимирович,
Седлецкий Володир Михайлович, студенти,
Національний технічний університет України
“Київський політехнічний інститут”*

Машинобудування є фундаментом економічного потенціалу країни, від рівня ефективності діяльності його підприємств залежить стан її соціально-економічного розвитку. Підприємства машинобудування відіграють важливу роль у реалізації досягнень науково-технічного прогресу всіх галузей країни, у забезпеченні інноваційної складової розвитку вітчизняної економіки. Але сьогодні підприємства вітчизняного машинобудування перебувають не у кращому стані, невисокою є ефективність їх діяльності. Погіршення стану машинобудівних підприємств є наслідком зменшення інвестицій в їх діяльність, наявності дебіторської та кредиторської заборгованостей, відсутності технічного переоснащення, невідповідності продукції стандартам якості, наявності значної кількості ресурсів, які не використовуються. Це зумовлює необхідність пошуку способів та засобів, які можуть сприяти переходу вітчизняних машинобудівних підприємств у кращий стан.

На початку 1990-х р. машинобудування України виробляло близько третини загального обсягу промислової продукції в країні, потім пішов значний спад. У червні 2014 р. парламент України не підтримав законопроект "Про визнання галузі машинобудування однією з пріоритетних у промисловості України". В даний час по переважній більшості позицій частка України світовому експорту машин, устаткування і транспортних засобів складає десяти й соті частки відсотка. Відносне винятком представляє енергетичне обладнання.

Основні проблеми машинобудування України пов'язані із необхідністю подальшого розвитку економічних зв'язків у постачанні комплектуючих, підвищення якості продукції

відповідно до міжнародних стандартів, розширення ринків її збуту як в середині країни так у світі.

Інноваційна діяльність супроводжується не тільки ризиками втрат, пов'язаних з невдалою реалізацією інновацій, а й ризиками втрат від недоотриманої вигоди. Область управління проектними ризиками є однією з найбільш складних в економічній сфері. Пов'язано це з труднощами прогнозування, фрагментарністю і дискретністю використовуваних підходів і методів управління. Отже, завдання формування єдиного методологічного підходу до управління ризиками інноваційного розвитку організацій особливо в розрізі видів господарської діяльності досить актуальна.

Побудова економіки, заснованої на знаннях, вимагає розробки нових підходів до управління інноваціями та інтелектуальною власністю. Управління інноваціями здійснюється в рамках інноваційного процесу і на всіх етапах його реалізації: зародження ідеї, оісковие дослідження, прикладні дослідження, підготовка виробництва, тиражування об'єкта. Найважливіша роль в управлінні інноваціями процесами належить системі управління та обліку інноваційних ризиків. В процесі комерціалізації інтелектуальної власності при розрахунку чистої або залишкової поточної вартості інноваційних проектів в рамках дохідного підходу повинні враховуватися специфічні інноваційні ризики, до яких відносяться науково технічні ризики, ризики неправильного прогнозу попиту на нові для цільового ринку продукти, ризики перевитрати коштів на освоєння виробництва. Існують різні підходи до обліку інноваційних ризиків у ставці дисконтування.

Комерціалізація - це процес виведення інтелектуальної власності на ринок в обмін на отримання комерційного прибутку і розвиток бізнесу. Фінансовий успіх будь комерціалізації ІВ залежить від вибору найбільш відповідного комерційного інструменту, який повинен бути заснований на таких складових:

- Бізнес-цілі організації
- Форма інтелектуальної власності
- Економічні ресурси, наявні в її розпорядженні.

До інноваційних проектів в машинобудуванні відносяться будь-які типи проектів, де головною метою є розробка і застосування інновацій: нових технологій, ресурсів, послуг, продуктів, що забезпечують розвиток різних систем: технічних, економічних, виробничих, соціальних та ін. Сукупність

взаємопов'язаних проектів, об'єднаних спільною метою (місією) і умовами їх виконання, що реалізуються у вигляді програми.

Відмінні характеристики трансферу технологій в машинобудуванні:

- Унікальність;
- Інноваційність;
- Конкретний результат;
- Життєвий цикл - наявність точок початку і закінчення;
- Обмежені ресурси;

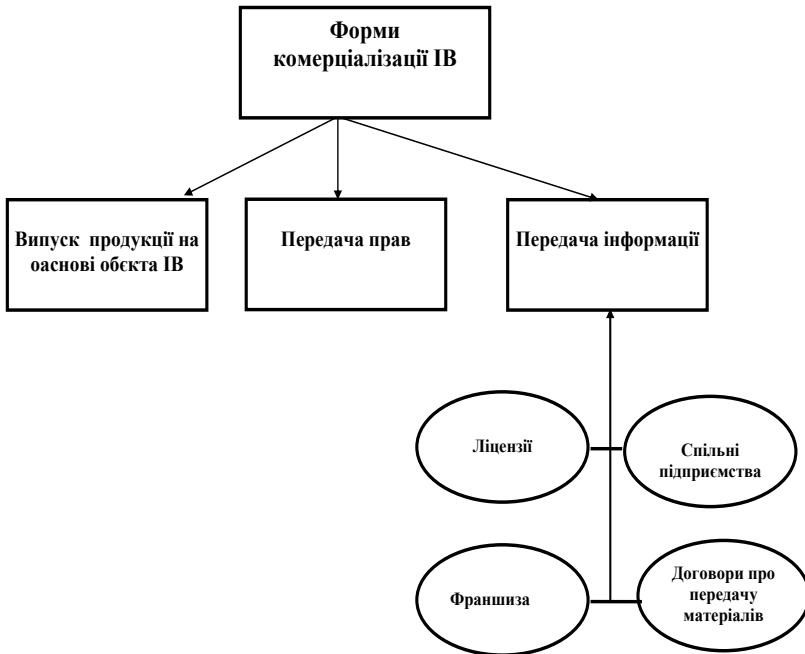

Рис.1. Форми комерціалізації інтелектуальної власності

Процеси управління ризиками проекту включають в себе наступне:

- планування управління ризиками;
- ідентифікація ризиків;
- якісний аналіз позовів;
- кількісний аналіз ризиків;
- планування реагування на ризики;
- моніторинг і управління ризиками.

Інноваційні ризики також необхідно враховувати при використанні метода сценаріїв. У цілому метод дає досить наочну картину для різних варіантів реалізації інвестиційних проектів, повну Інформацію про чутливість і можливі відхилення, а застосування програмних засобів дозволяє значно підвищити ефективність подібного аналізу шляхом практично необмеженого збільшення числа сценаріїв і введення додаткових змінних величин.

Для проведення сценарного аналізу розроблена методика, що дозволяє враховувати всі можливі сценарії розвитку, а не три варіанти (оптимістичний, песимістичний, реалістичний), як це зазвичай пропонується.

Згідно з іншим напрямом будь-який проект комерціалізації об'єктів та / або прав промислової науково - технічної інтелектуальної власності спочатку повинен бути предметом суто наукового та інженерного аналізу. Основними напрямки аналізу об'єкта інтелектуальної власності будуть: наукова обґрунтованість пропонованих принципових технічних рішень; патентна чистота і патентоспроможність; технічна реалізованість подальшої його розробки до рівня промислової готовності; реалізованість випуску і збуту.

Комерціалізація ґрунтується на законодавчих актах:

Закон України "О государственном регулировании деятельности в сфере трансфера технологий" № 143-V от 14.09.2006.

Закон України «Об инновационной деятельности» № 3715-V1 от 08.09.2011.

Закон України «О научной и научно-технической деятельности» от 13.12.91, № 1978-XII.

Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII (Розділ VI «Вищі навчальні заклади», Стаття 26. Основні завдання вищого навчального закладу п.5 забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності).

Результатом творчої діяльності, який можна комерціалізувати в машинобудуванні, може бути:

- Науковий результат (нові знання, в тому числі - наукові відкриття);
- Науково-прикладний результат (нове конструкторське або технологічне рішення, закінчені випробування, експериментальний зразок і ін.);

- Об'єкт інтелектуальної власності (винахід, корисна модель, промисловий зразок, ноу-хау та ін).

Основними показниками продуктивності праці підприємства машинобудування виступають виробіток і трудомісткість, динаміка яких визначається такими складовими, як обсяг виробництва і чисельність працівників. При цьому впровадження у виробництво інновацій сприяє випуску: 1) більшого обсягу продукції при незмінних витратах виробництва; 2) незмінного обсягу продукції з істотним зниженням витрат виробництва; 3) більшого обсягу продукції з істотним зниженням витрат виробництва; 4) більш якісної продукції.

Методологія управління ризиками проектів в менеджменті була реалізована і закріплена у вигляді універсальної «Методики побудови карти ризиків для проектного менеджменту» і двома Додатками до даної Методики:

- «Анкетою інтерв'ю для ідентифікації ризиків проекту»;
- «Карткою ризиків проекту». При розробці Методики фахівці постаралися скласти її з урахуванням двох документів:
 - Світової практики в галузі організації ризик менеджменту та управління ризиками (COSO ERM);
 - Методології Керівництва з управління проектами (Керівництвом PMBOK).

В машинобудуванні такі методології відсутні.

Ідентифікація ризиків передбачає визначення ризиків (відповідно до наведеної класифікації ризиків), здатних вплинути на проект, і документальне оформлення їх характеристик. Учасники заповнюють анкету інтерв'ю для виявлення ризиків проекту, де кожен заповнює та висловлює свою суб'єктивну думку по передбачуваних особисто ним ризикам проекту Після аналізу (найкраще колегіального) зданих анкет особа, відповідальна за роботу з ризиками, заповнює першу версію карти ризиків проекту. На даному етапі можна обмежилася заповненням перших восьми стовпців карти ризиків. Виявлення, аналіз і оцінка ризиків являють собою один з найважливіших етапів процесу управління, служать основою для розробки методів управління.

Виділяють кількісні та якісні методи аналізу та оцінки ризику. Набір критеріїв оцінки ризику складається з наступних блоків.

Зовнішні ризики:

- 1) посилення заходів державного регулювання;

- 2) регіональний ризик;
- 3) виникнення депресії в галузі;
- 4) зміна монетарної політики держави;
- 5) посилення податкової політики держави;
- 6) значне зниження доходів населення;
- 7) високий рівень конкуренції;
- 8) виникнення пожежі, урагану, повені;
- 9) підвищення цін на сировину, матеріали;
- 10) злодійство сировини і готової продукції;
- 11) збиток від організованої злочинності, вимагання, шантажу, викрадення людей;
- 12) збитки від корупції, хабарів;
- 13) збиток від постачальників сировини;
- 14) залежність від покупців;
- 15) втрати при транспортних витратах при значній відстані від сировинних джерел;
- 16) фінансовий ризик;
- 17) адміністративний ризик.

Внутрішні ризики: 1) недостатня кваліфікація робітників; 2) можливий конфлікт інтересів власників, адміністративно-управлінського та виконавчого персоналу; 3) втрати від порушення технології виробництва; 4) нестача персоналу; 5) управлінські ризики.

Специфічні ризики інноваційних проектів промисловості: 1) недофінансування проекту; 2) збільшення вартості проекту; 3) аварії; 4) несподівані вимоги повернення позикових коштів, викликані зміною фінансових очікувань кредиторів; 5) збільшення термінів (у зв'язку з поставками); 6) недосягнення заданих параметрів; 7) конструкційний ризик; 8) позапланова зупинка устаткування або переривання технологічного циклу підприємства через вимушену переналагодження обладнання; 9) маркетинговий ризик.

Оцінка ризику проводиться експертами, які проставляють бали від одиниці до п'яти, залежно від того, як оцінено ризик по таблиці. Потім за принципом, описаним вище, будується зведений показник, що характеризує рівень інноваційного ризику. Кожен критерій оцінюється експертами за розробленою п'ятирівневою шкалою.

Рівень вірогідності	Дуже ризик	Високий ризик	Середній ризик	Маловірогідний ризик	Слабовірогідний ризик
Оцінка	1	2	3	4	5

категорії ризику					
Шкала допустимого урвня інноваційного ризика					
Інтервал значень зведеного показника ($R_{ін}$)	Найменування градації ризику інноваційної діяльності	Опис небажаного результату	Категорія ризику проекту	Характеристика можливих втрат	
0–0,2	Катастрофічний	Занадто висока ймовірність сумарного ризику	5	Великі фінансові втрати, шкоди діловій репутації фірми, довгостроковий простій в роботі підприємства або деяких його підрозділів	
0,2–0,4	Критичний	Максимально допустима величина сумарного ризику	4	Значні фінансові втрати, негативний вплив на ділову репутацію, порушення роботи окремих систем	
0,4–0,6	Підвищений	Прийнятна величина сумарного ризику	3	Відносно незначні фінансові втрати, порушення окремих функцій систем	
0,6–0,8	Допустимий	Стандартна величина сумарного ризику	2	Фактично непомітні в роботі систем і підрозділів	
0,8–1	Безрисковий	Незначна величина сумарного ризику	1	Ніяк не відбиваються в роботі систем і підрозділів	

Література

1. Бусыгин Д. Ю., Петушкова И. А. Проблемы оценки влияния рисков при коммерциализации интеллектуальной собственности. Тезисы докладов участников Европейского семинара по устойчивому развитию «2011. Устойчивое развитие: общество, образование, технологии, экономика, экология». Беларусь, Минск, март, 2011

2.В.И. Канов, А.А. Помулев. Управление рисками инновационной деятельности как основа устойчивого экономического развития предприятий. Вестник томского государственного университета, 2011, Экономика, №4(16). С.39-48.

**«Інтелектуальнодіяльнісні та
інноваційнодіяльнісні категорії Європейського
освітнього простору як пункти зростання вищої
освіти модерної України»(на основі контент-
аналізу Закону України «Про вищу освіту»)**

*Мельниченко Віра Романівна,
старший викладач кафедри
соціально - гуманітарних наук і правових дисциплін
ВСП Інституту інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська юридична
академія» в м. Києві.*

*«Завдання освіти полягає не в тому, щоб дати
молодим людям, які бажають вчитися,
вдосконалене знання однієї з наук, а в тому, щоб дати
такий розвиток і готовність їхньому розуму, який
в найбільшій мірі зробив би їх здатними до будь-якої
науки, коли вони самотійно нею займуться».
(Джон Локк, засновник європейської
навчально-освітньої системи юриспруденції)*

Джон Локк – представник доби європейського Просвітництва, британський філософ і педагог, один із найбільших інтелектуалів XVII ст. та засновник системи інтелектуальної освіти загалом і в галузі юриспруденції зокрема, і на додаток – відомий як розробник системи виховання джентльмена, що дає змогу причислити його до засновників юридичної деонтології. Велику увагу приділяв індивідуальній і самотійній роботі зі своїми вихованцями і залишився в світовій історії правових наук першим ученим, що працював «без кордонів», першим повноправним суб'єктом інтелектуальної та інноваційної діяльності в сфері європейської вищої юридичної освіти. Вважаючи себе провідником емпіризму, досліджував юридичну практику і, узагальнюючи її, приходив до абстрагованих постулатів юридичного теорії. Роль його інтелектуальної діяльності в юриспруденції беззаперечно вагома хоч би знаменитим юридичним афоризмом – «дозволено все,

що не заборонено законом», який став принципом організації права для демократичного суспільства. Ідеї Джона Локка актуальні в наш час глобалізованого інформаційного суспільства, що свідчить про істинність ідей інтелектуальної діяльності.

Одна із таких ідей – інтелектуальне наповнення змісту навчальної діяльності - знайшла важливе місце в Законі України «Про вищу освіту». Її акумуляторами є системоутворюючі категорії – академічна свобода, фахові компетентності, самостійна робота, науково-дослідницька робота, міжнародне співробітництво.

За результатами контент-аналізу саме ці терміни найбільш часто вживаються в законі, групують навколо себе інші терміни, організовують контекст, вступають у взаємозв'язки між собою, структурують мовленнєвий потік інформації в законодавчі положення, які стають регуляторами освітньо-правових відносин.

Академічна свобода визначається як «самостійність і незалежність учасників освітнього процесу під час провадження педагогічної, науково-педагогічної, наукової та/або інноваційної діяльності, що здійснюється на принципах свободи слова і творчості, поширення знань та інформації, проведення наукових досліджень і використання їх результатів та реалізується з урахуванням обмежень, встановлених законом» (п.3 ч.1 ст.1 ЗУ «Про вищу освіту»). Академічна свобода - основоположне поняття європейського простору вищої освіти, включене до механізмів здійснення державної політики України в сфері вищої освіти – шляхом гармонійної взаємодії національних систем освіти, науки, бізнесу та держави з метою забезпечення стійкого соціального-економічного розвитку держави , автономії вищих навчальних закладів та академічної свободи учасників освітнього процесу, забезпечення розвитку наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів та їх інтеграції з виробництвом (п.п. 1.5.7. ч.3. ст.3 ЗУ «Про вищу освіту»). Академічна свобода стосується учасників освітнього процесу як суб'єктів освітньо-правових відносин, яким гарантовано право наукової думки і слова, на вільне вираження власних поглядів і переконань, гіпотез, установок, доктрин, концепцій, теорій, вчень, раціональних почуттів засобами академічної риторики (усними, письмовими, ілюстративними, технічними, технологічними). Передбачається, що учасник

освітнього процесу – викладач чи студент – відповідно до свого замислу оперує науковою високоінтелектуальною інформацією перед академічною аудиторією з урахуванням дії норм правосвідомої діяльності, яка розсудливо обмежує висловлювання правовими нормами (для підтримання авторитету вітчизняної науки і неупередженості судових експертів-науковців), загальносоціальними (забезпечення громадського порядку), політичними (запобігання заподіяння шкоди інтересам держави), моральними (захист прав і репутації інших людей). Такі обмеження можуть застосовуватися і для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або з метою правової охорони об'єкта права інтелектуальної власності (недопущення до комерційної таємниці). Обмеження спрямовані на благо соціуму - простору для свободи достатньо, тому законодавче положення «науково-педагогічні працівники, наукові та педагогічні працівники вищого навчального закладу мають право на академічну свободу, що реалізується в інтересах особи суспільства та людства загалом» (п.1 ч.1 ст.57 ЗУ «Про вищу освіту») є прогресивним правовим явищем.

Беззаперечно те, що академічна свобода має філософсько-правову природу, наукові дискусії про яку беруть початок ще з часів спору між знаменитими науковцями доби європейського Відродження – Мартіном Лютером і Еразмом Роттердамським, що свого часу охопив всю університетську спільноту. Також можна з впевненістю сказати, що академічна свобода має конституційно-правове підґрунтя, тому що є спорідненою з конституційними правами і свободами (ст.ст. 24, 29, 34, 35, 36, 54 Конституції України). Конституційне положення про те, що «Громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності» стосується і академічної свободи, але саме в ній звучить контекст потенційної енергії, закладений університетською наукою на майбутнє, проголошує доступність до своїх джерел для всіх, хто навчається у вищому навчальному закладі, і залучає їх до науково-дослідницької роботи заохоченням мотиваційних інтересів до навчання. Останнім часом багато говориться в наукових колах про інтелектуальну свободу і про можливості її реалізації в умовах суспільного

середовища в Україні. Існує версія про те, що за допомогою інтелектуальної і академічної свободи наукова світова спільнота може оволодіти методикою управління інформаційними енергоцентралями наукових перспектив розвитку цивілізації. Наприклад, йдеться перш за все про праворозуміння суті динамічних явищ так званого в міжнародних колах з подачі російських науковців тренду « української кризи як прояву родових мук, в яких народжується новий світовий правопорядок». І однозначно академічна свобода повинна мати за основу науковосвітоглядні переконання, про необхідність формування яких в університетах України останніми десятиліттями часто забували після втрати наукового потенціалу марксистсько-ленінського світогляду.

Академічна свобода проявляється і в пріоритетному принципі діяльності наукових товариств студентів – свободі наукової творчості (п.1 ч.5 ст.41 ЗУ «Про вищу освіту»). Наукові товариства в свою чергу популяризують наукову діяльність серед студентської молоді, сприяють залученню осіб, які навчаються, до наукової роботи та інноваційної діяльності, сприяють підвищенню якості наукових досліджень і розвитку міжвузівського та міжнародного співробітництва (п.п. 3 5 7 ч.6 ст.41 ЗУ «Про вищу освіту»), що узгоджується з основними завданнями вищого навчального закладу – забезпеченням органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності, збереженням та примноженням моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства, налагодженням міжнародних зв'язків та провадженням міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва, культури (п.п. 5,7,9 ч.1 ст.26 ЗУ «Про вищу освіту»). Так складається механізм реалізації принципів, на яких ґрунтується державна політика в сфері вищої освіти – сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти впродовж життя; міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України до Європейського простору вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної вищої школи; державної підтримки підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, напрямів фундаментальних і прикладних наукових досліджень, науково-педагогічної та педагогічної діяльності.

Таким чином, академічна свобода призначена бути своєрідним пунктом зростання оновленої вищої освіти України, дати їй енергію для досягнення міжнародно-освітніх стандартів Європейського освітнього простору, допомогти причетним до вищої школи науковцям взяти на себе відповідальність за правове реформування країни в сфері інтелектуальної та інноваційної діяльності. Поняття академічної свободи та механізми її реалізації слід ввести до теми «Конституційно-правовий статус людини та громадянина» навчального курсу «Конституційне право України» і при вивченні цієї підтеми зосередити увагу на його інтеграційних можливостях і науковому потенціалі:

1) Поняття про академічну свободу.

2) Конституційно-правовий зв'язок поняття академічної свободи з поняттями інших свобод.

3) Механізми реалізації академічної свободи у вищих навчальних закладах.

4) Академічна свобода як категорія Європейського освітньо-правового простору.

5) Прогноз щодо передбачуваних проблем задіяння наукового потенціалу в Україні за європейською моделлю.

6) Самостійна робота студентів під керівництвом викладача (порівняльно-правовий аналіз понять академічної свободи та механізмів її реалізації в різних країнах, складання установчих документів студентського наукового товариства, узагальнення практики інноваційної та інтелектуальної діяльності у вищих навчальних закладах України).

7) Вид заняття – інтерактивний веб-семінар (vebar) з участю студентів інших вишів і з застосуванням кейсового методу.

8) Форма проведення – панельні дискусії за зразком Кембріджського клубу з вимірюваннями схвалення/несхвалення спікера аудиторією.

9) Набуття компетентностей – здатність до орієнтування в системі науковосвітоглядних переконань про цілісність світобудови і перспективи розвитку планетарного соціуму в умовах глобалізації, сприйняття праворозуміння академічної свободи і її ролі в інформаційному суспільстві, здатність до вибудовування правової позиції і її відстоювання в науковій дискусії, здібність організувати наукову юридичну діяльність в короткостроковій і довгостроковій перспективі, уміння

створювати команду юристів і делегувати її членам повноваження, навички модерування аудиторією з різними цілепокладаннями, здатність приймати оптимальні колективні рішення.

10) Пострефлексія – самоаналіз і самооцінка учасниками роботи веб-семінару після проведення заняття.

11) Дата проведення – 26 квітня, День інтелектуальної власності.

Другим пунктом зростання вищої освіти є самостійна робота студентів – з одного боку перевірений традиційний метод навчання з часів середньовічних європейських університетів, з іншого – актуалізований вимогами сучасного інформаційного суспільства. У Законі України «Про вищу освіту» про неї іде мова неодноразово в різних контекстах, що дає можливість зробити висновки:

1) це одна із форм освітнього процесу (п.2 ч.1 ст.50 ЗУ «Про вищу освіту»);

2) входить до системи забезпечення вищими навчальними закладами якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (п.5 ч.2 ст.16 ЗУ «Про вищу освіту»);

3) прив'язана до кожної освітньої програми (п.5 ч.2 ст.16 ЗУ «Про вищу освіту»);

4) відзначається виховною силою – у ширшому розумінні включена до основних завдань вищого начального закладу: «формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватись в сучасних умовах» (п.4 ч.1. ст.26 ЗУ «Про вищу освіту»);

5) проявляється в самоврядуванні у вищому навчальному закладі – студентському, науковому, громадському (ст.ст. 32, 39, 40, 41,78 ЗУ «Про вищу освіту»);

6) є обов'язком науково-педагогічних працівників «розвивати в осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, самостійність, ініціативу, творчі здібності» (п.4 ч.1 ст.58);

7) здійснюється під керівництвом викладача (п.4 ст.58);

8) є обов'язком осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах, виконувати вимоги освітньої (наукової) програм, до якої входить самостійна робота (п.3 ч.1 ст.63 ЗУ «Про вищу освіту»).

Самостійна робота як давно засвоєна університетами форма освітнього процесу повинна бути суттєво оновлена змістом і завданнями відповідно до законодавчого положення «Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» (ч.1 ст.47 ЗУ «Про вищу освіту»). Реалізація цього положення засобами самостійної роботи може бути організована системою набуття самоактуалізаційних компетентностей, що саме забезпечують правоусвідомлення студентами необхідності у самоосвіті фахівця впродовж всього життя, що також є особливо актуальною вимогою Європейського освітнього простору.

Набір таких компетентностей слід ввести до кожної робочої програми навчальної дисципліни з урахуванням мети, завдань та змісту. Наприклад, у курсі ораторського мистецтва це – передбачення потреб у самовдосконаленні публічної мовленнєвої діяльності і складання програми самоосвіти юриста-оратора; усвідомлення необхідності в постійному підвищенні рівня загальної, правової та мовленнєвої культури; турбота про саморозвиток власних здібностей і про самореалізацію мовленнєвої особистості; робота над індивідуальним стилем публічного виступу; самоконтроль у виконанні самостійних завдань з тлумачення норм права і коментування юридичних фактів; самооцінка виступів на семінарі, самопідготовка до виступів з судовими промовами; здатність до саморефлексії. У курсі юридичної деонтології це - самовизначення на юридичну навчальну діяльність і самостійний вибір юридичної спеціалізації на майбутнє, формування власного довідникового апарату та інформаційного ресурсу юриста, проект самозахисту від професійної деформації.

Компетентності є ще одним пунктом зростання оновленої вищої освіти України. Законодавець визначає компетентність як «динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність

особи успішно здійснювати професійну та подальшу навчальну діяльність і є результатом навчання на певному рівні вищої освіти» (п.13 ч.1 ст.1 ЗУ «Про вищу освіту»). Про компетентності в аспекті методики викладання у вищій школі говорилось десятиліття тому, коли йшлося про приєднання української системи вищої освіти до Болонського процесу - магістральному у європейському освітньому просторі, де компетентності займають особливо важливе місце в професійній освіті. Тематика обговорення визначалась тим, що це була чи не єдина комунікативна стратегія приєднання України до Європейського Союзу, яка не викликала бурхливих дискусій в суспільстві, але до освітніх програм поняття компетентностей не ввели – в чинних формах програм навчальних дисциплін воно відсутнє. Надати компетентностям навчально-методичного статусу - це завдання теперішнього часу, тому що саме набуття фахових компетентностей студентом наближає його до ринку праці, робить фахівця конкурентоспроможним. Компетентності згадуються в Законі України «Про вищу освіту» неодноразово – ст.1, ст.5, ст.10, ст.47, - що свідчить про вагомість даної категорії в системі вищої освіти України.

У Російській Федерації, яка вибірково приєдналась до Болонського процесу, актуальність компетентностей оцінили і ввели до державного освітнього стандарту вищої професійної освіти за напрямом підготовки «Юриспруденція» (кваліфікація – «бакалавр»), у якому в 5-ому розділі «Вимоги до результатів засвоєння основних освітніх програм бакалаврату» їх визначили в загальній кількості – 19 і поділили на загальнокультурні і професійні за видами юридичної спеціалізації. Наприклад, до списку ввійшли такі набуті під час викладання курсу професійної етики загальнокультурні компетенції – «Випускник...усвідомлює соціальне значення своєї майбутньої професії, володіє достатнім рівнем правосвідомості; здатен добросовісно виконувати професійні обов'язки, дотримуватись принципів етики юриста; володіє культурою поведінки, готовий до кооперації з колегами, роботи в колективі; має шанобливе ставлення до права і закону». Цікавим є те, що вже на рівні бакалаврату пропонується юридична спеціалізація – педагогічна діяльність, професійними компетентнісними вимогами до якої є: « здатен викладати правові дисципліни на необхідному теоретичному і методичному рівні; здатен керувати самостійною роботою тих, хто вчиться; здатен ефективно здійснювати

правове виховання»

Юристи, як правило, добре усвідомлюють актуальність фахових компетентностей. Прагматизм юридичного середовища визначив, що для конкурентоздатного правовика, крім загальновизнаного комплексу знань, умінь та навичок, що дає вищий навчальний заклад юридичного профілю, необхідне цілепокладання юридичної навчальної діяльності, яке виходить поза межі самої діяльності, тобто в поле позадипломної освіти, в тому числі правової самоосвіти, на територію юридичного сегменту ринку праці України, який достатньо напружений для випускника.

Ось чому в юридичних навчальних дисциплінах потрібно постановляти для студента індивідуальну мету – виростити в собі під керівництвом викладача під час проходження курсу відповідні компетентності юриста. Етимологія слова «компетенція» походить з латини – «взаємно прагну, відповідаю, підхожу, належним чином» і означає: коло повноважень посадової особи, установи, організації, закріплене в законі, статуті, посадовій інструкції; коло питань, в яких дана особа чи установа має певні повноваження, знання, уміння та навички в окремій галузі життєдіяльності, а також сукупність професійних засобів і прийомів, що дає можливість виконувати ці повноваження; загальна обізнаність фахівця в своїй справі, яка ґрунтується не тільки на теоретичних знаннях, але й на правозастосувальній практиці, певних професійних цінностях, набутих у процесі навчання у вищому навчальному закладі й на власному життєвому досвіді. Компетентності фахівця виявляються як здатність до раціональної, продуктивної, творчої, професійної діяльності – тобто до інтелектуальної діяльності в повному обсязі.

Отже, компетентності активізують інтелектуальну діяльність студентів. Фахові компетентності є атрибутом вищої професійної освіти. Вони як категорія юридичної навчальної діяльності взаємно пов'язані з академічною свободою, самостійною роботою, науково-дослідницькою роботою, міжнародним співробітництвом - з тим, що визначає якість вищої освіти, що повинен опанувати юрист на шляху професійного становлення, щоб стати висококваліфікованим фахівцем у галузі права, у якій в Україні велике поле діяльності.

Закон України «Про вищу освіту» допомагає правоусвідомленню норм професійної освітньої діяльності, зокрема того, що здобуття вищої освіти вимагає докладання особливих зусиль розумової праці, що студенти можуть стати «суб'єктами наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності» (ч.2 ст.65 ЗУ «Про вищу освіту»), що «вищі навчальні заклади мають право розпоряджатися майновими правами інтелектуальної власності» (ч.2 ст.69 ЗУ «Про вищу освіту»).

У Законі зазначені положення, які дають основу для розвитку інформаційно-аналітичного забезпечення інноваційної та інтелектуальної діяльності в Україні і в міжнародному співробітництві. Закон України «Про вищу освіту» став основою законодавчого забезпечення одного із наймогутніших комунікативно-інформаційних потоків, що поєднують молодими силами Україну з Європою. Оновлення вітчизняної вищої освіти є вагомим чинником правового реформування країни, спрямованим у майбутнє, націленим на розбудову громадянського суспільства і правової держави. Закріплені законом поняття, завдання, принципи державної політики у сфері вищої освіти необхідні для орієнтирів організації і підстав навчально-освітньої діяльності відповідно до сучасних вимог глобалізованої цивілізації. Вони сформатовані в систему, яка повертає втрачені соціальні і правові цінності демократичного суспільства, спільні для розвинутих країн міжнародного співтовариства.

Висновки:

1.- У Законі України «Про вищу освіту» закріплені основоположні системоутворюючі категорії вищої професійної освітньої діяльності – академічна свобода, самостійна робота, фахові компетентності - які достатньо забезпечують організацію роботи з підвищення якості вищої освіти України.

2. Академічна свобода – поняття філософсько-правової природи і конституційного контексту, що пов'язує систему вищої освіти України з міжнародним освітнім простором і є законодавчим забезпеченням провадження наукової та/або інноваційної діяльності у вищих навчальних закладах. Пропонується ввести окремим питанням до теми «Конституційно-правовий статус людини і громадянина» з курсу конституційного права України.

3. Самостійну роботу студентів під керівництвом

викладача потрібно актуалізувати відповідно до положень Закону України «Про вищу освіту» з метою підвищення якості вищої освіти в Україні. У робочих програмах юридичних навчальних дисциплін врахувати особливості сучасних видів і методів самостійної роботи для розвитку інтелектуально незалежної творчої особистості правознавця.

4. Фахові компетентності є проєктованим результатом засвоєння студентом освітньої програми, скоординованим з міжнародними освітніми стандартами і тому сприяють реалізації принципу державної політики у сфері вищої освіти України, а саме – міжнародної інтеграції та інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти, за умови збереження і розвитку досягнень та прогресивних традицій національної школи. Перелік компетентностей випускника входить до освітньої програми і включається до стандарту вищої освіти. Пропонується розробити комплекс фахових компетентностей юриста для роботи в підгалузі права інтелектуальної власності і підготувати рекомендації до освітніх програм і державного освітнього стандарту вищої професійної освіти за напрямом «Правознавство».

Література:

1. Конституція України в ред. 2004р.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 1 липня 2014р.
3. Приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 4 мая 2010г. № 464 «Об утверждении и введении в действие Федерального государственного образовательного стандарта высшего профессионального образования по направлению подготовки 030900 «Юриспруденция» (квалификация (степень) «бакалавр»).

**Научно-инновационный потенциал
Азербайджана**

***Намазов Азер Заргара оглы,
доктор философии по юридическим наукам,
Директор Центра Научных Инноваций
НАНА, г.Баку, Азербайджан***

Осуществляемый политический курс и последовательные реформы обеспечивают переход социально - экономического развития Азербайджана на качественно новый уровень. В период после 2015 г. основа развития Азербайджана составит именно человеческий капитал.

Однако это не означает, что страна утратит свое значение как энергетическое государство, наоборот, определив новые пути развития, Азербайджан совершенствует свою опирающуюся на знания и инновации экономику, отвечающую требованиям и вызовам современного мира. Сформированная в Азербайджане экономическая модель своим гуманизмом соответствует концепции социального рынка, философии экономики знаний, опирающейся на человеческий капитал, а развнутостью, принципам устойчивого развития с учетом интересов социального корпоратизма.

В контексте сказанного за последние 10 лет значительно усилилась материально-техническая база отечественной науки, была модернизирована ее инфраструктура, созданы все условия для превращения Азербайджана в научный центр региона. В республике проводится целенаправленная работа по привлечению в производственный оборот имеющихся природных и экономических ресурсов, путем создания новых производственных мощностей, ускоряя при этом внедрение инноваций. Успехи Азербайджана получают высокую оценку ведущих международных и влиятельных рейтинговых организаций. Согласно отчету всемирного экономического форума (ВЭФ) «Индекс глобальной конкурентоспособности», Азербайджан в 2010- 2011 гг. занял 57-е; в 2011-2012 гг. - 55; в 2012-2013 гг. - 46-е, а в 2013-2014 гг. – 39-е место в рейтинге

конкурентоспособности, по индексу «человеческого капитала» - 64-е; по инновационным показателям – 51-е ; «технологическому уровню» - 50-е; по «компонентам инновационного потенциала» - 35-е; ИКТ- 49-е, а по «государственной скупке передовой технологии» - 14-е место среди стран мира.

По оценкам ВЭФ, по развитию интеллектуальной собственности среди стран СНГ и Южного Кавказа, Азербайджан представляется самым передовым государством. Он, как суверенное государство с высокой концентрацией научного, образовательного и производственно-технического потенциала располагает благоприятными условиями для развития инновационного бизнеса, превращения инновационной деятельности в основной долгосрочный источник повышения конкурентоспособности промышленности и сферы услуг.

Инновационная система республики представляет собой совокупность организаций частного и государственного секторов экономики, ведущих исследования и разработки, реализацию высокотехнологичной продукции в производстве, а также занятых управлением и финансированием инновационной деятельности.

Основной научно-инновационного потенциала Азербайджана является вузовская, академическая наука, а также отраслевые научные организации. В стране действует 140 научных организаций, выполняющих исследования и разработки. Ежегодно из государственного бюджета на развитие науки и образования выделяются большие средства.

За период 1995-2013 гг. сумма этих средств увеличилась в 30 раз, а по сравнению с 2005 годом - в 4,1 раза. Однако их доля в ВВП за рассматриваемый период не меняется и составляет лишь 0,2%, а по отношению к расходной части бюджета колеблется от 0,6 до 1,3%, имея тенденцию к снижению (табл.1).

Таблица 1

Показатели	годы						
	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013
Всего, в том числе	3,9	9,3	28,8	92,8	106,1	116,7	117,0
Удельный вес по отношению к ВВП в %	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Удельный вес по отношению к расходной части бюджета, в %	0,9	1,2	1,3	0,8	0,7	0,7	0,6

Средства, выделяемые из Государственного бюджета на развитие науки Азербайджана (млн.ман.)

Азербайджан является крупнейшим образовательным центром, и на его территории функционирует 51 высшее учебное заведение, из которых 39-занимаются научными исследованиями. Кроме этого, отраслевые научные организации непосредственно занимаются прикладными разработками.

В стране научно-исследовательской работой занимаются 90, а конструкторско-технологической - 3 организации (табл.2). В этих организациях сосредоточено более 19 тыс. человек. Из них: 950-докторов наук и 3800- докторов по философии. Из общего числа исследователей 54% составляют женщины.

В 2000 – 2013 гг. расходы на научные исследования и разработки увеличились в 7,7 раз и по итогам 2013 г. составили 122 млн.ман. За эти годы сумма средств, выделяемых на научные исследования из государственного бюджета, увеличилась в 9,6 раз и составила 104,3 млн.ман; средства заказчиков - в 4,1 раза, а ссуды для содержания ВУЗ-ов- в 3,1 раза. При этом сумма внебюджетных средств осталась без изменения, а иностранные средства уменьшились на 57,2% (табл.3). **Таблица 2**

Наименование организаций	годы							Темп роста (%)	
	1995	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2000 к 1995г.	2013 к 2000г.

Всего в теч. года	146	137	146	145	143	143	140	93,8	102,2
Научно-исследовательские	108	95	97	93	92	90	90	88,0	94,7
Конструктивно-технологические	11	12	6	5	5	3	3	109,1	25,0
Высшие учебные заведения	22	25	33	37	36	37	39	113,6	156
Отраслевые научные организации	5	5	9	10	10	10	8	100	160
Проектно-исследовательские	-	-	1	-	-	-	-	x	x

Количество научных организаций в Азербайджане

Таблица 3

Расходы на научные исследования и разработки в Азербайджане по источникам финансирования (млн. ман).

Структура расходов	годы						Темп роста (%)	
	2000	2005	2010	2011	2012	2013	2005 к 2000г.	2013 к 2000г.
Всего расходов, в теч. г. по источникам финансирования	15,9	27,5	92,1	109,8	117,3	122,0	173,0	в 7,7 раз
Средства бюджета	10,8	20,0	67,6	79,5	98,0	104,3	185,2	в 9,6 раз
Внебюджетные средства	0,7	0,4	1,8	0,8	1,8	0,7	57,1	100
Средства заказчиков	1,5	3,2	10,1	11,8	7,3	6,2	в 2,1 раза	в 4,1 раза
Бюджетные ссуды для содержания ВУЗ-ов	1,6	1,8	6,5	10,8	5,1	4,9	112,5	в 3,1 раза
Иностранные средства	0,7	0,7	0,0	0,0	0,0	0,3	100	42,8

Исследования показывают, что в последние годы из общей суммы расходов на научные исследования и разработки 51% направляется на фундаментальные, 34% - на прикладные исследования, а 15% - на разработки проектно - конструкторских технологических работ, на подготовку опытных образцов и проектно - сметных документаций.

Оценивая распределение средств на научные исследования и разработки по формам собственности, можно заметить, что из общих средств 71,5% характерны для государственного; 18,4% - предпринимательского и 10%-сектора высшего образования. Что касается распределения средств по сферам науки, то можно сказать, что из общих средств 27,3% были направлены на естественные; 42,5% - технические науки; по 7,8% - на медицину, сельское хозяйство и общественные науки, а 6,8% - на гуманитарные науки.

Рассматривая структуру затрат на фундаментальные и прикладные исследования, следует отметить, что из общих средств порядка 67% направляются на естественные и технические науки: В предпринимательском секторе науки 97,4% средств расходуется на технико-технологические исследования, а в вузовском 87% средств – на технические, медицинские и гуманитарные науки. Центр тяжести научных исследований падает на НАН Азербайджана, на которую возложен статус высшего государственного органа, осуществляющего научную и научно-техническую политику государства, а ее президент имеет статус члена правительства республики. Ныне в системе НАНА сосредоточен огромный научный потенциал. На начало 2014 г. число работников, занимающихся исследованиями и разработками в НАНА - составило 8364 чел., среди которых 53 академиков, 103 членов-корреспондентов; 608 - докторов наук; 1980 - докторов по философии. В числе научных работников высокого ранга 57,6% составляют женщины.

Только в 2010-2013 гг. число научно-исследовательских направлений НАНА увеличилось с 139 до 162, а количество научно-исследовательских работ - от 1320 до 1408 единиц. Оценивая научно-инновационную активность ученых НАНА, можно заметить, что за указанный период количество опубликованных статей и тезисов увеличилось на 116%, в т.ч. в зарубежных изданиях - на 124,5%; в журналах импакт-фактор - в 4,1 раза. За этот период число полученных учеными патентов

колебалось от 47 до 71 ед., а число полученных грантов – увеличилось в 3,75 раз (табл.4) . Поиски показали, что только в 2013 году в 3081 случаях были сделаны ссылки на научные труды ученых НАНА.

Таблица 4
Научно-инновационная активность ученых НАНА

	2010	2011	2012	2013
Количество опубликованных статей и тезисов	6210	6000	7300	7208
Из них: в зарубежных изданиях	1950	1930	2400	2427
В журналах импакт-фактор	130	160	390	526
Полученные патенты	47	71	50	48
Из них: из зарубежных стран	5	3	5	5
Полученные гранты	40	145	130	150

В концепции инновационный путь развития «Азербайджан – 2020: взгляд в будущее» ставится глобальная задача перевода отечественной экономики на инновационный путь развития. Это связано, прежде всего, с повышением роли инноваций как ключевого фактора современного социально-экономического развития и формирования наукоемкого производства.

Проведенный анализ развития научно-технической сферы показывает, что бурное развитие хозяйственных систем ведущих стран определяется инновационными процессами, выполняющими роль локомотива и является определяющим фактором их перехода от индустриальной эпохи к качественно новой - инновационной. Следует отметить, что на современном этапе развития ведущих стран мира основным фактором экономического роста становится не финансовые вложения в средства производства, а знания и новые идеи, обеспечивающие выпуск интеллектуальной, конкурентоспособной продукции, востребованной на рынке качества, за которую потребитель готов платить высокую цену. Поэтому уже понятно, что именно инновационный характер экономики обеспечивает динамичное развитие государств и более высокий уровень жизни населения.

Именно поэтому в ведущих странах доля науки, в валовом внутреннем продукте (ВВП), сегодня достигает 95%. В этом направлении в Азербайджане ведется целенаправленная работа, создаются технопарки, агропарки, промышленные районы (зоны) и другие инновационные инфраструктуры.

Недавно было принято решение организовать при НАНА агропарк «Хызы», который будет функционировать согласованно с научными организациями и учреждениями Академии и в нем будут созданы условия для проведения научно-исследовательских работ и производства сельскохозяйственной продукции широкого ассортимента. Намечается создание в институтах НАНА современных лабораторий: «Микология и патология леса»; «Биоразнообразие и изменение климата»; «Анализ особенностей пространства и времени землетрясений и оценивание безопасности».

В системе НАН уделяется внимание подготовке высококвалифицированных кадров. В рамках «Государственной Программы по обучению азербайджанской молодежи за рубежом на 2007-2015 гг.» 17 молодых ученых и специалистов Академии были направлены в научные центры и университеты Европы для обучения в докторантурах и курсах повышения квалификации в области своих научно-исследовательских работ. В республике сделана определенная работа по укреплению правовой базы науки. Распоряжением и Указом Президента Азербайджана утверждены Национальная Стратегия по развитию науки в Азербайджанской Республике и Государственная Программа по ее реализации в 2009 - 2015 гг. На осенней сессии нынешнего года Парламента намечается обсуждение закона «О науке». С принятием этого закона будет создана правовая база всех процессов, происходящих в науке и в научной сфере.

Однако, несмотря на некоторые достигнутые успехи, инновации пока, что не являются ведущим фактором развития экономики республики. Объем инновационной продукции республики не превышает одного процента. Многочисленные научные разработки НАНА и ВУЗ-ов не находят своего применения в производстве из-за отсутствия четкого механизма управления и стимулирования инновационной деятельности. До

сих пор в республике не принят закон «Об инновационной деятельности».

Материально-техническая и технико-технологическая база научных организаций оставляет желать лучшего. Недостаточно развита сеть инновационных инфраструктур, мало уделяется внимания координации деятельности инновационных субъектов. Вопросы организации и управления патентованием отведены на второй план. Все эти факты подтверждают необходимость создания Национальной Инновационной Системы. (НИС) В развитых странах НИС является одним из механизмов устойчивого развития экономики, и она построена по модели «Государство – наука – производство».

Низкая инновационная активность, как научных организаций, так и многих отраслей обрабатывающей промышленности настоятельно требует создания и развития НИС. На наш взгляд, координацию этой важной системы необходимо возложить на НАН Azerbaijan с последующим созданием в ее составе широкой сети инновационной инфраструктуры. Думается, что в процессе организации и развития НИС важную организационную роль должен сыграть

Центр научных инноваций (ЦНИ). Создание в составе ЦНИ бизнес – инкубатора, сектора координирующего патентную деятельность в системе НАНА и постоянно действующего курса повышения квалификации работников в области инновации и патентования, совместных предприятий, а также оказание консалтинговых услуг в определенной степени позволит развить инфраструктуру НИС.

Пришло время создать «Промышленный парк» на базе действующего опытно- экспериментального завода НАНА для массового производства опытных образцов; научные парки; технологические крупные программы; сконцентрировать все ресурсы на скупке перспективных высокотехнологичных нововведений, находящихся на последней, до рыночной стадии.

Думается, что для успешного внедрения результата научных исследований и технологических разработок и доведения их до конечной потребительской продукции

требуется создание в системе НАНА «Фонда научных инноваций» венчурного типа.

Сложившаяся ситуация требует разработки системы мероприятий, направленных на повышение ресурсной и, в частности, финансовой составляющей инновационного потенциала страны. Поэтому одна из приоритетных, на наш взгляд, целей органов государственной власти - улучшение финансирования инновационной и научной деятельности с активным использованием инструментов государственного воздействия, привлечением частного капитала, с целью формирования мощной ресурсной базы науки. Нет сомнений в том, что осуществление этих мер будет способствовать рациональному использованию научно-инновационного потенциала.

УДК 377.42.00
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ: ПРОБЛЕМНІ
ПИТАННЯ

Олександра Одинець,
адвокат Адвокатської контори «Коннов і
Созановський», магістр інтелектуальної власності

Поява глобальної мережі Інтернет та нових технологічних можливостей створили умови для відтворення та оперативного обміну інформацією, що включає в себе об'єкти права інтелектуальної власності. Враховуючи масштаби та способи підключення до мережі Інтернет, які з кожним днем вдосконалюються, перед суб'єктами права інтелектуальної власності виникла проблема підвищення рівня ризику неправомірного використання належних їм об'єктів авторського права і суміжних прав, права промислової власності.

Аналіз судової практики господарських судів свідчить про те, що в Україні зберігається усталена тенденція до збільшення кількості справ зі спорів, пов'язаних із захистом авторського права. Вони складають майже половину (48,1%) від загальної кількості справ, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Взагалі слід зазначити, що до ключових проблем правового регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку з використанням мережі Інтернет, можна віднести такі три: 1) юрисдикція відносин у мережі Інтернет, 2) відповідальність інформаційних провайдерів (посередників), 3) розробка і реалізація ініціатив у сфері саморегуляції відносин у мережі Інтернет. Саме вони і є тими критеріями, що визначають стан вирішення будь-якої проблеми у сфері правового регулювання інформаційного простору та сервісу у мережі Інтернет [1].

Закон України «Про авторське право і суміжні права» прийнято в 1993 році (нова редакція – в 2001 році). Безумовно, передбачені цим Законом норми, що встановлюють способи захисту майнових і немайнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, потребують удосконалення шляхом внесення відповідних змін, з урахуванням особливостей їх

використання у мережі Інтернет. Внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права» має під собою також і міжнародний аспект. Адже, відповідно до Звіту Міжнародного альянсу інтелектуальної власності (MAIB) в рамках «Списку 301» щодо правової охорони та захисту авторського права в Україні рекомендовано переглянути зазначений Закон з метою запровадження більш ефективних механізмів захисту авторського права і суміжних прав для боротьби з Інтернет-піратством [2].

Тому головною метою проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет» є створення додаткового механізму боротьби із порушеннями у мережі Інтернет законних прав та інтересів осіб, яким належать права на об'єкти авторського права та суміжних прав, що буде сприяти виконанню Україною своїх міжнародних зобов'язань, забезпеченню ефективного захисту прав інтелектуальної власності.

Загалом більшість країн застосовують таку схему: виявивши сайт потенційного порушника, правоволодієць повідомляє про це відповідного провайдера, який інформує «власника» сайту та блокує доступ або до сайту, або до конкретного матеріалу, зберігаючи певний час інформацію, яка може знадобитися правоволодільцю для судового розгляду. Якщо провайдер не бере участі у припиненні порушення, його може бути притягнуто до відповідальності. Такий підхід використано і розробниками законопроекту. Проте, питання розробки і реалізації ініціатив у сфері саморегуляції відносин у мережі Інтернет законопроект не вирішує. Проектом акта передбачено лише внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права», Закону України «Про нотаріат», Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Законопроект враховує окремі вимоги Директиви Європейського Союзу від 08.06.2000 № 2000/31/ЄС «Про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку», а також винятки з авторського права і суміжних прав встановленні для інформаційних посередників для з урахуванням положень Директиви ЄС від 22 травня 2001 року «про гармонізацію певних аспектів авторського права та суміжних прав у інформаційному суспільстві».

Водночас слід зазначити, що відповідна Європейська директива про електронну комерцію була прийнята ще в 2000 році, більшість законодавчих актів цивілізованих країн світу стосовно регулювання електронних правочинів та електронної комерції датуються 1999 - 2005 роками. Тому можна констатувати факт десятирічного відставання правового регулювання цього виду правовідносин державою України.

У національному законодавстві відсутнє таке поняття як *цифровий контент*. Загальноприйняте визначення: цифровий контент - це сукупність інформаційно-розважальних матеріалів, які розповсюджуються в цифровому вигляді через канали зв'язку та призначені для використання у таких цифрових пристроях як комп'ютер, мобільний термінал, інших спеціалізованих пристроях [2]. Найбільш поширеними жанрами, в яких представлено цифровий контент, є ігри, відео, аудіо або текст. В дослідженні ринку легальних продажів цифрового контенту, проведеного за підсумками 2012 року компанією J'son & Partners Consulting відзначається, що спільною рисою більшості ринків в різних країнах є домінування ігрового контенту: від 53 % доходів ринку в США до 97 % в Росії [2]. Практично весь російський ринок цифрового контенту складає ігровий контент. В Україні, як показує аналіз, серед об'єктів авторського права і суміжних права, що користуються найбільшим попитом у мережі Інтернет, домінуюче місце також займають ігри.

Якщо ж проаналізувати механізм захисту, передбачений законопроектом, щодо захисту прав правовласників на створений ними ігровий контент, то можна зробити висновок, що він є неефективним. Адже згідно статистики понад 80 % скачувань ігрового контенту користувачами відбувається в перші 10-12 днів з моменту їх релізу. Тому, виходячи з інтересів правовласників ігрового контенту (а це понад 90 % ринку цифрового контенту України), передбачений проектом механізм захисту не забезпечує оперативно припинення незаконного використання належних їм об'єктів в мережі Інтернет [2].

Слід зазначити, що, оскільки Директива 2000/31/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2000 року про деякі правові аспекти послуг інформаційного суспільства, зокрема, електронної комерції, на внутрішньому ринку в частині положень про відповідальність інформаційних посередників,

стосується не лише питань порушення авторського права і суміжних прав, до імплементації їх положень в законодавство України доцільно залучити профільний орган, який регулює діяльність суб'єктів телекомунікаційної сфери. Відповідно до Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації (далі – НКРЗІ), затвердженого указом Президента України від 23 листопада 2011 року 1067/2011 НКРЗІ є органом державного регулювання у сфері телекомунікацій, інформатизації, користування радіочастотним ресурсом та надання послуг поштового зв'язку. Згідно з пунктом 4 вказаного Положення НКРЗІ відповідно до покладених на неї завдань зокрема бере в установленому порядку участь у підготовці проектів законів, інших нормативно-правових актів у сфері телекомунікацій, інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, користування радіочастотним ресурсом, надання послуг поштового зв'язку, вносить на розгляд Президентів України та Кабінету Міністрів України пропозиції щодо проектів законів та інших нормативно-правових актів з цих питань.

Верховна Рада України 03.06.2014 року прийняла за основу проект Закону України про електронну комерцію (реєстр. № 2306а). Головне юридичне управління Верховної Ради України вважає, що законопроект не містить завершеного правового механізму реалізації запропонованих норм, що призведе до колізій та неповноти правового регулювання відповідної сфери відносин, дозволяє посадовим особам правозастосовних органів на власний розсуд тлумачити норми законів. З урахуванням реальних перспектив розвитку продажу товарів, надання послуг за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем, об'єктивної необхідності виокремлення на законодавчому рівні особливостей укладення та виконання договорів в електронній формі, а також враховуючи викладені зауваження, ї доцільним прийняття парламентом (відповідно до статті 114 Регламенту Верховної Ради України) рішення, щодо опублікування законопроекту у друкованих засобах масової інформації для всенародного обговорення, та подальшого доопрацювання відповідно до його результатів.

Розробники законопроекту обмежились чомусь лише авторським правом і суміжними правами. Проблему регулювання Інтернет - відносин слід вирішувати комплексно,

адже в Інтернет мігрувала практично вся інтелектуальна власність (в т.ч. і об'єкти промислової власності - винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, фірмові найменування, зазначення походження товарів). Є питання і щодо термінології. Незрозуміло, чому замість усталеного терміну Інтернет - провайдер в законопроекті пропонується «сервісна служба – суб'єкт господарювання, який надає послуги з доступу веб-сайта до мережі Інтернет за адресою, що визначається за цифровим ідентифікатором відповідно до міжнародних стандартів;»?.

Не вирішує законопроект і питання боротьби з кіберсквотингом. Цей термін в національному законодавстві навіть не має легального визначення. На законодавчому рівні термін «кіберсквотинг» закріплено в законі США про захист від кіберсквотингу (*Anticybersquatting Consumer Protection Act-ACPA*), під яким розуміється **недобросовісна реєстрація, торгівля або використання доменного імені з метою отримання прибутку за рахунок ділової репутації (*goodwill*) знака, що належить іншій особі**. Відповідно до ст. 15 розділу 1125 Федерального зводу законів США кіберсквотером вважається особа, яка: 1) має недобросовісний намір отримати прибутки від знака для товарів і послуг, зокрема особистого імені, яке захищається законом як торговельна марка; 2) реєструє доменне ім'я, у разі якщо воно є тотожним або схожим до змішування зі знаком для товарів і послуг власника [3].

Особливістю кіберсквотингу як правопорушення є його суб'єктивна сторона, що характеризується недобросовісним наміром (*bad faith intent*). Для визначення в особи наявності недобросовісного наміру враховуються: ступінь схожості доменного імені з комерційним найменуванням або назвою, яка іншим чином використовується для ідентифікації особи; наявність у доменному імені торгової марки чи будь-якого іншого об'єкта права інтелектуальної власності; наявність попереднього добросовісного (*bona fide*) використання доменного імені у зв'язку з пропозицією будь-яких товарів чи послуг; наявність добросовісного некомерційного використання особою знака на сайті, доступному під доменним іменем; наявність наміру в особи відвернути увагу споживачів від Інтернет - розташування власника знака до іншого сайту, доступного під доменним ім'ям, яке може завдати шкоди діловій репутації знаку власника як у комерційних цілях, так і з метою дискредитації знака шляхом

створення ймовірності плутанини щодо походження, джерела фінансування, належності сайта тощо, наявність пропозиції особи щодо передання, продажу чи відступлення (іншим чином) доменного імені власнику знака або третій стороні з метою отримання фінансової вигоди.

Вирішення спорів, пов'язаних з доменними іменами, крім знання права інтелектуальної власності, потребує спеціальних знань у галузі інформаційних технологій, що, на наш погляд, і викликає найбільшу складність як в учасників спору, так і у фахівців адміністративних та судових органів, які розглядають такі справи.

В Україні судова практика у сфері доменних спорів ще не дуже поширена, однак спостерігається динаміка її зростання. (Єдиний державний реєстр судових рішень налічує понад 100 судових рішень, що стосуються доменних спорів).

Як показує аналіз, близько 70 тисяч доменів в зоні UA не використовуються за призначенням і належать кіберсквотерам [4]. 28 лютого 2013 року Україна отримала право на делегування нового кириличного домену .УКР. У зв'язку з цим експерти прогнозують значне збільшення найближчим часом проявів недобросовісної конкуренції — кіберсквотингу в зоні нового кириличного домену .УКР. Цю проблему, на нашу думку, можна було б вирішити шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Становлять інтерес спроби окремих держав знайти розумний баланс інтересів правовласників і споживачів. Так, у 2010 році у Великій Британії був прийнятий Закон «Про цифрову економіку» (Digital Economy Act 2010, DEA), яким внесені зміни до Закону «Про зв'язок» та низки інших нормативних актів. Крім питань переходу країни на цифрове телебачення, видання відеоігор, видачі ліцензій на радіомовлення, він регулює також порядок впливу на порушників авторських прав в мережі Інтернет, встановлюючи відповідні повноваження правовласників, обов'язки провайдерів, відповідальність операторів сайтів і користувачів. Закон передбачає серйозні наслідки і для звичайних відвідувачів Інтернету, закріплюючи право власників авторських прав в деяких випадках вимагати відключення користувачів від глобальної мережі [5].

Аналіз основних положень цього Закону представляє інтерес з точки зору розуміння тенденцій розвитку Інтернет - права, оскільки він посідає важливе місце серед таких актів як, наприклад, американський DMCA або французький HADOPI. Вивчення останніх подій у сфері цифрової економіки показує, що широкі протести проти недавніх міжнародних угод, таких як АСТА, при такому розкладі не приведуть до очікуваних результатів. *По-перше*, тому що подібні угоди, закріплюючи найбільш суттєві моменти, покладають на їх учасників обов'язок приймати розвиваюче ці моменти законодавство. *По-друге*, тому, що національне законодавство в ряді країн, дійсно, йде набагато далі в суворості регулювання та в обсязі впливу на Інтернет, ніж це передбачають окремі міжнародні договори.

На тлі зростання у світі кількості дискусій про назрілу необхідність перегляду основних положень законодавства про інтелектуальну власність в Інтернеті, яскраво виділяються коментарі окремих офіційних учасників, що тяжіють до крайніх позицій в цій тривалій суперечці.

До прихильників неухильного дотримання діючих принципів права інтелектуальної власності можна віднести, наприклад, розробників американського акту SOPA або бельгійські суди (зобов'язали провайдерів фільтрувати трафік своїх клієнтів і блокувати недозволені операції з творами). До прихильників протилежної позиції, що наполягають на необхідності лібералізації чинного авторського законодавства, відносяться, наприклад, Суд Євросоюзу, який визнав незаконним розпорядження бельгійських судів фільтрувати трафік; або правозахисну організацію The Electronic Frontier Foundation (EFF), що запустила спеціальний Інтернет - проект Globe Chokepoints, щоб показати, як у сучасному світі норми права інтелектуальної власності часто не просто не виконують своєї основної функції, але стають інструментом обмеження основоположних прав людини на свободу слова і на свободу поширення інформації.

Підсумовуючи слід зазначити, що обговорювана проблема досить складна і поки що не має однозначного вирішення. Проте зарубіжний досвід вітчизняному законодавцю безумовно слід враховувати.

Список використаних джерел:

1. Андрощук Г. Захист авторського права і прав користувачів Інтернету у світі // Юридична Газета - 26 серпня 2014 р., №15-16 (409-410) – С.30-31, №17 (411) – С.28-29.

2..Бондар О., Гандзюк Ю., Сосновський М. Захист авторського права і суміжних прав у мережі Інтернет // Інтелектуальна власність в Україні. – 2014 .- № 8– С.6-11.

3. Anticybersquatting Consumer Protection Act (ACPA) [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Anticybersquatting_Consumer_Protection_Act

4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Науково-практичне видання / Г.О. Андрощук, Т.Б. Бондарєв, Н.А. Іваницька, С.В. Шкляр. — К.: ВД «Юридична газета», 2013. — 176 с.

5.Digital Economy Act 2010, DEA [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2010/24/contents>

**Особливості охорони права
інтелектуальної власності при виконанні
ННДКР з розробки та модернізації ОВТ за
державним оборонним замовлення**

***Онiстрат Олександр Анатолійович, к.т.н., с.н.с.,
Бондарчук Марія Вікторівна, с.н.с., ,
Зайківський Олександр Болеславович, с.н.с.,
науково-дослідний відділ ІВ та патентно-ліцензійної
діяльності, Центрального науково-дослідного інсти-
туту озброєння та військової техніки ЗС України,
м.Київ, Україна***

В статті досліджуються питання особливості охорони права інтелектуальної власності при виконанні ННДКР з розробки та модернізації ОВТ за державним оборонним замовлення

Динаміка розвитку науки і техніки у світі свідчить, що економічний розвиток країн значною мірою залежить від створення та ефективного використання новітніх технологій, що розроблені на основі об'єктів права інтелектуальної власності.

Конкурентоздатна науково-технічна продукція може бути виготовлена лише за допомогою наукомістких технологій, основою яких є об'єкти права інтелектуальної власності – винаходи, корисні моделі, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем тощо.

Такі об'єкти формують і збагачують науково-технічну скарбницю кожної держави. Однак у сфері інтелектуальної власності існують певні проблемні питання правового характеру, що потребують дослідження і як найскорішого вирішення.

Основними напрямками діяльності Збройних Сил України, при яких здійснюється охорона прав інтелектуальної власності в сучасних умовах, є:

- виконання науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт за замовленням Міністерства оборони України;
- міжнародне військово-технічне співробітництво;

- створення службових об'єктів права інтелектуальної власності (ОПІВ) під час виконання обов'язків посадовими особами та здійсненні наукової та науково-технічної діяльності.

Найбільш вагомим з перелічених напрямів є перший, оскільки найбільша кількість ОПІВ створюється саме під час виконання дослідно-конструкторських робіт за ДОЗ. Тому питання для обговорення стосуються охорони прав інтелектуальної власності під час виконання підприємствами оборонно-промислового комплексу дослідно-конструкторських робіт з розробки та модернізації ОВТ за ДОЗ.

В першу чергу вимоги щодо охорони інтелектуальної власності повинні закріплюватись при укладанні контрактів на виконання ДКР між МО України та виконавцями-підприємствами ОПК, а саме ***розподіл прав на створену науково-технічну продукцію; забезпечення правової охорони отриманих результатів та порядку їх використання; проведення патентних досліджень; та виплата винагороди авторам ОПІВ.***

Постановою КМ України № 464 “Питання державного оборонного замовлення” було унормовано всі невирішені аспекти цієї проблеми.

На даний час майже за всіма контрактами на виконання ДКР за ДОЗ вимоги щодо охорони прав інтелектуальної власності враховуються, проте зобов'язання щодо необхідності проведення патентних досліджень виконавцем *не визначаються.*

п.29 Виконавець зобов'язаний:...2).....

Також визначено ГОСТами серії В15 (система розробки та постановки на виробництво ОВТ).

Проведення ж патентних досліджень дозволяє вивчити найбільш перспективні світові досягнення за джерелами патентної та іншої науково-технічної інформації, проаналізувати науково-технічний рівень зразків ОВТ, що розробляються, його відповідність сучасним вітчизняним та зарубіжним досягненням науки і техніки. В результаті проведення патентних досліджень виявляються охороноздатні технічні рішення та забезпечується високий науково-технічний рівень зразків ОВТ.

Зробивши певний аналіз можливо чітко сказати що патентні дослідження виконавцями ДКР або взагалі не проводяться, або проводяться формально, що не дозволяє забезпечити високий технічний рівень створюваних зразків ОВТ.

Вирішення вище зазначеного питання можливо лише за умови, якщо замовнику принципово поставити питання щодо неприйняття етапу в зв'язку з невиконанням вимог контракту (штрафні санкції).

(У контрактах на виконання ДКР за ДОЗ передбачати заходи щодо обов'язкового проведення патентних досліджень для підтвердження науково-технічного рівня зразків ОВТ, що створюються, та забезпечення патентної охорони найбільш перспективних технічних рішень.)

Хотів також зауважити, що за інформацією, наданою підприємствами ОПК на запит Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки ЗС України, третина підприємств (12 з 38, які надали інформацію) займається патентно-ліцензійною діяльністю та має у своїй власності ОПІВ. За наданою інформацією в ході виконання НДДКР з розробки та модернізації ОВТ за замовленням Міноборони було створено 74 об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ), зокрема:

<i>Винаходів</i>	<i>-30</i>
<i>корисних моделей</i>	<i>-24</i>
<i>промислових зразків</i>	<i>-17</i>
<i>знаків для товарів і послуг</i>	<i>-3.</i>

Проте чинними з них є лише трохи більше половини (сплачуються щорічні збори за підтримання чинності).

Найбільшу кількість ОПІВ мають: ДП НДІ «Квант» (15), ПАТ «Мотор Січ» (13), ДП «Харківське конструкторське бюро з машинобудування ім. О.О. Морозова» (13) та ДП «Державне київське конструкторське бюро «Луч» (11).

Проаналізувавши ситуацію яка склалася на даний час можу сміливо сказати, що патентна охорона зразків ОВТ, що створюються, переважно не забезпечується, що не дозволяє перешкоджати третім особам використовувати аналогічні технічні рішення.

Слід зазначити, що право інтелектуальної власності (за винятком авторського права) виникає не автоматично, а після здійснення ряду відповідних процедур, а саме подачі заявок до

уповноваженої установи, проходження експертиз, реєстрації та отримання охоронних документів (патентів, свідоцтв). Для зразка візьмемо найбільш актуальний для нашої ситуації об'єкт права інтелектуальної власності винахід.

1. Вже на етапі підготовки заявки має бути вирішене питання майбутнього патентовласника. п.29 Виконавець зобов'язаний:...5)....

Для забезпечення можливості передачі патенту на винахід державному замовнику, виконавці робіт повинні укладати зі своїми працівниками трудові договори, згідно з якими право на одержання патенту на службовий винахід, корисну модель та інші об'єкти права інтелектуальної власності створені в зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця має роботодавець винахідника. (патентування на фізичних осіб !!!!!)

В Типовому державному контракті цей аспект не деталізується: виконавець зобов'язаний запатентувати об'єкти права інтелектуальної власності, створені під час виконання роботи.

2. Зазначена ситуація викликає наступний крок: виплата винагороди авторам винаходу.

Виплату цієї винагороди повинна забезпечувати насамперед та сторона, яка при розподілі створюваної інтелектуальної власності одержує право на її комерційне використання. Слід зазначити, що звичайно відповідальність за виплату винагород авторам, що створили в рамках робіт за договором інтелектуальну власність, покладається на роботодавця. Однак сторони в договорі можуть зафіксувати й інші домовленості, зокрема покласти цей обов'язок на замовника, особливо, якщо права на отримані результати будуть належати замовникові. Необхідно також визначити порядок виплати авторських винагород, наприклад, у вигляді одноразових платежів і/або періодичних відрахувань, а також указати строки виплат.

Типовий державний контракт на це питання не дає конкретної відповіді: "винагорода творцеві об'єкта права інтелектуальної власності сплачується виконавцем згідно із законодавством".

3. Для підтримки чинності патенту на винахід необхідно щорічно протягом 20 років сплачувати відповідний збір. Відповідно до Типового державного контракту "майнові

права на об'єкти права інтелектуальної власності переходять у власність держави". Тобто в нашій ситуації цей збір має сплачувати Міністерство оборони України. При цьому, кошторисом Міністерства оборони України витрати на сплату зборів за дії, пов'язані з охороною інтелектуальної власності, взагалі не передбачені.

Вище зазначене питання може бути вирішено шляхом забезпечення достатнього фінансування проведення патентних досліджень при виконанні ДКР, набуття патентної охорони та підтримання чинності створених об'єктів права інтелектуальної власності.

Хотілося б також зазначити, що Типовим державним контрактом на виконання дослідно-конструкторської (науково-дослідної, технологічної) роботи за державним оборонним замовленням, передбачено, що в разі створення ОПІВ та після підписання сторонами акта приймання-передачі передати замовникові майнові права на цей об'єкт. На практиці ж жодного об'єкта передано не було.

У МО України не визначено органу, відповідального за набуття майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти права інтелектуальної власності та розпоряджання ними, відповідального за облік науково-технічної продукції та об'єктів права інтелектуальної власності, а також відповідального за вжиття заходів щодо захисту прав в разі їх порушення.

Створення таких органів вже задекларовано **Законом України "Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій"**: Постановою КМ № 995 *"Для забезпечення виконання функцій, пов'язаних із створенням, використанням, патентуванням та ліцензуванням прав на технології та їх об'єкти центральні органи виконавчої влади створюють структурні підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності, а також у межах повноважень підрозділи з питань трансферу технологій, інноваційної діяльності та інтелектуальної власності в державних установах, що належать до сфери їх управління"*.

Цей же законодавчий акт визначає, що головні розпорядники державних коштів можуть передавати майнові

права на технології, що створені за державні кошти, у порядку визначеному Кабінетом Міністрів України, якщо це передбачено договорами з юридичними особам, де створюються технології, та з авторами технологій, за умови, що держава бере на себе фінансування створення технологій і введення їх до цивільного обороту, та на інших підставах, визначених законами України.

Отже, врегулювання вищезазначеного питання можливо лише, якщо буде визначено в структурі МО України органу, відповідального за набуття майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти права інтелектуальної власності та розпоряджання ними, облік науково-технічної продукції та об'єктів права інтелектуальної власності, вжиття заходів щодо захисту прав в разі їх порушення.

Якщо вирішити ті проблемні питання на які я звернув увагу то в подальшому це дасть можливість створити умови для забезпечення правового захисту інтересів МО України в процесі як створення так і використання результатів ННДКР військового, спеціального та подвійного призначення, а також, що є найважливішим, забезпечити обороноздатність нашої **держави**.

ПРО ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДОБРАЖЕННЯ В ОБЛІКУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

*Острроверх Сергій Анатолійович,
ст. викл. каф. менеджменту,
Корчак Віра Сергіївна,
Понаріна Антоніна Вікторівна,
магістранти,
Харківський торгово-економічний інститут КНТЕУ*

На сьогоднішній день розвиток підприємств та економіки в цілому характеризується швидким поширенням інформації, нових ідей, впровадженням досягнень науково-технічного прогресу у вигляді інновацій, що в свою чергу є об'єктами інтелектуальної власності.

Інтелектуальна власність є базою формування нематеріальних активів фірми, вона відіграє важливу роль у формуванні і підвищенні вартості компанії на ринку; це особлива форма власності, що виникає з приводу набуття прав на інтелектуальний продукт, процес законного привласнення продукту інтелектуальної діяльності людини для отримання економічних вигід у процесі його використання [1].

Доцільно визначити інтелектуальну власність через наступні об'єкти: авторські права (літературні твори, комп'ютерні програми, бази даних, карти, фотографічні твори); суміжні права; права промислової власності (винаходи, корисні моделі, промислові зразки, раціоналізаторські пропозиції, товарні знаки); фірмові та комерційні найменування; географічні зазначення; сорти рослин та породи тварин; топографії інтегральних мікросхем; комерційна таємниця [2].

В економічній теорії права інтелектуальної власності поділяються на дві категорії: авторське право та суміжні з ним права; промислова власність. При цьому розрізняють майнові та немайнові права інтелектуальної власності.

Майнові права передбачають право винахідника чи творця повністю розпоряджатися результатом своєї

інтелектуальної діяльності та обмежити доступ до них інших користувачів.

Немайнові права надають творцю право вимагати визнання свого авторства, згадувати своє ім'я при використанні його твору та оскаржувати будь-які дії по відношенню до його твору, якщо вони завдають шкоди репутації автора.

Велике значення для ведення бухгалтерського обліку має вартісна оцінка інтелектуальної власності підприємства. Вартісна оцінка об'єктів інтелектуальної власності є досить складним процесом, пов'язаним із необхідністю обліку всіх факторів, що впливають на кінцевий результат. Методика оцінки вартості інтелектуальної власності розроблюється до відповідного об'єкту під конкретного замовника. При цьому потрібно керуватися Законом України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні» [3].

Необхідно звернути увагу на те, що оцінка вартості прав на об'єкти інтелектуальної власності передбачається в наступних випадках:

- 1) приватизація державного майна;
- 2) формування статутних фондів господарчих товариств;
- 3) примусове вилучення майна або прав за рішенням суду або у випадку примусового відчуження прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- 4) використання державою прав на винаходи, корисні моделі і промислові зразки, що складають державну таємницю;
- 5) постановка на бухгалтерський облік і ведення бухгалтерського обліку;
- 6) відчуження майна;
- 7) застава;
- 8) страхування та ін.

Об'єкти інтелектуальної власності можуть потрапити на підприємство різними шляхами. Якщо вони були придбані підприємством, безоплатно отримані або використовуються ним на підставі укладеної ліцензійної угоди їх відображають в обліку за первинною вартістю.

При внесенні об'єктів інтелектуальної власності в уставний фонд їх первинною вартістю є справедлива, ринкова вартість. Варто зауважити, що оподаткування при цьому мінімальне через те, що дана операція не оподатковується податком на прибуток і підприємство отримує право на

податковий кредит по ПДВ на суму внесеного нематеріального активу [4].

При самостійному створенні підприємством об'єкта прав інтелектуальної власності існують певні особливості відображення в обліку витрат на дослідження і розробку такого об'єкта.

Дослідження і розробка - пов'язані між собою етапи виробничого процесу, між якими немає законодавчо визначеної чіткої межі. Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку передбачено, що дослідження не визнаються активом, а підлягають відображенню у складі витрат періоду.

Розробки ж капіталізуються і складають основу собівартості об'єкта. В обліку під дослідженнями розуміють заплановані підприємством дослідження, які проводяться ним уперше з метою отримання і розуміння нових наукових та технічних знань, розробка - застосування підприємством результатів досліджень та інших знань для планування і проектування нових або значно вдосконалених матеріалів, приладів, продуктів, процесів, систем або послуг до початку їхнього серійного виробництва або використання [5]. Для дослідження характерним є отримання нових знань, пошук альтернативних матеріалів та процесів, формулювання, оцінка та відбір альтернатив для покращення матеріалів, технологій.

На стадії розробок виокремлюють такі роботи як проектування, конструювання моделей і зразків, інструменту, проектування і тестування дослідної установки, альтернативних матеріалів. Більшість вчених у визначенні досліджень і розробок одностайні з розробниками вітчизняних положень (стандартів) бухгалтерського обліку.

В зарубіжній літературі рекомендують всі витрати на дослідження і розробки списувати на фінансові результати. Якщо метою дослідження є створення нового об'єкта інтелектуальної власності, то у вітчизняній практиці їх доцільно обліковувати у складі активів на рахунку 15 «Капітальні інвестиції» з обов'язковим зазначенням всіх витрат, якщо ні – відразу списувати в дебет рахунку 94 «Інші операційні витрати». Після завершення процесів дослідження і розробок всі витрати на рахунку 15 підлягатимуть детальному аналізу і розподілу на дві групи: капіталізовані (залишаються на дебеті рахунку 15) і списані на витрати (кореспонденція Дт 94 - КтДт 94 - Кт15). Одразу ж після подання заявки на отримання патенту

складається акт введення в господарський обіг, і об'єкт інтелектуальної власності враховується в балансі як нематеріальний актив. В разі відмови в отриманні патенту цей нематеріальний актив списується [4].

Обов'язковою умовою є ідентифікація всіх витрат по об'єктах, що можна групувати у відомостях довільної форми. При формуванні собівартості об'єкта інтелектуальної власності в кінці тривалого виробничого процесу капіталізовані витрати на дослідження і розробку допоможуть відобразити реальну вартість нематеріальних активів.

Для того, щоб накопичені витрати на розробку об'єкта інтелектуальної власності капіталізувались у нематеріальний актив необхідно виконати вимоги передбачені П(С)БО 8 «Нематеріальні активи», а саме:

- 1) підприємство має намір, технічну можливість та ресурси для доведення нематеріального активу до стану, в якому він придатний для реалізації або використання;
- 2) підприємство в змозі достовірно оцінити витрати, пов'язані розробкою;
- 3) ймовірне отримання майбутніх економічних вигод від реалізації або використання нематеріального активу [7].

Ще однією обов'язковою умовою є оформлення права на об'єкт інтелектуальної власності. Тільки після виконання всіх цих вимог розробки будуть відображатись у складі нематеріальних активів. Якщо хоча б одна з них не виконується, то всі витрати списуються на фінансові результати.

У випадку передачі авторського права за договором купівлі-продажу, підприємство одержує майнові права на твір, а також частину немайнових прав, наприклад, змінювати твір на власний розсуд або використовувати його без запиту дозволу автора скільки завгодно разів, якщо це передбачено умовами договору.

Авторські права, придбані підприємством, зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю. Первісна вартість об'єкта авторського права складається із сукупності витрат з придбання (за винятком отриманих торговельних знижок), мит, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат, безпосередньо пов'язаних з його придбанням і приведенням до стану, в якому він стає придатним для використання за призначенням. Підставою для достовірної оцінки первісної вартості об'єкта авторського права є

договори купівлі-продажу, а також інші первинні облікові документи [6].

Законом «Про авторські права та суміжні права» передбачена операція з передачі (відчуження) майнових прав автора. Після того як автор поступився своїми майновими правами іншій особі, остання стає їх новим власником. Передача майнових прав автора оформляється авторським договором [1].

Оскільки передавати (відчужувати) можна й матеріальні об'єкти, то в літературі широко використовується термін «уступка (переуступка) прав», що вживається тільки стосовно нематеріальних об'єктів.

Також майнове право юридичної особи може бути передане (відчужене) іншій особі внаслідок ліквідації цієї юридичної особи [1].

Відображення в податковому обліку операції з переуступки майнових прав зазвичай труднощів не викликає. Якщо юридична особа — суб'єкт авторського права поступається виключними правами іншій юридичній особі, то це означає, що у продавця прав відбувається вибуття нематеріального активу, а у покупця на балансі з'являється нематеріальний актив. У цьому випадку необхідно нараховувати ПДВ на загальних підставах за ставкою 20%.

У випадку ж коли майнове право передається не повністю, а частково виникають деякі труднощі. Особливість часткової передачі виключних прав полягає в тому, що якщо при продажу матеріального об'єкта продавець знімає з обліку об'єкт власності, а покупець — приймає і ставить його на облік, то тут особа, що переуступає майнове право, не може зняти з обліку нематеріальний актив, оскільки у нього ще можуть залишатися істотні виключні права, які зможуть у майбутньому принести платнику податків чималий прибуток. Іншими словами, нематеріальний актив відображається у власника виключних прав доти, доки в нього є хоч якісь майнові права на об'єкт авторського права [3]. Зняти з балансу нематеріальний актив «Авторські виключні права» можна лише тоді, коли автор позбувається найостанніших прав на об'єкт

Ліцензіат, що придбав виключні права за ліцензією, у свою чергу, також може переуступити їх частково іншій особі. Якщо при купівлі прав у договорі не була зазначена вартість кожного виду права окремо, то видавництво не може віднести до валових витрат вартість права на переклад, а продовжує його

амортизувати. Тому при придбанні прав для платника податків краще обліковувати вартість кожного виду майнового права вказувалася окремо. Інакше при частковій переуступці прав неможливо виділити вартість кожного права із загальних витрат, і вже продане право продовжуватиме амортизуватися. До валових витрат вартість такого права може потрапити лише в разі продажу всіх прав [4].

Виходячи з вищенаведеного, можна зробити висновок, що облік прав інтелектуальної власності є досить складним процесом, який викликає багато труднощів. На сьогоднішній день в Україні не існує чіткої регламентації та єдиної методики щодо оцінки об'єктів прав інтелектуальної власності. Також з рядом проблем можна зіткнутися при передачі прав інтелектуальної власності. Для поліпшення ведення обліку підприємствами необхідно удосконалення порядку визнання та оцінки об'єктів інтелектуальної власності, вдосконалення самої процедури обліку придбаних майнових прав.

Література:

1. Закон «Про авторське право і суміжні права» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Базилевич В. Д. Інтелектуальна власність : Підручник / В. Д. Базилевич – К.: Знання, 2006. – 431 с.
3. Мазуренко А.А. Особливості обліку об'єктів інтелектуальної власності / А. А. Мазуренко – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/25_NNP_2009/Economics/50669.doc.htm
4. Особливості відображення в обліку витрат на дослідження і розробки інтелектуальної власності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrreferat.com/index.php?referat=57957>
5. Поняття інтелектуальної власності. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://economics.at.ua/load/ponjattja_intelektualnoji_vlasnosti/2-1-0-298
6. Передача виключних (майнових) авторських прав. Як її відобразити в обліку. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i167>
7. П(С)БО 8 — Положення (стандарт) бухгалтерського обліку «Нематеріальні активи», затверджене наказом Мінфіну України від 18.10.99 р. №242.

Роль системи «інформація – знання» в розбудові інформаційно – знаневого суспільства

*Пархоменко Наталья Володимирівна,
к.т.н., завідувач науково - дослідного відділу
науково-дослідної частини,
Інститут інтелектуальної власності
Національного університету «Одеська юридична
академія», м. Київ, Україна*

В сучасних умовах розвитку постіндустріального суспільства значення системи «інформація-знання» стрімко зростає. Саме система «інформація-знання» є основою створення нової соціальної інформації. Життя динамічно змінюється за рахунок технологічних змін у виробництві, за рахунок випуску нової прогресивної техніки, технологізації життя, а також за рахунок формування нових взаємовідносин в суспільстві.

Все це нове формується на базі створення нових знань і появи нової соціальної інформації у всіх сферах життєдіяльності людини (політичній, економічній, релігійній тощо). Особливого значення набуває наукова і науково-технічна інформація, оскільки вона сьогодні є домінуючою в прогресивному розвитку. На всіх етапах трудового процесу першоосновою є інформація, яка виконує різнопланові функції [1].

Розглянемо роль системи «інформація-знання» в соціально-економічному розвитку з позиції її ролі як базової основи формування **інформаційного суспільства і розвитку етапу соціалізації інформаційно-знаневого суспільства**. Розвиток системи «інформація-знання» тісно пов'язано з розвитком інтелектуального капіталу, розвиток однієї складової тягне за собою розвиток іншого напрямку і навпаки.

Нині ми є свідками загальносвітових економічних, соціальних та науково-технічних перетворень, в яких суттєву роль відіграють інформаційно-знаневі процеси. У світі здійснюється перехід суспільства до інформаційно-інтелектуальних систем розвитку. Йдеться про створення

глобального інформаційного суспільства, в якому відбувається активне застосування інформаційних технологій, інформації і сучасної техніки. Посилення інформаційного фактору є необхідною і обов'язковою складовою етапу системного руху до нового і прогресивного.

Таке розуміння реального життя можна розглядати як його розвиток за новою інформаційною моделлю, в якій основну роль відіграє соціальна інформація. Тобто основним засобом творчих процесів є *соціальна інформація*, а тому філософія соціальної інформації останнім часом стає особливо важливою темою досліджень на шляху перетворень.

Отже, наше загальне майбутнє - це розвиток, який задовольняє потреби сучасності, не створюючи загроз розвитку майбутніх поколінь [2]. До нової інформаційної моделі функціонування життя сьогодні повернута увага багатьох учених як економістів, так і філософів, які вивчають і досліджують нові погляди на розуміння сучасного економічного розвитку. Ці дослідження проводяться на базі системно-інформаційно-методологічних підходів, основою яких є такі критерії:

по-перше, існування прямої залежності творчої праці та управління від цільової інформації;

по-друге, наявність об'єктивної необхідності постійного вдосконалення інформаційно-аналітичних систем і забезпечення формування необхідної інформаційної бази;

по-третє, необхідність удосконалення системно-інформаційного підходу відповідно до інтелектуально-інноваційного розвитку суспільства;

по-четверте, бачення наявності прямого зв'язку глобалізаційних інформаційних явищ з процесом побудови сучасної економіки і життя.

Все це вимагає виховання нової свідомості, створення нових знань і реалістичного оцінювання об'єктивних процесів, які формуються на загальносвітовому рівні. Але системних досліджень значення інформаційного аспекту взаємозв'язаних процесів і етапів цивілізаційного розвитку суспільств украй мало, а в Україні – взагалі нема.

У період переходу до інформаційно-інтелектуального етапу перетворень виникає багато методологічних питань щодо впливу і залежності прогресивного руху від розуміння значення

інформації в цьому процесі. Інтелектуальний розвиток і інформація мають глибоку сутність, яку і треба досліджувати.

Нові знання створюються на основі глибокого наукового аналізу інформації, вони є основою розвитку науки, нових технологій, нової техніки і нової інформації. Отже, основою розвитку і прогресу є інформація.

Ось чому **новій інформації можна надати статус універсального субстрату з соціально-інформаційним виміром** [3]. Це новий підхід до розуміння значення інформації в розвитку суспільства.

Інформаційна модель функціонування життя дає можливість визначати пріоритети розвитку суспільства. Сьогодні всі розвинені країни світу активно будують інформаційні суспільства, прискореними темпами відбувається розвиток інформаційних технологій, майже пройдені стадії комп'ютеризації і інформатизації (створення мереж, систем доступу, програмного продукту тощо). Це забезпечує умови для активного формування суспільств інтелектуального розвитку. В таких умовах життя відбувається інтенсивне формування етапу **соціалізації** суспільства, тому розглянемо цю **стадію розвитку** детальніше за допомогою системи «інформація-знання».

Сьогодні ми бачимо тісну взаємодію таких складових, як інформація, знання, економіка, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні системи тощо. У цій складній взаємодії важливе значення відіграє **соціальна** спрямованість життєдіяльності. Сьогодні знання і інформація в цьому процесі відіграють особливу роль. Перехід від індустріальної епохи до інформаційної, а це спричинило зростання ролі знань у функціонуванні суспільства і житті кожної людини, широко відкрив двері у світ інтелекту, знань, творчості і нової економіки. Як суспільству, так і окремій людині треба в сучасному житті поспішати за швидкими змінами і цьому процесу в значній мірі сприяє соціалізація суспільства.

У сучасних умовах люди постійно стикаються з необхідністю отримувати нові знання і навички, без яких важко відповідати вимогам сучасного світу. В інформаційному суспільстві відповідно до закону Мура оновлення інформації відбувається через кожні 1,5 роки [4]. Тобто, щоб устигати за

змiнами, треба постійно вчитися й інколи майже заново, оскільки знання швидко застарівають.

Вiдомо, що результатом трудового процесу є *товар або послуга і обов'язково – нова соціальна інформація*, яка є продуктом суб'єкт-об'єктних відносин у трудовому циклі, є продуктом функціонування системи «інформація-знання». І якщо матеріальні продукти мають термін свого економічного і фізичного життя, то інформація - це надбання, яке не зникає і постійно накопичується.

Система праці в економіці виконує дві функції, а саме: конкретно-продуктивну та загально-соціальну. В результаті реалізації першої функції задовольняються потреби сьогодення людини - учасника трудового процесу, а також вирішуються соціальні потреби поточного і локального характеру, а реалізація другої функції спрямована на перспективу, на завтрашній день розвитку соціуму. Ця функція реалізується за допомогою використання інформації, і особливо соціальної інформації. Саме ця складова трудового процесу на сучасному етапі розвитку недооцінюється нашим суспільством. Принаймні, ми ще не готові сприймати необхідність пріоритетного формування інформаційної основи як складової трудового процесу. На жаль, сьогодні панує споживацьке ставлення до цього пріоритетно-стратегічного ресурсу економіки. Інформація, знання та трудовий досвід далеко не завжди набувають ознаки товару певної еквівалентної вартості трудового процесу. Ось чому проблема соціальної спрямованості трудового процесу в інформаційному суспільстві є актуальною.

Сьогодні цивілізаційний розвиток суспільств ставить на перше місце людину, через яку йде процес як сприйняття, так і використання його можливостей. Тільки через діалог «людина – суспільство» можна досягти прогресу. Виходячи з цього, в інформаційно-знаннєвому суспільстві *людина стає центральною фігурою* завдяки здатності сприймати, обробляти і використовувати інформацію у вигляді знань.

Сьогодні без чіткої системи створення, збирання, обробки, доступу і використання інформації та інформаційного ресурсу ефективні трудові процеси побудувати важко. Через такий важіль суспільство сприяє розвитку творчої активності людини, генеруванню нових ідей і нової інформації. Саме в цьому процесі ми вбачаємо динамічний зв'язок «людина – держава», в якому основною складовою стає система

«інформація – знання». Держава повинна віднести процес формування інформаційного ресурсу до пріоритетної сфери діяльності, виділяючи фінансові ресурси інституціям із віднесенням їх до реєстру науково-інформаційних установ, які підтримуються державою.

Людина за своєю сутністю має суспільну або соціальну природу [5]. Адже сьогодні жодну людину не можна уявити поза суспільством з багатьох причин.

Перша і найголовніша причина впливає з принципу *цілеспрямованості праці*, яка є обов'язковим елементом існування людини.

Другою важливою причиною соціальності людини та її праці є сам шлях становлення людини як індивідуума, як цілком самостійної особистості. Іншими словами, особистістю можна стати тільки за умови постійного *фахового навчання, спілкування* з компетентними людьми, взагалі живого спілкування. При цьому збільшуються можливості суспільства й окремої людини.

До третьої причини можна віднести необхідність праці в колективі у зв'язку з *інтеграційними і диференційними* процесами, які відбуваються в сучасному складному виробництві.

Четверта причина відображає багатовікову проблему ефективності праці, тобто *оптимальне співвідношення доходів і вкладених* зусиль. Ось чому в сучасному світі чітко виявляються такі аспекти суспільної трудової активності, як конкуренція, мозковий штурм, інтеграція, які підвищують результативність праці.

Таким чином, людина працює і створює як економічну, так і інформаційно-знаннєву основу розвитку суспільства. Ця сутність взаємозв'язку людини і суспільства чітко простежується на процесі технологізації виробництва, переході до більш високих економічних укладів і наукоємних технологій.

Розглянемо соціальну спрямованість трудового процесу з точки зору впровадження нових ідей і збільшення продажу нової продукції (послуги) на ринку. В будь-якому виробництві, як правило, бере участь група різних спеціалістів. Техніка і технологія стали складними, темп життя зріс, а цикл оновлення продукції на ринку в часі скоротився. Ось чому без кооперації спеціалістів інноваційний процес неможливий. Досвід розвинутих країн світу свідчить, що прогрес досягається не тільки за рахунок

нових ідей, а і за рахунок удосконалення менеджменту і маркетингу, досконалої соціальної організації, створення інноваційного середовища, яке формує й інноваційну культуру. Трудовий процес, як правило, включає 25% витрат на ідею, а 75% – на реалізацію ідеї, а це вже завдання соціуму [6].

Сама ідея, задум може бути інновацією після її матеріалізації в технологічному процесі. Починаючи розробку щодо створення нової продукції, необхідно зробити як оцінку початкової ідеї, так і всіх інших складових інноваційного процесу, тобто – необхідно оцінити інноваційний потенціал, який повинен бути включений до трудового процесу і має перетворитися на інноваційний капітал. Тобто в інноваційному розвитку економіки значне місце посідає інтелектуальний і соціальний капітали, основою яких є система «інформація – знання».

Усі складові трудового процесу повинні працювати ефективно. Розглянемо соціальну спрямованість трудового процесу через поняття соціального капіталу, який став часто вживатися теоретиками і практиками економічного зростання.

Соціальний капітал не може розвиватися без праці інтелектуально озброєних фахівців. Усі складові трудового процесу потребують, по-перше – знань, по-друге – інтеграції у соціальну систему праці.

В умовах формування інформаційно-знаннєвого суспільства ці процеси доповнюються швидким процесом передачі інформації, що спричинює перерозподіл інформації, знань і можливостей, перерозподіл капіталів – як інтелектуального, так і соціального. У цій площині є багато невирішених і недосліджених питань і проблем. До таких проблем слід віднести підтримку суспільством розвитку науки й освіти – фундаменту прогресу.

У системах суспільної праці ринковий механізм не завжди сприяє розвитку науки, яка опосередковано впливає на народження ідеї. Часто ця стадія схована від прямої оцінки інтегральних процесів. Особливо це стосується складної системи «наука – освіта – техніка – виробництво – споживання». Така небезпека існує саме в країнах економічно слаборозвинutih.

Отже, першою стратегічною умовою соціально-економічного зростання є саме стан науки та освіти.

Підсумовуючи, можна визначити, що в умовах функціонування інформаційно-знаннєвого суспільства важливим

елементом організації трудового процесу є його соціально-економічний розвиток на основі інтелекту, знань, досконалої суспільної організації процесу, інтеграції окремих складових в єдиний технологічний цикл і диференційоване використання здібностей кожного фахівця для досягнення загальної мети. Тільки такий симбіоз створює можливості збігу інтересів окремої людини з програмою розвитку суспільства.

Література:

1. Пархоменко В.Д. Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності / В.Д. Пархоменко, О.В. Пархоменко. – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – 228 с.

2. Клодт Х. Нова економіка: форми вияву, причини і наслідки. Монографія / Х. Клодт та ін. – К.: «Таксон», 2006. – 306 с.

3. Сколенко А. К. Глобальные резервы роста / А. К. Сколенко. – К.: Интеллект. – 2002. – 427 с.

4. Урсул А.Д. Информационные критерии развития в природе / А.Д. Урсул // Философские науки. – 1996. – № 2. – С. 56-52.

5. Пархоменко О.В. Інформація і знання.

6. Carol H. Weiss Evaluation. Methods for studying programs and polscses, 2000. – 671 с.: взаємозв'язок: монографія.-К: Державний інститут інтел. вл.,2010.- 268с

**НЕДОБРОСОВІСНІ КОНКУРЕНТНІ ДІЇ У
СФЕРІ ПРАВ НА ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ:
ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

***Пекар Анастасія Олексіївна,
здобувач НДІ інтелектуальної власності НАПрН
України***

Загальновизнано, що недобросовісна конкуренція завдає шкоди не лише добропорядним суб'єктам економічної діяльності, але і споживачам (громадянам, організаціям) і суспільству в цілому. Наприклад, сьогодні в Російській Федерації правова система захисту від недобросовісної конкуренції інкорпорована в антимонопольне законодавство і в значній мірі заснована на адміністративному правозастосуванні, а в Україні діє спеціальний Закон «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Захист від недобросовісної конкуренції має безумовну важливість для успішної роботи на вітчизняному ринку. Однак видається, що вже виникла потреба у вдосконаленні правового регулювання захисту від недобросовісної конкуренції.

Недосконалість механізму правового захисту і недооцінка значущості проблеми державою у сфері засобів індивідуалізації товарів і послуг призводять до ситуації, коли споживчий ринок масово заповнюється контрафактною та фальсифікованою продукцією.

Аналіз стану справ у сфері захисту прав власників товарних знаків та боротьби з підробками товарів показує, що зазіхання на права вітчизняних та зарубіжних правовласників носять масовий характер. Надходження на вітчизняний споживчий ринок все більшої кількості підробленої неякісної продукції призводить до його дестабілізації, збільшення нелегального обороту матеріальних і фінансових коштів, розвитку кримінальної складової і, як наслідок, до погіршення інвестиційного клімату.

Таким чином, як слушно зазначає Н. Нирова, одним з основних юридичних викликів глобалізації є необхідність протистояння такому явищу, як «зловживання інтелектуальними правами» (за українським законодавством - правами

інтелектуальної власності). Одними з найбільш рельєфних проявів розглянутих дій виступають недобросовісні конкурентні дії при використанні господарюючими суб'єктами виключних прав на фірмові найменування і комерційні позначення³.

В основі захисту від монополістичної діяльності, захист інтересів всього суспільства, тобто публічні інтереси, на сторожі яких стоїть держава в особі антимонопольних органів, покликані запобігати усуненню конкуренції в цілому. Таким чином, у захисті від монополістичної діяльності превалює тенденція захисту публічних інтересів. Захист від недобросовісної конкуренції, навпаки, виражається насамперед у захисті приватних інтересів господарюючих суб'єктів - конкурентів. В даному інституті превалює тенденція захисту приватних інтересів, хоча припинення недобросовісної конкуренції сприятливо позначається на конкурентному правопорядку в цілому і в цьому сенсі позитивно впливає також на публічні інтереси.

Особливий інтерес представляє така форма недобросовісної конкуренції, як продаж товару з незаконним використанням результатів інтелектуальної діяльності та прирівняних до них засобів індивідуалізації.

Нормативною підставою для застосування конструкції недобросовісної конкуренції в цій сфері є положення Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції». Норми даного закону дають хоч і не вичерпний проте перелік дій, що характеризуються як недобросовісна конкуренція. Проаналізувавши норми закону, варто зауважити, що не допускається недобросовісна конкуренція, пов'язана з набуттям та використанням виключного права на засоби індивідуалізації юридичної особи, засоби індивідуалізації продукції, робіт або послуг. Відкритий перелік актів недобросовісної конкуренції дозволяє віднести до таких проявів і дії, пов'язані з набуттям та використанням виключних прав на засоби індивідуалізації підприємств, за умови їх відповідності викладеним в нормі-дефініції недобросовісної конкуренції ознакам.

³ Нырова Н. Монополия на объекты интеллектуальных прав и «виртуальная экономика»: постановка проблемы // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. 2008. № 6. С. 5.

Фірмове найменування має стійкий зв'язок з діловою репутацією підприємства і тому представляє значну цінність для суб'єкта господарювання. У статті 8 Паризької конвенції з охорони промислової власності закріплено положення про те, що фірмове найменування охороняється в усіх країнах Союзу без обов'язкового подання заявки чи реєстрації.

Цивільним кодексом України (ЦКУ) визначено правові засади охорони комерційного (фірмового) найменування, яке згідно з частиною першою ст. 489 Кодексу призначено, щоб вирізнити одну особу з-поміж інших та не вводити в оману споживачів щодо її справжньої діяльності. Отже, комерційні (фірмові) найменування допомагають ідентифікувати та відрізнити підприємство та його комерційну діяльність від інших підприємств і їхньої комерційної діяльності. Як зазначено у ст. 490 ЦКУ, майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування визначають не тільки право на його використання, а й право перешкоджати іншим особам неправомірно використовувати комерційне (фірмове) найменування, зокрема забороняти таке використання.

Стаття 8 Паризької конвенції накладає зобов'язання здійснювати охорону фірмових найменувань в усіх країнах Союзу, не даючи при цьому жодних пояснень щодо способів охорони та її видів. У більшості випадків прямі конкурентні відносини між підприємствами є важливим, але не вирішальним чинником для з'ясування того, чи могло використання тотожного або схожого фірмового найменування викликати у споживача змішування щодо підприємств або їх взаємовідносин. Іноді охорона виходить за межі конкретної галузі, в якій первісно використовувалося фірмове найменування, тому що часто беруться до уваги такі ринкові чинники, як виробнича практика, ймовірність розширення діяльності підприємства. Можливість охорони ділової репутації підприємств від недобросовісної конкуренції у вигляді неправомірного використання їхніх фірмових (комерційних) найменувань (що створює загрозу змішування діяльності) є ширшою від сфери охорони комерційного (фірмового) найменування як об'єкта права власності.

Для встановлення ознак антиконкурентного правопорушення підлягають доведенню, зокрема, такі обставини:

– використання позначення, що входить до комерційного найменування, з метою, що суперечить чесним діловим звичаям у конкуренції;

– заявник уже набув власну ділову репутацію на певному товарному ринку;

– особа, у діях якої заявник вбачає ознаки порушення, під час державної реєстрації намагалася використати ділову репутацію заявника для входження на ринок;

– використання тотожних або схожих фірмових найменувань здатне призвести (або вже призвело) до змішування діяльності самостійних підприємств.

Як зазначає російська дослідниця Є.І. Трубінова, кваліфікація дій власників прав на фірмові найменування і комерційні позначення по їх реалізації, як недобросовісних конкурентних актів, у правозастосовній практиці не отримує істотного розвитку і піддається шквалу критичних зауважень в наукових дискусіях.

Перша група критичних висловлювань акумулює судження, згідно з якими принципово невірною є кваліфікація в якості недобросовісних конкурентних вчинків дій правовласника з використання виключного права, оскільки такий суб'єкт діє в «своєму праві»⁴. Така теорія знаходить відображення і в судовій практиці: Як дослідила Є.І. Трубінова, Арбітражний суд міста Москви, розглядаючи позов ТОВ «Текстильний сервісний центр» до ТОВ «Текстильний сервісний центр», підтвердив оформлену раніше правозастосовну практику, згідно з якою якщо не оскаржена правомірність реєстрації фірмового найменування, компанія має право реалізувати своє право щодо захисту фірмового найменування на підставі п. 3 ст. 1474 ГК РФ. Про некоректність викладеної позиції свідчать факти існування та застосування конструкції зловживання правами. Інша група зауважень об'єднує думки про непридатність механізмів протидії недобросовісній конкуренції до протистояння діям власників виключних прав, оскільки вказані правовідносини можуть ефективно регулюватися виключно інструментами обмеження

⁴ Жалнина Е.А. Правовая охрана товарных знаков и право на защиту от недобросовестной конкуренции: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. М., 2006. С. 19.

монополістичної діяльності. Одним з юридичних імперативів норми-принципу добросовісності виступає інструмент недопущення недобросовісної конкуренції у сфері використання виключних прав. Більш того, конструкція недопущення недобросовісної конкуренції є найбільш ефективною для перешкоджання відповідним діям правовласника, оскільки попередження монополістичної діяльності передбачає її обмеження, а припинення актів недобросовісної конкуренції означає повну заборону недобросовісних дій, в тому числі і в досліджуваній сфері⁵.

Виключне право на фірмове найменування, як і на комерційне позначення, виникає не в силу його реєстрації, а фактичного використання. Однак, на відміну від комерційного позначення, використання фірмового найменування господарюючим суб'єктом не є можливим за відсутності державної реєстрації юридичної особи, оскільки його правоздатність, а отже, і можливість - індивідуалізувати економічного агента - виникають в момент його створення, який пов'язаний з державною реєстрацією суб'єкта.

Істотною відмінністю, яка впливає на побудову системи правової охорони фірмових найменувань і комерційних позначень є те, що в основі цих об'єктів немає ні юридичної, ні фактичної монополії в строгому сенсі слова. На відміну від виключних прав, у зміст прав на фірмові найменування не включаються правомочності виключного використання і розпорядження. Нормативне встановлення виключного права на фірмові найменування і комерційні позначення є вельми умовним.

Кваліфікувати дії уповноваженого суб'єкта з використання виключних прав на фірмові найменування і комерційні позначення як прояви недобросовісної конкуренції складно, оскільки спрямованість дій на зловмисні посягання на суб'єктивні права добросовісних конкурентів і потенційних покупців має в значній мірі суб'єктивне вираження.

⁵ Нырова Н. Монополия на объекты интеллектуальных прав и «виртуальная экономика»: постановка проблемы // Интеллектуальная собственность. Промышленная собственность. 2008. № 6. С. 5.

Аналіз зарубіжної правозастосовної практики дозволяє виявити три групи актів недобросовісної конкуренції з використання виключних прав на фірмові найменування і комерційні позначення:

1. Паразитування – це фактично використання позначень, поєднань, які фактично є широко відомими серед конкурентів і споживачів та були введені в оборот іншими суб'єктами в інших товарних і (або) територіальних межах на випередки.

До паразитування слід відносити також використання відомих фірмових найменувань і комерційних позначень після припинення діяльності суб'єктом господарювання. Слід підтримати викладене в літературі твердження, згідно з яким такі дії можуть бути допущені тільки у разі, якщо «на ринку існує чітке уявлення про те, що новий бізнес не має ніякого відношення до бізнесу з тією ж назвою, який вже припинив існування з тих чи інших причин»⁶.

2. Дезорганізація - це дії, здатні створити перешкоди діяльності одного з конкурентів або цілого сегмента ринку однотипних товарів. Залежно від масштабу подібних дій розрізняють:

1) внутрішню дезорганізацію підприємства-конкурента (desorganisation commerciale de l'entreprise rivale);

2) загальну дезорганізацію ринку (desorganisation general de marche). Серед складів першої групи виділяють:

а) масове або одиничне переманювання службовців конкурента з метою дезорганізації;

б) порушення умови не конкурувати з колишнім роботодавцем;

в) використання нових службовців колишніх каналів збуту та інші дії, здатні порушити збутову мережу конкурента;

г) порушення умови про уникнення конкуренції при продажі підприємства колишнім власником підприємства;

д) заволодіння промисловими секретами конкурента;

е) дезорганізація в сфері рекламної діяльності;

ж) дезорганізація діяльності конкурента у сфері патентних прав;

⁶ Ершова Е.А. Гудвилл бизнеса. М.: Статут, 2013. С. 48 – 49.

з) дезорганізація, захоплення клієнтури конкурента засобами недобросовісної конкуренції.

2.1. Загальна дезорганізація - використання вельми загальних за змістом позначень, сполучень, що включають вказівку переважно на вид економічної діяльності та (або) територію її здійснення. При такому акті недобросовісної конкуренції збиток завдається переважно господарюючим суб'єктам-конкурентам, а в разі крайнього загострення і монополізації ринку внаслідок його дезорганізації - дійсним і потенційним споживачам, повністю залежних від свавілля недобросовісного конкурента.

2.2. Внутрішня дезорганізація - використання правовласником придбаних третьою особою конкурентних переваг за рахунок формування популярності товару, робіт, послуг в певних географічних межах, що паралізує діяльність господарюючого суб'єкта-конкурента.

3. Одним з найбільш поширених актів недобросовісної конкуренції у сфері прав на фірмові найменування і комерційні позначення виступає імітація, тобто неправомірне використання засобів індивідуалізації іншого господарюючого суб'єкта, а також застосування тотожних до ступеня змішування із засобами індивідуалізації іншої особи об'єктів при здійсненні господарської діяльності в рамках єдиних товарних, географічних і часових меж.

Для виявлення ознак імітації відносно фірмових найменувань і комерційних позначень необхідно визначити наявність / відсутність виключних прав у добросовісних конкурентів на розглянуті об'єкти. Виключні права на фірмові найменування і комерційні позначення виникають не в силу реєстрації, а фактичного використання.

Такий вид недобросовісної конкуренції, як імітація, був виділений ще в середині XIX ст. із загально родового складу змішання. Сьогодні ми можемо зустріти таке визначення: «Імітація - це спосіб, який полягає в тому, щоб використовувати репутацію конкурента з метою створити змішання з цим останнім, для того щоб перехоплювати клієнтуру, використовуючи фірмові найменування або вивіски»⁷.

⁷ Шершеневич Г.Ф. Курс торгового права. М., 2003. Т. 2. С. 105.

Склад імітації неоднорідний. Російський дослідник Ю.І. Свядосц виділяє такі її види: *копіювання, підробку і облудну імітацію*⁸.

Підробку він визначає як «просте відтворення зареєстрованого товарного знака в цілому або будь-якої її частини». Підробка, або контрафакт, сама по собі не є об'єктом для застосування інституту недобросовісної конкуренції. При цьому необхідні дві підстави: відтворення, використання або прикріплення знака або використання відтвореного знака.

Одним з видів імітації є облудна імітація, тобто використання схожого, подібного знака, що імітує оригінальний, з метою викликати змішування цих двох позначень в уявленні покупців товарів і користувачів послуг.

Як прояв облудної імітації відомий російський дослідник у сфері товарних знаків В.Мельников наводить такий приклад. Компанія Mars подала у Франції позов проти турецької фірми Metra, звинувативши її в порушенні виключного права на товарний знак і в недобросовісній конкуренції. Широко відома в усьому світі протягом більше 50 років упаковка шоколадної плитки позивача представляє композицію трьох слів Mars, виконаних червоним кольором із золотистими обводами на чорному тлі. Зображене великими буквами слово Mars, забезпечене символом попереджувального маркування, розміщено в центрі упаковки.

Слово Mars і зазначена упаковка були зареєстровані в якості товарних знаків на ім'я компанії Mars майже у всіх країнах світу. Фірма Metra також використовувала для своїх шоколадних плиток упаковку чорного кольору із зображенням слова Metra, що займає центральне положення. Домінуючий словесний елемент упаковки виконаний буквами золотистого кольору з червоними обводами і так само, як і слово Mars, містить праворуч від останньої букви символ "R".

Паризький суд першої інстанції не задовольнив позов, зосередивши увагу на розходженні в словесних домінуючих елементах Mars і Metra. На думку суду, зазначене розходження спростовує доводи позивача про подібність упаковок до ступеня змішування.

⁸ Свядосц Ю.И. Правовая охрана товарных знаков во Франции // Вопр. изобретательства. 1966. N 5. С. 20.

Апеляційний суд, що розглянув апеляцію фірми Mars, скасував рішення суду першої інстанції, вважаючи, що схожість упаковок слід оцінювати за загальним зоровим враженням, яке обумовлюється їх оформленням.

У зв'язку з тим що дизайн упаковок в дечому збігається, було визнано: упаковка відповідача, створюючи у споживачів думку, що шоколад в такій упаковці виготовлений фірмою Mars, вводить їх в оману щодо виробника товару. Тому застосування даної упаковки було розцінено апеляційним судом як акт недобросовісної конкуренції, мета якого - придбання вигоди шляхом використання думки споживачів про достоїнства товарів позивача⁹.

4. Дискредитація. Вона визначається як поширення відомостей, що мають негативний характер щодо конкуруючої фірми або її продукції, послуг. Поняття «Дискредитація» бере свій початок ще з середніх віків, коли за допомогою тих чи інших дій завдавалася шкода репутації конкретного суб'єкта, зокрема промисловця чи торговця. Надалі в рамках приватно-правових відносин такі дії були розмежовані на дискредитацію (denigrement) і дифамацію (diffamacion).

У першому випадку прийнято говорити про поширення критичної, недоброзичливої інформації про суб'єктів господарювання, і цей склад розглядається як вид недобросовісної конкуренції; у другому - про наклеп на адресу фізичної особи або клірика (духовної особи). Такий поділ впливає з спеціального нормативного акту, що регламентує склад дифамації, Закону від 29 липня 1881 про свободу друку¹⁰.

Склад дискредитації також неоднорідний, французькі автори виділяють пряму і непряму дискредитацію. Пряма дискредитація передбачає поширення недоброзичливої критики (у формі умисного або ненавмисного повідомлення інформації), вираженої безпосередньо, тобто критикований конкурент прямо вказаний в порівнянні або повідомленні.

Непряма дискредитація не має настільки відкритого характеру: часто відсутня пряма вказівка на об'єкт критики, є тільки повідомлення про групу товарів.

⁹ Мельников В. Охрана внешнего вида объекта в качестве товарного знака // Интеллектуальная собственность. 1997. N 1 - 2. С. 20.

¹⁰ <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=16&art=2089>

При визначенні наявності складу дискредитації суд оцінює відкритість і доступність критичної інформації. Якщо вона поширюється відкрито за допомогою друкованих (журнали, газети, листівки, прайси тощо) або інших джерел (радіо, телебачення, кіно, електронна мережа), то незалежно від характеру інформації (помилкова вона чи правдива) суд кваліфікує її як дискредитацію. Дещо складніше справа йде з таким різновидом дискредитації, як порівняльна реклама, якщо вона має правдивий характер.

Поширення інформації у вигляді циркулярних листів, доступних клієнтурі, листів, що направляються клієнтам конкурента, де описуються недоліки продукції конкурента, апаратури, використовуваної конкурентом, вважається актом дискредитації.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що основною метою недобросовісної конкуренції є отримання необґрунтованих конкурентних переваг, ніж ті, які за таких же обставин слідують із здійснення законних дій.

Недопущення недобросовісних конкурентних дій, зокрема, імітації комерційного позначення, можливе при встановленні моменту виникнення у добросовісного конкурента права на комерційне позначення. Таке право може бути підтверджено значною кількістю фактичних обставин: дата реєстрації комерційного позначення; дати складання та розповсюдження рекламних матеріалів, які містять вказівку на комерційне позначення підприємства; дати замовлення печаток, фірмових бланків, що включають комерційне позначення, а також дати договорів, актів, листів та інших документів з відповідним об'єктом; дати фотокопій вивісок, оформлення приміщень, що містять як елементи комерційне позначення.

**Позиційна марка як інструмент розвитку
інституту інтелектуальної власності України**

***Піняк Андріана Марьянівна,
студентка 1 курсу магістратури Інституту
інтелектуальної власності Національного
університету «Одеська юридична академія» в м.Києві,***

Відомим фактом є те, що життя за останні 20 років суттєво змінилося, зокрема культура споживання. Велике місце у цих змінах займають торгові марки. Але мало хто знає, наскільки вони змінили наше життя. Щодня ми бачимо тисячі брендів, власники яких намагаються схилити нас до купівлі саме їхнього товару. Зробити це на фоні стрімкої конкуренції стає все важче, а вплив на споживача стає відчутнішим.

Сучасна людина намагається відмежовуватися від великої кількості інформації ззовні і, як результат, більш поверхово її сприймає. У неї не має ні часу, ні бажання на вивчення брендів та якості пропонованого ним товару. У цьому випадку емоційна складова прийняття рішення про купівлю переважає над логічною. Таку думку підтверджує спостереження Кевіна Робертса, голови агентства Saatchi & Saatchi та автора книги «Love Marks: The Future Beyond Brands»¹¹, який характеризує сучасних споживачів як «цинічних, кмітливих та перебірливих», що дають три секунди власнику товару на те, щоб встановити емоційний зв'язок з ним і закохати себе в товар. За таких умов маркетологи та власники брендів ламають голову над тим, як виділити власну марку серед тисяч інших та змусити споживача звернути на себе увагу.

Для надання своєму бренду конкурентної переваги виробники починають звертатися до нетрадиційних торгових марок. Ними є об'ємні позначення, звукові, ароматичні знаки, невидимі позначення (дотикові), голограми тощо. Об'єктом активного обговорення в Європі став також такий новий вид нетрадиційних марок, як позиційна торгова марка. Термін «позиційна марка» з'явився в Німеччині та став позначати знак,

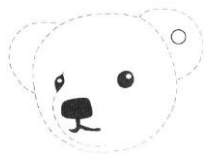
¹¹ <http://www.pakharenko.com/files/PakharenkoT1.pdf>

розміщений на визначеній частині товару, маючи певну ідентичну форму та розмір. Позиційна марка «...характеризується позицією, на якій вона розміщена або зафіксована на певному товарі».¹² Вона необхідна, коли знак не може бути зареєстрований як торгова марка. Позиційна марка часто схожа на зображувальну чи трьохвимірну торгову марку, але на відміну від них для неї, поряд зі знаком, важливою ознакою є його позиціонування, що теж охороняється такою маркою.

Позиційна марка складається з:

- самого знака (зображальний знак, тривимірний знак);
- «носія» позиційної марки (може бути абстрактним);
- позиції торгової марки на носії.

Прикладом позиційної марки є «Гудзик у вусі».

Цю торгову марку репрезентовано на круглому глянцевоому або атласному металевому гудзику, прикріпленому до центральної частини вуха іграшки-звірятка. За своїм розміром цей гудзик є значно меншим за вуха, яке подано на малюнку у повному розмірі. Вуха іграшки може бути різним за формою та розміром і не виступає частиною торгової марки. Пунктирні лінії також не є елементами марки. Їх подано лише для позначення позиції торгової марки на товарі. Таким чином, володілець марки може використовувати її на голові будь-якої іграшки-звірятка, що значно розширює сферу використання даної марки. Ця торгова марка була зареєстрована в Німеччині для 28 класу іграшок-звірят.

Позиційні марки можуть також бути зареєстровані для позначення послуг. Прикладом позиційної торгової марки для послуг є марка «Активісти навколишнього середовища».

Така марка репрезентує дві зелені смуги, нанесені на обличчя людини: по правій і по лівій стороні обличчя тягнуться зелені лінії від щелеп до носу. Їхня довжина 2.5 см, ширина варіює від 1.2 до 1.6 см. Інші смуги, зображені на малюнку, слугують для позначення позиції

¹² Standing committee on the law of trade marks , industrial design and geographical indications, New types of marks,16th session, Geneva, November 13-17, 2006, page 8;

смужок на обличчі людини (невизначеного віку і статі) і не є складовою частиною торгової марки. Ця позиційна марка може бути зображена на будь-якому обличчі людини, з будь-яким кольором шкіри, так як «носій» цієї марки є абстрактним обличчям людини. Дана марка зареєстрована в 42 класі для організації та проведення культурних заходів, з метою звернення уваги громадськості на потребу захисту навколишнього середовища. Цю марку було зареєстровано німецькою установою.

При прийнятті рішення про надання позиційній торгівій марці правової охорони експерти мають враховувати 3 аспекти:

- позиціювання торгової марки

Воно повинно бути незвичним і нетрадиційним для відповідного сегменту ринку. Для цього потрібно відповісти на запитання: чи очікує споживач розміщення знаку на відповідному місці товару;

- навіність «носія»

носієм є товар, на якому зображено позиціювання торгової марки; цей елемент є обов'язковим для позиційної марки та властивим тільки їй. «Класичні торгові марки», або марки які можуть бути прочитані, вимовлені або втілені в числа, букви або набір слів та найменування, теоретично не можуть бути позиційними марками. Позиційна марка завжди містить певне повідомлення для споживача. Таке повідомлення або «сигнал споживачу» є властивим для будь-якої торгової марки. Розрізняльна здатність такого повідомлення та сигналу є також головною умовою при реєстрації торгової марки. На відміну від «класичної марки», позиційній марці, щоб мати розрізняльну здатність, потрібно бути розміщеною на певному «носії».

Третім аспектом, який впливає на позитивне прийняття рішення про надання позиційній торгівій марці правової охорони, є:

- знак.

Якщо знак сприймається лише як декоративний елемент, середньостатистичний споживач не ідентифікуватиме його з торговою маркою і в такому разі така торгова марка не матиме розрізняльної здатності.

Прикладом невідповідності вище наведеним аспектам може бути позиційна марка «Помаранчеві шкарпетки».

Цю позиційну марку характеризує помаранчевий колір, відтінку Pantone 16 13 59 TPX. Вона частково покриває носок кожної одиниці шкарпеток, має межі, які видно у положенні збоку і спереду і розміщена горизонтально. Марка завжди повинна мати даний колір, який контрастував би з кольором всього виробу. Позиційна марка знаходиться завжди на тому ж самому вказаному місці у тій самій пропорції до виробу. Заявку на реєстрацію цієї марки було відхилено.

На рішення суду щодо сприйняття відповідного споживача має вплив й природа знаку, поданого на реєстрацію. Середньостатистичний покупець навряд чи зробить припущення про наявність торгової марки на товарі на базі знаку, який не має розрізняльної здатності поза межами товару. Такий знак матиме розрізняльну здатність, якщо він в значній мірі відрізнятиметься від норм або звичаїв у даному сегменті ринку. У даному випадку визначальним фактором здатності до реєстрації є наявність розрізняльної здатності знака поза межами «носія». Згідно інформації, наданої заявником, марка покликана захищати специфічний знак, розміщений на специфічному місці на поверхні установленого товару. При цьому марка не є відмінною від форми частини продукту, а саме від форми носка на одиниці товару шкарпетка. Відносно асоціацій відповідної групи споживачів, кольорове позначення на носку шкарпетки буде сприйматися скоріше декорацією або функціональним елементом, пов'язаним із захистом носка. Із-за відсутності будь-якого відходження від норм і традицій у секторі панчішних виробів, заявлена марка буде сприйматись декоративним елементом і з цієї причини у неї відсутня розрізняльна здатність.

Позиційні марки активно використовують у маркетинговій галузі «спортивне взуття». Так, розміщення знаку «паралельні смуги» на шкіряному спортивному взутті, стали розповсюдженими серед споживачів, що викликало ряд дискусій.

Однією із перших спірних справ стосовно реєстрації позиційних марок, була справа апеляційної палати Офісу по гармонізації на внутрішньому ринку від 7 травня 2002 року.

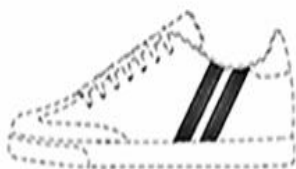
Спочатку заявникові було відмовлено у реєстрації позиційної марки з огляду на те, що марка демонструє товар,

для якого має бути зареєстрована. Заявник заперечив, повідомивши, що дана марка є позиційною і товар у даному випадку виступає «носієм» знаку, і не є торговою маркою сам по собі. Пізніше реєстрація була дозволена з наступною поміткою екзаменатора про те, що не зважаючи на те, що і заявник і екзаменатор говорять про «позиційну марку», дана марка є зображувальною. Даний випадок вказує на те, що перші кроки в реєстрації позиційних торгових марок сприймалися не однозначно. Наведений приклад є примітним ще тим, що вперше було піднято питання важливості розміщення сталого елементу (смуг) на певній частині взуття і отримано позитивний результат. Незважаючи на те, що на ринку існує безліч «безіменних» пар взуття з паралельними смугами на ньому, було прийнято рішення про те, що дана позиційна марка може бути відрізнена споживачем від маси подібних інших і ідентифікуватися з конкретним виробником.

Проте питання сприйняття та розрізнення середньостатистичним споживачем шкіряного спортивного взуття зі смугами на ньому залишилось спірним. У вирішенні питання про схожість знаків до ступеню змішування, експерти зрівнюють візуальну та концепційну схожість торгових марок. Оцінка торгових марок має базуватися на загальному враженні, яке вони справляють, беручи до уваги їхні основні відмінні компоненти. Демонструванням такого оцінювання є заперечення AT Adidas проти реєстрації позиційної торгової марки компанії Shoe Branding Europe BVBA.

Раніше зареєстрована торгова марка AT Adidas.

Спірна позиційна марка компанії Shoe Branding Europe BVBA.

Схожість даних марок полягає у тому, що вони обидві репрезентують паралельні смуги, розміщені на шкіряному взутті, яке зображено пунктирними лініями. Різняться ж марки кількістю смуг, місцем їхнього розміщення на взутті та частково їхнім зображенням. Так, незважаючи на те, що AT Adidas довело набуття смугами, зображеними на своїй торговій марці, розрізняльної здатності, завдяки її тривалому використанню на

європейському ринку, комісія дійшла висновку, що схожість даних марок не є настільки значною, щоб споживач не зміг відрізнити виробника однієї марки від іншої. У даному випадку різниця в кількості смуг, їх протилежному нахилі, а також розміщенні на різних частинах товару стали ключовими ознаками розмежування одного товару від іншого.

Цікавим випадком у даному контексті є відмова в реєстрації позиційної марки американської компанії K-Swiss апеляційної палати Офісу по гармонізації на внутрішньому ринку.

Даний знак було розцінено як декоративний елемент, який особливо нічим не вирізняється та не впадає в око. Вона не має розрізнявальної здатності та не звертає на себе особливої уваги споживача як торгова марка. Також кількість разів повторювання певного геометричного елемента не є фактором, що наділяє марку розрізнявальною здатністю.

На сьогоднішній день позиційні марки залишаються невідомими в Україні. На даний час ще не було прецеденту їхньої реєстрації. Проте слідкування за новими тенденціями у сфері інноваційних торгових марок і розуміння їхньої природи є необхідними для сфери інтелектуальної власності в Україні. Використання позначень особливого роду буде цілком залежати від тенденцій розвитку міжнародного законодавства щодо таких позначень та спроб вирішення наявних питань, пов'язаних з їхнім практичним використанням. Досвід європейських країн та судова практика у даній сфері слугуватимуть джерелом створення власних регулятивних положень та законодавчих ініціатив. Слідування європейським тенденціям має особливе значення для створення на законодавчому рівні умов для інвестиційного клімату. Надання Україною правової охорони даному виду торгових марок сприятиме виходу європейських виробників на український ринок та стимулюватиме інвестиції в нашу економіку.

**КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ
ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНЖЕНЕРІВ-
МЕХАНІКІВ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА**

*Прасолов Євген Якович,
кандидат технічних наук,
професор кафедри безпеки життєдіяльності,
Бсловол Світлана Анатоліївна, патентний
повірений України, викладач
Бондаренко О. Ю., Каланча О. В. студенти
Полтавська державна аграрна академія,
м.Полтава, Україна*

Підвищення конкурентоздатності вітчизняного виробництва на світових ринках нерозривно пов'язано з якістю підготовки інженерів-механіків аграрного виробництва, їх здатність працювати в змінюваних соціально-економічних умовах і ефективно управляти об'єктами права інтелектуальної власності. Експоненційний ріст наукових досягнень тягне за собою загальносвітову проблему, яка полягає в постійному збільшенні розриву між системою професійної освіти і реальністю. На сьогодні педагогічні аспекти підготовки інженерів-механіків до управління інтелектуальною власністю в системі безперервної професійної освіти залишається недостатньо вивчений. Не розроблені загальна методологія і надійні методики аналізу і прогнозування якості освіти спеціалістів в області управління інтелектуальною власністю. Звідси, при високій потребі держави в інноваційній продукції, кількість підготовлених до управління інтелектуальною власністю спеціалістів недостатня.

Проблеми і протиріччя між змістом підготовки спеціалістів і сучасними потребами суспільства обумовлені факторами. Це зміни, які в інженерній діяльності, зростаюча роль інтелектуальної власності; стан, рівень і тенденції розвитку об'єктів техніки; потреби суспільства в інженерних кадрах та вимоги до них.

Спочатку проголосимо про роль ІВ в освіті інженера-механіка аграрного вищого навчального закладу. Дисципліна

«Інтелектуальна власність» доповнений як вибіркова дисципліна в аграрних спеціальностях.

Курс «Інтелектуальна власність» читається для студентів-дипломників аграрних вищих навчальних закладів на п'ятому курсі. З врахуванням досвіду роботи та відповідно за програмою навчальної дисципліни підготовлено рукописне видання підручника.

В першому розділі підручника відображені теоретичні основи і принципиальні методи пошуку нових технічних рішень, а для практичних занять студентам пропонується для вирішення перелік достатньо простих винахідницьких завдань. В ряді випадків по технічним дисциплінам вирішується аналіз завдань в курсовому проєкті. Одне із практичних занять проводиться в патентно-технічній бібліотеці Полтавської державної аграрної академії, де студенти знайомляться з методикою пошуку патентно-інформаційної літератури з метою визначення патентоспроможності розробленого технічного рішення, яке пізніше оформляється навчальною заявкою.

Потім, звертаючись до цього розділу, студенти розробляють дизайн технічного пристрою з наступним оформленням навчальної заявки на промисловий зразок. Далі студенти розробляють один із видів товарного знака, на який готується заявка по охороні даного виду об'єкту інтелектуальної власності. В останні роки студенти встигають ознайомитись зі способами реєстрації програм для ЕВМ та бази даних. І нарешті оформляють один із видів ліцензійних договорів.

Ряд авторів приводять переконливі аргументи на користь необхідності викладати курс в вищого навчального закладу [1 – 3].

Але, одне із тверджень, що курс інтелектуальної власності могли б викладати юристи справедливе лише для гуманітарних вищих навчальних закладів. Викладач без технічної освіти не зможе навчити самому важливого – складанні описів в об'єктах інтелектуальної власності та його формули. Не володіючи термінологією із області техніки, жоден юрист не зможе на конкретних прикладах дати студентам технічних вузів поняття про ознаки винаходу, їх сутності та відрізняльної частини формули, пояснити як складається перелік істотних ознак, промисловий зразок тощо.

При проєктуванні системи підготовки інженерів-механіків в аграрних вищих навчальних закладах до управління

інтелектуальною власністю в процесі безперервної професійної освіти слід використовувати наступне:

а) При реалізації освітньо-виховної діяльності в системі безперервної професійної освіти слід використовувати передові форми, методи, засоби управління процесом підготовки до управління інтелектуальною власністю.

б) Система підготовки інженерів до управління повинна випереджувати існуючий рівень розвитку теорії і практики з орієнтацією на оперативне і стратегічне прогнозування.

В рамках діяльності механіка-аграрника професійна направленість, володіння методологіями інженерної діяльності і науково-технічної творчості, УІВ, розвиток здібностей до них представляється основними напрямками формування готовності до професійної діяльності, конкурентоздатності і професійного розвитку спеціальності [2].

Задачами системи підготовки інженерів-механіків агоропромислового виробництва до управління інтелектуальною власністю є:

- забезпечення відповідності фактичного рівня (якості) підготовки спеціаліста на сьогоднішній та перспективні потреби сфери матеріального виробництва і суспільства у цілому;

- забезпечення взаємозв'язку підготовки спеціалістів з перспективами розвитку вищих навчальних закладів, підприємства, техніки, напрямку науково-технічного прогресу;

- створення оптимальних умов для навчання студентів відповідно їх нахилів, здібностей, можливостей і суспільних інтересів;

- готовність молодих спеціалістів до діяльності при управлінні інтелектуальною власністю в умовах виробництва;

Із визначених вище задач, умов та їх реалізації і особливості, процеси управління інтелектуальною власністю на етапі підготовки пропонується: по-перше концептуальне положення – ефективна професійна діяльність механіка-аграрника на виробництві визначається рівнем його готовності до управління інтелектуальною власністю; по-друге концепційне положення – виходячи із вимог сучасної, динамічно розвиваючої сфери виробництва, законодавства, економіки, враховує технічні труднощі з якими зустрічається спеціаліст при здійсненні інноваційної діяльності, враховує перспективні напрями розвитку професійної діяльності і культури поведінки на ринку; третє

концептуальне положення – передбачає розвиток творчого потенціалу і професійно важливих якостей особистості.

При проектуванні системи підготовки до УІВ слід спиратися на компетентний підхід, який отримує широке розповсюдження в європейському суспільстві. Компетентність, нерозривно пов'язана з можливістю адаптувати професійні знання і особисті якості, відповідно з динамікою змін середовища, можливістю приймати ефективні рішення в проблемних ситуаціях. Дійсно, тільки ключові компетенції, як міра виявлення здатності використовувати отриманий освітній багаж для вирішення практично-пізнавальних, ціннісно-орієнтованих і комунікативних проблем в реальному житті, повинні стати метою освітнього процесу.

Реалізація компетентного підходу в моделі освіти інженера механіка-аграрника, пов'язана з необхідністю реінженіринга навчально-методичної діяльності, створення умов імітації реальних соціотехнічних ситуацій в спеціальних навчальних середовищах, а також для припрацювання індикаторів оцінки досягнення поставленої мети. Для цього потрібно ширше впроваджувати активні методи навчання, мультимедійні технології, які дозволяють підсилювати комунікативні, творчі і соціально-пізнавальні аспекти освітнього процесу.

Головним в проектуванні системи підготовки інженерів механіків-аграріїв до управління інтелектуальною власністю виступає діяльнісний підхід, орієнтований на цілісну уяву про професійну діяльність. Кінцевою метою управління інтелектуальною власністю – готовність допрофесійної діяльності, яка включає професійну направленість і прагнення управління інтелектуальною власністю, розвиток аналітичних і творчих здібностей.

Кінцева мета – готовність механіка-аграрія до управління інтелектуальною власністю в професійній діяльності на виробництві, розділяється на етапи підготовки: діяльність по управління інтелектуальною власністю на етапі розробки товару, виробництва, реалізацій, експлуатації; уява про управління інтелектуальною власністю на етапі довузівської підготовки в школі, навчання у вищому навчальному закладі; навчання системі післядипломної освіти.

Сукупність задач забезпечує взаємозв'язок, інтеграцію періодів підготовки до управління інтелектуальною власністю,

кожний із яких має свій зміст, особливості, засоби і методи педагогічного управління цим процесом.

Мета виражає бажаний і потенційний результат. Оскільки мета розглядається з позиції можливості її досягнення, то її можна означити, як аналог гіпотези.

Визначення і обґрунтування мети є першим етапом проектування. З нього починається методологічний доказ правильності визначення організації і управління процесом підготовки до управління інтелектуальною власністю особистостей та навчання. В них відображаються вимоги, які пред'являють до управління процесом підготовки інженера-механіка до управління інтелектуальною власністю.

В якості етапів проектування приймаються: визначення задач, їх реалізація, коректування, оцінка досягнення загальних і часткових завдань.

Головна, кінцева задача не тільки фіксує інтегральну (цілісну) готовність випускника вищого навчального закладу до вирішення оперативних завдань, але і орієнтує його на професійний розвиток, вирішення поставлених стратегічних проблем. Для цього слід враховувати наступні положення:

- система підготовки інженерів до управління інтелектуальною власністю будується на особисто-діяльнісній основі, виходячи із цілісної уяви, професійної діяльності спеціалісти, її функцій, класу вирішення задач, умов професійної діяльності, найбільш часто виникаючих труднощів і адаптації до них з орієнтацією на формування особистості спеціальності шляхом відповідної організації освітньо-виховної діяльності, використання освітньо-виховного потенціалу виробництва і потенціалу особистостей, що навчаються;

- освітньо-виховна діяльність має цільовий характер, тобто орієнтацію на форми, методи, засоби управління процесом підготовки інженерів до управління інтелектуальною власністю, що визначається специфікою даного процесу в аграрному вищому навчальному закладі.

Очікуваними і можливими результатами готовності до управління інтелектуальною власністю є: професійна направленість, високий рівень готовності до інноваційної діяльності, розвинуті комунікативні і аналітичні здібності. Вершиною очікуваних і можливих результатів є успішна діяльність спеціаліста в умовах інноваційного виробництва.

В зв'язку з вище викладеним, дисципліну «Інтелектуальна власність» слід віднести до нормативних в стандартах вищої професійної освіти в аграрних вищих навчальних закладів.

Юристи можуть вести заняття з авторського права в гуманітарних вищих навчальних закладів, але викладаючи авторське право на програми для ЕВМ бази даних, а також топології інтегральних мікросхем, які є продуктами інженерної праці. Вони потрібні при складанні договорів, які пов'язані з використанням об'єктів інтелектуальної власності або при виконанні спірних питань, коли виникає претендент порушення прав на інтелектуальної власності.

Список використаних джерел

1. Лебедев С. Основы интеллектуальной собственности у ВНЗ / С. Лебедев, Г. Бромберг // Высшее образование в России. – 2000. – №6, 2000. – С. 24 – 125.

2. Браженко С. А., Роль інтелектуальної власності в інноваційній педагогіці вищих аграрних навчальних закладів / С. А. Браженко, Э. Я. Прасолов, О. А. Галич / Матеріали XI Всеукраїнської науково-методичної конференції «Проблеми підготовки фахівців з питань інтелектуальної власності, інформаційно-аналітичної та інноваційної діяльності в Україні». – К. : Інститут інтелектуальної власності НУ «ОЮА» в м. Києві. – 2010. – с. 30 – 37

3. Пацкалев А.Ф. Интеллектуальная собственность как фактор развития экономики / А. Ф. Пацкаев, Е. А. Шебунина // Экономика строительства – 2004. – №2. – С. 35 – 46.

**Інформація і знання як основа
інноваційного розвитку**

***Пархоменко Олексій Володимирович,
к.е.н., доцент Інституту інтелектуальної
власності Національного університету
«Одеська юридична академія», м. Київ, Україна,***

Інформація і знання як у суспільстві, так і в житті окремого індивідуума, у всіх сферах діяльності мають надзвичайно важливе значення, але в економічній і управлінській сферах вони нині відіграють провідну роль. Знання визначають вартість і якість продукції і послуг і стають основою управління життєдіяльності людини, а також набувають особливого значення в процесі підготовки фахівців.

Метою дослідження є розроблення теоретико-методологічних засад з застосуванням системного підходу до визначення місця і ролі інформації і знання в процесі формування економіки знань з урахуванням відтворення і забезпечення інноваційного соціально-економічного розвитку з орієнтацією на використання синергетичного ефекту як умови оновленого змісту підготовки сучасних кадрів так і ефективного управління інноваційною економікою.

Сучасний соціально-економічний розвиток стрімко розвивається в сторону застосування інтелектуальної праці, результатами якої є інформація і знання. Інформація і знання, творча праця і активна поведінка людини і суспільства стають пріоритетними. У сучасному світі стрімко зростає увага до таких моделей розвитку суспільства, які побудовані на інформації і знаннях, на сучасних інноваційних процесах. В умовах формування інформаційних суспільств і суспільств знань у сучасному технологічному розвитку підвищується роль творчої праці. Інтелектуальна сфера діяльності, яка базується на інформації і знаннях увійшла в число основних пріоритетів розвинутих країн світу. Знання і інформація стають головним джерелом і результатом соціально-економічної діяльності, а частка працюючих у цій сфері зросла до 60%;

Наявність великої кількості внутрішніх зв'язків між складовими сучасного інноваційного соціально-економічного

розвитку суспільства примушує розглядати соціально-економічні процеси на системному рівні, застосовувати системний підхід до пошуку закономірностей такого розвитку.

Сучасний цивілізаційний розвиток увійшов у період, коли інформація, знання і виробнича діяльність не просто взаємозв'язані, а зумовлюють одна одну і вже не можуть існувати одна без одної. Економічна стратегія сьогодні має бути спрямована на науково-технологічний розвиток країни. Нині інновації стають синонімом сучасного промислового прогресу і без використання новітніх наукових знань уже не обійтися. Знання стають базою розвитку не тільки економіки, але й суспільства.

Системне бачення реального руху інноваційних процесів відкриває нові можливості для переорієнтації свідомості людини і суспільства на активну модель поведінки з переорієнтацією на нове планування і управління прогресом розвитку як на макrorівні так і на рівні окремих суб'єктів. Прискорюється темп життя. Зміни в розвитку нової техніки і технологій набувають вибухового характеру і сьогодні навряд чи є сфера діяльності людини, яка б залишалася в статичному стані.

Застосування підходу до розуміння інформації і знання як діалектичної системи дозволяє сформулювати новий варіант наповнення і розуміння термінів «інформації» і «знання». При такому підході інформацію можливо розділити на *природну і соціальну*.

Інформація – це природна категорія, що відображає закони існування матерії і є базою для створення нових знань, які після опрелюдження або фіксації їх на матеріальних носіях стають теж інформацією для наступного її використання.

Соціальна інформація – знання про результат праці людини, які свідомо переведені людиною в ранг інформації, роблячи її доступною суспільству для використання.

Знання – це результат індивідуальної обробки інформації з метою зменшення невизначеності щодо конкретної події. Процес створення знання завершується *прийнятим людиною рішенням*. Такі дії може зробити тільки людина, а тому знання є особистим надбанням, її інтелектуальною власністю. Творець знань вирішує подальшу долю їх використання, він може залишити їх у вигляді «ноу-хау», запатентувати або перевести в

інформацію шляхом публікації. Є два види знань: загальнонаукові (фундаментальні) і прикладні.

Інноваційна діяльність – головний чинник сучасного розвитку розвинутих країн планети. Цей фактор вимагає більш глибокого розуміння зв'язку інноваційних систем з інформацією, знаннями, соціумом і управлінням. Дослідження доводять, що інноваційні процеси реалізуються в разі активної взаємодії двох систем: економічної («інформація – знання») і соціальної («суспільство – людина»). Саме в тісній взаємодії цих систем і народжуються інноваційні цикли системи [35,39]. Історичний розвиток цивілізаційних процесів і економічна стратегія сучасного розвитку свідчать, що соціальне середовище з одного боку повинно бути готовим сприймати принципово нове: нові виробництва, нову техніку, нові інформаційні технології тощо, а з другого – створювати умови для народження нових ідей за рахунок створення необхідної інфраструктури, доступу до Інтернет, створення системи постійного перенавчання персоналу тощо.

Оптимальна взаємодія цих двох систем є вирішальними в формуванні інноваційного шляху розвитку суспільства і економіки. Розуміючи це, суспільство і людина повинні діяти за однією метою. Антагоністичні завдання людини і суспільства поєднуються досягненням економічної вигоди. Створення умов діалектичного поєднання протиріч в єдність, є ключовим моментом побудови інноваційного шляху розвитку суспільства, людини і економіки, побудови інноваційної системи [43].

В основі формування інтелектуальної економіки знаходяться інформація, знання і творчість – це сучасні види ресурсів, які відрізняються від грошових, природних, трудових і технічних і які стають основою економіки знань. Посилення ролі нематеріальних ресурсів є особливо актуальним в умовах сучасного економічного розвитку. Нематеріальні ресурси не вичерпуються і не зникають під час їх використання, а навпаки постійно зростаючи, формують інтелектуальний потенціал підприємства і суспільства. Окрім цього, інтелектуальна складова відкриває нові можливості у використанні матеріального і фінансового капіталів.

Оскільки в основі сучасного соціально-економічного розвитку є знання, які створює людина, шляхом аналізу і синтезу зібраної інформації, то стає очевидним, що система «інформація-знання» є економічною системою, від якої і

залежать процеси формування економіки знань. Система «інформація-знання» впливає на всі аспекти сучасного життя і має величезне значення в прогресивному русі, але на наш погляд найважливішу роль вона відіграє в формуванні інноваційних процесів, в економічному аспекті сучасного розвитку, виконуючи роль організаційної основи формування економіки знань

Аналіз творчої праці людини дає можливість виділити декілька видів економічної діяльності, а саме: економіку інформації, економіку інтелектуальної власності, або економіка знань, та інноваційну економіку, які функціонують у внутрішньому системному взаємозв'язку за принципом діалектичної єдності протиріч. Сформулюємо наше бачення внутрішнього наповнення перерахованих видів економік.

Економіка інформації - це новий напрям в економічній науці, який вивчає економічні процеси виробництва і використання інформації, суспільного руху інформаційних потоків, які відбуваються в економічних системах і організаціях, а також економічні закони, котрим підкоряється динаміка цих процесів. Економіка інформації в теоретичному плані малодосліджена сфера економічної діяльності і вимагає подальших глибоких теоретико- методологічних уявлень і розробок.

Економіка інтелектуальної власності, або економіка знань, - це новий напрям в економічній науці, яка вивчає теорію і практику функціонування ринкових структур і механізмів взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з інтелектуальною діяльністю, вивчає організаційні форми та правові основи інтелектуального бізнесу, методи ціноутворення та оцінки вартості інтелектуального продукту, систему сучасного обліку, фінансових відносин та процедуру укладання угод.

Інноваційна економіка - це нова галузь знань, яка вивчає теорію і практику перетворення наукового *продукту* в *продукцію*, яка вивчає теорію і практику функціонування ринкових структур і механізмів взаємодії суб'єктів економічної діяльності, яка в комплексі вивчає теорію і практику взаємодії економіки інформації, економіки інтелектуальної власності (економіки знань, вивчає організаційні форми та правові основи інтелектуального бізнесу, досліджує особливості розвитку кожної і визначає наявність спільних рис і взаємозалежності,

находження оптимальних умов соціально- економічної взаємодії між ними.

Економіка інформації і економіка інтелектуальної власності (економіка знань) розвиваються залежно від розвитку системи «інформація - знання», а інноваційна економіка - від взаємодії економічної і соціальної систем; система «економіка інформації», «економіка інтелектуальної власності»(економіка знань) і «інноваційна економіка» функціонують у внутрішньому взаємозв'язку за принципом діалектичної єдності протиріч; досліджувати економіку інформації, економіку інтелектуальної власності(економіку знань) і інноваційну економіку необхідно як єдину взаємозв'язану і взаємозалежну систему.

Управління цим комплексом економік і є державним управлінням інноваційною діяльністю в Україні. Системний підхід дає можливість побачити розуміння внутрішньої структури інноваційного розвитку, а це дає можливість і сформулювати нові вимоги до підготовки кадрів для формування економіки знань.

Література:

1. Никифорок Б.В. Системний підхід до прийняття управлінських рішень / Б.В. Никифорок. – Львів: Українська академія друкарства, 2007. – 229 с.

2. Пархоменко В.Д. Роль системы «информация – знания» в инновационной деятельности / В.Д. Пархоменко, А.В. Пархоменко // Наука и вызовы времени: междунар. научн.-прак. конф., 2008 г.: тезисы докл. – Алматы, 2008. – С. 3-8.

3. Пархоменко О.В. Діалектична суперечлива єдність інформації і наукового знання / О.В. Пархоменко, А.О. Пархоменко // Науково-технічна інформація. – 2007. – № 3. – С. 3-6.

**Стратегія управління об'єктами
інтелектуальної власності на підприємстві
в умовах інноваційного розвитку**

***Пермінова Світлана Олександрівна,
доцент кафедри менеджменту, к.пед.н.,
Національного технічного університету
України «КПІ»
м. Київ, Україна***

Сучасні підходи до технологічного процесу, а також раціонального використання нематеріальних ресурсів спонукають менеджерів здійснювати управління інтелектуальною власністю на підприємствах, що є необхідною передумовою успішного функціонування організації в ринкових умовах господарювання, оскільки інтелектуальний потенціал об'єктів інтелектуальної власності найчастіше не знаходить свого застосування, насамперед, через невміння самих творців правильно визначати форму використання створеного нововведення, вибирати сферу його застосування і коло потенційних споживачів. Тому для успішної реалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності на підприємствах необхідно застосовувати стратегічне управління.

Основу управління об'єктами інтелектуальної власності на сучасному підприємстві складають [3]:

- облік, систематизація та аналіз використання об'єктів інтелектуальної власності;
- визначення домінуючого об'єкта в перспективному плануванні діяльності підприємства;
- здійснення правової охорони об'єктів інтелектуальної власності;
- визначення об'єктів інтелектуальної власності, пропонованих до реалізації та їхня комерціалізація;
- оцінка об'єктів інтелектуальної власності;
- припинення порушень виключних прав.

Усі підприємства незалежно від форми власності сьогодні вимушені розробляти стратегію управління інтелектуальною власністю як частину свого корпоративного планування і проводити політику у цій сфері щодо:

- створення портфелю об'єктів інтелектуальної власності;
- здійснення всебічної і надійної охорони прав об'єктів інтелектуальної власності;
- запобігання порушень прав чужої інтелектуальної власності;
- пошуку шляхів комерційної реалізації інтелектуальної продукції.

Для різних підприємств «портфель» інтелектуальної власності є різним. Для одних - це фірмове найменування й, можливо, деякі прості ноу-хау. Для інших бізнес визначають комплексні технології, до складу яких входять десятки, навіть сотні об'єктів права інтелектуальної власності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, комерційні найменування тощо [1, с.97]. При формуванні портфелю інтелектуальної власності слід брати до уваги, що з часом змінюється як ринок, так і товар конкурентів. Ці обставини значно заважають прогнозуванню об'єктів права інтелектуальної власності, на які є попит.

Процес стратегічного управління інтелектуальною власністю потребує вимірювання ефективності її портфелю на основі розроблення відповідних критеріїв. Для цього ще до початку запровадження процедури управління інтелектуальною власністю необхідно встановити деякі відправні точки, а саме:

- витрати на підтримання портфелю інтелектуальної власності та заздалегідь пов'язаних із нею юридичних прав;
- результати інвентаризації прав на об'єкти права інтелектуальної власності на підприємстві;
- оцінка рівня знань з питань інтелектуальної власності в менеджерів;
- розуміння персоналом ролі інтелектуальної власності в створенні конкурентоспроможних товарів і послуг;
- інформація про склад портфелю інтелектуальної власності в конкурентів або про ті об'єкти права інтелектуальної власності, завдяки яким отримують доходи.

Головною стратегічною метою управління об'єктами інтелектуальної власності є забезпечення можливості системного формування і розвитку унікальних відносин, знань і здібностей виробляти унікальну продукцію з її унікальними властивостями для максимально повного задоволення ринкового попиту.

Завдання стратегічного управління об'єктами інтелектуальної власності на підприємстві спрямовані, в першу чергу, на [4, с.134]:

- забезпечення стійкого фінансового стану підприємства;
- удосконалення менеджменту підприємства та створення надійних передумов для його стратегічного розвитку;
- перспективний довгостроковий розвиток та утримання підприємством вигідних і важливих ринкових позицій;
- управління ризиками та збільшення можливостей реалізації завдань підприємства.

Процес управління об'єктами інтелектуальної власності на підприємстві передбачає певну послідовність у досягненні стратегічних цілей, а саме:

1. Організаційно-підготовчу діяльність щодо забезпечення організації висококваліфікованим персоналом, відповідальним за функцію управління об'єктами інтелектуальної власності. До складу цього персоналу мають входити вчені, маркетологи, дослідники, технологи, конструктори, винахідники, працівники функціональних служб (фінансової, планової, юридичної, бухгалтерської, кадрової та ін.).

2. Аналітичну діяльність, що включає:

- вивчення ринку;
- аналіз і відбір комерційно цінних ідей, пропонованих працівниками підприємства;
- проведення патентних досліджень для з'ясування їх охороноздатності і патентної чистоти.

На аналітичному етапі збирається інформація стосовно прав інтелектуальної власності конкурентів, які могли б зробити їх здатними заважати вашому бізнесові у використанні нових товарів, технологічних процесів або послуг. Ці дії бажано

зробити до того, як буде здійснено суттєві інвестиції, що могли б бути витраченими марно.

На етапі вибору стратегії у відповідності з планами і програмами підприємства менеджерами належним чином розробляється стратегія управління об'єктами інтелектуальної власності.

Правильно обрана і сформульована стратегія, що спрямована на отримання кінцевого результату - прибутку або іншої користі в результаті створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, дозволяє досягти відповідних результатів, а саме [2, с.175]:

- зайняти сприятливі ринкові позиції, використовуючи сучасні технології у виробництві своєї продукції і послуг, активізуючи НДДКР, підвищуючи ефективність маркетингу і передбачаючи можливі комерційні та технологічні зміни;

- удосконалити фінансову діяльність, виявляючи патентні активи для отримання нових доходів, зменшення витрат та підтримання на належному рівні загальних корпоративних вартісних оцінок;

- підвищити конкурентоспроможність компанії за допомогою застосування в технології обхідних маневрів, використання нових ринкових можливостей і нейтралізації загроз, що виходять від конкурентів.

Важливою функцією стратегічного управління інтелектуальною власністю є визначення на етапі створення тих об'єктів права, які забезпечать конкурентоспроможність товару або послуги на ринку. Для того, щоб продовжити існування товару на ринку й збільшити прибуток, необхідно виявити можливість його вдосконалення на наступних після створення етапах за рахунок використання нових об'єктів права інтелектуальної власності.

Стратегічним рішенням буде створення або придбання нових об'єктів права інтелектуальної власності, що здатні забезпечити конкурентоспроможність нового товару одразу після виходу на ринок попереднього. Така стратегія дозволить підприємству підтримувати на високому рівні обсяг продажів [3].

Тобто, для ефективного використання результатів інтелектуальної діяльності на підприємстві мають бути створені

умови щодо захисту та збереження прав на об'єкти інтелектуальної власності, що дозволить підвищити його конкурентоспроможність і стабільний стан на ринку.

Література:

1. Гавкалова Н.Л. Особливості управління інтелектуальною власністю в умовах економіки знань. /Н.Л. Гавкалова, А.В. Чистякова; //Харківський національний економічний університет. – Харків : Вид-во ХНЕУ, 2013-192 с.
2. Цибульов П.М. Управління інтелектуальною власністю. /П.М.Цибульов. - К.: Держ. ін-т інтел.власн, 2009 - 312 с.
3. Чомахашвілі О. Особливості використання об'єктів інтелектуальної власності на підприємствах. Електронний ресурс] - Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2135>
4. Гребешкова О.М. Базові положення стратегічного управління нематеріальними активами підприємства. /О.М.Гребешкова, О.В.Мельник; // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2008. – № 6. – Т.2 (122). – С.132-135.

ЗНАЧЕННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СЕЛЕКЦІЙНИХ ДОСЯГНЕНЬ В ІННОВАЦІЙНОМУ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

*Прасолов Євген Якович,
кандидат технічних наук,
професор кафедри безпеки життєдіяльності,
Бсловол Світлана Анатоліївна, патентний
повірений України, викладач
Бочарова Я. А., Каланча О. В. студенти
Полтавська державна аграрна академія,
м.Полтава, Україна*

Для забезпечення розвитку та конкурентоспроможності сільського господарства необхідно привести у відповідність сучасним вимогам матеріальні ресурси і технології, які є продуктом аграрної науки. Це викликає необхідність більш широкого впровадження і підвищення ефективності використання науково-технічних досягнень в усіх галузях агропромислового виробництва.

Інноваційна діяльність в АПК включає наступні складові:

- наукова діяльність дослідницьких інститутів та університетів;
- діяльність по доведенню результатів науково-технічної досліджень до прикладного рівня (продуктів і технологій);
- діяльність по впровадженню інноваційних проектів у виробництво.

Нині ступінь застосування новацій у сільському господарстві є недостатньою. Наукова діяльність слабо пов'язана із виробництвом і впровадження вітчизняного інтелектуального продукту є проблематичним. Натомість відбувається придбання та застосування іноземних матеріалів, техніки і технологій, які не завжди адаптовані до наших умов господарювання, високовартісні і збагачують національну скарбницю інших держав. Крім того вітчизняний аграрний сектор стає залежним від імпортованих технологій або приречений на екстенсивний шлях розвитку.

Тому важливим є стимуляція розвитку вітчизняної аграрної науки та поширення інноваційних процесів в сільськогосподарському виробництві. При цьому дослідження повинні проводитися з метою не лише створення та здобуття нових знань, але і мати конкретну практичну спрямованість для подальшого використання результатів в сільськогосподарському виробництві.

Це вимагає чіткої визначеності потреб агровиробників в ти чи інших науково-технічних продуктах. Проте сьогодні не створені дієві механізми в структурі функціонування Міністерства аграрної політики та продовольства України в галузі формування виробничих запитів до аграрної науки для подальшого їх задоволення та впровадження у виробництво. Тому, такій важливій галузі, як забезпечення сільськогосподарського виробника якісним насіннєвим матеріалом, адаптованим до умов господарювання та з адекватною ціновою політикою, не наділено достатньо уваги на державному рівні.

Проведення селекційних досліджень та створення нових сортів проводиться стихійно та не упорядковано. Крім того, стимулюванню розвитку даної галузі заважає недостатній рівень правового регулювання в галузі охорони прав на селекційні досягнення. Це пояснюється тим, що інститут правової охорони селекційних досягнень не є традиційним. Він не забезпечується класичними положеннями патентного права або авторських прав.

Більшість країн, в тому числі країни Європейського Союзу створили систему спеціальної охорони прав на нові сорти рослин. Для визначення напрямків в вдосконалення державного регулювання правовідносин у цій сфері звернемось до іноземного досвіду.

В США існує три системи охорони об'єктів селекційних досягнень. Так, там прийнято Закон про патенти на рослини (Plant Patent Act), який в 1952 році включений в Патентний закон, дія якого розповсюджується тільки на рослини, що відтворюються вегетативним способом. В 1970 році був прийнятий спеціальний Закон про охорону сортів рослин (certificate of plant variety protection) [1].

Третій спосіб надання правової охорони новим сортам рослин надається в рамках законодавства США на основі загальних правових норм (§101 Патентного закону).

В Японії, в законі про інтелектуальну власність вказується, що нові сорти рослин знаходяться під охороною права інтелектуальної власності [2]. Дана норма закріплена в п. 1 ст. 2, що під терміном «інтелектуальна власність», який використовується у вказаному законі, розуміються винаходи, корисні моделі, нові сорти рослин, конструкції та інші види об'єктів права інтелектуальної власності, що створені творчою працею людини (в тому числі наукові відкриття і дослідження законів природи, результати яких промислово придатні). Таким чином, нормативна база, що пов'язана з охороною селекційних досягнень в рамках держави передбачає охорону, шляхом використання права *Sui Generis* (право особливого роду).

Законодавство Німеччини по відношенню селекційних досягнень використовує спеціальну систему охорони (*The Plant Variety Protection Law*), який встановлює умови надання охорони [3].

Правова охорона в рамках правових відносин іноземних держав: Італія (Стандарти захисту нових сортів рослин), Китай (Постанова про захист сортів рослин [2]), Ісландія (Закон про права селекціонерів), Індія (Закон про захист сортів рослин і права фермерів), Латвія (Закон про захист сортів рослин), Португалія (Декрет про локальний рослинний матеріал і Декрет про права селекціонера). В свій час радянська правова система прирівнювала селекційні досягнення до винаходів. В Росії в рамках сучасного законодавства селекційні досягнення охороняються як самостійний результат інтелектуальної діяльності [4 – 8].

В. І. Єременко вказує, що «селекційні досягнення вважаються результатами інтелектуальної діяльності, але в той же самий час вони істотно відрізняються від класичних результатів інтелектуальної діяльності, які мають нематеріальний характер» [8]. Цим підкреслюється унікальність результатів, що і стало однією з причин необхідності самостійної правової охорони вказаних об'єктів. Пізніше вчений наголошує на особливих умовах охороноздатності селекційних досягнень, які

складають їх специфіку як об'єкта охорони, що представляє собою біологічний матеріал, який піддається людському впливу і природній дії. Правознавець ще раз підтверджує справедливості висновків, які витікають із досліджень змісту відповідних норм, які відображені в нормативно-правових актах іноземних держав, що вказують на принципи надання правової охорони селекційним досягненням, які виходять із права особливого роду (Sui Generic).

Відомо, що правовідносини в сфері інтелектуальної власності регулюються положеннями загального та спеціального законодавства. Згідно національного законодавства України сорти рослин є об'єктом права інтелектуальної власності та має специфічний механізм охорони.

Селекційні досягнення (сорти рослин і породи тварин) є об'єктами права інтелектуальної власності згідно ст.420 ЦКУ [9]. Глава 42 ЦКУ присвячена правам інтелектуальної власності на ці об'єкти. В національному законодавстві існує Закон України «Про охорону прав на сорти рослин» [10].

Розглянемо детальніше нормативно-правові положення щодо охорони прав на селекційні досягнення в Україні.

Ст. 485 ЦКУ визначає три види прав інтелектуальної власності на сорти рослин та породи тварин: особисті немайнові права засвідчені державною реєстрацією; майнові права інтелектуальної власності засвідчені патентом; майнове право інтелектуальної власності засвідчене державною реєстрацією на поширення сорту. При цьому, згідно ЗУ «Про охорону прав на сорти рослин», в ст. 37, п. 4, особисте немайнове право автора, на його вимогу, засвідчується свідоцтвом про авторство на сорт рослин. З цього випливає, що при набутті прав на сорт рослин відповідний суб'єкт права може отримати від одного до трьох охоронних документів, які в різній ступені визначають його права інтелектуальної власності.

Державне регулювання в сфері охорони прав на сорти рослин виконує Державна служба з охорон прав на сорти рослин (Дерсортослужба), яка функціонує в структурі Міністерства аграрної політики і продовольства України. Держсортослужба забезпечує контроль та нагляд за збереженістю сортів рослин, реєстрацією ліцензійних договорів на їх використання та

виплатою авторської винагороди. Ця установа проводить державну науково-технічну експертизу сортів рослин, як об'єктів інтелектуальної власності; організацію та здійснення державного випробування сортів рослин з метою визначення їх придатності для поширення їх в Україні; здійснення контролю за додержанням юридичними і фізичними особами законодавства з питань охорони прав на сорти рослин тощо.

Державна система охорони прав на сорти рослин включає Держсортослужбу та підпорядковані їй Український інститут експертизи сортів рослин, Державну інспекцію з охорони прав на сорти рослин, обласні державні центри експертизи сортів рослин з державними інспекціями з охорони прав на сорти рослин областей, державні сортодослідні станції, лабораторії та інші заклади експертизи, підприємства.

Як бачимо, сучасна національна система законодавства та державного регулювання правовідносин в сфері охорони прав на сорти рослин є досить складною, і містить тісний взаємозв'язок понять права власності на матеріальні об'єкти та нематеріальні в своїй суті права інтелектуальної власності. При цьому, система державної охорони прав на сорти рослин функціонує паралельно державній системі інтелектуальної власності, головним органом якої є Державна служба інтелектуальної власності України.

Специфіка нових сортів рослин, як об'єкту інтелектуальної власності спричиняє їх відокремленість від загальної національної системи інтелектуальної власності. Це призводить до гальмування розвитку та вдосконалення національного законодавства в цій сфері. Крім того, спостерігається брак фахівців, які б володіли специфічними знаннями з охорони прав інтелектуальної власності та знаннями в галузі генетики та селекції.

Відомо, що Державна служба з інтелектуальної власності України не проводить атестацію патентних повірених за спеціалізацію «селекційні досягнення». Це призводить до відсутності державного контролю за кваліфікованістю послуг, що надаються з правої охорони в цій галузі. А це, в свою чергу, знижує активність селекціонерів та заявників в сфері набуття правової охорони на сорти рослин і пов'язані з цим наступні

правочини по розповсюдженню і впровадженню нового високоякісного насіннєвого та посадкового матеріалу.

Недостатня взаємодія та паралельне функціонування Державної служби інтелектуальної власності та Державної служби з охорони прав на сорти рослин гальмує розвиток науково-селекційних досліджень, інституту правової охорони прав на сорти рослин і, як наслідок, інноваційний розвиток агропромислового виробництва.

Для стійкого інноваційного розвитку аграрного сектору України, доцільно буде виконання державою наступних принципів: стимуляція та сприяння у проведенні науково-технічних та селекційних досліджень та підготовці висококваліфікованих наукових кадрів націлених на отримання практичних результатів; підвищення рівня підготовки та збільшення кількості фахівців в сфері охорони прав на сільськогосподарські об'єкти інтелектуальної власності, зокрема селекційні досягнення; запровадження державних програм інноваційного розвитку агропромислового виробництва; формування державних механізмів визначення потреб ринку в інноваційних продуктах науково-технічної діяльності та системи державного замовлення на їх створення і підтримки реалізації.

Таким чином, підвищення рівня співпраці в системі охорони інтелектуальної власності та прав на сорти рослин, підготовка фахівців та розвиток нормативно-правової і організаційної бази у в цій сфері дозволить підвищити ефективність інноваційних процесів в агропромисловому виробництві.

Список використаних джерел:

1. Lesser W. Patenting seeds in the United States of America: what to expect//Industrial Property. 1986. № 9. P. 360
2. Intellectual Property Basic Act (Act No. 122 of December 4, 2002, as last amended by Act No119 of July 16, 2003//URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jspfile_id187318LinkTarget_127
3. Plant Variety Protection and Seed Act (Act No. 83 of May 29, 1998, as last amended by Act No. 49 of May 18,

2007)//URL: <http://www.wipo.int/wipolex/en/details.jspid=6977>

4. The Plant Variety Protection Law//URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jspfile_id=224302#LinkTarget_2517

5. Standards for the Protection of New Plant Varieties. Consolidated Text of Decree No 974 of August 12, 1975, as amended by Articles 76 to 78 of Decree No 338 of June 22, 1979, and Law No 620 of October 14, 1985//URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/results.jspcountriesIT&cat_id10

6. Chapter: 490 Plant Varieties Protection Ordinance/http://www.wipo.int/wipolex/en/results.jspcountries=HK&cat_id=10.

7. Breeder's Right Act No 58 of 19 May 2000 / URL: http://www.wipo.int/wipolex/en/results.jspcountries=IS&cat_id=10

8. [Еременко В. И.](#) Комментарий к части четвертой Гражданского кодекса Российской Федерации. Постатейный/Э.П. Гаврилов, В.И. Еременко. "Экзамен", 2009/

9. Цивільний Кодекс України № 435-15 від 01.01.2014 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, NN 40–44, ст. 356 / режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

10. Закон України «Про охорону прав на сорти рослин № 3116- XII від 09.12.2012 / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 21, ст. 218 / режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3116-12>

**СТОСОВНО УМОВ ВИНИКНЕННЯ ПРАВА
ПОПЕРЕДНЬОГО КОРИСТУВАННЯ НА
ТОРГОВЕЛЬНУ МАРКУ В УКРАЇНІ**

*Сердюк Георгій Нікандрович,
к.т.н., заступник директора інституту,
Сердюк Ірина Георгіївна,
к.е.н., доцент, Інститут інтелектуальної
власності Національного університету «Одеська
юридична академія» в м. Кієві,*

Відомо (ч. 2 ст. 424 ЦК України), що у сфері охорони прав інтелектуальної власності законом можуть бути встановлені винятки та обмеження майнових прав за умови, що такі обмеження та винятки не створюють істотних перешкод для нормальної реалізації майнових прав інтелектуальної власності та здійснення законних інтересів суб'єктів цих прав.

Зокрема, згідно з абзацом другим п. 6 ст. 16 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» (далі – Закон), виключне право власника свідоцтва забороняти іншим особам використовувати без його згоди зареєстрований знак не поширюється, зокрема, на здійснення будь-якого права, що виникло до дати подання заявки або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки. Відповідно до національного законодавства, таким правом є, зокрема, право попереднього користувача на торговельну марку, згідно з яким, будь-яка особа, яка до дати подання заявки на торговельну марку або, якщо було заявлено пріоритет, до дати пріоритету заявки, в інтересах своєї діяльності добросовісно використала торговельну марку в Україні або здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання, має право на безоплатне продовження такого використання або використання, яке передбачалося зазначеною підготовкою (ч. 1 ст. 500 ЦК України).

Право попереднього користувача на торговельні марки, по суті, є обмеженням виключних майнових прав власників свідоцтв на знаки для товарів і послуг і за своїм змістом співпадає із правом попереднього користувача на винаходи та

інші результати інтелектуальної, творчої діяльності у сфері технологій, передбачене законодавством багатьох країн у сфері патентного права. Проте, застосування такого права для торговельних марок викликало серед фахівців-практиків широку дискусію щодо визначення змісту його норми «здійснила значну і серйозну підготовку для такого використання», тобто знайти відповідь на такі два питання: Які дії є значною та серйозною підготовкою? Де має бути місце вчинення таких дій?

У відповіді на останнє питання, більшість авторів однастайна у тому, що використання позначення, тотожного або схожого до ступеню змішування із зареєстрованою торговельною маркою, або підготовка до такого використання повинні мати місце лише на території України (Шевелева Т.

Права попереднього користувача на винахід, корисну модель, промисловий зразок і торговельну марку. Інтелектуальна власність, 9/2006, с. 43). Аргументом на користь цієї точки зору є територіальний принцип охорони промислової власності, відповідно до якого охорона розповсюджується в межах тієї країни, де виникла реєстрація торговельної марки. Відповідно, суб'єктивне право, яке обмежує таке майнове право, повинно мати ту саму країну походження. Існує також точка зору, згідно з якою підготовка до використання в Україні може бути здійснена і поза її межами (Чікін С. та ін. Право попереднього користувача: філологічний та історичний аспекти. Теорія і практика інтелектуальної власності, 1/2008, с. 62).

Автори зазначеної публікації наводять результати філологічного аналізу дефініції норми ЦК України, згідно якого можна дійти висновку, що місце «здійснення значної та серйозної підготовки» (до використання в Україні) не зазначене, а за загальним правилом *quod non prohibetur liceat*. З огляду на це, цілком слушною є їх пропозиція викласти цю норму в редакції «... здійснила в Україні значну і серйозну підготовку ...», яка знімає проблему неоднозначного її тлумачення в частині, що стосується місця вчинення цих дій.

Проте, найбільш складним є питання кваліфікації видів дій, які можна визнати значною та серйозною підготовкою для використання торговельної марки в Україні. Наприклад, поширеною є думка, що під значною і серйозною підготовкою в контексті відносин щодо права попереднього користувача на торговельну марку слід розуміти таку підготовку, яка потребувала певних інтелектуальних, організаційних,

промислових, фінансових та трудових зусиль і затрат, а саме: розробки комплексу технологічних та організаційно-економічних заходів, що забезпечують готовність до виробництва та реалізації товару або надання послуг з використанням певної торговельної марки, тобто наявність повних комплектів конструкторської та технологічної документації, засобів технологічного оснащення необхідних для виготовлення товару або для надання послуги.

Ці заходи розподіляються за такими етапами: розробка технологічних процесів, проектування технічного оснащення і нестандартного обладнання, виготовлення засобів технологічного оснащення, зв'язання і налагодження запроєктованої технології і виготовленого технологічного обладнання. Не зрозуміло, звідки з'явилось саме таке тлумачення статті 500 ЦК України та абзацу другого пункту 6 ст. 16 Закону, але відмітимо, що воно не відповідає судовій практиці. Вищий господарський суд України у постанові від 22.06.2010 р. у справі № 2/434/08 (Єдиний державний реєстр судових рішень України. <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/10257767>) висловив правову позицію, що підставою для правомірного застосування приписів законодавства про право попереднього користувача на торговельну марку є не факт виробництва товару відповідно до певних технічних умов, а факт використання виробником цього товару спірного позначення до дати подачі позивачем відповідної заявки.

На нашу думку, за своєю суттю право попереднього користувача є також попереднім правом на знак, правомочністю якого є:

по-перше, право пріоритету на позначення;

по-друге, право на безоплатне використання позначення в обсязі, в якому здійснювалось або передбачалось здійснювати використання торговельної марки. Відповідно до п. В ст. 4А Паризької конвенції про охорону промислової власності, «права, набуті третіми особами до дня першої заявки, що є підставою для права пріоритету, зберігаються відповідно до внутрішнього законодавства кожної країни Союзу». Згідно із ст. 9 Закону право пріоритету засвідчується, зокрема, документом, що підтверджує показ позначення в експонаті на виставці. Тому, під значною та серйозною підготовкою для використання знака слід розуміти комплекс дій, пов'язаний із введенням позначення до господарського обороту шляхом нанесення його у спосіб, передбачений ч. 2 ст. 157 ГК України та п. 4 ст. 16 Закону. Важливим етапом цих дій є експонування товару або пропонування послуги на виставці з використанням знака.

АКТУАЛЬНІСТЬ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У КІБЕРНЕТИЧНОМУ ПРОСТОРІ

***Соколкін Віталій Львович, к.ю.н.,
асистент кафедри економічної теорії та права
Української державної академії залізничного
транспорту,
м.Харків, Україна***

Нові цифрові технології та глобальні інформаційні мережі, що здійснили справжню революцію в сфері накопичення та обміну інформації, потребують зміни сталих принципів захисту інтелектуальної власності, які створювалися в зовсім іншому технологічному середовищі. Глобальне Інтернет-середовище й розвиток інформаційно-комунікаційних технологій вимагають адекватного регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності (далі – ІВ).

Нові реалії сучасних ІТ-технологій і Інтернету та отримані у цій сфері знання ставлять нові завдання, для виконання яких традиційний механізм прав ІВ не завжди пристосований.

Стрімке збільшення обороту різноманітної інформації (включаючи комерційну інформацію, інформацію про нові технології, інформацію в структурах баз даних тощо), глобалізація доступу до неї й поява нових засобів її формування, розповсюдження та використання актуалізували питання збереження й легального використання масивів інформації.

Інформаційна безпека виходить за рамки потреб окремих власників і виступає вже в якості одного з напрямів національних стратегій розвитку [1, 63].

Сфера ІВ опинилася глибоко інтегрованою в глобальні процеси, які виявили нові ризики й поставили нові питання, пов'язані із захистом прав ІВ, забезпеченням публічних (національних) і приватних (комерційних) інтересів правовласників, створенням ефективного захисту ІВ в кіберпросторі, схоронності державної, службової та комерційної таємниці. [2, 46].

Отже, розвиток інформаційної сфери України відкриває для особистості, держави та суспільства не тільки нові можливості, але й ставить нові, все більш складні завдання, що вимагають об'єктивного й своєчасного вирішення. Еволюція інформаційних відносин потребує перегляду та оновлення існуючих правових норм, які виступають у ролі основного засобу їх врегулювання. Право повинно оперативнo реагувати на будь-які зміни в суспільних відносинах інакше буде знижено його регулюючий вплив, що може призвести до негативних наслідків.

Усе частіше в повсякденному житті, наукових та аналітичних джерелах, стрічках новин, присвячених розвитку інформаційних технологій, ми стикаємося з термінами "кіберпростір", "кіберзлочинність", "кібервійна", "кібертероризм" тощо.

У багатьох країнах в даний час вже мається чинне законодавство, пов'язане із забезпеченням інформаційної безпеки в інформаційно-комунікаційних мережах, застосовуються власні стратегії інформаційної безпеки. Однак геополітичний скандал з незаконним отриманням інформації Агентством національної безпеки США знову привернув увагу державних структур і громадську думку до проблем інформаційної безпеки та захисту приватного життя, у тому числі захисту від кібератак і схоронності персональних даних в мережі Інтернет.

Попри це, чинна вітчизняна нормативно-правова база у сфері протидії правопорушенням у кіберпросторі, а у межах цього дослідження – щодо ІВ, лише частково задовольняє потреби часу та не завжди охоплює всі ключові елементи, які необхідні для ефективної протидії кіберзлочинам всіх рівнів складності. На сьогоднішній день в Україні діє низка Законів України та нормативних документів різних рівнів, що охоплюють проблеми забезпечення кібербезпеки держави.

Зокрема, Законом України "Про інформацію" надані наступні визначення:

Інформація – будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Захист інформації – сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї [3].

Разом з цим, вказаний Закон надає лише загальні визначення державної інформаційної політики, не приділяючи при цьому належної уваги питанням інформаційної безпеки.

Водночас спостерігається вільне використання значної кількості термінів (та їх синонімів) що часто не узгоджені між собою. Так у Законі України "Про основи національної безпеки України" згадуються "комп'ютерна злочинність" та "комп'ютерний тероризм", при чому жоден з цих термінів не має свого визначення а ні в цьому, а ні в інших нормативних документах. В Законі України "Про боротьбу з тероризмом" поняття "комп'ютерний тероризм" не згадується взагалі, а ті елементи, що можуть до нього відноситись прописані як складова частина поняття "технологічний тероризм". У "Стратегії національної безпеки України" (в редакції від 12 лютого 2007 року № 105/2007) комп'ютерні загрози не згадуються, а "кібербезпека" – лише в контексті необхідності "розробки та впровадження національних стандартів та технічних регламентів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, гармонізованих з відповідними європейськими стандартами, у тому числі згідно з вимогами ратифікованої Верховною Радою України Конвенції про кіберзлочинність". Однак нова оприлюднена редакція "Стратегії національної безпеки" (2011 року) вже використовує термін "кібербезпека". У "Доктрині інформаційної безпеки України" також згадуються "комп'ютерна злочинність" та "комп'ютерний тероризм", знову ж таки – без жодних пояснень чи посилання на такі пояснення. Крім того, в Доктрині згадуються й "кібератаки" без визначення терміну. Отже можна констатувати, що в більшості свій вітчизняне нормативно-правове поле в сфері інформаційної (кібернетичної) безпеки оперує термінами, визначень яких фактично немає [4].

Наслідки кіберзагроз та незаконних дій в інформаційно-комунікаційному середовищі призводять не тільки до майнових, але й репутаційних втрат для власників інформації.

Кібернетика (від грец. *Kybernetike* – мистецтво управління) наука про загальні закони одержання, зберігання, передачі й обробки інформації. Основний об'єкт дослідження – так звані кібернетичні системи, що розглядаються абстрактно, незалежно від їх матеріальної природи. Кожна така система являє собою безліч взаємопов'язаних об'єктів (елементів системи), здатних сприймати, запам'ятовувати і переробляти інформацію, а також обмінюватися нею. Кібернетика розробляє

загальні принципи створення систем управління й систем для автоматизації розумової праці. Основними технічними засобами для вирішення завдань кібернетики є ЕОМ [5, 5].

Тому виникнення кібернетики як самостійної науки пов'язане зі створенням у 40-х роках ХХ ст. цих машин, а розвиток кібернетики в теоретичному та практичному аспектах – з прогресом електронної обчислювальної техніки [6, 571].

У свою чергу, в межах інформаційної сфери існує кібернетична сфера (кіберсфера) – сфера управління, що включає особливий вид інформації, суб'єктів, інфраструктуру й правила, які необхідні для реалізації процесу управління [5, 5-6].

Інтелектуальна власність як особливо цінний нематеріальний

актив (бази даних, комерційні секрети і ноу-хау, комп'ютерних програм і т.д.) є предметом нових загроз в кіберпросторі.

Кібербезпека повинна запобігати порушенням прав ІВ, а також забезпечувати правовласникам конфіденційність баз даних, комерційної таємниці і ноу-хау.

Наразі необхідно втримати баланс між авторським правом і свободою поширення й отримання інформації, на що наголошують як фахівці в галузі цивільного права (права ІВ), так і в галузі публічного (кримінального) права.

Проблема захисту прав ІВ в мережі Інтернет та протидія протиправним діям повинна мати комплексний характер, що, зокрема, зумовлено наступними чинниками:

- правопорушення відбуваються не тільки в мережі Інтернет, а й в інших інформаційно-телекомунікаційних мережах, до яких, зокрема, відносяться мережі рухомого радіотелефонного зв'язку;

- об'єктами правопорушень є найрізноманітніші об'єкти права ІВ;

- правопорушення носять екстериторіальний та транснаціональний характер;

- розглянуті правопорушення нерідко супроводжуються іншими небезпечними діями: поширення шкідливих програм, порушення правил обробки персональних даних, поширення спаму, тощо.

Отже, забезпечення захисту ІВ в кіберпросторі (в тому числі сучасними технічними засобами) повинно створити необхідний рівень конкурентоспроможності для правовласників.

Порушення прав ІВ полягає в неправомірному використанні результату інтелектуальної діяльності або засобів індивідуалізації, яке тягне заподіяння шкоди правовласнику у формі втраченої вигоди (неодержаного доходу) або репутаційних (іміджевих) втрат.

Кіберзагрози порушення прав ІВ в сфері цифрового простору Інтернет, мають свою специфіку. Зокрема, до видів порушень прав ІВ в кіберпросторі з використанням електронно-цифрових засобів можна віднести:

- незаконний доступ, отримання і розкриття відомостей, що становлять комерційні секрети (ноу-хау) службову або державну таємницю, включаючи навмисні дії («хакерські атаки»);

- несанкціоноване втручання в бази даних, створення і застосування комп'ютерних програмних засобів для зміни або блокування відомостей у складі баз даних та іншої цифрової інформації (відомостей);

- поширення в мережі Інтернет удаваної (недостовірної) інформації про фізичну чи юридичну особу або інше порушення права на приватне життя або ущемлення ділової репутації;

- порушення права авторства та інших авторських і суміжних прав на авторські твори в кіберпросторі;

- незаконне використання товарних знаків, найменувань юридичних осіб та інших засобів індивідуалізації, включаючи незаконне використання позначень в доменних іменах або в контенті web-сайтів;

- навмисне незаконне використання засобів індивідуалізації (комерційних позначень, фірмових найменувань, товарних знаків, географічних позначень) для заподіяння прямої чи непрямой шкоди (збитків) правовласнику.

Завдання підвищення ефективності захисту ІВ від нових кіберзагроз пов'язані з розширенням різноманітності самих об'єктів ІВ.

Проблеми захисту доменних імен різного рівня й товарних знаків, глобалізація інтернет-торгівлі й інших послуг у мережі Інтернет (включаючи електронну біржу ІВ) і пов'язаний з цим оборот контрафактної продукції, поширення «віртуальних» грошей та інтернет-валют, суттєве підвищення вимог до кібербезпеки персональних даних та інформаційних баз даних, захист авторських прав і прав особистості в Інтернеті

(включаючи право авторства, право на «особистий імідж» або «особисті бренди») – ці та інші нові фактори викликають необхідність вдосконалення механізму захисту в кіберпросторі. Нові виклики часу вимагають нових підходів і адекватних дієвих рішень.

Діяльність хакерських груп носить транскордонний характер і виражається в проведенні протиправних акцій в інформаційному просторі. Ураховуючи, що до складу таких груп входять громадяни України (а подекуди очолюють їх), вона є загрозою й для інформаційної сфери України [6, 95-96].

Попри це, законодавство України у сфері боротьби з кіберзлочинністю на теперішній час ще є недосконалим. У вітчизняному законодавстві є лише узагальнене поняття злочинів і правопорушень, які вчиняються з використанням комп'ютерних систем та мереж електрозв'язку. У Кримінальному кодексі України окремі види комп'ютерних злочинів (кіберзлочинів) виділено в окремий розділ VI Особливої частини – Злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (ст. 361, 361, 363). Деякі види злочинів, у яких комп'ютерні продукти визначено як засіб злочину, розміщені в інших розділах Особливої частини: Розділ V – Злочини проти виборчих, трудових та інших особистих прав і свобод людини і громадянина (ст. 163, 176, 177); Розділ VII – Злочини у сфері господарської діяльності (ст. 200) [7, 75].

З моменту введення в дію КК України пройшло вже 13 років, за цей час відбулося кілька інформаційно-технологічних революцій, в тисячі разів зросли можливості споживчої електроніки, з'явилися нові типи пристроїв, сформувався електронний ринок товарів і послуг, змінився вигляд інформаційного протиборства, посилився вплив інформаційних технологій не тільки у виробничій, але також у соціальній та політичній сферах.

Все це вимагає перегляду й оновлення існуючої правової основи. Необхідний диференційований підхід не тільки до інформаційних загроз, а й до елементів інформаційної сфери, особливо до тих з них, які входять до складу кібернетичних систем різного рівня та призначення.

Отже необхідно, узявши за основу визначення інформаційних та кібернетичних загроз, розробити й закріпити в рамках законодавства про юридичну відповідальність нові

склади правопорушень, які точно відображають специфіку зазіхань на інформаційні системи, системи управління, об'єкти права власності, у т.ч. інтелектуальної, що передбачають відповідні покарання.

В свою чергу, ті діяння, що будуть закріплені як кримінальні правопорушення (злочини), повинні передбачати більш сувору кримінальну відповідальність у порівнянні зі звичайними правопорушеннями у сфері комп'ютерної інформації. На нашу думку, слід також змінити назву розділу VI Особливої частини Кримінального кодексу України на те, яке відповідає сучасному вигляду інформаційної сфери, наприклад: "злочини в сфері інформаційних технологій", або "злочини в інформаційній сфері".

Список використаних джерел:

1. Карцхия А.А. Кибербезопасность и интеллектуальная собственность. Ч.1. Вопросы кибербезопасности №1(2) – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cyberrus.com/wp-content/uploads/2014/03/22-27.pdf>.

2. Карцхия А.А. Кибербезопасность и интеллектуальная собственность. Ч.2. Вопросы кибербезопасности №2(3) – 2014. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cyberrus.com/wp-content/uploads/2014/07/vkb_03_07.pdf.

3. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.

4. "Проблеми чинної вітчизняної нормативно-правової бази у сфері боротьби із кіберзлочинністю: основні напрями реформування". Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/articles/454/.

5. Соколов М.С. Кибернетическая безопасность – понятие и эволюция от военных основ к самостоятельному виду безопасности. ЭНИ "Военное право" №1, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voennoepravo.ru/magazinepravo>.

6. Вінаков А.В. Окремі аспекти прокурорського нагляду за додержанням законів органами внутрішніх справ під час попередження та розслідування кіберзлочинів у фінансово-банківській сфері. // Протидія кіберзлочинності в фінансово-

банківській сфері : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 квіт. 2013 р. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Незалеж. асоц. банків України, Харк. банк. Союз. – регіонал. представник НАБУ. – Х. : ХНУВС, 2013. – 146 с.

7. Омельченко О.С. Проблеми протидії злочинності в кредитно-банківській сфері. // Протидія кіберзлочинності в фінансово-банківській сфері : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 23 квіт. 2013 р. / МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ ; Незалеж. асоц. банків України, Харк. банк. Союз. – регіонал. представник НАБУ. – Х. : ХНУВС, 2013. – 146 с.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НАНОТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

*Фесенко Олена Мар'янівна, голова відділу,
Кіф'юк Євген Самуїлович, молодший науковий
співробітник відділу Трансферу технологій,
інноваційної діяльності та інтелектуальної
власності,
Інститут фізики НАН України*

Нині різкий ріст об'єму інвестицій та кількості публікацій по нанотехнологіям, а також збільшення темпів впровадження науково-технічних розробок дає можливість припустити, що вже в найближчі роки нанотехнології та наноматеріали будуть одним з визначальних факторів наукового, економічного та оборонного розвитку держав. При оцінюванні ринку нанотехнологій слід враховувати потенційні сфери застосування товарів та можливі перешкоди на шляху впровадження товарів, а також темпи світового економічного росту.

Очікувані комерційні та стратегічні переваги від використання нанотехнологій настільки високі, що виникла справжня конкуренція держав та компаній за володіння ними. По американським прогнозам до 2015 року загальна кількість зайнятих в різних сферах нанотехнологічної промисловості може сягнути 2 млн. науковців, а валовий продукт може сягнути до кількох трлн. дол., причому більша його частка буде припадати на долю США. Слідом за США більш, ніж 60 країн прийняли власні національні нанотехнологічні ініціативи у ряді країн розроблені стратегічні плани, створені спеціалізовані науково-технологічні та інноваційні парки, венчурні фонди тощо.

Щоб оцінити конкурентні позиції кожної окремої країни, потрібно використовувати такі показники, як державні та приватні інвестиції в науково-дослідні роботи (НДР), так і наукоємні індикатори, а саме, кількість наукових статей,

проектів, патентів тощо. З числа нанотехнологічних публікацій в міжнародних журналах лідирують такі країни: США, Китай, Німеччина, Франція, Японія, Південна Корея, причому друге місце займає Китай, збільшивши за останні десять років кількість нанотехнологічних публікацій у 21 рази.

Найближчим конкурентом США в наступні роки прогнозують Японію. В Японії інноваційні нанотехнологічні компанії отримують значну підтримку від держави. Однак, для реалізації успішного процесу комерціалізації деяких нанотехнологій може знадобитись більш, ніж 10 років безперервного інвестування, тому до цього процесу залучається підтримка не лише держави, але й різних венчурних фондів. Класичні венчурні фонди — добре відома форма фінансування. У США більше десятка таких фондів (“Roche”, “Novartis”, “Draper Fisher Jurvetson”, “Harris and Harris” та ін.), які вже зробили інвестиції в нанотехнологічні “стартапи”. Однак, типовим негативним фактором для венчурних інвестицій є: високі капітальні витрати, маленький ринок кінцевого продукту, дуже великий термін до виходу на прибуток.

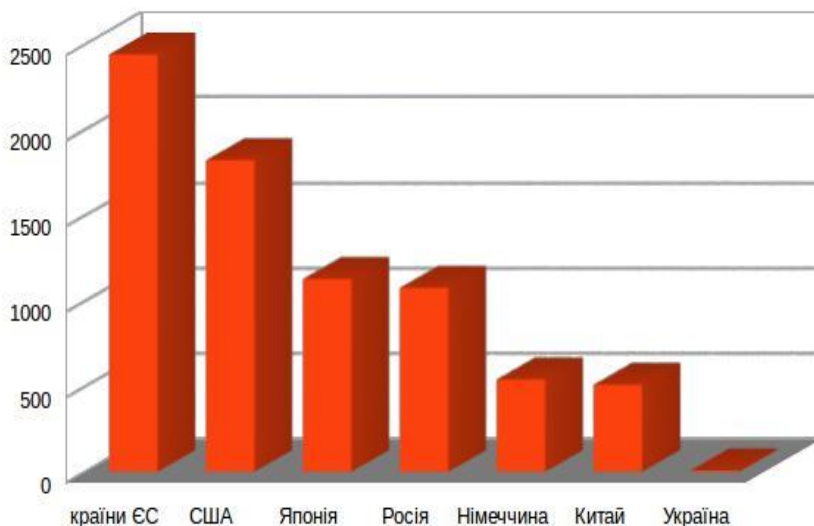
Традиційним венчурним капіталістам буває складно оцінити перспективи інвестицій з технічної точки зору, а оскільки ще існує мало успішних моделей з якими можна було б порівнювати, то в них часто відсутнє й достатнє бізнес-розуміння. Все це створює серйозні перешкоди для отримання “стартапами” класичних венчурних інвестицій, призводить до стриманості венчурного капіталу у відношенні нанотехнології. Так, лише 2% від його світових об’ємів було вкладено в нанотехнології в 2005 році, та до 2010 року ця цифра зросла лише до 4% [1-3].

Державні інвестицій, як правило,кладаються у довготривалі фундаментальні дослідження (Рис.1), а приватні як правило вкладаються в короткотермінові прикладні НДР. На Рис.2. приведено рейтинг першої десятки країн за розміром державного фінансування НДР у сфері нанотехнологій станом на 2006 р. Слід відзначити що в Україні починаючи з 2007 року були прийняті державні цільові програми “Фундаментальні проблеми наноструктурних систем, наноматеріалів, нанотехнологій” (2007-2010 рр.) та “Нанотехнології та

наноматеріали” (2010-2014 рр.), на виконання останньої спочатку передбачалось виділення фінансування з бюджету країни в розмірі 1847,1 млн. грн., але потім ця сума у 2010 році була зменшена на 450 млн. грн.

Основними завданнями Програми є: формування інфраструктури для проведення ефективних фундаментальних досліджень у галузі нанотехнологій; координація робіт зі створення і застосування нанотехнологій та наноматеріалів; розроблення нових підходів до підготовки кваліфікованих спеціалістів із питань розв’язання наукових, технологічних і виробничих проблем розвитку нанотехнологій і виготовлення нових наноматеріалів шляхом лібералізації податкової політики, оптимізації фінансової політики і системи захисту прав інтелектуальної власності.

Рис.1. Державне фінансування сектору нанонауки та нанотехнологій за країнами світу в 2008 році

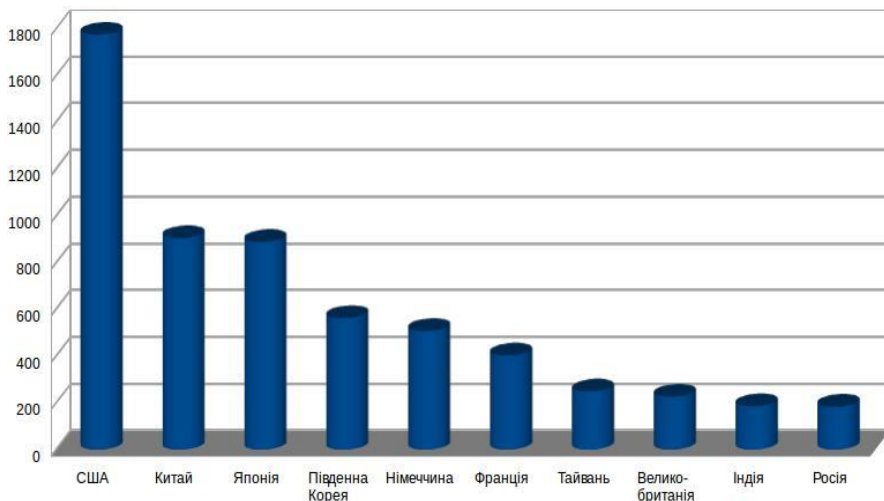

Рис.2. Рейтинг першої десятки країн за розміром державного фінансування НДР у сфері нанотехнологій в 2006 році (в перерахунку по паритету покупної спроможності) [5].

США та Японія успіхом завдячують розвинутій інструментальній базі й добре розвиненій системі підготовки спеціалістів по нанотехнологіям. У розвинутих країнах вважається, що однією з найважливіших умов швидкого розвитку нанотехнологій є розробка навчальних курсів та програм, які дозволяють професійно підготувати нове покоління дослідників, інженерів та робочих, здатних працювати в цій новій, але достатньо складній міждисциплінарній сфері науки і техніки.

Досвід країн, що стартували в комерціалізації нанотехнологій, показує, що на цьому шляху є багато перешкод. Аналізуючи проблеми та перешкоди, з якими зіштовхнулись піонери комерціалізації, можна зробити висновок, що частина з них має загальний характер та виникає в усіх країнах. До загальних перешкод можна віднести тривалий період виводу нанотехнологічних продуктів на ринок, високі технологічні ризики. Також перешкодами комерціалізації виступають висока собівартість розробок та впровадження нанотехнологій, складність правової охорони та захисту інтелектуальної власності. Оскільки для проведення прикладних досліджень

необхідно залучати спеціалістів різних дисциплін, які володіють технологіями як у нано-, так і мікро- та макро області знань, виявляється, що дефіцит таких кадрів відчувається навіть у провідних країнах світу, що є однією з головних перешкод для комерціалізації нанотехнологій.

Поза всяким сумнівом, одним з фундаментальних питань на шляху комерціалізації нанотехнології є ефективне управління та аналіз потенційні ринків для кожного продукту. Міцні зв'язки між промисловістю, інститутами та урядом можуть стимулювати процес комерціалізації нанотехнологій. З іншого боку, інвестори, які усвідомлюють високий ризик інвестицій в нові продукти та ідеї, просять у дослідників більше привілеїв, що може призвести до непорозуміння та затримати процес комерціалізації. Ще одна перешкода на шляху комерціалізації нанотехнологій полягає в недостатній кількості інформації про потенційні переваги нанотехнологій та перестороги до всього нового та не випробуваного у потенційних споживачів. Також фінансові установи, що здійснюють кредитування, як правило, дуже неохоче відносяться до інвестування нових технологій, що пов'язано з високими ризиками та відсутністю відповідної схеми для визначення майбутніх перспектив подібних технологій.

Для подолання вищезазначених перешкод та для стимулювання розвитку нових технологій як в науці так і виробничій сфері та бізнесі - необхідна послідовна регулююча роль держави та збалансована законодавча база. Однак, внаслідок дорожнечі створення технологічних знань та упередженого ставлення з боку промисловості до співпраці з університетами та дослідницькими центрами, більшість компаній в Україні віддають перевагу отриманню необхідних готових інноваційних продуктів з інших країн світу, що вкрай негативно впливає на процес комерціалізації науково-технічних розробок в Україні.

Провідні країни світу долають ці перешкоди за рахунок розширення державного фінансування на доконкурентній стадії розробок як для інститутів/університетів так і представників бізнесу та намагаються стимулювати попит у потенційних кінцевих споживачів виробів. За оцінками Lux Research [3] світовий об'єм продаж продукції, яку вироблено з використанням нанотехнологій до 2015 року може досягти величину в 2,6 трлн. дол. на рік (Рис. 3).

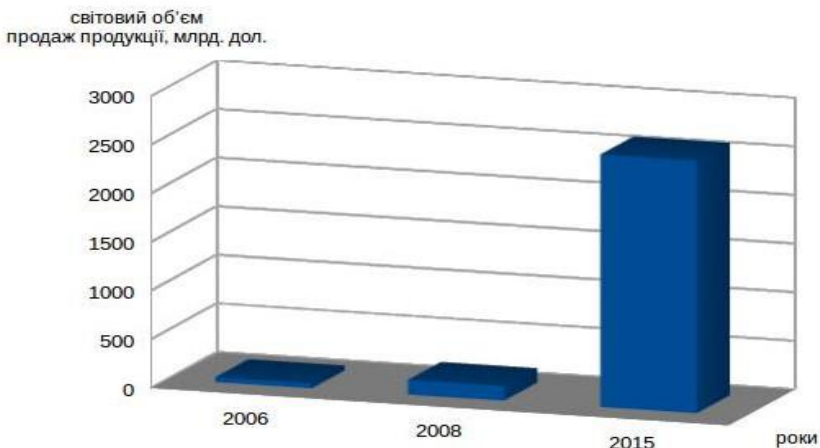

Рис.3. Світовий об'єм продаж продукції, яку вироблено з використанням нанотехнологій по роках.

На процес комерціалізації нанотехнологій впливають наступні чинники: неготовність ринку; управлінська невизначеність; не до кінця вивчений вплив наноматеріалів на здоров'я людей; невідповідність робочої сили; довготривалий час комерціалізації; високі ризики, які пов'язані з різко зростаючими інвестиціями; обережне ставлення суспільства, розвиток інфраструктури, стандарти, технічні обмеження, що інколи накладаються на масове виробництво, тощо.

Якщо зараз як правило нанотехнології пов'язані головним чином з технологіями «мініатюризації», то в подальшому акценти все більше будуть зміщуватись до радикальних нанотехнологій. Внаслідок складності таких технологій важко не лише оцінити заздалегідь раціональність інвестицій в них, але й виміряти їхню економічну ефективність. Для стимулювання процесу комерціалізації потрібно побудувати розгалужене інноваційне середовище для комерціалізації нанотехнологій та вдосконалити методи управління НДР. Поки що триває у світі пошук оптимальної інфраструктури щоб була найбільш ефективною у супроводі нанотехнологій від моменту зародження «ідей» до «впровадження». Держава повинна грати визначальну роль у процесі побудові ефективної інноваційної інфраструктури для нанотехнологій. В Україні в першу чергу

необхідно розвивати ефективну інноваційну інфраструктуру, ключовими аспектами якої повинні бути: своєчасний аналіз результатів НДР, що вже виконуються; визначення перспективних напрямків майбутніх досліджень; можливість оперативного доступу до аналітичного інструментарію; метрології, стандартизації тощо. Внаслідок стрімкого прогресу технології відбувається швидке старіння матеріально-технологічної бази, тому для ефективного розвитку інфраструктури також необхідно розвивати міжнародну кооперацію.

Під час комерціалізації нанотехнологій стратегічним є питання інтелектуальної власності, оскільки з її захистом пов'язано ряд проблем, які витікають як з міждисциплінарного характеру нанотехнологій, так і специфіки для країн, що знаходяться на різних етапах розвитку та реалізації економічного потенціалу нанотехнологій. Величезний комерційний потенціал нанотехнологій породив прагнення провідних інститутів, університетів, лабораторій, дослідницьких підрозділів корпорацій встановити в цій сфері широкий патентний захист, що призвело до швидкого росту кількості виданих патентів, які часто містять формули винаходів, що перетинаються, ряд з яких блокувального типу. Така ситуація ускладнює навігацію по заплутаному патентному ландшафту, що часто призводить до юридичної невизначеності, що в свою чергу затримує інвестиції в масове виробництво продуктів на основі нанотехнологій, тому що призводять до значних юридичних та ліцензійних витрат компаній, що прагнуть виробляти такі продукти.

В Україні є низка складнощів з комерціалізацією нанотехнологій, які пов'язані: з неможливістю для малих та середніх компаній отримати кредит через їхню низьку заставну вартість за оцінкою банків; висока вартість кредитів, відсутність інститутів стандартизації та сертифікації нанотехнологій, недостатня кількість інструментів фінансування складних наукоємних проектів «державно-приватного» партнерства. Основною перешкодою для виробництва нанопродуктів в Україні є відсутність організації чи інституту для розвитку стандартів та видачі сертифікатів для нанотехнологій та наноматеріалів, а також надзвичайно низький попит на нові технології з боку вітчизняного виробника. Інша інфраструктурна проблема полягає в нестачі фінансових ресурсів як для НДР, так і на

проведення маркетингового аналізу, захисту інтелектуальної власності та пошуку потенційних інвесторів. Перш, ніж представляти технологію ринкові, необхідна підтримка суспільства, однак відповідних механізм для представлення та експонування технології погано розвинуті в Україні.

У рамках державної цільової програми «Нанотехнології та наноматеріали» вже зроблені перші кроки для розвитку інноваційного середовища для комерціалізації та трансферу нанотехнологій в Україні. Зокрема, для вирішення частини інфраструктурних перешкод було створено бізнеспортал «Нанотехнології та наноматеріали» (українською, російською та англійською мовами), який націлений на оперативне донесення інформації про технології, які створюються в рамках Державної цільової програми «Нанотехнології та наноматеріали» до представників виробничої сфери та бізнесу, а також систематично проводяться міжнародні Технологічні зустрічі, які націлені на пошук потенційних інвесторів та споживачів нанотехнологій.

1. Angela Hullmann, The economic development of nanotechnology - An indicators based analysis // Електронний ресурс. Режим доступу <http://cordis.europa.eu/nanotechnology>

2. PriceWaterhouseCoopers. Venture Capital data. 2005.

3. Lux Research, Global Nanotech Spending, presented at EuroNanoForum 2011 conference, 30 May 2011.

4. Бурлака В.Г. Фінансування та розвиток нанонауки та нанотехнологій в ЄС: досвід для України / Сучасні проблеми економіки та підприємництва. - №8, 2001 — с.16-20.

5. Андриевский Р.А. Информационные потоки в области нанотехнологии / Российские нанотехнологии №11-12 2007 том 2, с.6-10.

**КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ
НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВИЩОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

***Циганюк Юлія Володимирівна, к.ю.н., доцент кафедри,
Дубчак Володимир Васильович,
старший викладач кафедри соціально-
гуманітарних та правових дисциплін,
Інститут інтелектуальної власності Національного
університету «Одеська юридична академія» в м.Києві,
м.Хмельницький, Україна***

Інноваційний шлях розвитку економіки передбачає максимально ефективне використання одержуваних у результаті творчого процесу результатів інтелектуальної, наукової діяльності для отримання максимального результату при мінімальних затратах, тобто комерціалізацію прав на ці результати. Не виключенням є вищі навчальні заклади (далі – ВНЗ).

Комерціалізація прав на результати наукової діяльності у ВНЗ, як правило, є результатом цілеспрямованої інноваційної діяльності, яка служить умовою успішного розвитку навчального закладу. Процес комерціалізації прав на результати інтелектуальної діяльності, в першу чергу результатів наукової діяльності, полягає у їх створенні з використанням прав на ці результати та використанні у діяльності ВНЗ (в т.ч. в освітньому процесі), а також виведенні інновацій на ринок освітніх послуг, або на ринок нової або удосконаленої продукції, або послуг, які володіють конкурентними перевагами.

На комерціалізацію наукової діяльності конкретного ВНЗ впливають:

- Досвід адміністрування наукової роботи освітнього закладу.
- Планування наукової діяльності та її контролю.
- Технології мотивації до наукової діяльності науково-педагогічних кадрів.

- Моделі фінансування науково-дослідної діяльності ВНЗ.
- Інноваційна діяльність закладу.
- Стратегічне управління процесами створення та комерціалізації інтелектуальної власності у ВНЗ.
- Кафедральна наука.
- Студентська наука.
- Особливості правового регулювання науково-дослідної діяльності ВНЗ.

Результати наукової діяльності ВНЗ є підсумками інтелектуальної діяльності працівників у вигляді науково-технічної продукції, що має наукове та комерційне значення та може бути реалізована споживачеві (студенту, слухачу, аспірату, іншому ВНЗ, видавництву тощо) переважно в нематеріальній формі (як сукупність інформації) у вигляді:

- інформації;
- знань.

Вважаємо, що основними формами комерціалізації результатів наукової діяльності у вищому навчальному закладі є:

- використання результатів наукової діяльності під час власної наукової чи науково-педагогічної діяльності викладача у ВНЗ за основним місцем роботи або за сумісництвом;
- передача (продаж) результатів наукової діяльності (розпорядження майновими правами на об'єкт інтелектуальної власності);
- створення нових (або спільних) комплексів для просування результатів наукової діяльності вищого навчального закладу.

Складність комерціалізації результатів наукової діяльності ВНЗ у вище окреслених формах полягає у відсутності механізмів, інструментів, форм і методів взаємозв'язку з секторами економіки, а також невизначеності законодавчої бази, що, як і раніше, залишається характерною рисою вітчизняної економіки.

У процесі комерціалізації є обов'язково два учасники: продавець і покупець. Наука, яка виступає в ролі продавця, до комерціалізації вже доросла: ідея комерціалізації оволодіває керівниками ВНЗ.

Однак при першій зазначеній нами формі «покупцем» виступає споживач освітніх послуг, що, у прямому розумінні «купівлі-продажу», не оплачує купівлю результатів

інтелектуальної діяльності науково-педагогічних працівників ВНЗ (за виключенням навчання за рахунок коштів фізичних/юридичних осіб), а його основною метою є отримання освітніх послуг, котрі без інтелектуальної творчої діяльності науково-педагогічного штату ВНЗ неможливі.

При другій формі: розпорядженні майновими правами інтелектуальної власності комерціалізація здійснюється на підставі таких договорів:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) ліцензійний договір;

3) договір про створення на замовлення і використання об'єкта права інтелектуальної власності;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності;

5) інший договір щодо розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності.

Ці договори можуть бути укладені між фізичними та юридичними особами (ВНЗ) та стосуватись комерціалізації наукової діяльності вищого навчального закладу.

У цьому контексті варто зазначити про існування «підприємницьких університетів». Концепція «підприємницького університету» (entrepreneurial university) сформувалася в зарубіжних країнах наприкінці індустріальної епохи. При цьому одні автори мають на увазі університет, який використовує інноваційні методи навчання та тісно взаємодіє з промисловістю, де запроваджуються розробки університетських учених; у інших ідеться про ВНЗ, здатний комерціалізувати результати своєї діяльності і залучити додаткові фінансові ресурси [1, с. 38].

Однак на думку Атаманової Ю.Є., в українському законодавстві відсутні передумови для застосування поширеної у світі моделі заснування малих інноваційних підприємств ВНЗом (у тому числі разом з науковими співробітниками) з метою доведення результатів досліджень до рівня практичної зацікавленості у них суб'єктів господарювання реального сектору економіки з метою їх впровадження.

Така модель найчастіше реалізується шляхом передання ВНЗом самостійно або разом з науковцем до статутного капіталу малих інноваційних підприємств майнових прав на результати наукових досліджень (на об'єкти права інтелектуальної власності), отримуючи корпоративні права, що надають право на

управління такою юридичною особою та право на дивіденди [2, с. 100].

Однак ми вважаємо, що є інша форма комерціалізації така як створення нових (або спільних) комплексів для просування результатів наукової діяльності вищого навчального закладу. Поєднання інтелектуального та майнового капіталу дозволить як створити результати інтелектуальної діяльності, їх удосконалити, так і комерціалізувати їх.

У результаті доходимо висновку, що комерціалізація результатів наукової діяльності ВНЗ – необхідна й обов'язкова умова для формування позитивного іміджу, його конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Л.С. Підприємницькі університети: комерціалізація результатів діяльності // Правове забезпечення комерціалізації результатів досліджень і розробок: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 22 травня 2012 р. / редкол.: С.М. Прилипко, Ю.Є. Атаманова, Д.В. Задихайло. – Х. НДІ ПЗІР, 2012. – 223 с.

2. Атаманова Ю.Є. Законодавче забезпечення комерціалізації результатів наукових досліджень вищими навчальними закладами: стан та проблеми // Правове забезпечення комерціалізації результатів досліджень і розробок: матеріали наук.-практ. конф., м. Харків, 22 травня 2012 р. / редкол.: С.М. Прилипко, Ю.Є. Атаманова, Д.В. Задихайло. – Х. : НДІ ПЗІР, 2012. – 223 с.

Интеллектуальная собственность в трансфере технологий

*Цыбулев Павел Николаевич,
д.т.н., профессор, заведующий кафедрой,
Институт интеллектуальной собственности
Национального университета «Одесская
юридическая академия» в г.Киеве,
г. Киев, Украина*

Только в 2013 году в Украине получено 15785 патентов на объекты интеллектуальной собственности. В то же время, за последние 5 лет производство инновационной продукции уменьшилось почти вдвое и не превышает 3,4% в общем объеме реализованной продукции. Это свидетельствует о наличии пропасти между наукой и производством. Основная причина - отсутствие целостной действенной Национальной инновационной системы (НИС), которая бы обеспечивала создание и продвижение объектов интеллектуальной собственности (ОИС) от науки к производству через трансфер технологий.

В законе Украины « О государственном регулировании деятельности в сфере трансфера технологий» [2] содержатся такие определения:

-«Технология - результат интеллектуальной деятельности, совокупность систематизированных научных знаний, технических, организационных и других решений о перечне, сроке, порядке и последовательности выполнения операций, процесса производства и/или реализации и сбережения продукции, предоставления услуг»;

- «Объект технологии - научные и научно-технические результаты, **объекты права интеллектуальной собственности (в том числе, изобретения, полезные модели, произведения научного, технического характера, компьютерные программы, коммерческие тайны, ноу-хау или их совокупность)**, в которых отображены перечень, срок, порядок и последовательность выполнения операций, процесса производства и/или реализации и сбережения продукции»;

- «Трансфер технологии - передача технологии, которая оформляется путем заключения двухстороннего или многостороннего договора между физическими и/или юридическими лицами, которым устанавливаются, изменяются или приостанавливаются имущественные права и обязательства относительно технологии и/или ее составляющих».

Из этих определений следует, что:

а) технология является нематериальным результатом интеллектуальной деятельности;

б) главным и определяющим объектом технологии являются объекты интеллектуальной собственности;

в) трансфер технологии сводится к заключению лицензионного договора между лицензиаром и лицензиатом, по существу, на передачу имущественных прав на объекты интеллектуальной собственности.

Такое определение трансфера технологий, на наш взгляд, является узким.

В широком понимании - трансфер технологий начинается с момента возникновения инновационной идеи и заканчивается продажей инновационной продукции или услуги на рынке (рис.1).

Рис.1. Жизненный цикл трансфера технологии.

Согласно рис 1, жизненный цикл трансфера технологии начинается с возникновения инновационной идеи, которая гипотетически может служить основой для создания технологии. Затем следует этап научных исследований, главная задача которого – подтвердить принципиальную возможность осуществления этой идеи. Важным результатом этого этапа является создание объектов права интеллектуальной собственности. На втором этапе разрабатывается собственно технология, отвечающая приведенному выше определению. Затем, на основе технологии, создается производство инновационной продукции (третий этап) и, наконец, произведенная продукция реализуется на рынке (этап 4). Интеллектуальная собственность, созданная на первом этапе, на втором этапе обычно определяет способ и устройства для его осуществления, обеспечивает инновационность производства (на третьем этапе) и конкурентоспособность выпускаемой продукции (этап 4).

Представленная на рис.1 «линейная» схема трансфера технологий, в настоящее время в Украине, представляет собой скорее теоретический, нежели практический интерес. Убедиться в этом можно, если проанализировать сопровождающие трансфер денежные потоки (рис.2).

Рис.2. Принципиальная схема финансирования трансфера технологий.

Деньги, выделенные преимущественно государством для проведения НИР, расходуются на выполнение исследований и у науки не остается средств на разработку технологии (левая кривая), которая, по оценке экспертов, стоит на порядок дороже, чем НИР. Бизнес, как правило, инвестирует последний (4-й) этап (правая кривая), и не хочет инвестировать во 2-й и 3-й этапы, которые связаны с большими рисками. Поэтому, между 1-м и 4-м этапами образуется пропасть, которую называют «долиной смерти».

Если считать, что конечной целью трансфера технологий является получение прибыли, то возможны два принципиальных пути получения такой прибыли (рис.3).

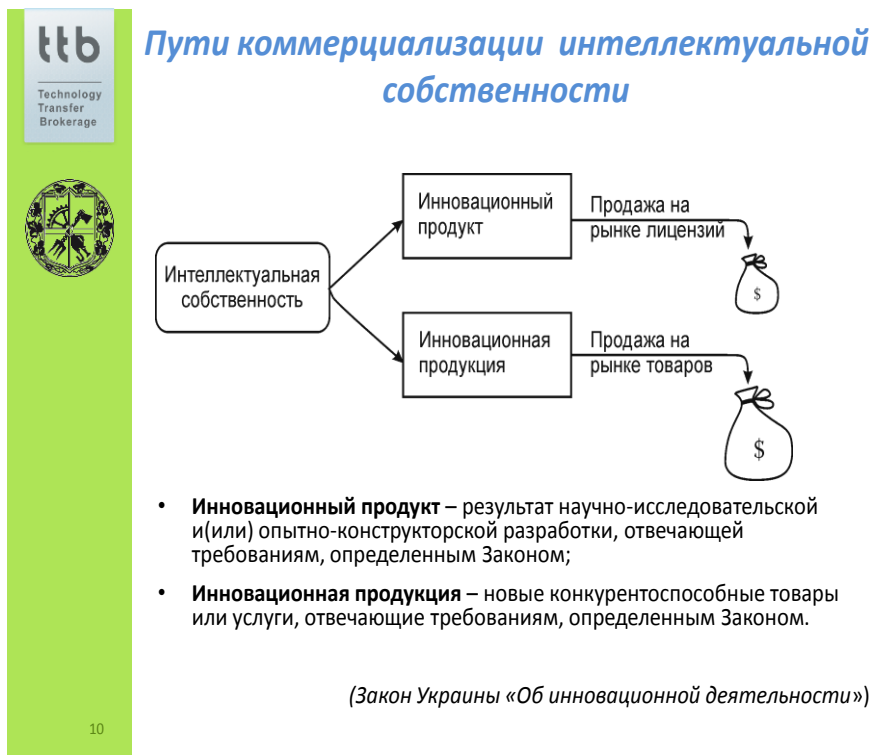

Рис.3. Основные пути получения прибыли в процессе трансфера технологий.

Первый путь – коммерциализация технологии, либо объектов технологии (ОИС), как нематериальных результатов интеллектуальной деятельности (этапы 2 и 1 на рис.1 соответственно). Такая коммерциализация осуществляется преимущественно посредством заключения лицензионных договоров.

Другой путь – продажа инновационной продукции на рынке (этап 4), которая произведена на этапе 3 по технологии, разработанной на этапе 2. Второй путь способен принести значительно большую прибыль, чем первый, однако он связан с большими рисками, большими затратами времени и денег (стоимости 1-го, 2-го и 3-его этапов соотносятся как 1:10:100).

Строительство моста над пропастью между наукой и производством должно начинаться с обеих сторон. Логично сделать первые шаги со стороны науки, так как она стоит в начале инновационного процесса, она создает объекты интеллектуальной собственности, и именно она, в первую очередь, должна быть заинтересована в их использовании промышленностью.

Если первый путь коммерциализации относительно легкий: достаточно найти лицензиара и заключить с ним лицензионный договор, то второй путь связан не только с поиском инвестиций, но и с преодолением юридических барьеров. Например, до недавнего времени считалось, что имущественные права на объекты интеллектуальной собственности, созданные за государственные деньги, принадлежат государственному заказчику, то есть государству. В этой ситуации разработчик не был заинтересован в продвижении объектов интеллектуальной собственности в промышленность, поскольку имущественные права на ОИС принадлежали не ему.

В 2012 году в Закон Украины «О государственном регулировании деятельности в сфере трансфера технологий» [2] была внесена норма, которая закрепила эти права за разработчиком, и это существенно улучшило ситуацию. Новый закон Украины «О высшем образовании» окончательно закрепил эту норму. Это создало предпосылки для коммерциализации научными организациями разработанных ими объектов интеллектуальной собственности через стартапы [3]. Этот путь заключается в передаче имущественных прав на

технологии или объекты интеллектуальной собственности малому инновационному предприятию, которое способно производить инновационную продукцию, выплачивая научной организации роялти. Не следует думать, что стартапы решат финансовые проблемы научной организации, но они являются катализатором инновационного развития промышленности.

Для того, чтобы стимулировать трансфер технологий, особенно по второму варианту, необходимо, во-первых, усовершенствовать существующую нормативную базу, регулирующую процесс продвижения интеллектуальной собственности в производство. Во-вторых, мотивировать ученых на передачу разработанных ими технологий или составляющих последние объектов интеллектуальной собственности - производству.

Перечень ссылок

1. Державний департамент інтелектуальної власності : Річний звіт 2013. —К.: Держ. деп. інтелект. власн., 2014. —59 с.
2. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» від 14.09.2006 №143-V.
3. П.М.Цибульов, В.Ф.Корсун. Комерціалізація інтелектуальної власності університетами та науковими установами: досвід США та можливості його використання в Україні. Наука та інновації, 2014, №3.- С.47-57.

УДК 02.15.31

**УПРАВЛЯЕМЫЙ ПЕРЕХОД ОТ НАУЧНЫХ
ОТКРЫТИЙ К ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМ
ПРОЦЕССАМ И СРЕДСТВАМ ИХ
ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ**

*Чернявская Елена Валерьевна,
старший преподаватель, Института
интеллектуальной собственности Национального
университета «Одесская юридическая академия» в
г.Киеве,
г. Киев, Украина*

ВВЕДЕНИЕ

Давно известно, что любая технология основана на научных открытиях. В древности такие открытия люди совершали, выявляя свойства природных материальных объектов в материальных экспериментах и наблюдая явления природы только с помощью органов чувств.

Ещё в палеолите люди экспериментально постигли, что камни могут иметь разную твёрдость и прочность, и что их геометрическая форма существенно влияет на эффективность их применения как ударных инструментов для причинения животным и врагам-иноплеменникам тяжких телесных повреждений, несовместимых с жизнью.

В позднем неолите экспериментальные открытия позволили не только создать эффективные каменные орудия труда, но и, говоря современным языком, инструменты второго порядка для серийного производства орудий труда.

По мере развития материального производства появились естественные языки как средства накопления, хранения и передачи знаний о технологических процессах и орудиях труда для их осуществления.

В современном мире наряду со всё возрастающим объёмом эмпирических знаний о природе существуют теории, описывающие явления и закономерности природы, с использованием высокоразвитых искусственных языков (особенно математики во всех её видах, химической и биологической символики).

Однако, по мере становления науки, как отдельного вида человеческой деятельности между научными открытиями и их практическим применением возник временной разрыв.

Дело в том, что учёные (даже экспериментаторы, не говоря уже о теоретиках) как правило полагают, что добытые ими новые знания о природе имеют ценность сами по себе и не заботятся о переходе к технологиям на базе своих открытий. Нередко такой разрыв составляет 10 и более лет.

С другой стороны, технологи и конструкторы нередко не способны воспринять новые открытия и самостоятельно превратить их в новые технологии.

Таким образом, возникла и продолжает существовать потребность в создании универсального понятийного аппарата, пользуясь которым учёные могли бы участвовать в создании принципиально новых технологий, а инженеры из сферы материального производства доводить такие технологии до практического применения.

Основы такого понятийного аппарата могут быть извлечены из анализа и сопоставления естественных и технологических процессов.

ПОНЯТИЕ О ЕСТЕСТВЕННЫХ ПРОЦЕССАХ

Любой естественный процесс, будь-то механическое соударение камней в горной лавине, природная химическая реакция или биологический процесс, характеризуется тем, что он сам собой возникает, когда складывается комплекс необходимых и достаточных условий, сам собой протекает, пока этот комплекс в целом действует, и сам собой прекращается, когда по меньшей мере одно из необходимых условий перестаёт выполняться.

Рассмотрим простой пример возникновения и поддержания природного пожара. Попадание молнии даже в живое дерево нередко способно высушить древесину и принудить её загореться. Поскольку в лесах древесина обычно имеется в изобилии, а кислород, необходимый для горения, присутствует в воздухе, горение может стать самоподдерживающимся и прекратиться либо вследствие выгорания всего горючего материала, либо вследствие охлаждения зоны пожара до температуры, когда выделяющегося тепла станет недостаточно для активации горения.

Что можно извлечь из этого примера?

Во-первых, существует цепь причинно-следственных связей. В рамках примера это —> удар молнии —> загорание —> выделение тепла, достаточного для инициирования дальнейшего горения, и т.д.

Во-вторых, должно быть по меньшей мере два участника на каждой стадии причинных взаимодействий. В рассмотренном примере это древесина и кислород.

В-третьих, что во внешней среде, окружающей зону причинного взаимодействия, существуют такие факторы, которые способны естественным образом инициировать взаимодействие и поддерживать его. В примере к таким факторам относятся: мощный электрический разряд (молния), запас горючего материала в зоне горения и приток воздуха (как источника кислорода) в зону горения.

Здесь важно отметить, что каждое причинное взаимодействие порождает вещественные, энергетические и информационные следствия. В примере к ним соответственно относятся: продукты сгорания (зола, углекислый газ и водяной пар), тепло и свет, а также, изменение данных о составе, структуре и свойствах материалов, которые присутствовали в зоне горения.

Люди способны оценивать полезность таких следствий для себя и, уяснив её, обычно стремятся искусственно воспроизвести соответствующие причинные взаимодействия. В результате возникают технологические процессы.

ПОНЯТИЕ О ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ПРОЦЕССАХ

В отличие от естественных технологические процессы иницируют, поддерживают и прекращают люди по своей воле. При этом, участники причинного взаимодействия становятся сырьём для технологических процессов, а прочие необходимые и достаточные условия становятся средствами для введения сырья в процесс, удержания его в зоне взаимодействия до получения желаемых следствий как целевых продуктов, и выведения целевых продуктов из зоны причинного взаимодействия.

В сжатой форме этот принцип преобразования естественных процессов в технологические сформулировал ещё Френсис БЭКОН в «Новом Органоне», сказав: «Всё, что может в

действии человек – это соединять тела Природы и разъединять их, а всё остальное Природа совершает внутри себя».

Правда, Бэкон ещё не знал весь спектр тел Природы, начиная от элементарных частиц и кончая метagalактиками, и что наряду с такими телами, которые имеют массу покоя, существуют энергетические поля, которые тоже участвуют в причинных взаимодействиях, выполняя, как правило, роль переносчиков таких взаимодействий между пространственно разделёнными телами. Не смог зафиксировать Бэкон и тот факт, что люди выступают организаторами причинных взаимодействий, которые положены в основу технологических процессов.

Современные технологи знают то, чего не знал Бэкон. Однако они глубоко специализированы, а потому обычно не представляют себе, что принципы технологии едины для механиков, физиков, химиков и биологов.

Это затрудняет переход от научных открытий к изобретению принципиально новых технологических процессов.

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ПЕРЕХОДА ОТ НАУЧНЫХ ОТКРЫТИЙ К ТЕХНОЛОГИЧЕСКИМ ПРОЦЕССАМ

Принципиальная трудность такого перехода заключается в невозможности полной формализации соединения знаний о Природе со знаниями о потребностях людей и созданной ими на сегодня системы материального производства и потребления.

Например, физик Рентген, который открыл X-лучи, способные пронизывать человеческий организм, и, тем самым, информировать наблюдателя о внутреннем строении объекта исследования без разрушения этого объекта, не сразу понял, что на основе его открытия возможно существенно облегчить диагностику заболеваний людей и животных.

Поэтому до создания первой рентгенодиагностической аппаратуры прошло более 20 лет.

Ещё более разительный пример. В середине XIX века Максвелл теоретически открыл электромагнитные волны. Примерно через 15 лет эти волны экспериментально обнаружил Герц и торжественно констатировал их практическую бесполезность. Затем, через примерно 30 лет, Попов и Маркони показали, что эти волны являются прекрасным носителем информации и могут быть переданы на гигантские расстояния.

А теперь представьте себе, что бы мы сегодня с вами делали без современных средств связи, построенных на генерировании, модуляции, приёме и демодуляции электромагнитных волн.

Второй этап перехода от научных открытий к технологии предполагает выявление носителей причины и факторов инициирования и поддержания причинных взаимодействий для получения желаемых следствий как продуктов.

Этот этап завершается созданием оборудования для осуществления технологических процессов.

Например, на основе открытия Рентгена были созданы пригодные для широкого промышленного производства генераторы X-лучей и средства фиксации изображений, получаемых с их помощью в сеансах рентгенодиагностики.

Ныне эта сфера деятельности стала традиционной и привела ко всё расширяющемуся многообразию конструкций рентгенодиагностической аппаратуры. Однако принципиально новое изобретение на эту тему было сделано лишь однажды, а всё остальное – вариации.

Таким образом, возникает потребность в переосмыслении процедур подготовки научных и инженерных кадров и в разработке учебных пособий, которые были бы одинаково пригодны для обучения и тех и других.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Из сказанного выше следует, что:

- необходимо учить будущих специалистов не только аналитическому, но и синтетическому мышлению;

- начинать этот процесс желательно ещё в средней школе, где вместо изолированных курсов физики, химии и биологии, был бы предусмотрен единый курс основ естествознания, включающий понятия о природных телах и полях и, что очень важно, максимальное количество иллюстраций того, как известные знания о Природе уже трансформированы в технологические процессы;

- соответственно, в ВУЗах желательно также иметь синтетические курсы естествознания, в которых будут глубоко изложены представления о естественнонаучных открытиях и изобретениях, и философские, семиотические и логические рекомендации по переходу от новых научных открытий к принципиально новым изобретениям.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ESSENCE OF RISK MANAGEMENT

*Чуприна Юлія Юріївна, викладач,
кафедра «Економічна теорія та право»
Українська державна академія залізничного
транспорту,
м.Харків, Україна*

Розкрито сутність такого поняття, як управління ризиками. Проаналізовано етапи його становлення і розвитку. Виявлено основні чинники, які визначають ефективність управління ризиками.

The essence of such a thing as risk management. Stages of its development. The basic factors that determine the effectiveness of risk management.

Постановка проблеми. Сутність будь-якого явища виражає головне, визначальне, тобто те що формує наше уявлення про нього. Розкриття сутності такого явища, як управління ризиками варто розпочинати із аналізу його ґенези, а саме етапів становлення і розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «управління ризиками» увійшло у науковий дискурс в першій половині ХХ ст. Французький теоретик і практик ризик-менеджменту Ж. Керверн виділяє три історичні етапи його розвитку: філософський (до 1755 р.), технологічний (1940 – 1980 рр.), науковий (починаючи з 1980 р.). Витоки цієї хронології розпочинаються з праць італійського монаха, професора математики Луки Пачолі (XV ст.), який окрім венеціанської бухгалтерської системи, заклав основи сучасної теорії ймовірностей, що у наступному була розгорнута такими вченими, як Блез Паскаль та П'єр де Ферма. Філософський період формування уявлень про ризик і його форми включає діяльність низки видатних мислителів, серед них Мішель Монтень, Жан-Жак Руссо, Готфрід Вільгельм Лейбніц, Даніель Бернуллі, Анрі де Муавр та ін. Технологічний період

теоретичного обґрунтування особливостей ризик-менеджменту пов'язаний із виходом праці Френка Найта «Ризик, невизначеність, прибуток» (20-ті рр. XX ст.), у якій вперше було проаналізовано ризик з точки зору факторів виробництва. У період з 40-х по 80-ті роки XX ст. з'являються праці Уейнна Снайдера (1955 р.) по теорії ризик-менеджменту, Рассела Галлахера (1956 р.) з опису професійних компетенцій ризик-менеджера, Гаррі Марковіца (1952 р.) з теорії інвестицій, у 1958 р. виходить в світ теорія структури капіталу Модільяні–Міллера та багато інших праць з аналізу невизначеності фінансових операцій та ринків. Починаючи з 80-х років XX ст. науковий інтерес до проблем невизначеності та ризику починає різко зростати і окреслювати обрії нової науки – сіндініки (англійською – *cindynics*). Представники цього напрямку розглядають таку науку як нову філософію управління, що спирається на концептуально цілісний підхід до прийняття ризиків із врахуванням майбутніх вигід. Розвиток наукових досліджень у цій царині призвели до виникнення двох міжнародних організацій, до сфери діяльності яких входять питання управління ризиками: Товариство з управління ризиками та страхуванням (Risk & Insurance Management Society, Inc., RIMS) та Міжнародна федерація асоціацій управління ризиком і страхуванням (International Federation of Risk and Insurance Management Association, IFRIMA). Сьогодні до інфраструктури діяльності у галузі управління ризиками входять більш ніж 40 типів організацій, це банки, страхові компанії, брокери, державні агенції, аналітичні бюро, служби стандартизації тощо. Отже, управління ризиками стає не тільки сферою наукових, а й практичних інтересів.

Мета статті. Висвітлити змістовні ознаки такого суспільного явища, як управління ризиками, розкрити його структуру й основні етапи

Виклад основного матеріалу. Незважаючи на значний інтерес науковців та практиків до зазначеної вище проблематики до сьогодні ще не існує загальновизнаного визначення поняття «управління ризиками», різними вченими воно розглядається як:

- цілеспрямована безперервна діяльність з вибору та реалізації найкращого з можливих способів зменшення ризиків до прийняттого рівня при заданих обмеженнях на ресурси і час [1, с. 234];

- комплекс заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, що виникають у процесі діяльності [2, с. 75];

- розробка і реалізація інтегрованого рішення, що мінімізує значний спектр впливу випадкових негативних явищ, які призводять до матеріальних втрат [3, с. 44];

- управління, при якому відбувається прогнозування небезпеки кризи, аналіз її симптомів, методів щодо зниження негативних наслідків і використання її факторів для подальшого розвитку [4, с. 44];

- система управлінських заходів щодо діагностики, упередження, нейтралізації і подолання кризових явищ та причин їх виникнення на всіх рівнях економіки [5, с. 86];

- тип управління, здатний передбачити кризи і запобігти їм, пом'якшувати їх перебіг, ліквідовувати негативні наслідки та перетворювати їх у позитивні зміни, є найважливішим фактором розвитку економіки і менеджменту [6, с. 70];

- складова загального менеджменту на підприємстві, що використовує його кращі прийоми, засоби та інструменти, орієнтується на запобігання можливим ускладненням у діяльності підприємства, забезпечення його стабільності та успішного господарювання [7, с. 70].

Аналізуючи різні точки зору відносно сутності антикризового управління, можна виділити його основні риси:

- спрямованість на стійкий розвиток;
- забезпечення допустимого рівня невизначеності;
- стабільність матеріального та ресурсного забезпечення;
- безперервність функціонування;
- соціальна відповідальність;
- економічність та ефективність;
- гнучкість та адаптивність;
- зорієнтованість на сучасні методи, засоби та інструменти управління;
- забезпечення швидкого реагування та стрімкої зміни зовнішнього та внутрішнього середовищ.

Складовими управління ризиками є кризис-менеджмент, стратегічне управління, ризик-менеджмент, банкрутство, реінжиніринг, бенчмаркетинг, реструктуризація (рис. 1):

кризис-менеджмент – управління процесом фінансового оздоровлення;

спеціальних знань, досвіду і мистецтва;

- кризові процеси можуть бути до певної межі керованими;

- управління процесами виходу з кризи здатний прискорювати ці процеси і мінімізувати їх наслідки.

Кризи різні і управління ними може бути різним. Це різноманіття крім іншого виявляється в системі і процесах управління (алгоритмах розробки управлінських рішень) і особливо в механізмі управління. Система антикризового управління повинна володіти особливими властивостями. Головними з них є:

- гнучкість і адаптивна, які частіше за все властиві матричним системам управління;

- схильність до посилення неформального управління, мотивація ентузіазму, терпіння, впевненості;

- диверсифікація управління, пошук найприйнятніших типологічних ознак ефективного управління в складних ситуаціях;

- зниження централізму для забезпечення своєчасного ситуаційного реагування на виникаючі проблеми;

- посилення інтеграційних процесів, що дозволяють концентрувати зусилля і більш ефективно використовувати потенціал компетенції.

Антикризове управління має особливості в частині його процесів і технологій. Головними з них є:

- мобільність і динамічність у використуванні ресурсів, проведенні змін, реалізації інноваційних програм;

- здійснення програмно-цільових підходів в технологіях розробки і реалізації управлінських рішень;

- підвищена чутливість до чинника часу в процесах управління, здійсненню своєчасних дій по динаміці ситуацій;

- посилення уваги до попередніх і подальших оцінок управлінських рішень і вибору альтернатив поведінки і діяльності;

- використання антикризового критерію якості рішень при їх розробці і реалізації.

Механізм управління, що характеризує засоби дії, також має свої особливості. Не завжди звичайні засоби дії дають необхідний ефект в передкризовій або кризовій ситуації. В механізмі антикризового управління пріоритети повинні віддаватися:

- мотивуванню, орієнтованому на антикризові заходи, економії ресурсів, уникненню помилок, обережності, глибокому аналізу ситуацій, професіоналізму і пр.;

- установкам на оптимізм і упевненість, соціально-психологічну стабільність діяльності;

- інтеграції по цінностях професіоналізму;

- ініціативності в рішенні проблем і пошуку якнайкращих варіантів розвитку;

- корпоративності, взаємній прийнятності, пошуку і підтримці інновацій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Все це в сукупності повинне знайти віддзеркалення в стилі управління, який треба розуміти не тільки як характеристику діяльності управлінця, але і як узагальнену характеристику всього управління. Стиль антикризового управління повинен характеризуватися: професійним довір'ям, цілеспрямованістю, антибюрократією, дослідницьким підходом, самоорганізацією, ухваленням відповідальності.

Деякі з характеристик управління ризиками вимагають більш докладного розгляду.

1. Функції управління ризиками – це види діяльності, які відображають предмет управління і визначають його результат. Вони відповідають на просте запитання: що треба робити, щоб управляти успішно наперед. Стосовно цього можна виділити шість функцій: передкризове управління, управління в умовах кризи, управління процесами виходу з кризи, стабілізація нестійких ситуацій (забезпечення керованості), мінімізація втрат і упущених можливостей, своєчасне ухвалення рішень.

Кожний з цих видів діяльності (функцій управління) має свої особливості, але в своїй сукупності вони характеризують антикризове управління.

2. У розвитку будь-якого управління дві його протилежності – інтеграція і диференціація – знаходяться в діалектичному зв'язку. Посилення інтеграції завжди веде до ослаблення диференціації і навпаки. Ці процеси відображають тенденцію логістичної кривої. Зв'язок інтеграції і диференціації в переломних моментах зміни кривої характеризує формування нових організаційних форм управління або організацій нового типу. В цій взаємодії є точки кризи організації. Як правило, це крапки, що відображають небезпеку «розпаду», руйнування організаційних основ. Вихід з кризи – зміна співвідношення

інтеграції і диференціації управління на новій організаційній основі.

3. Немає управління без обмежень, які можуть внутрішніми і зовнішніми. І ці дві групи обмежень знаходяться у визначений нормі, але змінному співвідношенні. Залежно від того, як будується це співвідношення, змінюється і вірогідність кризових явищ.

Але обмеження можна регулювати, і в цьому також суть антикризового управління. Внутрішні обмеження знімаються або за допомогою відбору персоналу, його ротації, навчання, або за допомогою вдосконалення системи мотивації. Інформаційне забезпечення управління також сприяє зняттю внутрішніх обмежень ефективного управління.

4. Однією з важливих характеристик управління ризиками є поєднання формального і неформального управління. В різноманітних видах такого поєднання існує зона раціональної організації антикризового управління. Вона може звужуватися або розширяться. Її звуження відображає підвищення небезпеки кризи або небезпеки найгострішого його прояву.

5. Для управління ризиками особливе значення має перспективність, можливість вибрати і побудувати раціональну стратегію розвитку.

Існують різні стратегії управління ризиками. Найважливішими є наступні:

- попередження кризи, підготовки до його появи;
- вичікування зрілості кризи для успішного вирішення проблем його подолання;
- протидії кризовим явищам, уповільнення його процесів;
- стабілізації ситуацій за допомогою використання резервів, додаткових ресурсів;
- розрахованого ризику;
- послідовного висновку з кризи;
- передбачення і створення умов усунення наслідків кризи.

Вибір тієї або іншої стратегії визначається характером і глибиною кризи.

Можна виділити основні чинники, які визначають ефективність управління ризиками. Їх розуміння і диференціація допомагають його аналізувати і успішно здійснювати

1. *Професіоналізм і спеціальна підготовка.* У даному випадку мається на увазі не тільки загальний професіоналізм

управління, який безумовно необхідний, але і ті професійні знання і навички, які відображають особливості управління ризиками. Такий професіоналізм народжується в процесах спеціального навчання, цілеспрямованої акумуляції досвіду і розвитку мистецтва управління в критичних ситуаціях.

2. *Мистецтво управління, дане природою і придбане в процесі спеціальної підготовки*, слід виділити особливо в переліку чинників ефективності управління ризиками. В багатьох кризових ситуаціях індивідуальне мистецтво управління є вирішальним чинником виходу з кризи або його пом'якшення. Тому особливо важливо проводити психологічне тестування менеджерів, відбирати таких осіб, які здатні чуйно реагувати на наближення кризи і управляти в екстремальних ситуаціях.

3. *Методологія розробки ризикованих рішень*. Така методологія повинна бути створена і освоєна, тому що вона значною мірою визначає такі якості управлінських рішень, як своєчасність, повнота віддзеркалення проблеми, конкретність, організаційна значущість. Ці властивості мають особливе значення в антикризовому управлінні.

4. *Науковий аналіз обстановки, прогнозування тенденцій*. Ці чинники не можуть не впливати на ефективність управління. Бачення майбутнього і не суб'єктивне, а засноване на точному, науково обґрунтованому аналізі дозволяє постійно тримати в полі зору всі прояви кризи.

5. Важливим чинником ефективності антикризового управління є також *корпоративність*, яка в організації або фірмі може виявлятися в різному ступені. Корпоративність – це розуміння і ухвалення всіма працівниками мети організації, готовність самовіддано працювати для їх досягнення, це особливий вид інтеграції всіх ділових, соціально-психологічних і організаційних відносин, це внутрішній патріотизм і ентузіазм.

6. *Лідерство* також входить в сукупність чинників ефективного антикризового управління. Опора на лідерство може зіграти вирішальну роль в подоланні кризи або його пом'якшенні. Але для цього необхідний пошук і проектування лідерства. Це звучить незвичайно, але буде зрозумілим, якщо мати на увазі, що лідерство – це не тільки особа менеджера, але і характеристика всієї системи управління, характеристика організації управління.

7. Особливу роль в ефективності управління ризиками відіграють *оперативність і гнучкість управління*. В кризових

ситуаціях часто виникає потреба в швидких і рішучих діях, оперативних заходах, зміні управління по ситуаціях, що складаються, адаптації до умов кризи. Інерційність в цьому випадку може грати негативну роль.

8. *Стратегія і якість антикризових програм.* У багатьох ситуаціях можлива потреба в зміні стратегії управління і в розробці спеціальних програм антикризового розвитку.

9. Окремим пунктом слід виділити *людський чинник*. До певної міри він відображає чинники корпоративності і лідерства, мистецтва управління. Але для управління ризиками необхідно мати на увазі, що існує поняття антикризової команди – найближчий помічник антикризового менеджера, які можуть користуватися його особливим довір'ям і здатні погоджено і цілеспрямовано здійснювати програму антикризового управління.

10. Значним чинником ефективності антикризового управління є *система моніторингу* кризових ситуацій. Вона є спеціально організованими діями за визначенням вірогідності і реальності настання кризи і необхідна для його своєчасного виявлення і розпізнавання.

Література:

1. Экономическая теория [Текст] : учебник / С.В. Мочерний. – М. : «Издательство ПРИОР», 2000. – 416 с.

2. Бланк И.А. Инвестиционный менеджмент / И.А. Бланк – К.: лтд «ИТЕМ», 1995. – 445с.

3. Бушуев С.Д. Инвестиционные инструменты проектного менеджмента / С.Д. Бушуев, Э.А. Гурин. – К. : УкрИнТэи, 1998. – 126с.

4. Ващенко Т.В. Математика финансового менеджмента / Т.В. Ващенко. – М. : Перспектива. – 1996. – 82с.

5. Від вітчизняної техніки – до європейської технології [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uga.org.ua/cgi-bin/valnews_portal.sh?lpos0200712046.shtml.

6. Костіна Н.І. Фінансове прогнозування: методи і моделі: / Н.І. Костіна, А.А. Алексєєв, О.Д. Василик. – Навч. Посібник. –К. : Т-во «Знання». – 1997. – 245 с.

7. Смирнов А.Л. Организация финансирования инвестиционных проектов / А.Л. Смирнов. – М. : АО «Консалтбанк», –1993. – 103с.

**Development of the informational
and analytical support in the field of
Pedagogical Innovation**

***Yurina Sofia,
Student of Master's courses in: Kyiv National
Linguistic University (Japanese and English translation);
National University Odessa Law Academy
(consolidated information)***

In this article I want to comment on development of the informational and analytical support in the field of Pedagogical Innovation. The object of Pedagogical Innovation research is the development and mastering of innovations in the educational system. Innovative methods in teaching mean the search of an optimal approach for all students. Any educational institution can be the subject of research because both schools and universities are an important component in the development of a person, his socialization skills and in becoming a member of society.

The Ukrainian education system was formed under the influence of several radically different systems. On the one hand interest of Ukrainians in integration to European standards of education caused the implementing of the Bologna system in Ukrainian universities by the Minister of education Nikolaenko in May 2005. Bologna system Mainly refers higher education institutions reforms, but the Europeanization of the education system also touched schools in which education programs are composed by local authorities It creates a nonsensical situation, where some subjects are taught by outdated teaching materials which do not correspond to the modern system of education, and other subjects are taught by materials imported from America or Europe. [5] And even worse, if burden of textbook purchase lies on the parent's shoulders, so-called "parents committee" decides which books are better for their children. Considering fact that parents are not professionals in educational field – this situation also becomes a problem of information security.

On the other hand, the old "5 points" grading system is still used in the universities with implemented Bologna system. [1]

According to the news portals and Ministry of Education applications, a full transition to the Bologna system was to be completed by 2010, but so far we see both systems still operating. Talking about a teacher as an object of the educational system - importance of teacher is underestimated in Ukraine now. Also some aspects of teaching such as constant refreshing courses, subordination with student and personnel exchange between universities in order to verify ways of presenting material and sharing knowledge are violated. The "Correspondent" newspaper reporter claims that Ukraine is not ready to take the Bologna system and become the part of it. [6] However, it is not only about the system, but also about crossovers in Ukrainian education system.

Nevertheless the problem hardly can be solved only by creating Pedagogic Innovations. In this case synthesis of analytics and implementing of Pedagogic Innovations becomes really important. Analytics is needed to create calculations which will be mentioned further and also to create some predictions about implementing of Pedagogical Innovations. For the very beginning it is important to make a list of current problems in education system, then to analyze present situation in this field and after that come to Innovations implementation. In this article I want to carry over for consideration such questions: 1) differences in big cities and village teaching 2) grading system in schools and Universities 3) professional orientation and social development of pupils.

1. The first educational problem I want to examine is differences in big cities and village teaching. Ukraine faces the situation where children in villages in fact have no chance to get a complex education due to bad demographical situation and poor financing. [2] Vokhminova L.V. in her work "problems of modern village school" examine three ways of village school development: 1) full-sized school with buses; 2) boarding school; 3) decreasing of village school amount. She confirms that all this solutions have their own weak points. I want to examine the variant of boarding school. According to the birthrate, given in "The World Factbook", Ukraine is now on the 215 place as on the 2013 year. [7] It means that there are more deaths than births on every 1000 people, so population simply does not increase. I find the variant of boarding school quite appropriate as children of several villages will have chance to study there. This variant is very simple to the idea of decreasing school amount, so pupils will go to the neighbor village at school, but they have some differences. The boarding school has more complicated

structure. First of all, it will have busses to pick pupils up and bring them home at the end of the week. Orphan one's will have an opportunity to live there. Second point is that decreasing school numbers does not solve the problem of education quality. Due to UNIAN information agency summaries, in average village schools of 1-3 level of accreditation, fill rate is lower than 100 pupils. [4] Even if we cut schools amount it will be simply impossible to find so many professionals to teach children. At the variant of boarding school, one full teaching crew will substitute 10 or even more village schools. It can cut down expenses on such points as heating, teaching materials supply, staff recruitment. Implementing this Innovation, we cannot avoid financial input for arranging schools, but after first graduation the common level of country education will become higher.

2. The second question is mess in the grading systems of Ukrainian universities. Universities give European diploma, but grades in diploma appendix are in the national scale. It is not relevant because during the examination period grades are putted in the ECTS scale and this crossover brings confusion to the process of knowledge evaluation. Grades go through conversion process conversion from one scale to another and at the end become inaccurate arithmetic average. Correspondents of the "Segodnya" newspaper say that such mess in grade system put off the students desire to get higher results. [3] By keeping only ECTS system, we will be able to do some rankings when it is important to compare grades. Also the External Independent Testing grade system seems to be fair. The maximum grade (100%) is calculated not from the number of right answers, but from average level of examined people knowledge. But here we come back to the question of differences in teaching across the country. Perhaps the most accurate decision will be the implementing of common grade system for all institutions and common proficiency exam for every specialist field. In this case all universities with "popular" professions (law, economy, linguistics etc.) will have the same conditions for teaching and preparing students to their professional activity.

3. Third question to be considered in this article is possibilities which educational institutions give to students and pupils today. School as a first step in child's becoming a member of society has a big role in development of his personality and life views. Taking into account all remarks given before about versatile education system in cities and villages of Ukraine we can say that

educational programs are not varied enough to give students full-sized personality development. Ukrainian schools are developed enough in offering students different sport activities. Also we cannot complain on shortage of linguistic courses in schools and universities because most schools give the second foreign language as a compulsory course. But I should point out that courses, dedicated to specific interests, such as biology, filming and photography course, section of literature etc. do not, in fact, exist. Students which are sent on Olympiads have a good level of knowledge on a subject, but have no opportunity to learn it deeper. Such sections can be a good alternative to professional orientation talks and tests. According to “Segodnya” newspaper researches (data on 2012 year) – only 15% of Ukrainians, who have higher education, works in their speciality field. It is the sign of non-accurate system of professional orientation tests or of their absence in schools. This statistic shows that schools should hold career-guiding talks with pupils to help them choose a career or at least give some hints about what subjects to consider. If talking about choice of subjects, when we implement career-guidance talks and tests, we should give pupils more freedom to pick the subjects they want to study more. Nowadays pupil's workload is really big. Programs on natural and human sciences are vast, and children simply have no time to think over studying something deeper. Probably, if pupils pick subjects themselves (with the help of career guidance), schools will have chance to rarefy the average pupil's workload and graduated students will have clear plans for further professional activity and education. Of course graduating from school does not mean further compulsory entering the university. That is why the common course of natural and human sciences should be kept, but amount of hours on professional subjects should be increased. With right implementing of this methodology Ukrainian school will graduate intelligent people who are ready to effective activities in the narrow spheres. Anyway the number of good narrow-fielded specialists increases economical growth of the country and its scientific development.

What is connected with student community – today Ukrainian universities are on the way of cooperation between university authorities and student representatives (as a rule – members of Student Council). However, very often the initiative of students is suppressed due to lack of funds at the University. For example, a fairly common problem of landscaping adjacent to the University areas – installation of dumpsters and landscaping areas. For solving

such matters the state should increase funding for universities, as beautification of streets at universities is also a part of the beautification of the city as a whole. For example the facade of the University of Shevchenko. Historically significant building in the sum with green areas is not only an academic building, but also in some way a showplace of the city. This question refers to the district authorities possibilities of analyzing the surrounding housing complexes and their desire of partially financing and collecting of volunteers for land improvement. Speaking from a pedagogical point of view - a landscaped area is certainly good for the learning process, and even more. This is an important part as well as the maintenance of normal temperature in the classrooms and safety characteristics.

Summing up all three issues considered in this article, we may say, that one of the main problems of Ukrainian education is mixed education program across the country. Solution of the problem may be to consolidate data on the average level of knowledge in all school subjects and excretion of a single nation-wide standardized program. One of the important points of creating the standardized education program is keeping only one of grading scales. When evaluating the program it will be possible to implement career guidance for pupils that as result will give a chance to teach narrow profile specialists and to the develop the economics of the country. Profile teaching from an early age makes children more aware and responsible to themselves and society, which leads to the desire of improving the world around them. That's why it is important to conduct survey and interviews with students time to time, as they are the future of the country. Probably they can offer decisions we even do not thinking about. Probably funding of schools today will lead to increase in the general level of intelligence in the country and to the formation of responsible and educated youth of tomorrow.

[1]Болонский процесс: концептуально-методологические проблемы качества высшего образования /Под науч. ред. д-ра пед. наук, профессора В.И. Байденко. - М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2009. - 304 с

[2]Вохминова Людмила Владимировна. Проблемы современной сельской начальной школы УДК 373.3.018.523 (045)

[3]Маргарита Ормоцадзе. Кто и зачем в Украине получает диплом для галочки <http://www.segodnya.ua/life/education/kto-i->

zachem-v-ukraine-poluchaet-diplom-dlja-halochki-hrafika-foto.html 2
Июля 2012

[4] Рада отказалась установить мораторий на закрытие
сельских школ 18.09.2013

УНИАН: <http://www.unian.net/society/833785-rada-otkazalas-ustanovit-moratoriy-na-zakrytie-selskih-shkol.html>

[5] Украинцы назвали минусы и плюсы 2013 года в
системе образования: /telegraf.com.ua/ukraina/ obshhestvo/
1021577-ukraintsyi-nazvali-minusyi-i-plyusyi-2013- httpgoda-v-
sisteme-obrazovaniya.html

[6] Фундаментальная ошибка: Болонская система в
Украине [ВИКТОР МЕДВЕДЧУК](#). (2 марта 2013)

[7] The World Factbook
<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/up.html> (access date: 20/10/2014)

УДК 6588:005.336.4
МАРКЕТИНГ РИНКУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ

ВОЛІКОВ Володимир Володимирович,
к.е.н., начальник науково-дослідного сектору
Харківського національного економічного
університету імені Семена Кузнеця

В постіндустріальну епоху підприємства завойовують лідируючі позиції на ринку завдяки удосконаленню й структуруванню своєї діяльності з використанням наукових підходів інноваційного менеджменту та ефективному впровадженню інтелектуальної власності на основі результатів маркетингу.

Маркетинг ринку інтелектуальної власності (РІВ) має свої особливості, які не розглянуті в економічній літературі українськими фахівцями в повній мірі. Тому, для вирішення наявних проблем, які присутні при комерційному використанні об'єктів права інтелектуальної власності, потребують певного удосконалення існуючі класичні та специфічні методи маркетингу.

Метою статті є уточнення рис і особливостей маркетингу ринку інтелектуальної власності та обґрунтування факторів що впливають на маркетингову політику підприємства з урахуванням специфіки цієї сфери.

«Під маркетинговими дослідженнями розуміють систематичний збір даних, їх аналіз, обробку інформації з метою визначення і реалізації інноваційної стратегії суб'єктів господарювання. Їхньою метою є забезпечення ... надійною і достовірною інформацією про ринок, структуру і динаміку попиту, бажання та смаки клієнтів, створення такого товару, який найкраще відповідає вимогам ринку» [1, с. 248]. Отримані результати маркетингових досліджень РІВ мають бути: об'єктивними, якісними, своєчасними та характеризувати динаміку ринку. Для забезпечення досягнення визначеної мети, необхідно використовувати прості, прозорі й об'єктивні методи, які мають наукову основу інноваційного менеджменту та ґрунтуються на економічних законах [1; 2; 5; 8].

Маркетинг РІВ суттєво відрізняється від маркетингу традиційних товарів та послуг. Особливість цих рис - це

наявність інтелектуальної власності (ІВ) в інноваційній продукції. Важливо відзначити, що в основі ІВ лежить інформаційна складова та результати інтелектуальної діяльності людини (винаходи, торгові марки, комп'ютерні програми тощо), які визначені, як об'єкти права інтелектуальної власності (ОПІВ) згідно Книги IV «Право інтелектуальної власності» Цивільного кодексу України [1; 6; 8;].

Визначальним для сталого розвитку підприємства є комерціалізація ІВ та наявність якісно сформованого інноваційно-інвестиційного портфелю, в якому буде враховано особливості відносин, що пов'язані з авторськими та майновими правами на ОПІВ, запропонованими на ринку. Для процесу формування інноваційно-інвестиційного портфелю підприємства підґрунтям є результати маркетингових досліджень РІВ, тому що його основу складає ІВ, «як базовий складник успішного підприємництва» [8, с. 246].

Наприклад, керівники світових найуспішніших кампаній таких, як «Microsoft», «Lucent», «Intel», «Gillette» та ін., для підвищення своєї ринкової вартості та ефективності господарської діяльності, розпочали капіталізацію ІВ та власних активів що були освоєні не повною мірою. Свої програми розвитку вони ґрунтували на результатах маркетингових досліджень саме ринку інтелектуальної власності, одночасно використовуючи наукові підходи інноваційного менеджменту в своїй господарській діяльності і це сприяло отриманню лідерських позицій на світовому ринку [8].

В умовах ринкової економіки ІВ стає важливим ресурсом, який обумовлює форму розвитку підприємства і потребує ефективного його відтворення та управління. Формування потенційного попиту на інноваційний продукт, в основі якого знаходиться ІВ, необхідно ґрунтувати на потребах споживачів з урахуванням основних вимог, а саме [1-4; 6-8]: 1) інноваційна продукція повинна повністю відповідати побажанням споживача щодо властивостей (придатність виконувати заявлені функції виробником); 2) ціна на інноваційну продукцію не перевищує ціни товарів конкурентів з меншою кількістю корисних властивостей; 3) сервіс обслуговування доступний та зручний для споживачів.

Світовий досвід довів, що маркетинг РІВ необхідно розглядати як безперервний процес, який забезпечує інноваційну діяльність підприємства таким важливим ресурсом,

як ОПІВ і саме тому він є основою для процесів управління: інтелектуальною власністю, інтелектуальними потенціалом і капіталом підприємства. Оптимізація цих процесів є необхідною умовою для формування ефективної системи управління всіма ресурсами підприємства [1; 3; 8].

Комерційне використання ІВ, на основі якої формується інноваційно-інвестиційний портфель підприємства, потребує врахування умов та основних зовнішніх й внутрішніх факторів що впливають на маркетингову політику підприємства [1-8], а саме:

умови: обмеження на використання ІВ (територіальне, строкове та ін.), технологічна можливість впровадження інтелектуальної власності в свою господарську діяльність, економічна ефективність від використання ІВ на власному підприємстві;

внутрішні фактори: інтелектуальний капітал, структурний капітал, споживчий капітал, розмір власного фінансового капіталу, розвиненість власних інформаційно-комунікаційних технологій;

зовнішні фактори: геополітичний фактор; структура національної інноваційної системи; національна інфраструктура інформаційно-комунікаційних технологій; досконалість національної законодавчої бази та її відповідність до світових вимог; ступінь розвиненості національного та світового РІВ (технічна, організаційна, правова та ін.); підготовленість ринку до інноваційної продукції на основі ОПІВ; кількість суб'єктів що мають авторські та майнові права на ІВ яка пропонується до впровадження на власному підприємстві та не є учасниками цього процесу; використання ІВ на іншому підприємстві що пропонується до впровадження; територіальне розташування підприємств та освоєні ними ринки, які використовують ІВ що пропонується до впровадження та інш.

Також необхідно зазначити, що результати маркетингових досліджень сприяють збалансованості та рівновазі на ринку ресурсів, що забезпечує їх оптимізацію у придбанні та використанні. Важлива компонента ринку ресурсів – це ринок інтелектуальної власності та інформації, об'єкти якого є основою для розробки тактики й стратегії маркетингової політики підприємств. На основі аналізу досліджень маркетингу ІВ [1-8] визначено його головні риси та особливості, до яких належать:

риса: націленість на задоволення остаточно несформованих потреб споживачів; запропонована інноваційна продукція не має аналогів на ринку; маркетинг ІВ ґрунтується на трьох основних потенціалах: ринковому, інноваційному та виробничо-збутовому; використання маркетингу ІВ потребує від підприємства формування/прояву нових можливостей/переваг в своїй господарській діяльності, які обумовлюються впровадженням ІВ; оперативність щодо обґрунтування доцільності використання інновації обумовлює величину ефекту від впровадження; інтелектуальна власність є основою для трансферу технологій, що потребує врахування особливостей правових відносин в цій сфері та інш.;

особливості: для дослідження РІВ та інформації недостатньо використання тільки класичних методів маркетингу, необхідно розробка специфічних методів відповідно до кожного окремого об'єкту; потребується врахування тенденцій розвитку науково-технічного прогресу, соціально-економічних та політичних умов і т.інш.; ефективність маркетингу ІВ залежить від: ступеню використання інформаційно-комунікаційних технологій та захищеності ІВ в цій мережі, досконалості нормативно-правової бази, розвиненості та гнучкості інфраструктури національної інноваційної системи; наявність неповної, неточної, недостовірної та протилежної інформації щодо інновації (невизначеність остаточних результатів) обумовлює ступінь ризику; інноваційний шлях розвитку засноване на впровадженні ІВ що потребує поєднання маркетингових, науково-технічних, правових, виробничих та інших рішень; для кваліфікованої оцінки відповідності своїх можливостей щодо впровадження інновації з урахуванням зовнішніх та внутрішніх факторів, підприємством використовуються науково-методичні підходи із різних науково-практичних напрямів; на початку досліджень об'єкт маркетингу ідея, а не матеріалізований інноваційний продукт і її використання планується у власній господарській діяльності; інтелектуальна власність, яка є результатом винахідницької діяльності на підприємстві (так звані «попутні винаходи») може не співпадати зі стратегічною метою розвитку підприємства та відрізнятися від основного напрямку його діяльності; інтелектуальна власність, що запропонована на ринку може не відповідати попиту (ринок не готов її сприйняти в результаті своєї недостатньої розвиненості, відсутність можливості

промислового використання, економічно не вигідно її використання та інш.);

Уточнені риси та особливості маркетингу ринку інтелектуальної власності надають можливість враховувати їх в інноваційній діяльності підприємств та потребують додаткових досліджень щодо методів ефективного використання маркетингових підходів в управлінні інтелектуальною власністю підприємства, як ресурсом що забезпечує його сталий розвиток.

Використані джерела:

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: Монографія. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.

2. Волюков В.В. Маркетинг як інструмент капіталізації знань на інноваційному підприємстві / В.В. Волюков // Збірник наукових статей по матеріалам доповідей на V Міжнародній науково-практичній конференції «Роль і значення інтелектуальної власності в інноваційному розвитку економіки». – К., Інститут інтелектуальної власності Національного університету «Одеська юридична академія» в м. Києві, -2013. -С. 65-72.

3. Иваниенко В.В. Управление эффективностью использования ресурсов производства. Научное издание. – Харьков: Узд. ХНЭУ, 2005. – 368 с.

4. Ильяшенко С.Н. Маркетинговый подход к разработке и выведению инноваций на рынок // Маркетинг и реклама. – 2004. – №12(100). – С. 38-45.

5. Котлер Ф. Основы Маркетинга: Пер. с англ. – М.: Прогресс, 1990. – 702 с.

6. Рустамов Н.Т., Шпенглер С.А. Информатизация процесса маркетинга. - Управление инновациями – 2007: Материалы международной научно-практической конференции // Под ред.. Р.М. Нижегородцева. – М.: Доброе слово, ИПУ РАН, 2007. – С. 452-454.

7. Стюард Томас А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Пер. с англ. В. Ноздриной. – М.: Поколение, 2007. – 368 с.

8. Цибульов П.М., Чеботарьов В.П., Зінов В.Г., Суїні Ю. Управління інтелектуальною власністю / За ред. П.М. Цибульова: монографія. – К.: "К.І.С.", 2005. – 448 с.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ

**ГАЙДАЙ Сергій Вікторович,
студент 5 курсу Інституту інтелектуальної
власності НУ «ОЮА»**

В сучасний період відбуваються зміни в усіх сферах та підсистемах суспільства. Класову структуру поступово змінює статусна ієрархія, яка формується на основі майнового цензу, освіти, духовно-культурного рівня та ціннісних орієнтацій. Актуально нового змісту набувають процеси суспільно-політичної трансформації та становлення інституту громадянських свобод.

Нині всі країни переживають перехідний період. Нагадаємо, що йдеться про перехід від індустріального до інформаційного суспільства. Кожен етап у розвитку суспільства характеризується своєю соціальною структурою, тобто тими соціальними суб'єктами, елементами соціальної взаємодії, які утворюють певний "каркас" суспільної системи [6, с.199].

Для доіндустріального типу суспільства характерне вельми широке тлумачення праці і як господарської (матеріальної), і як духовної діяльності людини, етична цінність якої визначалася виходячи з мети праці. В античному суспільстві господарська праця мала низьку етичну цінність, оскільки служба створенню матеріальних благ розглядалася як примусова діяльність. По Аристотелю, людина, що здійснює продуктивну діяльність незалежно від того, вільна вона чи перебуває в рабстві, не здібна до активної діяльності, до життя, і тому вона не живе. В уявленнях Аристотеля продуктивна (господарська) праця не є частиною життя, не є онтологічною підставою «життєвого світу» [1, с.608].

Проаналізувавши платонівську соціологію, неважко представити його політичну програму. Ідеалістична формула така: «затримайте всі політичні зміни!» Зміни – зло, спокій божественний. Затримати всі зміни можна в тому випадку, якщо держава створена як точна копія її оригіналу, тобто форми або ідеї міста-держави. Основні елементи політичної програми Платона:

– суворе розподілення на класи, тобто правлячий клас, що складається з пастухів і сторожових псів, слід суворо відділити від людського стада.

– ототожнення долі держави з долею правлячого класу. Нагляд за інтересами членів правлячого класу, колективізація, осуспільнення цих інтересів [9, с. 62].

Згідно сучасних уявлень, соціальна структура займає проміжне, опосередковане місце між політичною та іншими сферами людської діяльності – економікою, культурою, духовним життям. Вона завжди невіддільна від владних відносин і традиційно розглядається як певна множинність соціальних груп, які різняться функціями в суспільстві та розмірами багатства. На основі цих відмінностей складаються досить жорсткі відносини між групами у сфері влади (одні керують, інші підпорядковуються) і багатства (одні привласнюють працю інших). З часом такі відносини змінюються: влада одних слабшає, влада інших посилюється. Однак самі відносини залишаються незмінними протягом тривалого історичного періоду.

Саме на ґрунті соціальної структури формуються соціальні інтереси, які зумовлюють дії соціальних груп.

При цьому інтереси соціальних груп не слід вважати механічною сумою інтересів їхніх членів. Ідеться про явище системного, інтегративного порядку, оскільки в процесі взаємодії індивідів відбувається формування інтересів групи як цілого. У них втілюються найспільніші і найістотніші риси об'єктивного стану окремих індивідів [6, с.198].

Для визначення сучасного суспільства американський соціолог Деніел Белл запровадив термін «постіндустріальне суспільство». Постіндустріальне суспільство характеризується виникненням нових систем: телекомунікаційних технологій та освіти. Телекомунікації визначають комунікаційну та інформаційну спроможності суспільства в цілому, створюють кожній людині можливість безпосереднього спілкування з іншими суб'єктами суспільства, без посередництва жодних груп, ідеологій, підвищують роль кожної людини як особистості [4, с.58].

У зв'язку з тим, що технічною базою сучасного суспільства є інформація, його ще називають інформаційним суспільством, в якому інтелектуальні технології, інформація, обробка знань посідають дедалі важливіші місця. Інформаційне суспільство характеризується передусім розвитком виробництва інформаційних, а не матеріальних цінностей. Стратегічними ресурсами і головними чинниками розвитку цього суспільства є розумовий капітал, концентрація теоретичного знання, обробка інформації, освіта, кваліфікація і перекваліфікація. Виникає нова інфраструктура – інформаційні мережі, банки, бази даних, масове виробництво інформації. Принципом управління виступає погодження, а ідеологією – гуманізм.

Перехід від однієї якості суспільства до іншої отримав назву модернізації, яку пов'язують передусім із зародженням і розвитком

капіталізму, поширенням цінностей і досягнень саме цієї формації [4, с.58].

Трансформація не завжди характеризується прямолінійністю, її розвиток може здійснюватися в будь-якому напрямку, як в річищі прогресу, так і регресу. Більш-менш визначеною є теза, що процес трансформації властивий кожному суспільству. Серед істотних ознак соціальної трансформації можна виокремити наступні:

- радикальну зміну принципів соціального устрою у всіх сферах життя суспільства;
- руйнування (повне чи часткове) старих соціальних інститутів;
- виникнення соціальних ніш, що не контролюються державою (в економіці, в ідеологічних процесах, в соціальній та політичній сферах життя суспільства);
- злам ідеологічних традицій, розмивання моральних норм, правовий нігілізм, заперечення необхідності державної релігії чи політичної ідеології, соціального міфу, які об'єднують та мобілізують маси;
- кризу всіх сфер функціонування суспільства як результат нігілізму у ставленні до попереднього соціального досвіду;
- соціальну неефективність перетворювальної енергії соціальних об'єктів, ірраціональність соціальних процесів, особливо на початкових етапах трансформації суспільства;
- актуалізацію ідей націоналізму, сепаратизму, сектантство;
- свобода тут розглядається як фундамент суспільства, що формується.

Якщо модернізація суспільства виходить із певного соціального ідеалу, то трансформація суспільства на початкових етапах має яскраво виражену деструктивну функцію по відношенню до попередньої соціальності і розмиті контури майбутнього. Трансформація суспільства – не тільки витвір людини, але й відносно самостійний стихійний розвиток певних аспектів людської культури – способів буття, стилів життя, діяльності, мислення. З нашої точки зору логіка розвитку суспільства значною мірою детермінована світоглядними орієнтаціями та інтересами соціального суб'єкта [3, с. 25].

Двома основними чинниками, що визначають зміни, що відбуваються і прогнозовані, в соціальних і політичних структурах сучасного суспільства є:

- зміни в мотивації людської діяльності, ініційовані тенденцією зростання доходів на душу населення в більшості держав, що розвиваються;
- принципове зниження витрат розповсюдження інформації і міжособової комунікації.

Розвиток принципово нових видів електронних комунікацій приводить до стрімкого скорочення транзакційних витрат, і як наслідок – до трансформації існуючих політичних і економічних інститутів. Наявність витрат розповсюдження інформації і транзакційних витрат організації груп політичного тиску в багато чому пояснює наявність існуючої недосконалості сучасного демократичного процесу. Так, американським соціологом Робертом Далем, сучасна представницька система описується як "поліархія", або влада багатьох груп, у відмінності від демократії, яка є метою або ідеалом.

Проте, сучасна, звична нам модель демократії в майбутньому може значно зміниться. Очікувані зміни зв'язуються з розвитком нових засобів електронної комунікації і підвищенням середнього рівня освіти, та системи «Інформація-знання».

Стрімке розповсюдження Інтернет – явище нового якісного порядку. По-перше з'являється можливість оперативного доступу необмеженої кількості людей до текстів законопроектів, ще на стадії їх попередньої розробки, а також максимальному об'єму аналітичної інформації несекретного характеру.

По-друге, принципове нововведення нового етапу інформаційної революції – можливість кожного громадянина з мінімальними, практично нульовими витратами звертатися до необмеженої по своєму складу аудиторії. У виборців, незалежно від рівня доходів принципово розширюються можливості організовано, точніше "самоорганізовано" лобювати, відстоювати свої інтереси і на регіональному, і на державному рівнях [8].

Ідеї формування ефективного цивільного суспільства з розвитком сучасних засобів зв'язку отримують мінімально базово необхідний інструментарій. Вже в наш час масовий доступ до мережі інтернет може бути визнаний суспільним благом, внаслідок вочевидь високої ефективності його використання. Забезпечення вільного доступу громадян до засобів електронних комунікацій стає чинником, що дозволяє досягнути як підвищення рівня соціальної інтеграції, так і забезпечення громадянських свобод.

Идеи формирования эффективного гражданского общества с развитием современных средств связи обретают необходимую инструментальную базу. Уже сегодня массовый доступ к сети интернет может признаваться общественным благом, в результате явно высокой эффективности его использования. Обеспечение свободного доступа граждан к средствам электронных коммуникаций становится фактором, который позволяет добиться как повышения уровня социальной интеграции, так и обеспечения гражданских свобод.

The ideas of forming of effective civil society with development of electronic communications acquire before itself a necessary material base. Thus already in a visible prospect general access to the Internet can be acknowledged by a public benefit, as a result of high positive external effects of his distribution. Providing of free access of citizens to facilities of electronic communications becomes a factor, that allows to obtain both the increase of level of social integration and providing of civil liberties.

Література

1. Аристотель. Политика / Аристотель // Соч. В 4 т. – М. : Мысль, 1983. – Т.4. – С. 375-644.
2. Андрущенко В.П. Філософія політики. – К.:Знання України, 2003. – 400 с.
3. Бойко А.І. Соціальна трансформація суспільства та проблема світогляду // Черкаський державний технологічний університет. Наукові праці. – 2004. – с. 23 – 26.
4. Городяненко В. Г. Соціологія. – К.: Академія, 2008. – 251 с.
5. Диллон Дж. Наследники Платона: Исследование истории Древней Академии (347 – 274 г.г. до н.э.). – СПб.: С.-Петербург. ун-т, 2005. – 281 с.
6. Кирилюк Ф.М., Обушний М.І., Хилько М.І. та ін. Політологія. – К.: Здоров'я, 2004. – 776 с.
7. Павлов Ю.В., Соціокультурні виміри сучасного українського суспільства // Сучасний філософський дискурс. – 2009. № 2. – с. 69 – 76.
8. Шадрин А.Е. Трансформація економічних і соціально-політичних інститутів в умовах переходу до інформаційного суспільства //Інформаційне суспільство. – 1999. – № 6.
9. К. R. Popper. The Open Society and Its Enemies. Volume 1. The Spell of Plato Routledge and Kegan Paul London and Henley. – 1966.

УДК 346.1
ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ КОМЕРЦІЙНИХ
(ФІРМОВИХ) НАЙМЕНУВАНЬ

Середенко Ірина, студ. гр. ОА-101
Науковий керівник: Сизоненко О.В.,
доцент кафедри обліку і аудиту
Чернігівський національний технологічний
університет, м. Чернігів, Україна

Захист будь-яких прав є невід'ємною частиною сучасного розвитку суспільства. Права на об'єкт інтелектуальної власності потребують особливої уваги, оскільки одним із пріоритетних напрямків розвитку сучасної України є Євроінтеграція, що вимагає адаптації українського законодавства до законодавства ЄС. Сучасна економіка характеризується жорсткою конкуренцією серед суб'єктів господарювання. Вдало підібране комерційне найменування може відігравати значну роль у привабленні покупців, збільшенні обсягів продажу і в результаті – подальшому розвитку виробництва. Воно є своєрідною візитною карткою фірми, складовою її престижу та авторитету, тому його економічна цінність зростає в міру підвищення репутації підприємства на ринку й отримує конкретну вартісну оцінку [4]. Саме тому проблема удосконалення правового регулювання охорони прав на комерційні позначення є актуальною.

Метою даного дослідження є визначення поняття комерційне (фірмове) найменування та проблем його охорони.

Питанню охорони та захисту комерційних (фірмових) найменувань приділяли увагу видатні вчені, такі як: В. А. Дозорцев, В. В. Голофаєв, Ю. М. Капіца, Г. Е. Авілов, М. М. Агарков, Т. В. Боднар та інші. Але на сьогоднішній день існує ряд проблем, які залишаються не вирішеними щодо захисту комерційних (фірмових) найменувань.

На жаль, на даний час не існує чітко встановленого визначення комерційного найменування, хоча це питання має важливе значення для їх захисту. Цивільним Кодексом України та Господарським Кодексом України визначені тільки умови надання правової охорони, майнові права інтелектуальної власності на комерційне найменування, а також певні вимоги до структури. А тому перш ніж досліджувати охорону комерційних

найменувань, необхідно визначити сутність даного поняття (табл. 1).

Таблиця 1 - Визначення поняття « комерційне (фірмове) найменування»

№ п/п	Визначення	Джерело
1	<i>Комерційне/фірмове найменування - це засіб індивідуалізації юридичної особи, який на відміну від торговельної марки, індивідуалізує не товар/послугу, а саме особу виробника товарів/надавача послуг.</i>	Леонід Ніколаєнко Nikolayenko IP [http://nikolayenko.com/ua/practice/services/komerciy_nifirmovi_naaymenuvannya/]
2	<i>Комерційне позначення — це прийняте фірмою й широко відоме найменування, що символізує діяльність підприємства й використовується в її діяльності, що охороняється без спеціальної реєстрації.</i>	Ващук Ярослав Петрович [http://patent.km.ua/ukr/kb/i75]
3	<i>Комерційне (фірмове) найменування — це своєрідний «псевдонім» суб'єкта господарювання, що може їм використовуватися для індивідуалізації власної підприємницької (господарської) діяльності.</i>	Кравець Наталія [7]
4	<i>Комерційне найменування - словесне чи інше буквене позначення, яке вирізняє суб'єкта з-поміж інших учасників цивільних відносин і не вводить оману споживачів та інших осіб щодо справжньої його діяльності.</i>	С.І. Ішук [6]

Вищевикладені визначення дозволяють зробити висновок, що комерційне найменування це один із способів індивідуалізації суб'єкта цивільного обороту. Саме в такому розумінні комерційне позначення вживається в законодавствах окремих країн. Наприклад, у п.2 ст. 5 Закону Німеччини «Про охорону товарних знаків і інших відрізняльних знаків» від 1994 року передбачено, що відрізняльним знаком підприємства може бути особливе найменування комерційного або промислового підприємства, яке використовується з метою ідентифікації різних підприємств [5]. Проте існують відмінності в правовому регулюванні. Наприклад, в США кожний штат має різне законодавство, але всі штати слідкують за тим, щоб комерційні

найменування не повторювались. У Великобританії також існує заборона на реєстрацію однакових компаній, комерційні найменування можуть мати однакове звучання, але обов'язково повинні бути по-різному написані [9].

Необхідно відмітити, що зарубіжне законодавство також розрізняє «фірмове найменування» і «комерційне найменування». Так, законодавство Великобританії (Companies Act 1985, Business Names Act 1985) розрізняє найменування компаній (company name) і комерційного найменування (business name). В США поняття trade name використовується стосовно до комерційного позначення, поряд з яким виділяється і найменування компанії, подібне нашому фірмовому найменуванню (full legal name, firm name). Також і законодавство Франції передбачає найменування компанії (dénomination sociale) і комерційне найменування (nom commercial) [10].

Щодо українського законодавства, то ЦКУ (в статтях 90 та 420) ототожнює ці поняття. У главі 43 Цивільного і ст. 159 Господарського кодексу самостійно вжито термін комерційне найменування. В той же час ст. 229 Кримінального кодексу України, ст. 6 Закону України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» досі вживається термін «фірмове найменування». В Законі України «Про захист від недобросовісної конкуренції» до 2008 року використовувались тільки термін «фірмове найменування» зі змінами 2008 року використовується одночасно і комерційне і фірмове найменування.

Українські науковці мають неоднозначні погляди на питання співвідношення комерційного найменування із терміном «фірмове найменування». Проблема пов'язана з тим, що чинне законодавство в різних нормах вживає різні терміни. Дослідники засобів індивідуалізації М.В. Паладій, Т.М. Шевелева вважають, що принциповою відмінністю комерційного найменування від фірмового є те, що останнє можуть використовувати лише юридичні особи, тоді як учасниками комерційної діяльності можуть бути, скажімо, і приватні підприємці без статусу юридичної особи. Тому, на думку дослідників, поняття «комерційне найменування» за змістом, викладеним у ЦК України та ГК України, ширше ніж правова категорія «фірмове найменування», оскільки суб'єктами права на комерційне найменування можуть бути як юридичні особи, так і фізичні особи-підприємці. Друга група дослідників (А.О. Кодинець, Ю.Л.

Бошицький, О.О. Козлова) вважає поняття «фірмове» і «комерційне» найменування тотожними і вживає їх як синоніми [5].

Українське законодавство також не однозначне в частині суб'єктів прав на комерційні найменування. Відповідно до п. 2 ст. 90 ЦК юридична особа, що є підприємницьким товариством, може мати комерційне (фірмове) найменування [2]. В свою чергу, в Господарському Кодексі на відміну від Цивільного Кодексу зазначено, що не тільки юридична особа, а й громадянин-підприємець може мати комерційне найменування і заявити його як своє прізвище або ім'я. [1, ст. 159]. Отже, коло суб'єктів господарювання, які можуть мати фірмове найменування, чітко не визначене в нормативно-правовій базі.

Відповідно до ст. 90 ЦК комерційне (фірмове) найменування юридичної особи може бути зареєстроване у порядку, встановленому законом. В Україні поки що не існує спеціального реєстру комерційних найменувань. На теперішній час використання комерційних найменувань фактично зведено до використання найменувань юридичної особи, які вносяться до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб–підприємців відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб–підприємців» [8]. Відсутність спеціального реєстру є однією з проблем охорони комерційних (фірмових) найменувань.

Чинним законодавством України передбачена правова охорона комерційного, яка полягає в наступному:

- право інтелектуальної власності на комерційне найменування є чинним з моменту першого використання цього найменування та охороняється без обов'язкового подання заявки на нього чи його реєстрації і незалежно від того, є чи не є комерційне найменування частиною торговельної марки;

- особи можуть мати однакові комерційні найменування, якщо це не вводить в оману споживачів щодо товарів, які вони виробляють та (або) реалізують, та послуг, які ними надаються [2, ст. 489];

- правовій охороні підлягає як повне, так і скорочене комерційне найменування суб'єкта господарювання, якщо воно фактично використовується ним у господарському обігу;

- у разі якщо комерційне найменування суб'єкта господарювання є елементом його торговельної марки, то здійснюється правова охорона і комерційного найменування, і

торговельної марки;

- особа, яка використовує чуже комерційне найменування, на вимогу його власника зобов'язана припинити таке використання і відшкодувати завдані збитки;

- відомості про комерційне найменування суб'єкта господарювання вносяться за його поданням до реєстрів, порядок ведення яких встановлюється законом. Суб'єкт господарювання, комерційне найменування якого було включене до реєстрів раніше, має пріоритетне право захисту перед будь-якими іншими суб'єктом, тотожне комерційне найменування якого включено до реєстру пізніше [1, ст. 159].

Вище викладене дозволяє зробити висновок щодо ще однієї неузгодженості сучасного законодавства, а саме охорона прав на комерційне найменування не потребує реєстрації [2, п.2 ст. 489], але комерційне найменування може бути внесено до реєстру [2, п.3 ст. 489], що надасть пріоритет в охороні.

Відповідно до чинного законодавства України не допускається неправомірне використання чужого комерційного найменування, оскільки такі дії визначаються як недобросовісна конкуренція, що тягне за собою відповідальність [3, ст. 20]. Ст. 30 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» регламентує наступні варіанти рішення Антимонопольного комітету України щодо таких дій:

- визначення факту недобросовісної конкуренції;
- припинення недобросовісної конкуренції;
- офіційне спростування за рахунок порушника поширених ним неправдивих, неточних або неповних відомостей;
- накладання штрафів;
- закриття провадження у справі.

Розвиток ринкових відносин в Україні, збільшення кількості суб'єктів господарювання, висока конкуренція потребують законодавчого регулювання в сфері охорони прав на комерційні (фірмові) найменування. На жаль, на сьогодні існує лише проект Закону України «Про охорону прав на торговельні марки, географічні зазначення та комерційні найменування», який був оприлюднений 17 березня 2004 року, але так і не був прийнятий. Прийняття спеціального закону, який врегулював би питання охорони комерційних (фірмових) найменувань, дозволило б підвищити якість та ефективність такої охорони.

Перелік використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44, ст.356
3. Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 36, ст.164 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/236/96>
4. Гуменний Р.В. Міжнародно-правова охорона комерційних (фірмових) найменувань//Порівняльно-аналітичне право №2 – 2013. – С.137-139
5. Іщук С.І. Визначення сутності комерційного (фірмового) найменування: термінологічний аспект//Вісник львівського університету випуск №46 – 2008. – С. 112-119
6. Іщук С.І. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування : автореф. дис. канд. юрид. наук. – Київ, 2009. – 19 с.
7. Кравець Н. Право власності на комерційне найменування та знаки для товарів і послуг. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ipua.com.ua/a3090-pravo-vlasnost-komertsijne.html>
8. Романадзе Л.Д. Правова охорона комерційних (фірмових) найменувань в Україні//Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – С.272 – 277.
9. Особенности защиты наименований юридического лица [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.roche-duffay.ru/articles/trade_name_protection.htm
10. Чугуева Ю. Понятие и особенности коммерческого обозначения [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://bmpravo.ru/show_stat.php?stat=448

«Роль і значення інтелектуальної власності інноваційному розвитку економіки»

**Збірник наукових статей по матеріалах доповідей
на VI міжнародної науково-практичної конференції. – К.:
Інститут інтелектуальної власності Національного
університету "Одеська юридична академія" в м. Києві, 2014.
– _____ с.**

Укладачі: Гончаренко А.П, Пархоменко Н.В. Бєлай О.О.,

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту
інтелектуальної власності Національного університету "Одеська
юридична академія" в м.Києві

Комп'ютерна верстка О.О.Бєлай

Відповідальний за випуск О.О.Бєлай

*Зауваження і пропозиції просимо надсилати на адресу:
01121, Київ-21, вул. Харківське шосе, 210, Інститут
інтелектуальної власності Національного університету
"Одеська юридична академія" в м. Києві. Тел. для довідок: (044)
563-80-64*

Інститут інтелектуальної власності Національного університету
"Одеська юридична академія" в м. Києві, 01121, Київ-21, вул.
Харківське шосе, 210.

Свідцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 2075 від 27.01.2005 р.

Підписано до друку 27.10.2014, Формат 60х84 1/16, Обсяг **12,31**
обл.-вид. арк. Набір комп'ютерний. Ціна договірна. Наклад 300
прим.
